OPERVM GALENI SEPTIMVS TOMVS QVI EXTRA ORDINEM CLASSIVM SVNT LIBROS COMPLECTENS: QVORVM COGNITIO POST adeptam reliquorum exercitationem arti colophonem, & ueluti manum superaddit extremam.

BASILEAE M. D. XLIX.

2118

Don Profr Aug. Broca
1925

LIBRI EXTRA ORDINEM CLASSIVM.

Omnia itidem per Ianum Cornarium Medicum recognita, & locis plurimis integritati restituta.

CL. GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS LIBRI SEPTEM.

NICOLAO LEONICENO INTERPRETE, A MARTIANO Rota, & à Iano Cornario diligentisime recogniti.

LIBER PRIMVS.

Vita breuis, ars longa, occasio præceps: experimentũ periculosum, iudicium difficile. Nec solũ seipsum præstare oportet opportuna facientẽ, sed & ægrum, & asidentes, & exteriora.

Hanc orationem, siue unus sit aphorismus, siue plures, esse procemium totius operis, pro confesso habet apud omnes ferè eius expositores. Quid uero sibi Hippocrates uolens, tali utendum procemio censuerit, non parũ sententiæ ambigunt. Forte uero idipsum inueniemus, si singulas orationis partes prius diligenter considerauerimus. Quòd quidem igitur uitam dixerit breuem artis comparatione omibus libri expositoribus est manifestũ. Artem uero ipsam hac ratione arbitror longã existimare, quoniam omnium ferè operationum particularium occasionem habeat momentaneã, & ob id difficulter cõprehẽsibilem, ut nemo eã possit agnoscere, nisi qui diu in hac fuerit exercitatus. At cum duo sint instrumẽta ad artes inueniendas necessaria, experimentũ, & ex ratione iudicium, illud quidẽ periculosum est, hoc autem haudquaquam facile existit, immo si quid aliud maximam habet difficultatẽ. Est igitur occasio præceps, quia materia circa quã uersatur ars, continuè fluit. Corpus siquidem nostrum ualde mutationibus obnoxium est, neq; à causis externis tantum, sed ab internis etiam faciliter alteratur. Experimentum uero periculosum est, propter materiæ dignitatem, non propter trãsmutationis facilitatem: hæc enim in momentanea occasione continetur. Iudiciũ uero si quis (ut ego assero) pro ratiõe accipiat, liquet ipsam esse difficillimam, cum ad hoc usq; æui ambigua permanserit. Si uero (ut nonnulli qui se ab experientia Empiricos nominant, opinantur) per iudicium intelligat eorum quæ ex experientia eueniunt, dijudicationem: sic quoq; non est obscura eius rectitudinis difficultas. Sed autorẽ libri esse Dogmaticũ in tota ostendetur cõmentatione. Prima itaq; procemij particula ad hũc usq; locum terminatur. Secundam autem scribit, nõ pronuncianti similis, sed cõsulenti: Nec solũ seipsum præstare oportet opportuna faciẽtem, sed & ægrum, & asidentes, & exteriora. Quorũ uerborum uis talis existit, si debes exquirere, & examinare ueritatem eorum quæ in hoc libro scribũtur, non mo-

A do teipsum medicum oportet omnia quæ conueniunt, agere, sed & ægrum, & ministros: atq; insuper exteriora omnia in nullo delinquere. Prima itaq; pars orationis hoc unum caput complectitur: Vita breuis, ars longa. Nam reliqua quæ sequuntur, artem esse longam demonstrant. Post hanc secunda pars, quoddam ueluti consilium, siue pactum affert illis qui librum lecturi sunt, ac dijudicaturi. Sed quidnã sibi uult statim in libri principio hoc scribens, breuem esse uitam, si ad artis magnitudinem conferatur? Nam hoc ipsum indagare, ab initio proposueramus. Sunt itaq; nõnulli qui uolunt id egisse Hippocratem, exhortandi homines gratia ad artem gnauiter exercendam. B Nonnulli contrà, dehortandi causa. Quidam ad hunc finem, ut experiretur atque discerneret eos qui gnauiter, & eos qui secus, artem essent exercitaturi. Alij uolũt ipsum causam attulisse ob quam oportuit scribere cõmentationes. Alij adijciunt, aphoristicas. Quidam hoc sermone putant ipsum causas asignasse, propter quas hæc ars sit cõiecturalis. Alij ex quot causis contingat medicos suo fine frustrari. Hi igitur, ut à postremis primum incipiam, mihi omino uidentur nihil consonum dicere. Quam enim præ se ferret sapientiã, aut quid Hippocratis sententia dignum, statim circa initia operis docere uel ꝙ ars C quędam coniecturalis sit medicina, uel quòd eius frustramur fine, siue hoc fiat ex nobisipsis, siue ex magnitudine artis? Sed & uerba illa: Nec solum oportet præstare seipsum opportuna facientẽ, sed & ægrum, & asidentes, & exteriora, contrarium omnino demonstrant. Hæc enim omnia illi magis scribere conuenit, qui profiteatur omnia quæ in libro continentur, esse uera, quàm qui fateatur ob plurimas causas non sortiri finem. Neq; enim dixisset, Oportet autem: sed post illa uerba, Vita breuis, ars longa, occasio præceps, experimentum periculosum, iudicium difficile: hæc alia subiũxisset, Et medicus ipse etiã delinquit, & ægri, & eorum ministri. Sed neq; illi qui aiũt uoluisse ipsum auer- D tere lectores à studio medicinæ, cum dicat uitã esse breuem, artem uero longam: uidentur mihi cõuenientia dicere. Nam extrema foret dementia, simul scribere cõmentationes, quæ posteritati utile quidpiam tradant, simul ab initio statim nõ solum à legẽdo ea quæ scripseris, dehortari: sed etiam ab arte uniuersa, cuius doctrinam profitearis, abalienare. Qui uero aiũt uoluisse ipsum homines ad artem impẽsiori studio capessendam excitare (neq; enim aliter potest tota tempore breui, cum sit longa, perdisci) ij etsi aliquid ueri dicunt, non tamen mihi uidentur uel uiri sententia dignũ, uel ijs quæ

hoc in libro scribuntur, congruens satis procemium ostendere: sicuti neq; quicunq; arbitrātur hoc genus sermonis fuisse ab Hippocrate usurpatum, tentandi gratia illos qui ad artem accedunt. Verum enim est, quod etiam à Platone dicitur, hac maxime uia periculū fieri illorum animi, qui quāuis artem sunt percepturi, si magnam atq; difficilē esse eius perceptionem ostendamus. Atqui hoc neq; per librum aliquem, sed per mutuos sermones agitur, neq; mihi congruens uidetur præsenti commētationi: siquidem prooemium oportet ijs quæ sunt in libro scribenda, cohærere. Nisi forte quis sentiat, omnium librorum primos legendos esse aphorismos, atq; ideo Hippocratem in prooemio commentationis communem fecisse uniuersæ arti sermonem: uolentem per hunc ostendere, non posse unumquemq; suo arbitrio artem discere medicinalem, longa cum sit, sed illos tantū quibus suppetat tempus ad discendum, & natura sint ad hoc aptiores. Quòd si probabile prorsus appareat, hāc totius artis communem esse præfationē: neq; illi sunt reprehendendi, qui aiunt Hippocratem causam assignasse, ob quam commētationes scribere oporteat. Fecit autem & in libro qui de officina medici inscribitur, omniū lectionū commune prooemium, quemadmodum in eiusdem libri expositione fuit à nobis ostēsum. Illorum itaq; sententia, qui uel doctrinæ modi, uel certe commentationum utilitatis causam uolunt in prooemio assignari, mihi præferenda uidetur. Nā & forma doctrinæ aphoristica, quæ omnes rei proprietates breuissimis uerbis circumscribit, est illis utilissima, qui uolunt breui tempore longam artē docere: & conscribere commentationes ob id, quod uita sit breuis, si ad artis magnitudinem conferatur, summam habet præ omnibus alijs rationem. Nemo enim nostrum satis esse potest ad artem simul & constituendam & absoluendam: sed satis superq; uideri debet, si quæ multorum annorum spatio priores inuenerint, posteri accipientes, atq; his addentes aliquid, illam aliquando compleant atq; perficiant. Vel enim propter istorum alterū, uel propter utrūq;, mihi uidetꝰ tali esse usus prooemio, ac si ita scripsisset: Quoniam artis magnitudo uitam excedit hominis, adeo ut ab homine quantumuis diligenti ac laborioso nō possit & inchoari, & ad finem usq; perduci: propterea operæpretium est, quæ quisq; cognouit, ea mandare literis, & tradere posteritati commētationes, quæ rerum docendarum naturam omnem diligenter, breuiter, & dilucide interpretentur. Quòd uero ars longa sit, uerba hæc quæ subsequuntur, ostēdunt: Occasio præceps, experimentum uero periculosum, iudicium difficile. Quasi ita dixerit: Vita breuis, ars longa: quoniam & occasio præceps, & experimentum periculosum, & iudicium difficile. Propter hoc enim & ars longa, quoniam occasio agēdorum in ipsa est admodum præceps, hoc est, angustissima, & ferè momentanea. Præterea cum sint duo instrumenta per quæ remedia inueniuntur, ratio & experientia: hæc quidem est periculo-

A sa, ratio uero difficilis, hoc est, non facilis cognitu. Vera autem esse quæ dicuntur, nō est difficile paucis ostendere. Occasio enim præceps est, propter materiæ fluxum: dico autem corpus, quod continue fluit, & momento temporis transmutatur. Experimentum autem periculosum est & ipsum, materiæ ratione. Neq; enim lateres, lutum, ligna, lapides, tegulæ, coria, artis medicinalis, ut aliarū, materia sunt, in quibus experiri & exercitari multis modis impune licet illi, qui se circa materiam exerceat, & artis theoremata meditetur: id quod in lignis carpentarij, in corijs coriarij faciunt. Ligna siquidem & corium male tractantem corrumpere, nullum periculum est: at in corpore humano illa experiri quæ non sunt experientia comproba-

B ta, non est citra periculum, cum mala experientia ad totius animalis interitum terminetur. Iam uero & iudicium, (est autem ratio ipsa iudicium, quoniam per eam quæ sunt facienda, iudicantur) difficile est, nec inuentu facile, de uero autē iudicio loquor, atq; hoc sectarum multitudo in arte medicinali ostendunt. Neque enim si ueritas esset inuentu facilis, tot ac tanti uiri qui illam perquisierunt, unquā in tam repugnantes sentētias deuenissent. Empiricis uero non uidetur ratio dici iudiciū, sed quæ per experientiam inuenta fuere, auxiliorum dijudicatio. Nam, ut uerum fateamur, & hæc difficilis est, nec exploratu facilis: quādo multis remedijs ægrotanti adhibitis, aliquod unum illorum in causa fuisse dijudicat, ut ęger uel melius se habeat,

C uel deterius: quem si forte contigerit, primo dormisse, deinde unctum fuisse, postea emplastrū adhibuisse, deinde clysterem, uel spontaneā uentris deiectionē habuisse, deinde tales cibos assumpsisse, & post hæc omnia sensisse iuuamentum uel detrimentum: non facile dictu est, quidnam eorum quæ circa ipsum facta sunt, aut iuuerit, aut nocuerit. His igitur ex causis omnibus iudicium est difficile. Sed iam sermonem totum uno capite colligamus. Ars quidem est longa, si eam unius hominis uita metiamur. Expedit autem relinquere posteris commentationes, præsertim cōpendiosas, atque aphoristicas. Nam talis doctrinæ modus, & ad primam disciplinam, & ad illa quæ quis didicit retinenda, quæque oblitus postea fuerit in memo-

D riam reuocanda, utilissimus est. Consonant autē his & uerba sequētia. Nam tanquam prooemium fecerit & ipsi commentario, & his quæ in eo scribenda fuerunt, conuenienter subintulit. Nec solum oportet præstare seipsum opportuna facientem, sed & ægrum, & assidentes, & exteriora. Si quis (inquit) aliquando dijudicaturus est, quæ in hoc libro scribūtur, quantū habeant ueritatis: non solum seipsum præstare debet opportuna facientem, & nihil quod ægro possit conducere, prætermittentem: sed & ipse æger parere medico debet, & in nullo propriæ indulgere uoluptati: ministri etiam idonei assideāt, oportet, & exteriora omnia adsint apparata. Nam propter illa plerūq; uel præcognitionē, uel curationem, uel utraq; interrumpi contingit. Exteriora autē sunt habitationes ido-

neæ, uel turbarum plenæ, uel turba uacantes, prætereà quæ nunciantur & aguntur, quæqꝫ iram, aut tristitiam, aut aliquem alium affectũ ægrotanti infligunt, adhæc illa quæ noctu somnũ abrumpunt, quæ propè infinita sunt. Si igitur (inquit) hæc omnia bene & rectè se habuerint: nihil eorum quæ in hoc libro scribuntur, falsum esse inuenietur. A

2 In perturbationib. uetris, & uomitibus spontinis, si talia purgentur, qualia purgari oportet, cõfert, & leuiter ferunt. sin minus, cõtrà. Sic & uasorũ inanitio si talis fiat, qualis fieri debet, confert, & bene tolerant: sin minus, contrà. Inspicere itaqꝫ oportet & regionem, & tempus, & ætatem, & morbos B in quibus conueniat, aut non.

Non de quantitate eorum quæ euacuantur, sermo ipsi est: (ut nonnulli sunt arbitrati) sed de qualitate tantum, ut manifestant duo uerba, qualia & qualis. Nã in ijs quæ sponte fiunt euacuationibus, ita dixit: Si qualia oportet purgari, purgẽtur: confert, & leuiter ferunt. In alijs uero quæ à medico: Si qualis fieri debet, ita fiat. Atqui potuisset dicere, Si quantũ purgari oportet, purgeť. & rursus, Si tanta fiat, quanta debet fieri. Hoc idem ostenditur & ex uerbo purgari. Neqꝫ ẽm simpliciter dixit, Si qualia oportet euacuari: sed, Si qualia oportet purgari. Est autem purgatio, humorum qui sua qualitate molestant, euacuatio. In his itaqꝫ multi delinquunt expositores, qui neqꝫ uerba, neqꝫ hominis C mentem rectè percipiunt. Adhuc autẽ magis peccant, cum uasorum inanitionem alij pro inedia accipiunt, alij pro uenæ sectione. Hippocrates siquidem omnem euacuationem solet ab euentu nominare uasorum inanitionem, quoniam in omnibus euacuationibus cõtingit uasa inaniri. Sermo quippe nunc ipsi est de qualitate eorum quæ euacuantur. Sicuti autem semper adhortatur, ut quæ rectè à natura fiunt, medicus imitetur: sic & nunc idem agit, à spontinis euacuationibus suã exorsus orationẽ, in quibus si qualia oportet purgari, purgentur, (hoc est ea quæ corpus infestant) confert, & leuiter ferunt. Quòd si aliorũ fiat euacuatio, & non eorum quę corpora nostra molestant, contrarium euenit: neqꝫ enim confert, & grauiter ferunt ægro D tantes. Eodem pariter modo, si medicus moliatur aliquam facere euacuationẽ, eorum esto quæ corpora nostra molestant, quemadmodum & in alijs locis humorem noxium pręcipit euacuari, neqꝫ alterum illi in euacuatione pręferri. Si igitur pituita superabundet, hanc omnino oportet euacuari: flaua autem bile uel atra infestante, abstinendum est à pituita, & bilem infestãtem euacuandum: Sic & si humor sanguineus in corpore modum excesserit, sanguinẽ euacuari oportet, itidem & serosam eius partem, si hæc fuerit superabundans. Humorem autem superabundãtem ex colore debemus coniectari, nisi aliqui forte in profundum recesserint. Color enim similis efflorescit humoribus, si non regurgitauerint. In ijs ergo præcipue qui recesserunt, & nõ sunt æqua portione per totum corpus diffusi, oportet inspicere tẽpus anni, & regionem, & ætatem, & morbos, in quibus conueniat aut non: hoc est, in quibus cõueniat aut nõ, talis uel talis humoris facere euacuationem. Habet enim et unusquisqꝫ humor in corpore superexcedens indicia propria, de quibus deinceps plenius dicemus. Perfectæ tamẽ gratia cognitionis, inspicere oportet tempus anni quod præsens est, & regionem in qua degunt ægrotãtes, & eorum ætatem, & speciem ægritudinis. Sint enim, si ita contigerit, flauę bilis in corpore abundanti indicia, simul cum ipsis inspiciendũ erit: si tempus æstiuum, si regio calida, si æger in ætatis uigore consistit. Eodem modo et in pituita cõsiderandum est, si adsit hyems, si regio frigida, si homo senex. Et præter hæc omnia, ipsam morbi speciem inspicere oportet: ueluti quòd tertiana (si ita contigerit) fit à flaua bile modum excedente, quartana ab atra, quotidiana à pituita, cãcer ab atra bile, erysipelas à flaua, atqꝫ singulæ aliæ morborum species. Si enim hæc omnia distinxerimus, firmius atqꝫ stabilius ad noxij humoris euacuationẽ perueniemus. Illi autem expositores præ alijs (ueluti absurda dicẽtes) repudiandi, qui putant ipsum de sola inedia quæ adhibetur in febribus, sermonem habere, cum tamen febres non nominauerit, & sermo fiat de omnibus quæ sunt præter naturam, quorum nos docet intentiones, ad quas respicientes nos oportet inuenire non quantitatem, sed qualitatem euacuationis. Nam de quantitate, sequens disserit aphorismus. Quo autem morbi tempore aggredi oporteat euacuationem, & quomodo ipsa sit facienda, in alijs deinceps dicet aphorismis: quare neqꝫ nũc mihi de his dicere est necessarium. Sic enim nostra doctrina non foret sapientior, & commẽtationes ad immodicam minimeqꝫ necessariam prolixitatem peruenirent.

3 Habitus exercitatorũ qui ad summum bonitatis attingũt: periculosi, si in extremo constiterint. Neqꝫ enim possunt in eodem permanere, neqꝫ quiescere. Cum uero non quiescant: neqꝫ possunt proficere in melius, reliquum est igitur ut decidãt in deterius. His de causis, bonum habitum statim soluere expedit, ut corpus rursus nutriri incipiat. Neqꝫ compresiones, ad extremum ducendæ: (periculosum enim) sed qualis natura fuerit eius qui debet perferre, ad hoc ducere cõuenit. Sic & euacuationes quæ ad extremum deducunt, periculosæ. Et rursus refectiones, cũ extremæ fuerint, periculosæ.

Illum qui antecedit, sermonẽ esse de eorũ quæ euacuantur qualitate docuimus. In hoc autem & sequentibus uult de quãtitate docere: & ab immoderata repletione atqꝫ euacuatione initium sumit, in hoc quoque aphorismo proposito, sicuti in alio præcedente, quoddam exemplum supponens, &

ad ipsum, ut consueuit, suum sermonem dirigens. Exemplum autem ipsi est, exercitatorũ bonus habitus. Vocat autẽ bonum habitum exercitatorũ, illorum quibus hoc est totius uitæ institutum, assidue operã dare exercitationibus, ut alios deijciãt, qui mos est athletarum. Qui enim simpliciter bonus habitus nominatur, quẽ plurimi agricolæ habent, in fodienda terra, metẽdis segetibus, & alijs ruralibus laboribus occupati, ad immodicam repletionẽ non attingit. Athletarum autem bonus habitus, non paruam culpam habet, studere magnam corpori molẽ adijcere, & (ut liquere potest) humorum multitudinem. Hi enim apparatus sunt toti corpori nutriendo, qui si ipsi præstò non adsint, fieri non potest ut corpora ad molem immodicam perducantur. Quare necessarium est huiuscemodi dispositionem esse periculosam. Cum enim uasa cibis ac potibus fuerint supra modũ repleta, periculum est ne aut ipsa disrumpantur, aut calor natiuus suffocẽt extinguaturúe: sicuti olim & athletæ quidam qui ad summam repletionẽ uenissent, subita morte interierunt. Qui autem ad naturæ opera utilis est bonus corporis habitus, nulli tali periculo obnoxius est, quia nunquã ad extremam peruenit repletionem: quare neq; ipsum soluere oportet, sicuti habitum athletarum, quum ad extremum peruenit. Hunc enim soluere oportet, haudquaquã morantes, sed anticipantes solutione periculũ. Causam uero ob quam soluere oporteat, talem ipse subiecit dicẽs: Neq; enim possunt in eodem permanere, neq; quiescere. Nam cũ semper natura coctionem, distributionẽ, sanguinis generationem, adiectionem, agglutinationem, atq; assimilationem operetur: quando nihil adijci solidis corporis partibus potest, neq; uenæ amplius habent conceptaculum in quod alimentum distributum recipiatur, tunc necessario periculum imminet, ne aut uas aliquod disrumpatur, aut subita mors obueniat. Vt igitur corpus rursus habeat locum quo nutriatur, bonum habitum oportet sine mora soluere. Eius autem solutio est euacuatio, ut liquet. Et hanc quoq; oportet non ultra modum facere: cũ sit immodica euacuatio, non minus immoderata repletione periculosa. Intẽtio aũt quantitatis euacuationis, non solum humorem superabundantem respicit, sed & uires hominis qui debet euacuari. Alij enim alijs magis minusúe perferunt euacuationes. Hæc itaq; ab ipso de bono habitu athletarum dicta fuere: quæ quidem ipsa per seipsa possunt conducere ijs qui tale uitæ institutum elegerunt: medicis autem sunt ueluti exemplum sermonis postea subiungendi. Inquit enim: Sic & euacuationes quæ ad extremũ deducũt, periculosæ. Et rursus refectiones cum extremæ fuerint, periculosæ. In quo toto sermone summa sentẽtiæ hæc est, ꝙ neq; euacuare, neq; replere supra modum oporteat: cuius rei documẽto esse potest bonus habitus athletarum, qui alioqui inculpabilis existens (nam & bonis abundant humoribus, & uires robustas athletæ habent) hoc solũ malum permaximum continet, ꝙ ad extremã uenit repletionem, quapropter statim eum soluere oportet. Et sicuti rursus qui sunt tali habitu prẹditi, nõ sunt ad extremam euacuationẽ perducendi: sic & qui alia quauis egent euacuatione, non sunt supra modum euacuãdi. Nam ut in uniuersum dicamus, in omni euacuatione uires ægroti oportet attẽdere: & donec tolerat, nec laborat, tentandũ est humorem exuperantẽ educere. cum uero dissoluuntur uires, etiã si restent superfluitates, cauere oportet eãrũ euacuationẽ. Quod aũt ait: Et rursus refectiones cũ extremæ fuerint, periculosæ: si quis debeat sermonẽ hunc ad exemplum referre ne sit decurtatus, de ultima dictus repletione uidebitur, quã iubet caueri, & non usq; adeo reficere corpora, ut ad extremã ueniant repletionẽ. Si uero sermonis figurã attenderis, ut nonnulli expositores fecere: de eadem re bis ipsum dicere, sed aliter atq; aliter cogitabis. Cum igitur ita dixerit: Sic & euacuationes quæ ad extremum perducũt, periculosæ: hoc solum putabis præcipere, fugiendas esse immodicas euacuationes, quoniã sint admodum periculosæ. Cum uero postea subiungens dixerit: Et rursus refectiones cum extremæ fuerint, periculosæ: ob hoc uetare immodicas euacuationes, quoniam & refectiones post ipsas, haudquaq; securæ existũt, cũ sit natura iam facta imbecillis, & neq; iã possit sufficiẽter coquere, neq; distribuere alimẽtũ, neq; assimilare. Verũ si quis ita sermonẽ acceperit: altera doctrinæ pars de superflua repletione relinquetur, & frustra exemplũ de bono exercitatorũ habitu erit allatũ. Quid? q; & hoc ipsum uerbũ rursum in tota adiectũ oratione, sententiã quã diximus, uidetur manifestare, cũ ita dicat. Et rursus refectiones, cũ extremæ fuerint, periculosæ. Vt eñ qui de altera re sermonẽ faciat, ita uerbũ rursus apposuit.

4 Victus tenuis atq; exquisitus, in morbis quidem longis semper, in acutis uero, in quibus non cõuenit, periculosus. Et rursus qui ad extremum deuenit tenuitatis, grauis est. Nam & repletiones quæ ad extremum deueniunt, graues sunt.

Cum in superiori aphorismo de qualibet immodica repletione atq; euacuatione locutus fuerit: in hoc de ægrotantium uictu sermonẽ habet, præcipiens nobis, in morbis longis semper uictum cauere tenuem, in acutis uero non semper, plurimi enim horũ uictũ tenuẽ exigere uidentur: quidam uero eorũ & illũ qui ad extremũ tenuitatis deuenit. Esset aũt uictus tenuis in extremo, qui per solã inediã, uel melicratũ, usq; ad iudicationẽ ꝓcedit. Tenuis uero, qui per pauca, aut parum nutrientia edulia, qualis est ptisanæ succus. Eius autem terminus est uirium deiectio, quarum gratia nutrimus. In sanis itaq; corporibus semper oportet robur seruare naturæ, uel augere alimentis, non demoliri. Ac augens quidem alimentum est quod plenum uocatur, conseruans autẽ, quod moderatũ existit: deijciens uero quod tenue dicitur. Hoc igitur semper fugere oportet, duobus alijs, ut præsentia exigunt

A gunt, uti. In ægrotantibus autem, raro quidem, interdũ tamen robur corporis maius reddere ꝙ acceperimus, studemus, studemusq́ magna ex parte in longis quidem morbis fouere uires, in acutis autem moderate debilitatas conseruare. Nam si eas in istis tales, quales accepimus, uel seruare, uel augere semper uoluerimus, morbus excrescet. Qui uero morbi acuti uictũ exigant tenuissimum in extremo, quiq́ tenuissimum quidem, nõ tamen in extremo, & qui tenuem, in libro De uictu acutorum (qui De ptisana à nonnullis inscribitur) plenius Hippoc. docuit: & nos nostris in eundem librum expositionibus, totum sermonem absoluimus. Nunc uero tantum hoc dixisse sufficiat, in omnibus morbis in quibus maximus uigor & iudi- B catio primis quatuor diebus futura est, modo natura sit fortior, integram inediam seruandam esse, quæ est in extremo tenuissimus uictus. In quibus uero non ultra primã septimanam protrahentur, forti existẽte natura, solo utendum est melicrato. Solus autem hic uictus tenuissimus esset, non tamen in extremo. Quòd si naturæ robori non satis fidamus, ptisanę utemur succo. rationabiliterq́ huiuscemodi uictus tenuis diceretur, sicuti qui per ptisanam hordeaceam, non est quidem tenuis exquisite, nisi omnino pauca assumpta fuerit: non tamen propterea plenus, qualis qui fit per oua, & alicã, & pisces, atq́ alia huiuscemodi. Quod igitur adiectum est sermoni de acutis, in quibus nõ conuenit, haudquaꝙ dicit propter peracutos, de his C enim ipse mox inquiet: Vbi igitur morbus peracutus est statim, & extremos labores habet, & uictu extreme tenuissimo utendum est.

5 In tenui uictu ægri delinquentes magis lædũtur. Quicunq́ enim error cõmittitur, maior in hoc fit, ꝙ in paulo pleniori uictu. Propterea etiã sanis periculosus existit ualde tenuis cõstitutus et exquisitus uictus, q̃niam errores grauius ferunt. Ob hoc igitur tenuis uictus atq́ admodum exquisitus, eo qui sit paulo plenior, magis periculosus.

Huius initium aphorismi etiam aliter scriptum inuenitur, hoc modo: In tenui uictu magna ex par- D te peccant qui ægrotant, quo fit ut magis lædantur. Et hanc scripturam pleriq́ magis altera probant, hoc putantes Hippocratem uoluisse dicere, quòd in tenui uictu ut plurimum ægri delinquũt atq́ ideo magis læduntur. Nam inscijs medicis ob hoc ipsum coguntur cibum assumere, quoniam tenui uictu ab ipsis regũtur: & hinc maius detrimentum suscipiunt, quàm si uictu tenuiore non regerentur. Quòd autem delinquant, manifestum est, quoniam uires habent imbecilles, ut quę antea alimenti inopia afflictæ sunt. Mihi autem uidetur prior scriptura melior, ut quę hanc quoq́ complectitur, & sermonẽ facit generaliorem, cum de omni delicto doceat, siue uolẽtibus, siue inuitis ægrotantibus accidat: ut talis sit sermo: Quicunq́ error accidit ægrotãtibus qui tenui uictu reguntur, hic maius affert periculum, quia & natura à tali uictu debilis facta est, & ad eum transitus est insuetus. Confirmant ante dictam scripturã ea quæ de sanis dicuntur, in quibus tenuem ait uictum esse periculosum, quoniã errores grauius ferunt, nõ quia propter uictus tenuitatem cogãtur delinquere. Quæ uero de aphorismo sequuntur, sunt manifesta.

6 Extremis morbis, extrema exquisite remedia optima sunt.

Extremos morbos nominauit Hippocrates summos, ultra quos non sunt alij. Quare præcipit in ipsis tota curatiõe exquisitissima nos uti, ac procul dubio uictum quoq́ adhibere tenuissimum: tales autem prorsus sunt morbi peracuti. Vnde sequentem subiungens aphorismum, ait.

7 Vbi morbus peracutus est, statim extremos habet labores: & extreme tenuissimo uictu utendum est. Vbi uero non, sed pleniorem uictum contingit adhibere: tantum cibi indulgendum est, quantum morbus extremis est mollior.

Sicut prius extremos morbos, summos nominauit: ita & nũc extremos labores, summos appellat: labores autem, uel accessiones, uel simpliciter casus uniuersos. Etenim accessiones, atq́ omnes simpliciter casus summos possidet morbus peracutus statim in primis morbi diebus: nam in ipsos statim morbi incidit uigor: qui nihil aliud est, ꝙ morbi quantum ad casus attinet summũ. Iam uero morbus ille est peracutus, qui statim in summo uigore cõsistit. Statim autem est intelligendum, circa primos quatuor dies, uel paulo ulterius. Idcirco autem extreme tenuem uictum adhibere conuenit, si modo uictus tenuissimus morbis consistentibus est necessarius: quemadmodum docuit in libro De uictu acutorũ, & in hoc ipso aphorismo. Consistit autẽ morbus peracutus statim in primis diebus. Quòd aũt sit rationi consonũ, in morbi uigore tenuissimo uti uictu, alibi est à nobis plenius ostensum. Nunc id tantum dixisse sat erit, ꝙ si propter inflãmationes, uel febres (quæ à morbis acutis sunt inseparabiles) quispiã uereɫ effatu dignũ afferre alimentũ, hoc ipsum morbo in suo uigore cõsistente magis uerebitur facere. Tũc enim phlegmasię, ut appellat ipse in libro De uictu acutorũ, maxime existunt, siue quis per phlegmasias uelit intelligere illas quæ proprie dicuntur inflãmationes, siue etiã libeat febres unà cõplecti, secundum antiquã uocabuli acceptionẽ. Accedit ad hæc, ꝙ melius est naturã permittere uacare circa morbi coctionem, morbo in suo uigore cõsistente, neq́ distrahere ipsam ad cibos recenter assumptos cõficiendos. His rationibus itaq́, cum morbus consistit, uictu tenuissimo oportet uti. Hoc supposito, in alijs morbis qui suum uigorem sunt posterius accepturi, non licet afferre statim ab initio tenuissimum uictum. Nam prius homo morietur, quàm morbus in uigore consistat. In quibus uero morbi uigor statim futurus est, hoc est in primis quatuor

diebus, in ijs possumus uictu extreme tenuissimo uti: cum uires tolerent & inediam omnimodam, & solius melicrati exhibitionem, & ptisanæ succum paucum omnino, talis siquidem tenuissimus est uictus. Qui uero hoc minus tenuis existit, quē etiam pleniorem nominauit, illis cōuenit morbis qui posterius in suo debent uigore consistere: in quibus pręcipit tantum à uictus tenuitate declinare, quantum morbus ab extremis recedit, hoc est à uigore summo. Hoc enim proximo existēte, minus plene uictum afferemus: longius uero distante, magis plenum: & quanto tardiorem fore summum morbi uigorem expectabimus, tantum & uictus figuram commutabimus.

8 Quando morbus in suo uigore constiterit, tunc uictu tenuissimo utendum est.

Hic pariter sermo pars quædā est artis quæ docet uictum conuenientem adhibere, qui à nōnullis seorsum scribitur per uerba nuper dicta: ab alijs uero antecedēti annectitur aphorismo, eo modo quo antea scriptus est. Docet autem nos, utcunq; scribatur, unam & eandem speculationē, antiquo magistro præcipiente: ut cum morbus in suo uigore consistit, uictu tenuissimo utamur, tum propter casuum magnitudinē, tum propter morbi coctionem. Neq; enim distrahere oportet naturam ad alteram nouam coctionem, cum eo tempore humorum noxiorum coctioni fortiter uacet, & haud ita multo post ipsos sit euictura. Sic enim ostēdimus & in tractatione De Crisibus. Nūc uero de ijs tantum morbis sermo transigitur, in quibus omnino & curationem & uictus intendimus rationem. Ii uero sunt in quibus post uigorem sequitur declinatio. Nam quorum summum uigorem excipit mors, in his parte artis utimur quæ prognostica nominatur, id quod futurum sit prænunciātes, ne euentus rerum nostro ascribatur errori. Hæc igitur tibi sit una indicatio, sumpta ex morbi temporibus ad uictus rationem, altera uero à uiribus ægrotantis, quam in sequenti docet aphorismo.

9 Cōiectari autem oportet, an æger cum uictu sufficiat perdurare donec morbus cōsistat: & nūquid prius ille deficiat, nec possit cum uictu perdurare: uel morbus antea deficiat, atq; hebetescat.

Quia in superiori aphorismo tamdiu iussit ab eo qui extreme tenuis uictus nominatur, declinare, quamdiu morbus mollior extiterit suo uigore, hoc in loco nunc alteram adijcit intentionem, ut quantitatem declinatiōis exquisite noscamus. Est autem hæc intentio, uis ipsa ægrotantis, cuius gratia nutrimus, neq; enim morbi causa. Cū enim uis ita robusta fuerit, ut speremus ipsam posse perdurare totum tempus inter medium usq; ad summū morbi uigorem, cum tali uictus forma: tūc exquisitam habebimus declinationis, quam diximus, quantitatem. Quòd si imbecillior extiterit, adijciendum est aliquid uictui, & plenior est adhibendus, tantum quantum uirium imbecillitas expo-
A stulat. Quocirca aliquando in ipso etiam morbi uigore, ubi casus aliquis interuenerit robur naturæ dissoluens, nutrire cogimur. Est autem hic quoq; sermo pars totius offerendi alimenti rationis. Vnde si quis & hunc, & priorem, atq; sequentē aphorismum unum fecerit, non aberrabit. Ego uero, quoad fieri potest, in partes secās expono, doctrinæ gratia clarioris.

10 Quibus igitur statim morbus cōsistit, ijs statim tenuis uictus adhibendus est. quibus uero posterius debet consistere, ijs & in ipso consistendi tempore, & parum ante illud, cibus subtrahendus: prius uero uberius agendum, ut æger sufficiat.

B Hic pariter sermo eandem sententiam habet cum priore, nisi quòd est illo uniuersalior. Prius enim in peracutis morbis dicebat quòd statim in ipsis tenuissimo uictu uti oporteret. Hic uero simpliciter de omnibus morbis pronunciat, quibus statim cōsistendi tempus futurum est, hoc est, non multo post primam accessionem, iubens ob id tenuem adhibere uictum. Quæ uero sequuntur manifesta: cum eidem hæreant sententiæ.

11 In accessiōibus abstinere oportet: nam cibum dare, nocuum est: & quibus per circuitum fiunt accessiones, in ipsa accessione abstinere oportet.

Totius quidem uictus rationem in unoquoque
C morbo à duabus intentionibus iussit absumere, ex futuro totius morbi uigore, & ex uiribus ægrotantis. Quomodo uero quispiam particulatim cibum offerat conuenienter, in hoc docet sermone, caueri iubens morborū accessiones. Ipse uero manifestius in libro De uictu acutorum dixit, quòd neq; cū iam adsunt, neq; cū haud ita multo post affuturæ sunt accessiones, cibus dandus est, sed cum declinant aut cessant.

12 Accessiōes uero, & cōstitutiones, morbi indicabunt, et anni tempora & circuitū successiua incrementa, siue quotidie, siue alternis diebus, siue per maiora interualla fiant. Sed ex ijs quæ mox apparent, indicia
D sumuntur: quemadmodum in morbo laterali, si circa initia statim sputum appareat, morbum breuiat: si uero postea appareat, producit. Et urinæ, & alui excremēta, & sudores, quæcunq; apparuerint, uel bonam morborū iudicationem uel malam, uel breues aut longos fore morbos ostendunt.

Si quæ prius dicta fuerunt ab eo de uictus ratione, ad memoriam reuocemus: eorum quę nunc dicuntur, utilitas fiet nobis manifestior. Quæ autem prius dicta fuerunt, hæc sunt: Totius uictus figuram ad duas respiciens intentiones faciebat, quarū altera erat uis ęgrotantis, altera cōstitutio morbi. Nam cōsiderare an morbus sit acutus, uel peracutus

acutus, uel longus, & quando maxime in uigore consistet: morbi constitutionem est considerare. Particulares autem ciborum oblatiões, ex accessionibus particularibus coniecturabatur. Cum igitur tres essent intentiones ad perfectam & absolutam uictus rationem, primaq; ex uiribus ægrotantis, secunda ex morbi constitutione, tertia præter has ex particularibus accessionibus sumerentur: uires quidem sub primo statim ingressu comprehendere medicus potest, ex pulsibus scilicet & alijs quæ ipse in libro prognostico latius scriptitauit: quamuis forte quis dixerit uirium magnitudinem esse incomprehensibilem. At si nõ possumus earum quantitatem exquisite cognoscere, posse tamen nos artificiosa quadam coniectura ad ueritatem proxime accedere, nemo inficiabitur. morbi uero constitutionem, qualis nam sit, & particulares accessiones, multi medici existimarunt non posse dignosci: non tamen idem sensit Hippocrates, sed & in hac parte, sicuti & in alijs omnibus sæpe quidem exquisite, &, ut quispiam dixerit, perite atq; scienter, sæpe uero coniecturaliter quidem non tamen inartificiose, neq; longe à ueritate, sed propinq; ac proxime perueniemus ad cognoscendum futurum cõsistendi tempus, & accessionum successiuas reciprocationes. Verum hec omnia latius & in libris qui Prognostica, & in alijs qui Epidemiorũ inscribuntur, Hippocrates docuit: nosq; iuxta antiqui magistri sententiã, ipsius uerba cum decenti expositione apposuimus in primo libro De Crisibus: in quo ostẽdimus quomodo quispiã futurum morbi uigorem possit præcognoscere. Nunc uero sunt omnia ab Hippocrate per capita tradita, nosq; ipsa quãbreuissime fieri poterit, dilucidabimus. Quibus uero curæ est omnem de his disciplinam diligenter perdiscere, ad librũ De Crisibus à nobis conscriptũ, legendum accedant. Ipsi quoq; morbi, & accessionũ proportiones, & suas etiam constitutiones nihilo minus ostendent: ueluti in intermittentibus, quòd tertiana cito terminatur, quotidiana uero longa erit, quartana autẽ etiam hac longior existet. In cõtinuis, quòd ardentes quidem acutæ sunt: quæ uero typhodes, id est fumosę nominantur, longiores: mediæ uero inter has, semitertianæ. Quomodo uero quispiam has omnes febres statim inuadentes dignoscat, secundo libro De Crisibus plenius edocuimus: quare non oportet huc transferre quæ in alijs bene iam explicauimus: neq; enim sæpius eadem in pluribus libris sunt repetẽda, sed solum ad memoriam reuocandum, quomodo si possibile fuerit tertianam inuadentem statim ab initio cognoscere, ex ea comprehendere queamus, quòd & cito terminabitur, & quòd per tertium diem fient accessiones, & hoc est quod ab Hippocrate dicitur: Accessiones autem, & constitutiones morbi indicabunt &c. Nos quidem cum statim prima die febrium quartanarum initia sæpe cognouissemus: non expectata secunda accessione, formam uictus ab initio constituimus, tanquam ad morbum qui longo post tempore ad suum uigorem foret peruen-

A turus. idem in quotidiana & tertiana fecimus, tempus futuri uigoris in utrisq; secundum proprium terminum metientes. Sicuti autem in febribus, itidem in alijs morbis est faciendum. Morbus enim lateralis, & qui peripneumonia & qui phrenitis à Græcis nominatur, morbi acuti sunt. Angina autem, iuxtangina, & cholera, & distẽtio neruorum, peracuti. Aqua inter cutem, atra bilis, suppuratio, & tabes, diutini. Ac morbo quidẽ laterali, & phrenitidi, magna ex parte per tertium diem accessiones fiunt: quæ autem uentri eueniunt, aut hepati, suppurationibusq;, & tabi, quotidie, & magis ad noctem: his uero qui ex liene laborãt, & omnino ex atra bile, per quartum. Quod autem subinde dicitur de anni temporibus, ad ea quæ antea dicta

B sunt, habet relationem. Nam & morbi constitutiones, & accessiones possunt ab anni temporibus unà cum morbo indicari. Neque enim sufficit hoc tantum scisse, quòd quartana inuasit hoc die, ut ab initio præcognoscamus instituendam esse uictus rationem, ut ad morbum futurum diutinum; sed etiam si hyeme, aut uere, uel æstate, uel autumno suum fecit initium, prospicere oportet: id cognoscentes, quòd æstate quartanę magna ex parte breues sunt, autumnales longæ, & quæ magis hyemem attingunt. Nam hæc eadem ipse nos in sequentibus edocebit: siquidem & tertiana febris, cum alioqui cito terminetur, citius tamen æstate, quàm hyeme finietur. Atque alijs singulis morbis æstas addit celeritatem, hyems uero tardi

C tatem. Sed & accessiones, per tertium quidẽ magna ex parte æstate fiunt, per quartũ uero autumno, singulis uero diebus aut noctibus hyeme. Sicuti autem in anni temporibus, sic & in temperaturis ex proportiõe res se habet: de quibus & ipse Hippoc. sæpe disseruit, non tamen hic quicquam dixit, ut qui ex uno alia nobis ad memoriã reuocãda reliquerit. Quæ enim tempus æstiuum, eadem & ægri temperatura, si fuerit calidior & siccior: & ætas, si in suo uigore constiterit, & locus, si calidus & siccus, unà indicabunt. Liquet autem, quòd & industria uitæ, & assuetudo eodem modo habẽt, & præsens aeris nos ambientis constitutio, de quibus postea docebit. Sic & quęcũq; de tempore autumnali ad morbi cõstitutionem, & accessionum

D reciprocationem assumebantur: hæc eadem & de ætate ægrotantis atq; natura, & uitæ industria, & assuetudinibus, & regione in qua ęgrotat, & aeris ambientis quæ tunc uagatur temperatura, assumere licet. Ex his quidem iam constare potest quòd & morbi constitutionem, & accessiones cognoscemus. Constitutionem quidem, si morbus fuerit peracutus, uel diutinus: quod & ad consistendi tempus prægnoscendum est necessariũ. Accessiones uero, an per tertium, uel per quartũ: uel singulis diebus, siue qua hora diei aut noctis sint inuasuræ. Quòd uero circa finem aphorismi scribit, deinceps uideamus si ad eorũ quæ nos diximus, faciat declarationem. Sic enim Hippocrates inquit: Et circuituum successiua incrementa, siue quotidie, siue alternis diebus siue per maiora interualla fiãt.

Clarum

Clarum est autẽ ipsum intelligere per circuituum incrementa, accessionum quæ in ipsis eueniunt augmenta, quæ & tempus quo morbus augetur, ostendunt, & futuri uigoris tempus præfinitum præcipue hinc discere licet. Secundæ uero accessionis ad primam accrementũ, in hisce tribus conspicitur, in hora qua fit accessio, in longitudine accessionis, & in magnitudine. Nihil autem differt si in uehemẽtia dixeris, quia hęc duo nomina sunt apud medicos usitata, ipsaq; sæpius de re eadẽ pronuntiant, cum aliquando dicunt maiorem fuisse febrem ea quæ præcessit, aliquando uehementiorem. Contingit autem hanc febrem uehementem uel æquales horas cum præcedente obtinere, uel pauciores, uel plures: quod ad magnitudinem siue uehementiam accessionis non pertinet, sed ad prolixitatem accessionis. Per accessionem autem te nũc oportet intelligere deterius tempus totius circuitus, quod est à primo insultu usq; ad tempus consistendi, sicuti reliquum tempus declinationis est melius. Cum itaq; accessio, siue per tertium, siue per quartum, siue quotidie fiat, anticipauerit proportione, atq; ita anticipando ad longius extenditur tempus, atq; insuper uehementius afflixerit: tunc manifestũ est morbi augmentũ. Quantum autem augeatur, unumquodq; ex dictis sua qualitate monstrabit: siquidem accessio pluri tempore anticipans, & longius atq; uehementius affligens, effatu dignum indicabit augmentum, & uelocem esse morbi motũ, atq; haud ita multo post in suo uigore futurum. Neq; enim fieri potest ut magna incrementa suscipientibus accessionibus, non proxima sit morbi consistentia. Contraria autem accessio, quæ scilicet parua faciat incrementa omnium eorum quæ diximus: quantum ad hoc attinet, longius distare futurum morbi uigorem ostendit. Hoc igitur ipsum per circuituum incremẽta discemus, cõiectura scilicet assequi, post quantum tempus morbus in suo uigore cõsistet, ac præterea horam præfinitam qua accessio inuasura sit. Conducit autem prima cognitio ad formam totius uictus constituendam: secunda uero ad cibum dandum in particularibus temporibus, quorum intentiones ipse ab initio docere proposuit. Quod autem circuitũ uocet similem ad idem reditum, neminẽ puto dubitare. Sed & ex ijs quæ mox apparent, ait coniecturandum esse de accessione, & totius morbi cõstitutione. siue autem casus, siue signa uelit quispiam illa, quæ mox apparent, nominare, nihil retulerit. Illud autem de omnibus casibus signisue est cognoscendum, quòd nonnulla quidem eorum significant passionem, aliqua assident, aliqua decernunt ac iudicant: aliqua coctionẽ, aliqua cruditatem, aliqua salutem, aliqua perniciem ostendunt. Passionis significatiua sunt, quæ unà cum morbo inuadunt. Quæ uero assident, aliquando simul inuadunt, aliquando superueniunt, nõnunquam uero neq; omnino ueniunt, neq; enim sunt à morbo inseparabilia, neq; eius uelut substantiam constituunt, sed proprias faciunt differentias. Quæ uero ab Hippocrate de-

A cernentia siue iudicantia uocantur: cũ primo quidem exquisite morborũ principio non sunt apta inuadere: cum duobus alijs autẽ apta sunt: de quibus paulo postea dicemus. Aliquando uero neq; in his, sed cum morbi augentur, aut iam cõsistunt, apparẽt: Signa uero coctionis inuadunt quidem et ista nunquam in primo statim morbi principio: terminant autem illud principium quod est pars totius morbi. Signa uero cruditatis, cũ primo morbi principio statim inuadunt, & nonnunquam posterius apparent, sicuti & mortis signa. Nam & horum generatio, morbi principiũ subsequitur. Morbi autem principium intelligi uolumus (ut in cõmentarijs De Crisibus manifestauimus) & primũ eius insultum, quod nullam habere latitudinẽ dicitur, & id quod est sicuti pars totius morbi, quãdo B in principium diuiditur, augmentum, & tempus consistendi, & declinationem, & aliud quod usq; ad tertium extenditur diem. Sed & in eadem tractatione docuimus omnium casuum potestates: & simul quæ expositione indigere uidebãtur uerba Hippocratis ad hoc pertinentia, exposuimus. Sed & nunc per modum compendij de ipsis à nobis dicetur. Qui uero uoluerit totam Hippocratis artem circa ista perdiscere, ad illam uadat tractationem. Ex mox apparentibus igitur totam iubet morbi constitutionem coniectari: deinde quandam morbi speciem in medium adducens, ita inquit: Veluti in laterali morbo si circa initia statim sputum appareat, morbum inchoantem breuiat: C si uero postea appareat, producit. perspicue uero quod docet assequeris, si ex tertio libro Epidemiarum apponam quæ ipse de Anaxione scribit, morbum lateralem patiente: quem etiam ægrotũ ego in primo libro De Crisibus, mea expositione patefeci. Verba autem Hippocratis hæc sunt: In Abderis Anaxiona qui iuxta portas Thracias decumbebat, febris acuta inuasit, lateris dextri dolor continuus, tussis sicca: neq; primis diebus expuebat aliquid: sitibundus, peruigil: urinæ bene coloratæ, multæ, tenues. Sexto die delirauit, neq; calefacientia aliquid proficiebant. Septimo die magis laborabat, quia febris intendebatur, & dolores non minuebantur, tussesq; infestabant, & difficulter spirabat. Octaua uenam in cubito secui: sanguis plurimus fluxit, qualem oportuit: dolores cessarunt, ue- D rum tusses siccæ subsequebantur. Vndecimo die febres decreuerunt: parum circa caput sudauit: tusses adhuc, & quæ à pulmone prodibant, humidiora erant. Die decimoseptimo cœpit paucum quid coctum expuere, leuatus est. Vigesimo die sudauit, & desiit febricitare. Post crisin leuatus est. Sed siti premebatur, & ex pulmone purgationes non erant bonæ. Vigesimoseptimo die febris redijt, tussijt, multa cõcocta educebat: urinis inerat plurimũ sedimen album: sitis cessauit & bene spirabat. Trigesimo quarto die sudauit totus, & post crisin omnino ex febre conualuit. Hic igitur Anaxion ab initio morbum lateralem patiebatur, non tamẽ ab initio expuebat, sed & octauo die adhuc tusses siccæ subsequebantur, ut inquit Hippocrates

tes. Quare rationabiliter totius morbi solutio ad trigesimumquartum diem extēta est, cum tamen magna ex parte lateralis morbus terminum suę iudicationis habeat quartumdecimū: & si nō hunc, saltem omnino uigesimum. Quòd si ante tertium diem expuisset, uel circa septimū, uel nonum, uel undecimū diem, iudicatio esset subsecuta: & si in ipso die tertio spuere cœpisset, quartumdecimum diem non transcendisset. Hoc enim accidit in omnibus inflāmationibus quæ non teguntur operculo densiore, ut in ijs quę exteriorem occupant cutem, quandam saniem resudare, ab initio tenuem, postea uero si coctionem accipiant, & ad melius proficiant, crassiorem: & ex hac ipsa crassiore aliquam esse magis cōcoctam, aliquam uero minus.

A Hoc idem in omnibus inflāmationibus quæ uel os, uel oculos infestant, licet intueri: nec minus in quacunq; alia corporis parte, quando pars aliqua interior simul cum cutis diuisione patitur inflāmationē. Na ex huiuscemodi ulcerib. sanies profluit talis, qualē ego dixi. Quando igitur aliqua fuerit inflāmatio cum tanta meatuum angustatione, ut nihil extra effundatur, necesse est illā esse & coctu difficilem, & lōgo tempore perdurare. Hac igitur ratione & in morbo laterali (qui & ipse est ex genere inflāmationum) attendere oportet signa coctionis. Nam crudissimus morbus est, in quo nihil omnino expuitur: secundū ordinē obtinet ille in quo sanies tenuis est: tertiū in quo crassior: & quartum in quo perfectam habet coctionem. Verum si hæc circa tertiū, uel quartū diem apparuerit, nō contingit morbum transcendere septimum diem.

B In alijs uero singulis necesse est ut pro coctionis modo, mensura temporis consequatur. Sicuti igitur sputum, perfectæ coctionis signum est, quando albū fuerit, & lene, & æquale consistentia, neq; nimis humidum, neq; nimis crassum: eodem modo integram cruditatem ostendit quod nullo modo expuitur. Quòd si expuatur quidē sed tamen adhuc tenue sit, debilis coctionis est signū. Quòd si impermistū fuerit, uel flauum, uel rufum: haudquaq; bonum. Quòd si liuidum fuerit, aut æruginis simile, aut nigrum: perniciosissimum existit. Cum itaq; à nobis distincta sint signa coctionis & cruditatis, & præter ea tertiū genus exitialiū: illud scire oportet, quòd signa coctiōis semper sunt bona, ut quæ morbi solutionē haud ita multopost futuram ostendant; sicuti genus signorum exitialiū mortē ægri citam prænuntiant. At uero signa cruditatis diutinum quidem ex necessitate morbum significant: sed quantum in ipsis est, neq; moriturū, neq; euasurum è morbo hominem ostendunt. Tibi uero prius ægroti uires expendenti, etiam ex his illa licet præcognoscere. Aliud est signorū genus quę crisima, id est iudicatoria ab ipso nominātur: sunt aūt hæc, sudores, sanguinis fluxus, rigores, multū alui profluuiū, & similis uomitus, dolor capitis repente inuadens, difficultas spirandi præter rationem & uehemens, uel cordis morsus, uel quędam in præcordijs citra dolorē tensio, uigiliæ plurimę, delirium, & nox absq; ratione molesta, & accessio

C anticipans, & lachrymę inuoluntariæ nihil patientibus oculis, neq; ex tristitia prouenietes, rubor faciei, & labrum inferius agitatum, lucida uel obscura & tenebrosa quædam ante oculos obuersantia, & hallucinationes quædam, & malæ uel nasus repente rubescētes, parotides, aut omnino materiæ alicuius in articulū decūbentis generatio. Hæc igitur omnia, & præter hæc alia multa huiuscemodi secundū propriam eorum substantiā casus nominata, quatenus uero subitā mutationē ostendunt, signa crisima, id est iudicatoria appellata, duplicē tibi præstabunt pręcognitionem. Siquidē morbo iam cocto superuenerint, futurā statim sanitatem denunciant. Si uero crudo adhuc morbo: iudicationem non bonā, quæ aut ad perniciem agat, aut in longum tempus morbum producat. Quòd uero alia sit natura horum signorum quæ crisima, id est iudicatoria nominantur, alia uero eorū quæ coctionem significant, hinc discere possis. In primo libro Epidemiarum inquit Hippocrates: Coctiones, iudicatiōis celeritatem, salutisq; securitatem significāt. Cruda uero & incocta, & quę in abscessus malos conuertuntur, iudicationū interceptiones, uel dolores, uel temporis longitudinem, uel mortes, uel recidiuas ostendunt. ita hic in uniuersum collaudauit morbi coctionē. In libro aūt qui Prognostica inscribitur, particulatim in hunc modum simul docens ipsius indicia: Vrina aūt optima est, quando sedimentum album, lene & æquale fuerit per omne tempus, donec morbus terminetur. Significat enim salutis securitatem, & morbum pauco tempore duraturū. Sic rursus laudauit urinam monstrantē coctionem in uenoso genere. Rursus autē cum dicit alui excrementū optimum esse, quod molle, cōsistens, & hora excretum, qua solet cum sanitas adest. atq; hic indicia coctionum uentris simul collaudat & docet. Sic & eam quæ fit in membris respirationi seruientibus coctionē simul collaudans ac docens, in hunc modum scribit: Sputum oportet in omnibus doloribus qui pulmonē & costas infestant, celeriter ac facile expui, flauitieq; ualde sputo cōmistam apparere. Coctionis siquidē signa semper bona sunt, iudicationis uero signa nō semper. Sic ergo inquit, signa crisima, id est iudicatoria, non iudicantia, aliqua mortem, aliqua difficilem iudicationē portendunt. Sa

D neq; & cum ait, quæ ad melius iudicant, non confestim apparere: per hæc uerba eandē profert sententiam. Nam coctionis signa quocunq; tempore apparent, bona sunt. semper enim eorum uniuersum genus optimū existit. Non ergo repugnat illud quod nunc dictum est, in morbo laterali sputum statim apparere: illi alteri quod dicitur, signa iudicantia ad melius, non statim apparere. Nam signa iudicatoria nonnunq; mala fiunt: signū uero coctionis nullum unquā prauum fuit, sed omnia optima semper: & tanto citius ægrū sanitatē recuperaturū ostendūt, quāto citius apparuerint. Hæc dixisse sufficiat per modum cōpendij, quātum ad præsentem attinet locum. Totam uero de istis antiqui magistri sententiam in libro De Crisibus ex

posuimus

posuimus. ut autẽ sermo quem nuper diuidendo propoſui, perfectus habeatur: quomodo à dictis differãt, & quæ paſsionis ſignificatiua, & quæ aſsidentia dicuntur ſigna hinc uolo transigere, unam in mediũ adducens pro exemplo paſſionem, hanc ipſam uidelicet quam Hippocrates nominauit. In morbo igitur laterali, acuta quidem febris, unà cũ ſpirandi difficultate, & tuſsi, & dolore lateris pungenti, ſigna paſsionis ſignificatiua nominantur. Quòd autẽ dolor aut ad præcordia, aut ad clauim perueniat, aſsidentia dicunẽ: ſicuti ꝙ facilius in latus patiens, ꝙ̃ in alterum decumbat æger, ad idem genus aſsidentiũ attinet. Scripſit autem & Nicandri filius Praxagoras duo uolumina De aſsidentibus ſignis: de ijs aũt quæ ſuperueniunt unũ alium, ac ſi de mox apparentibus inſcriberetur. Hæc igitur mox apparẽtia inquit Hippocrates & bonam morbi iudicationem & malã: morbumꝗ uel longum, uel breuẽ futurũ oſtendere: Meminit autem non ſolum ſputorum, ſed & urinarũ, & excrementorum alui, & ſudorum: ea ſcilicet quæ ſunt in libro Prognoſtico ſcripta, nobis exẽplo ſubijciens, quæ ad hunc locũ transferre ſuperuacuũ foret. nã de his in libris De Criſibus diximus, & in cõmentarijs in Prognoſtica: in quibus adhuc magis antiqui magiſtri ſententiam explanauimus.

13 Senes facillime ieiuniũ ferunt, ſecundo loco qui ætatẽ conſiſtentem habent, minus adoleſcentes, omnium minime pueri, præſertim qui inter ipſos ſunt uiuidiores.

Differẽtia etiã ætatũ confert aliquid ad capiendam uictus rationem. Senes ſiquidem facile ferũt inediam, pueri uero difficulter. Eſt autem facilitas & in non appetendo, & nihil inde mali ſuſtinẽdo. Difficultas autem ex cõtrarijs oritur: Etenim pueri magis appetunt, & plus offendunẽ in longis inedijs. Mediæ uero ætates inter ſenes & pueros, quãto alteri ipſorum proximiores exiſtunt, tanto aut minus, aut magis moleſtãtur atꝗ offenduntur ex longis inedijs. Huius autem aphoriſmi cauſam ipſe in ſequenti docet, qui ita incipit: Qui creſcunt plurimum caloris innati habent. Ita ut ſi quis uelit ipſum priori adiungere, & cum-enim-cõiunctione proferre, tunc ſermo unus fieret, & manifeſtus, in hunc modum ſe habens-Senes facillime ieiunium ferunt, ſecundo loco qui ætatem conſiſtentem habent, minus adoleſcentes, minime uero omnium pueri. Qui enim creſcunt, plurimum caloris innati habent. Appellat autem ætatem habentes conſiſtentem, eos qui mediam ætatem habent inter iuuenes ac ſenes, ita ut ab ætate quidem uigente recedant, nondum tamen ſenſum habeant ſenectæ manifeſtum. Sic autem & Thucydides quoſdam in ætate dixit eſſe conſiſtente. Verum inter hanc ętatem, & adoleſcentium, altera quędam eſt, quæ ſicuti ætatum, ita facilitatis & difficultatis medium ordinem obtinet: ita ut neꝗ tam facile inediam ferre poſsit, ſicuti qui in ætate ſunt cõſiſtente, atꝗ ſenili: neꝗ difficulter ſicuti adoleſcentes & pueri. Eius tamen non meminit Hippocrates cum poſsit eam unuſquiſꝗ ex illis quas dixit, intelligere. Nam cum inquit, Præſertim qui ſunt inter ipſos uiuidiores, naturarum differentias manifeſtat: Pueri enim qui calorem innatũ plurimum habent, promptiores ſunt ad cibos aſſumẽdos, & ipſos magis poſſunt concoquere: & ſi non aſſumpſerint, plus offenduntur. Talis quidem eſt ſermo Hippocratis. Indiget tamẽ adhuc parua quadam additione ad perfectionem: de ijs enim qui ſunt in principio ſenilis ætatis recte dictum eſt: Senes facillime ieiunium ferunt. de ijs uero qui ad extremã ſenectam peruenerunt, non recte: quia hi non poſſunt tolerare longas inedias. Vel igitur addere oportet aphoriſmo exiguum quiddam, & hoc modo ipſum pronuntiare: Senes facillime ieiunium ferunt, præter eos qui ad extremam ſenectam peruenerũt: ſecundo loco, qui ætatem conſiſtentem habent. Vel uerbum ieiunium, in ciborũ paucitatem eſt cõmutandum, atꝗ ita dicendũ: Senes ciborum paucitatem tolerant: ſecundo loco, qui ętatem conſiſtentem habent. Nam & qui ad extremam ſenectam attingunt: inueniẽtur, etſi nõ poſſint longam inediam tolerare, paucis tamen cibis indigere. Tale enim quiddam patiuntur, quale lucernis penè extinctis accidit: quæ & continuã exigunt olei ſuffectionem, & multam, ac ſubitam ſimul nequeunt ſuſtinere. quandoquidem & his exhibere oportet uniuerſam multitudinẽ paucam: & hanc ipſam cibi paucitatẽ in multas partiri portiones: neꝗ una illis longa inedia eſt iniungenda.

14 Qui creſcunt, plurimũ habẽt calidi innati: plurimo igitur egent alimento: alioqui corpus abſumitur. Senibus uero parũ calidi innati ineſt: paucis propterea fomitibus egent, quia à multis extinguuntur. Hãc etiã ob cauſam febres ſenib. nõ ſimiliter acutæ fiunt. frigidum enim eorum corpus.

Dictum eſt à nobis plenius etiam in commẽtarijs De temperaturis, quomodo uiſum eſt nõnullis medicis eos qui in iuuentæ uigore conſiſtunt, nõnullis uero pueros eſſe calidiores. Habẽt enim illi quidem calorem acriorem, hi uero abundãtiorem. Nunc uero etiã neceſſariũ eſt dicere, quantũ ad præſentem locum conducit, ſermones longos quoad fieri poteſt in pauca cõijciẽtes. Hoc ipſum igitur uerbum calidum, aliquãdo transferimus ad qualitatem, cuius propriũ nomẽ eſt caliditas: aliquando denominatiue totum corpus dicimus calidum, à caliditate: eſtꝗ hic modus loquendi plurimus in omni uita, & fuit apud antiꝗs, ueluti Theophraſtus oſtendit in eo libro qui De calido & frigido inſcribitur. Nam cũ ſubſtantia corporea contrarias qualitates, caliditatem, frigiditatem, humiditatem, ſiccitatem, uiciſsim recipiat, ſecundũ ſubſtantiam quidem recipientẽ, cum calidum nominamus, corpus dicimus, multumꝗ uel paucũ dicimus eſſe calidum, ad quantitatẽ ſubſtãtiæ referentes. Et hoc dupliciter facimus: uno quidem modo in ſubſtantijs impermiſtis, alio autem in miſtis. In imper

impermistis quidẽ, ueluti si duo haberent aquam æqualiter calidã in duobus æqualibus labris contentam: alterũ diceremus plus habere calidi, qui maius labrum possideret: alterum minus. In mistis uero, ueluti si essent æqualia labra, sed inæquali mensura ex uino & aqua temperata: alterum ipsorum plus uini continere, alterum plus aquæ diceremus. Cui modo etiam ille esset persimilis, si duo labra inæqualia supponeremus æqua proportione temperari. Nonnunquam uero non ad substantiæ multitudinẽ sermonem referentes, sed ad qualitatem solam, huic quidem alicui dicimus plus calidi inesse, huic uero minus: sicuti si ex duobus labris parem prorsus magnitudinem habentibus, alterum quod calidiorem aquam cõtineret, plus habere calidi diceremus: alterum, quod frigidiorẽ, minus: non tamen proprie uerbo, plus, uteremur in hoc loco, cum melius sit dicere, uel magis, & minus, uel uehementius, atq; debilius, & similia uocabula, quæ repræsentare qualitatem solent. Nam paucum & multum in sola decet substantiæ quantitate seruare. Verum nõ in hoc tantum huiusmodi fiunt nominum abusiones, sed in pluribus alijs, quæ per uitam sermone usurpamus, idq; non minime fit in arte medicinali. Omnes siquidem morbos, magnos aut paruos nominant, quamuis substantiæ non sint: febrem magnã, febrem paruam: apoplexiam magnam, apoplexiam paruam: sic & pleuritidem, & phrenitidem, & peripneumoniam, & omnes itidem alios morbos. Aduertere igitur oportet ęquiuocationes, & cõsiderare quid sibi uelit semper unaquæq; dictio dicẽtis. Si enim ille in altero significato nomen protulerit, nos uero in alio accipientes, sermonem redarguimus: nõ illum qui protulit, (si uerum fateri uelimus) sed nostrã potius existimationẽ redarguimus. Quod nõnulli proculdubio faciunt hoc in loco, qui Hippocrati student cõtradicere. Nam ad qualitatem, nomen calidi transferentes, conantur ostendere hanc esse uehementiorem ijs, qui in ætatis uigore consistunt. Verum Hippocrates non ad qualitatem, sed ad substantiam in pręsenti sermone refert id nomen. Nam substantia innati caloris aerea est & aquea, sicuti ex semine licet coniectari, quod paucam omnino terrenam substãtiam participat, plurimum autem aeris calidi humidiq; in se ipso cõtinet, quemadmodum in commentarijs nostris De semine, ostendimus. iam uero & alterum nostrę generationis principium, sanguis menstruus, humidum natura est: Cum igitur magis terrestre efficitur animalis corpus, (tale autẽ quotidie efficitur, dum augetur) tunc licet ualde uehementer calidum existat & igneum, substantiam tamen innati caloris paucissimam habet: alioqui etiam febricitantes diceremus plurimum habere calorem innatum, qui nec æqualem priori, nedum plus habeant. Bene enim temperata est caloris innati substãtia: ignea autem, aduentitij. Sed & effluxus qui è toto corpore fiunt, caloris quidem aduentitij sunt: fumei, fuliginosi, aridi & acres. Contrà uero, uaporosi, suaues, et bene temperati, caloris natiui,

A hæcq; ipse potes tactu discernere. Nam sanorum calor uaporosus est atq; suauis, & tactui gratus, nihil triste, nihil asperum, nihil mordax præ se ferẽs. Eorum uero qui febricitant, & præcipue hecticas febres, aut eas quæ ex putredine humorũ ortum habẽt, acris est & insuauis, ac mordax, & nostrum corrodens tactum. Salubris uero eius qualitas in pueris exquisita habetur: sicuti plures eorum qui in ætatis uigore consistunt, inuenire contingit calorem habentes mordacem, & non amplius humidum aut uaporosum, neque aereum. Neq; mirum hoc uideri debet. Oportet enim similem esse defluxum subiectæ substantiæ: ut quando humida atq; aerea substãtia existit, tunc quod ab ea defluit, uaporosum est atque suaue. Cum uero terre-

B stris atq; arida: tunc & quod effluit fumeum fuliginosumq; est & acre: quod et in exterioribus euenit. Nam quæ ex aqua dulci & calida euaporant, optima sunt & uaporosa: quæ uero ex aliquo corpore solido, exusto, fumea sunt & acria. Cum igitur duæ substantiæ sint, & hæc quidem suauem habeat caliditatem, illa uero molestam: alteram quidem plurimam habent pueri, alteram uero ij qui in ætatis uigore consistunt, ut ad totius uidelicet corporis proportionem. Vt autem hæc physice magis adhuc pertractem, rem totam ad elementa traducam: Cum quatuor sint elementa, ex quibus omnia corpora sunt temperata: puerile quidem corpus, multum in seipso cõtinet aereæ atq; aquosæ substantiæ, minimum terrestris: contrà uero eo

C rum qui in ætatis uigore consistunt, à terrestri siccitate obtinetur, deficit autem aquosa atq; aerea substantia: adeo ut si quartum in utrisque elementum, ignem scilicet, pari portione posuerimus, atque æqualiter calida corpora esse uoluerimus: nõ tamẽ similem substantiam calidam in ipsis esse dixerimus: cum puerorum quidem substantia humida sit: eorum uero qui in ætatis uigore consistunt, sicca. Humida siquidem innati caloris est maxime affinis, quia ex humido nostra est generatio: sicca uero, aduentitij caloris. Sic quidẽ infantes recenter nati, substantiã calidam & aquosam plurimam participantes, plurimum dicerentur habere calorem innatum. Qui uero ætate uigent, & iam declinant: quantum istæ deficiunt, terrestris uero super

D abundat, tantum habere minorem substãtiam natiui caloris putarentur. Quòd uero ex aquosa & aerea substantia plus defluere sit necessarium, q̃ terrestri, etiam si ambę sint æqualiter calidæ secundum qualitatem: neminẽ arbitror dubitare. Hoc tibi etiã in exterioribus liquido licet intueri. Nam ex corporibus quæ ad similem perueniunt caliditatem, non æqua portio uidetur defluere, sed ex siccis quidem minimum, ex humidis uero plurimum. Statim igitur aqua & oleo mediocriter calefactis, plurimum defluit atq; dissoluitur: ex ferro uero, & ære, atq; lapidibus, minimum: adeo ut si tibi libuerit exponere ad solẽ calidissimũ aquam, (si ita contigerit) & ferrum æqua mensura, deinde transacto die ambo perpendere: aquam quidem inuenias multo seipsa minorem effectam, ferrum

uero æquale. Sic & si uelis oleum æri, & ferro, & lapidi comparare: illud quidem absumptum inuenies, hæc uero æqualem substantiæ molem retinentia. Hinc uero ad ceram, picem, bitumen, & resinam transcendens, & quæcunque alia plurimam substantiam humidam obtinent: uidebis & hæc sub sole calente multo magis absumi atque defluere, quàm lapidem, æs, & ferrum, & alia admodum sicca. Quare si necessarium est alimẽtum, ut quod effluxit ex corpore, suppleatur: ex humidioribus uero, & plus aeris participantibus, multo plus effluit: fit ut huiusmodi corpora pluri egeãt alimento. Puerorum uero corpus tale existit, plus humidæ & aereæ substantiæ obtinens: non sicuti iuuenum, & declinantium, ac senum, siccæ atque terrestris. Hippocrates igitur cum hoc in libro proposuisset compendiosam atque aphoristicam doctrinam facere: non ita sermonem ampliauit quemadmodum ego nunc, sed loco illorũ uerborũ, Quæ augentur corpora, etsi æqualem habeant substantiam calidam atque igneam cum ijs qui in ætatis uigore consistunt, aquosæ tamen atque aereæ substantiæ plus habent: Qui crescunt, dixit, plurimum habent innatum calorem: simul memoriæ subijciẽs ipsorum substantiam, simul propositum suum demonstrans. Quia enim humidam & calidam habent substantiã quæ augentur, idcirco plurimum ab ipsis defluere necessarium est, & plurimo egẽt alimento: alioqui corpus inquit absumitur. & recte. Vbi enim id quod defluit, plurimũ est: quod uero influit, paucũ: hic necesse est subiectam corrumpi substantiam. Senibus uero paucum inest calidum. his enim iuxta utrunque appellationis significatũ paucum inest calidum, siue quis ad qualitatem sermonem referat, siue ad substantiã. Nam & qualitas debilis, & substantia minima est: siquidem eorum meminimus quæ supra diximus. Ob hæc igitur inquit, paucis fomitibus indigẽt. Nam fomites, alimenta nominauit, suo & aliorum nobilissimorum philosophorũ dogmati consentanee, qui eorum quæ animalia constituunt elementorum, ignẽ maxime uitæ esse causam existimarunt. nam ut lucernarum flammæ, quamuis oleum pro alimento habeant, tamen si quis id totum simul superinfundat, extinguuntur potius quàm nutriantur: eodem modo et in senibus calidum, sui fomentum quidem habet alimẽta: sed si repente eorum multitudine & cumulo suffocetur, periculum est ne extinguatur: non aliter ac si paruę scintillæ ignis, lignorum multitudinem superacerues. Quod autem subinfertur, Et propterea febres senibus non similiter acutæ sunt: signum & hoc ipsum, quòd corpora senum frigida sunt, & quod ob innati caloris maxime cõuersionem ad igneam naturam, accenditur febris. Verum tantam euenire senibus conuersionem, ut æqua sit ei quæ iunioribus accidit, uix fieri potest. Multum enim calidum prompte in immensum attollitur, paucum uero non facile, sed maximã exigit causam quæ cogat ad hoc. Ob hanc igitur causam neque senes magna ex parte febricitãt acutas febres, sicuti iuniores: & si aliquando quamuis raro talis his accidat febris qualis iuuenibus, omnino hæc ad interitum ægrotantis terminatur. Indicio enim est immensam quandã esse causæ febrem facientis magnitudinem. Hæc sufficere possunt ijs qui secundum naturam se habent ad intellectionẽ & fidem eorum quæ scripsit Hippocrates. Ad eos uero qui per calumniam Hippocratẽ reprehenderunt, è quorum numero unus fuit Lycus, nos unum integrum uolumen scripsimus aduersus ea quæ contra aphorismum perperam obijciũtur. Huic autem titulum fecimus, Ad Lycum quòd nihil erratum sit in aphorismo, cui principium est, Qui crescunt, plurimũ habent innatum calorem. Datus autem est mihi Lyci liber post scriptos à me hosce cõmentarios: unde ego postmodum his hæc uerba subiunxi, quæ nõ sunt in ijs quæ prius edideram. Seorsum autem in alio uolumine defendi Hippocratem in ijs, in quibus fuerat reprehensus.

15 Ventres hyeme & uere natura calidissimi sunt, & somni longissimi: quare per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibenda. Etenim tũc calor innatus, plurimus est: unde & pluribus egent alimentis. indicio sunt ætates & athletæ.

Non parum etiam tempora anni cõducunt ad uictus rationem inueniendã. Nam hyberno tempore plus appetunt homines, & cibũ facilius concoquunt: contrà in æstate: cuius rei causam ipse Hippocrates reddidit, inquiens, uentres hyeme & uere natura calidissimos esse. Quid autem sit quod natura dicitur, & quòd non frustra id uerbum adiecerit in hoc aphorismo, ipse paulopost explanauit inquiens: Et enim tunc calor innatus multus est, plurimo igitur indiget alimento. Ventres itaque hyeme & uere calidissimi sunt, non simpliciter, sed calido naturali, cuius substantiam antea ostendi. Causam uero ob quam hic idem calor hyeme augeatur, etiam Aristoteles explicuit. Refugit enim propter circunstantem extrinsecus frigiditatẽ: sicuti rursus ęstate ad sibi affinẽ protenditur. Atque ita contingit dissolui quidem ac dissipari eius substantiã tempore æstiuo: contineri autem ac cohiberi & in profundũ secedere hyemali. Ob hoc igitur & coctiones, & sanguificationes, & nutritiones, hisce tẽporibus sunt meliores. Addidit autem & aliud ipsis contingens, nempe quòd somni longissimi fiunt, ob noctium uidelicet longitudinem: quod neque ipsum parum confert ad naturæ opera. Quod uero in fine adijcitur, Indicio sunt ætates & athletæ, pro argumento ponitur quòd plurimum alimentum sit necessariũ, ubi calidum superabundat. Pueri siquidẽ quia calidum plurimum habent: idcirco & pluribus indigent, & plura concoquunt. Athletæ uero quia exercitijs augent calorem natiuũ: ob id multis frui possunt alimentis. Quæ igitur in aphorismo dicuntur, sufficienter exposuimus. Si quis uero ipsorũ ueritatem diligentius examinet: non ad omnia animalia sermonem

monem extendat, sed ea excipiat quæ in latebris degunt. Hæc enim cum se recondunt, non egent plurimo alimento: quandoquidē et sine cibo possint perdurare. Et si supposuerimus ea tanto uti cibo, quanto anteꝗ reconderētur: male ipsum concoquerent. Quod enim hominibus cōtingit aqua frigida lotis, id etiam animalibus accidit hyeme. Contingit aūt hominibus qui aqua frigida perluuntur: si debile corpus habuerint, perfrigerari, atque offendi: si uero robustum, primū quidē innatum calorem ad interiora refugere, ibiꝗ seipsum colligere: postea uero ad exteriora remeantē, multo ꝗ prius erat, fieri fortiorem. Sic & animalium quæcunꝗ sunt natura frigidiora, ijs calor innatus à frigore hyberno superat, adeo ut ferè extinguatur: quare plurima ipsorū, similia mortuis conspiciuntur, cum sine sensu ac motu in latebris iacent: quædam uero prorsus in hoc ipso affectu moriuntur. Quæ aūt plurimo sanguine abundāt atꝗ calore: tale quiddā hyeme patiunt̄, quale accidit corporibus fortibus aqua frigida lotis. Nam calor eorū ad interiora se colligit, non (per Iouē) carnibus ad hæc, prima sede derelicta, refugiētibus, sed spiritu una cum sanguine. Tria aūt erant corpora quę primæ nostræ naturæ substantiā cōpleuerūt, spiritus, sanguis, & seminalis humiditas, ex qua in primo ortu, ueluti in libris De semine diximus, fiunt partes animalis solidiores: mox uero augmentum in istis perficitur. Quòd igitur melius hyeme cibū cōcoquimus, sanguine ac spiritu ad profundū corporis retrocedentibus: unicuiꝗ est manifestū. Nō modo igitur hoc ipsum dicit Hippocrates, sed ꝗ plura accipere confert. in hisce enim temporibus inquit, hoc est hyeme & uere, plures cibi dandi sunt. Atqui si parū defluit ac difflat̄ hyberno tempore ad exteriora, plurimū alimentum nō est corporibus necessariū: siquidē nutritio est eius quod euacuatur, repletio. Oportet igitur alimēti quantitatem esse eius quod difflatur quantitati proportionalem. Verū igitur esse ꝗ quidā hyeme nō modo melius cōcoquunt cibū, sed etiam ꝗ pauca assumentes refrigerantur, atꝗ ideo offenduntur: si uero plura assumpserint, in nullos plethoricos incidunt morbos: ipse euentus ostendit manifeste: Causæ uero inquisitio, in commune proponatur. Neꝗ eñ adeo Hippocratē, quantū omnes alios, huiusmodi inquisitio fatigat. Nemo itaꝗ est qui non cōsentiat difflari corpora animaliū ea quę fit per sensui occulta foramina difflatione. Id circo enim ad hoc deueniūt ut egeant alimento, quoniā euacuantur. Quòd si nihil à corporibus nostris efflueret, sed semper æqua moles substantiæ seruaretur: nulla foret alimēti necessitas. Tu uero animaduerte nunquid hac in parte alijs quidem omnibus ratio sit inexplicabilis, soli uero Hippocrati atꝗ eius sectatoribus explicabilis. Neque enim aliud quicꝗ animal ab initio efformauit, sicuti neꝗ rursus adauxit, aut usꝗ ad mortē enutriuit, præterꝗ iste calor innatus, de quo nūc habetur sermo. Hic igitur cum sit omnium operum naturalium causa: quia plurimus est hyberno tempore, idcirco cibi

A appetentiā intendit, coctiones auget, & plus sanguinis accumulat, & crassius corpus efficit, & ut superfluitates excernantur, prouidentiam habet. Nam calor circunfusus non modo superfluitates, sed æqualiter omnia euacuat, materiam inutilem, & ea etiam quæ in corpore secundum naturā continentur, unà dissoluens per eam quę à medicis occulta difflatio nominatur, quā calor innatus operatur. Neꝗ enim aliud quicquā est natura animalium, præter hoc calidum, secundum Hippocratis opinionem. Ostensum autem à nobis est in commentarijs De uiribus naturalibus, naturam nō solum appetere, cōficere agglutinareꝗ singulis partibus propriū alimentū, sed & huius quoꝗ superfluitates difflare: Ac quanto fortius extiterit calidum innatū, tanto magis difflatio effugit sensum.

B Et ob hāc causam Diocles inquit, sudores esse pręter naturam: quoniam omnibus quæ ad corpus attinent, recte administratis, & alimēto à natura subacto, nunquam sensibilis humor per cutem excerneretur. Quæcunꝗ enim in balneis, aut uehementibus exercitijs, uel propter æstiuum calorem exudant homines, ex causis uiolentis originē habent. Bene igitur omnia tempore hyberno in corpore animalis administrantur, quando hyems mediocritatem seruauerit. Nam immoderatas ipsius intemperaturas & ipse Hippocrates in sequentibus damnat. Quòd autem omnia bene hyberno tempore in corpore animalis administrentur, indicio sunt naturæ opera fortiora. Nam cibi in uentricu-

C lo bene concoquuntur, quoniā calor innatus plurimus est: & unà superfluitates somnis longioribus expurgantur, quæ quidem exquisite extenuatæ sunt, per cutem: quæ uero in uapores cōuertuntur, per expirationem: quæ uero sufficientem habent crassitudinē, per urinas. In his enim plus est sedimenti, quàm per æstatē, præter id quòd etiam tota urinarū multitudo hyeme multum augetur. Iam uero magis nutriuntur, & carnem augent corpora hyeme, & plus optimi sanguinis cumulant, nisi malo prorsus utantur uictu. Nam si consideraueris ut corpora nostra paucum habentia sanguinem autumni tempore, atꝗ extenuata, suscipiens hyems bonis implet humoribus, & crassiora efficit: percipies puto nos gubernantis robur faculta-

D tis, quæ est calor innatus. Verum nisi hic abundās habeat, quo fruatur, alimentum: primus ipse à circumstante frigore superabitur, tam ab eo qui extrinsecus ingruit, ꝗ ab illo qui per inspirationē attrahitur: cum ipso uero & coctio ciborum debilitabitur, & optimi sanguinis generatio, & partiū animalis enutritio, & superfluitatū expulsio. Si uero tantum habuerit alimentum, quantum potest euincere: & ipse magis augebit̄, & omnia quę antea diximus, circa corpus animalis perficiet. Cæterum ut ex plurimo alimento oblato, quod non solum bene in uentriculo cōficiatur, sed etiam in uenis & toto animalis corpore, unūquodꝗ animal multo carnosius reddatur, & plus sanguine abundet: habent homines satis ipsa experientia cōpertum, non in seipsis tantum, sed etiam in iumentis.

Nam ante æstatis initium, circa ultimam ueris partem, & sibi & illis sanguinem detrahunt, in memoriam reuocantes quibus capiantur morbis quando repente calor æstiuus superuenerit. Hic enim adeo sanguinem extendit atque diffundit, ac quodammodo efferuere facit, ut qui hactenus moderatus fuerat, non possit amplius in uenis contineri: sed uel disrumpat ipsas, uel exedat: & quando impetum fecerit ad aliquã corporis partem alijs debiliorem, in ipsa uel inflammationem, uel erysipelas, uel aliquod aliud tale morbi genus operetur. Nã multo plures ac grauiores morbi quibus plenitudo dedit occasionem, ex humorum fiunt fusione. Hęc igitur omnia cum alijs adstipulantur quęcunque in præsenti aphorismo Hippocrates docuit: tum hoc probant, non solum posse calorem per id tempus multos coquere cibos, sed etiam multis indigere. Semper enim oportet alimenta esse innati caloris multitudini proportionalia, nisi forte aliquãdo ex aeris ambiẽtis qualitate debilis fiens natura (ut dixi) cogat subtrahere. Quam ob rem cum de uere Hippocrates sermonem fecerit indistinctum, ipse distinguam: ac primum quidem ueris initium hyemi simile magis esse quàm æstati: finem contra. Deinde quòd nonnunquam talem uer habet frigiditatem, qualem tempus hybernum: aliquando talem qualẽ tempus æstiuum caliditatẽ. In primis igitur partibus eius, si quãdo frigidum fuerit, hybernæ similem rationẽ uictus adhibebimus: in posterioribus autem, siquando fuerit calidius, æstiuę similem. Quòd si mediam seruauerit temperaturam, uictum illi proportionalem instituemus. Atque hæc omnia de uictus ratione quam sanis oportet adhibere, dicta sunt: deinceps autem de illa quæ ægrotis conuenit, sermonem faciet.

16 Victus humidus febricitantibus omnibus confert, maxime uero pueris, & alijs qui tali uictu uti consueuerunt.

In præcedentibus aphorismis de uictus quantitate doctrinam nobis tradidit: nunc uero de qualitate transigit, multa quæ in arte conducunt, breuissimo sermone docens: ac primo qualis sit adhibendus uictus febricitãtibus. Deinde quod uictuum sanorũ indicationes in ijs quidem quæ præter naturam sunt, contrarias: in ijs autem quæ sunt secundum naturam, similes facere oporteat. Febri enim quoniam calida & sicca passio est, (est enim conuersio natiuæ caliditatis ad igneam) uictum humidum consulit. Humidioribus uero naturis, siue propter ætatem, siue propter cõsuetudinem: non contrariam, sed magis affinem seruandam statuit. Oportet enim naturam eorum fouere per humida, non eodem quo morbos modo demoliri. Qui uero aquam inter cutem cui febris adiungitur, in medium adducentes, sermonem Hippocratis student per cauillũ reprehendere: quoniam hic morbus non humidum exigit uictum, sed magis siccum, ignorant ij artis curatiuæ caput in primis necessarium, quod nos uberius in illa tractatione

A transegimus, id autem est simplicem quamque ægritudinem propria egere curatione: plures uero inuicem copulatas, tantum habere cõmunem curationis indicationem, quantum copulabuntur: nobis uel ei quod magis urget, obuiantibus non tamen alterius cura omnino posthabita, uel omnibus pari studio succurrentibus. Quod autem de aqua inter cutem & simul febre laborãtibus meminere, non est absimile morbo laterali in quo sanguis expuitur. Nam & in his contrarias exigunt morbi curationes, eductio sanguinis, & passio lateralis: quę ubi cuipiã simul contigere, ad id quod magis urget, obuiare oportet, non omnino posthabita etiam alterius curatione. Sic itaque si quis simul febricitet, & ea laboret affectionẽ quæ aqua

B inter cutem nominatur: ad ambos affectus respicientes, qui contrariam exigunt curationem, utrique eorum probe resistimus, quemadmodum & alijs omnibus pari modo copulatis. Neque igitur ipsi tale quicquam dixerimus, neque alterum talia dicentem admiserimus: uerũ si quid per uerba sua Hippocrates in aphorismo non dixit, quod tamen idẽ habeat iudiciũ cum ijs quæ ab ipso dicuntur: hoc quoque fuisse dictum potentia, debemus existimare. Nam & ætatis meminit, & consuetudinis: tu uero naturalis temperaturæ, & temporis anni, & regionis, non absque ratione memineris, quæ & ipse Hippoc. adijcit aliquando. Nonnunquam uero unius, aut duorum mentione facta, reliqua quæ sunt eiusdem naturæ atque ordinis, prætermittit. Fi

C unt autem & ab his indicatiões, quemadmodum supra & ab ætate, & à morbo fieri diximus, seruantibus nobis quæcunque probari merẽtur, per uictũ similem temperaturæ: quæcunque uero improbanda sunt, per contraria corrigentibus. Diximus autem plenius de omnibus indicationibus in libris quibus ars curatiua docetur.

17 Et quibus, semel aut bis, & quibus plura, uel pauciora particulatim oporteat afferre, considerandum. Condonandum autem aliquid tempori, ætati, & consuetudini.

Quoniam de quantitate & qualitate eorũ quæ offeruntur, sermonem habuit: mox docere proponit modum eorundem. Neque enim sufficit hoc solum cognoscere, quod huic plus, uel minus sit offeren

D dum, uel quod uictu exiccante, uel humectante utendum sit: sed nũquid semel, an sæpius qualibet die, uel nocte cibum offerre oporteat, necessarium est considerare: & ad hæc ipsa ab anni tempore, ab ætate, à consuetudine, sumere indicationem, sicuti in qualitate & quantitate sumebatur. Nam & ad hæc primæ erant intentiones, & morbi ipsi, & uires ægrotãtis, & præterea ætas, & anni tempus, & consuetudo, & quęcunque his sunt proportionalia, & propterea ipse Hippocrates illud adiũxit: Condonandũ est autem aliquid tempori, ætati, & consuetudini: liquido ostendens per uerbum, condonandum, quod neque totum, neque maximum à talibus accipit. Nam si sæpius, aut raro, siue omnino nutrire oporteat, ab ægritudine & uiribus primum & maxi

maxime accipitur: post hoc autem & ab anni tempore, & ab ætate, & talibus. Si enim uires laborantis debiles fuerint, et ea quę in corpore est affectio sit ex corruptione humorũ uel defectu: parum alimenti sæpius talibus afferemus. Parum quidem, quia uirium imbecillitas non potest totam simul multitudinem alimenti sustinere. Sæpius autem, quoniam multis indiget affectio. Defectus siquidem exigit adiectionem, corruptio uero contemperamentum. Si uero cum uirium debilitate neq; defectus aliquis affuerit, neq; corruptio, humores autem naturales se moderate habuerint, uel etiam superabundauerint: his raro, & pauca afferemus, & multo magis istud agemus, si cum uirium robore humores superabundauerint. Si uero cum humorum defectu, uel corruptione, uires ualidæ fuerint: tunc multos cibos, atq; multoties ijs qui ita laborauerint, dabimus: utpote multos exigẽte affectione, & natura robusta potente illos superare ac concoquere. Si uero accessiones nõ permiserint, neq; multi alimenti offerendi occasiones præstiterint, rarò plura exhibebimus. At si uires ualidę fuerint cum plethorica affectione, raro paucos afferemus. Nam etsi id quod cibum debet concoquere, robustum habeamus: quia tamen affectio multis non indiget, rationabile est, ut pauca afferamus. Sic quidem oportet & à morbo, & à uiribus ægrotantis ad ea quæ proposuimus, sumere indicationes. A tempore autem, ætate & consuetudine, & alijs quæ his sunt proportionalia, hoc modo: Aestiuo quidem tempore, quantum ad temporis rationem attinet, sæpius pauca danda sunt, quoniã & pluri egẽt adiectione, ut qui sunt dissoluti, & uires habeant imbecilles. Hyberno uero tempore multa quidem propter robur uiriũ, sed raro: quia non ualde multa indigent adiectione laborantes, ut quibus nõ multa fiat euacuatio. Nam sanos quidem antea ostendimus sufficienter hyeme euacuari, quoniam plus habeant innati caloris. Vere aũt medio, atq; adhuc magis æstati proximo, paucis, & ex lõgo interuallo nutriemus. Nam tempus id periclitatur ne proxime accedat ad plethoricam affectionem, propter humorum qui hyberno temporis frigore concreuere, fusionem. Quemadmodum ergo in plethoricis affectionibus, si uires ualidæ fuerint, paucum cibum, & ex longo temporis interuallo damus, sic & in uere faciendum est, præsertim in febricitantibus, de quibus nunc sermo habetur ab Hippocrate. Sanorũ enim uictum antea docuit. Autumnus uero morbis qui ex corruptione fiunt, assimilatur. Quapropter qui eo febricitant tempore, continua optimi indigent adiectione: &, si uires ualidæ fuerint, sæpe, & multa ipsis dabimus: sin imbecilles, pauca, & sæpius afferemus. Simili modo quispiam & ab ætatibus, & à consuetudine, & à regionibus sumeret indicationes, ad duas primas redigens intentiones. Singula enim quæ diximus, aut fortes, aut debiles uires efficiunt, & corpus reddunt, aut superabundans bonis humoribus, aut sufficientibus carens, aut uitio humorum deprauatum.

18 Aestate & autũno cibos difficillime ferũt, hyeme facillime: secũdũ locũ uer habet.

Non bis, ut forte quispiã existimauerit, de eisdem disseruit Hippocrates. Cum superius illũ scripsisset aphorismũ cuius principium est: Ventres hyeme & uere calidiss. sunt natura: nunc autẽ rursus quòd æstate & autumno cibos difficillime ferunt, hyeme facillime, & uer secundum habet locum: uerum quoniam & ad quantitatem uictus, & ad modum usus ciborũ tam in sanis q̃ in ægris, quandam accipit à temporibus indicationem, nõ absq; ratione eorum in utrisq; cõmeminit, illic quidem ostendẽs cibos plures sanis dari hyeme oportere, quoniam plus inest innati caloris, quem nutriri oporteret: nunc aũt quòd si semel etiam multum illis ciborum attuleris, haudquã nocebis. Facile enim omnes ferunt ciborum multitudinem hyeme, difficulter uero æstate. Qua propter hyeme quidem raro, & plurimum cibi afferri concedendum: æstate uero, quia cibos ferunt difficulter (siquidem is cui eos coquendi ac conficiendi officium natura tribuit, calor innatus scilicet exiguus est) cauendum omnino est, ne totum simul cibum exhibeamus: sed studere oportet ut frequentius pauca afferamus. Nam corporis affectio similis ijs qui ex humorum defectu morbis consistunt, exigit adiectionem. Hyems quidem atq; æstas talem naturam habent: reliqua uero duo tempora, autumnus quidem æstatem subsequitur, uer autem hyemem. Et causa aperta est. Nam refrigerari, & cogi in unum, atq; densari corpora autumno: laxari uero, & rara fieri uerno tempore incipiunt. Ob hanc igitur rationem, non idem bis de temporibus enunciauit: & ob illam etiam, quia in altero aphorismo de sanis sermo habebatur.

19 Iis qui per circuitus accessiones habẽt, nihil dare oportet, neq; cogere, sed subtrahere adiectioni ante iudicationes.

Cum tria sint capita quibus uictus ratio cõprehenditur, & quod attinet ad quantitatẽ, & quod ad qualitatẽ, & tertiũ quod ad usus modũ: ad duo quidem priora capita ex accessionibus nullam habemus utilitatẽ, ad tertium uero ex accessionibus aliquid ꝓficere possumus. Quare nõ temere Hippocrates earũ in tertio capite meminit. Nam tempora cõmoda ciborum particulariũ, præcipue docent accessiones, in morbis tamen in quibus ordinatim obueniunt, hoc est per circuitus: atq; ideo ipse quoq; Hippocrates inquit: Iis qui per circuitus accessiones habent, nihil dare oportet. ut qui non ignoraret alios esse quibus fierent in morbis accessiones, non tamen per circuitus, hoc est non ordinatim. In hisce igitur ratio exquisita inueniendi temporis quo cibus offeratur, haberi nequit. In quibus uero accessionum ordo seruatur: principia earum oportet obseruare, hoc est ne eis iam factis, uel non multo post futuris, nutriamus. Quod autem dicitur, Ante iudicationes, uel ante accessiones quascunq; simpliciter, uel ante morbi uigores, uel ante illas quæ proprie iudicationes nomi-

nantur, est intelligendum. Nam hic triplex intellectus, uerus est. Primus autē magis uidetur ad propositū pertinere, si uidelicet ante accessiones intelligamus. Nam de morbi uigore cōsistentis, retro dictum est: & si de hoc intelligatur, etiam de iudicatione intelligetur: quoniā magna ex parte morbo in suo uigore consistente fiunt iudicationes.

20 Quæ iudicantur, & iudicata sunt integre, neq; mouere, neq; nouare aliquid, siue medicamētis, siue aliter iritando, sed sinere.

Iam perfecto de uictus ratione sermone, ad alterum caput transcendit: in quo docet quando sit totum ipsi naturæ permittendum quod ad regimen pertinet ægrotantis, nihil aliud nobis agentibus, nisi uictum conuenientē instituentibus: quādo etiam nō sit totum naturæ permittendum, sed et aliquid nos oportet operari. Vbi igitur (inquit) uel integra iudicatio facta est, uel adhuc fit, totum naturæ permittere, & nihil nos nouare oportet. ubi uero nō integre iudicatur: id quod deficit, supplere nos conuenit. Hoc autem & ipse dicebat in libro De humoribus per hæc uerba: Quæ perfecte iudicantur, non mouere: neq; medicamentis, neq; aliter iritando, nouare quicq;. Nam quod in aphorismis ἀρτίως, id est, integre dixit, hoc in illo libro cōmutās ἀπαρτὶ, id est, perfecte nominauit. Est autem huius nominis ἀπαρτὶ apud alios antiquos significatum cumulate, plene atq; perfecte: quę omnia etiā hoc loco per ἀρτίως, id est integre, debemus accipere. Neq; enim per id uerbū dies pares oportet intelligere. Est enim in propatulo falsum, si quis in diebus paribus uel iudicatus est, uel iudicatur, nihil in his nouandum esse. Neque etiam hæc dictio ἀρτίως hoc in loco significat nuper: quod maxime ostendunt uerba sequētia. Neque enim simpliciter dixit nuper iudicata, sed quę iudicantur, & iudicata sunt: quorum alteri quidē, iudicata, aduerbium nuper, posset conuenire: alteri uero iudicantur nullo modo. Sed & hoc ipsa rerum euidentia demonstrat. Neq; enim si quid paulo antea sit iudicatum, hoc nouari non debet: sed si perfecte, si integre, si plene, tunc uerū est quod dicitur. Si quid uero deficiat: id quod deficit, oportet adiungere. Nam quæ post iudicationem relinquuntur faciunt recidiuas. Quænam igitur est perfecta & integra iudicatio? nempe in qua cuncta bene procedant, & cui nullus numerus deficit iudicatorius. Primum enim melior est iudicatio quę fit per euacuationem inferiorem, quàm quæ per abscessum: deinde per quā humor noxius & abundans, quàm per quam alter euacuatur: tertio loco quæ recto tramite quàm quæ non recto tramite procedit: & quarto post has, quæ facile toleratur: deinde quæ cum coctione fit, & in decretorio die. Hæc omnia adesse conuenit perfectæ iudicationi: cui si quid desit, uel plura: neq; exquisita, neque integra fuerit iudicatio.

21 Quæ ducere oportet, quò maxime natura uergit per loca conferentia, eò ducere conuenit.

A Quænam sunt illa quę ducere oporteat, nempe quæ neq; iudicantur, neq; integre sunt iudicata: hæc igitur per quam partem sint euacuanda, docet duplicem nobis dans intentionem, & ipsam partis naturam, & humoris motum. Ad quem enim locum ex accōmodatis uergit, eò ducere conuenit. Sunt autem euacuationibus accommoda loca, intestina, uenter, uesica, uterus, cutis uniuersa: ad hæc, palatum, & nares, quādo uel cerebrum expurgamus, uel per profluuiū sanguinis narium fit excretio: præcipueq; si recto tramite, hoc est per directum ad locum patientem. Nam quæ contra fiunt profluuia sanguinis, mala sunt. Motus uero humoris noxij ad loca non accommoda sunt, quādo uel aliquem habuerint suapte natura principatum, & maius ex ipsis damnum est subsecuturum quàm morbus qui iudicatur, expostulet: uel nullam habeant effluxionem. exempli gratia, ubi hepar humores infestant, quos oporteat euacuari, duæ sunt accōmodæ motiones: prima per uentrem: & huius illa quæ per aluum inferiorem, altera quæ per uomitum, melior existit: secunda per renes atq; uesicam: At motus qui ad pulmonem thoracem & cor inclinat bonus non est. Oportet itaq; medicum naturæ motum animaduertere: & siquidem idoneus fuerit, subministrare & adiuuare. sin autē contrarius ac noxius, prohibere, transferre, atq; diuertere oportet.

22 Concocta medicari, atq; mouere, non cruda neq; in principijs, modo non turgeant: plurima uero non turgent.

Cōsueuit Hippocrates dicere, medicari pro uti medicamēto purgante. Verbū aūt turgere translatum est ab animalibus concubitum appetentibus ad humores. Nam sicuti illa stare loco non possunt, quadam titillatione impulsa, eoq; affectu concitata: sic & humores plerunq; in motu uehementiore, atq; transfluxu ab una parte ad aliam, in morbi principio hominē infestant, mouentes, titillantes, & quiescere non permittentes, cum & ipsi pariter moueantur, & transfluant, & tanto motu de loco ad locum, ægrū molestent. Tales itaq; humores euacuare conuenit, hoc est, qui per corpus discurrunt ab unoq; membro ad aliud feruntur ac transfluunt. Eos uero qui iam sunt in aliqua corporis parte firmati: neq; alio ullo auxilio mouere oportet, neq; medicamento purgare cōuenit ante coctionem. Tunc enim naturam quoq; ipsam habebimus euacuationi adminiculantem: cōspicitur siquidem & ipsa post coctionem, & humores discernere, & superfluitates expellere, quo in tempore fiunt etiā iudicationes. Sed cum perfecte ipsa mouet, medicamento opus non est, cum mediocrius atq; imbecillius agit, id quod deficit, oportet ipsos medicantes supplere, ut ab utroq; noxij humoris fiat euacuatio, natura quidem expellēte, medicamēto uero attrahente. Ostensum enim est à nobis in cōmentarijs de Potētijs naturalibus, naturam uniuscuiusq; particulæ quatuor uti potentijs, attractiua proprij alimenti, & eiusdem retentiua

ua, præterea quoq; concoctiua, & quarta alienorum, expulsiua. Singula uero medicamenta proprium sibi attrahunt humorem. Bene autẽ sermoni addidit: Plurima uero non turgent, discereq; oportet hoc ab experientia, raro contingere ut humores ab una parte ad aliam transfluant, sed frequentius accidere ut in una aliqua parte quiescãt atq; consistant, in qua etiam concoquuntur toto morbi tempore usq; ad eius solutionem. Scire autem oportet, quòd in quibusdã exemplaribus hic aphorismus scriptus nõ est: in libro autem De humoribus passim scriptus inuenitur.

23 Deiectiones non multitudine sunt æstimandæ, sed si talia deijciantur, qualia cõueniũt, & ægri facile tolerãt. Atq; ubi usq; ad animi defectionem expedit ducere, faciendum, si æger possit tolerare.

Siue à natura, siue à nobis euacuatio fiat, omnino metiri oportet, quantũ sit euacuandum. Sicuti enim qualitatẽ eligimus, humorẽ noxiũ atq; molestũ euacuantes: ita quantitatẽ oportet eiusdẽ humoris noxij multitudini facere congruentẽ. Sed qualitatis quidẽ indicia superius diximus, ubi illũ aphorismum exposuimus, cuius principium est: In perturbationibus uẽtris. Quantitatis uero nullum tale habemus indiciũ. Ob hanc igitur causam nobis dedit Hippocrates de eadem quantitate iudicandi uiam, ex facilitate tolerantię. Nã si humor superexcedens euacuetur, tunc ipsum seipso ęgrotum fieri leuiorem, & melius tolerare est necessarium: quòd si aliquod etiam ex ijs quæ natura constant, excernatur: dissolui ac debilitari ægri uires, & quandam sentire afflictionẽ. Quare non promptam eorum quę euacuantur, quantitatis phantasiam oportet attendere, sed duas quæ dictæ sunt significationes, si qualia oportet, euacuantur, & si facile tolerãt. Quod autem postea ab ipso subiungitur: Atq; ubi usq; ad animi defectionẽ expedit ducere: recte quidem ab ipso dictum est, sed adijcere oportet usus significationes, quas quia ipse prætermisit, nos ex quibus ipsa experientia & ratione uidemur inuenisse affectiones in quibus expedit usq; ad animi defectionem euacuare dicemus. Et primũ usq; ad quam animi defectionẽ dictũ ab ipso fuerit, distinguere oportet. Neq; enim tales dicit animi defectus, qui & expauescentibus aliquando ægris uenæ sectionẽ, uel tale auxilium aliquod, solent accidere: neq; cum in ore uentriculi humores mordaces aliquando fuerint, uel prius in ipso coaceruati, uel qui in ipso remedij usu ad ipsum defluxerint, qui causam dederint animæ defectionis. Solent enim & hoc tẽpore pati animi defectionẽ: non tamen huiusmodi animi defectio est sufficiẽs mensura euacuationis, quę nonnunq; antea quàm oportet cõtingit: sicuti febricitantes plerìq;, uel inter surgendum, uel residendum, animo defecerunt: ob quam causam accumbentibus ipsis, secamus uenam. Ea igitur quæ fit animi defectio ratione euacuationis, nunc ab Hippocrate dicta est esse mensura euacuationis, & in maximis inflammationibus, & in maxime adurentibus febribus, & uehemẽtissimis doloribus. Oportet autem (sicuti & ipse inquit) uiribus integris atq; ualentibus, tantam moliri euacuationem: & nos sæpius huiuscemodi euacuationes ꝓdesse plurimũ, experientia didicimus. Nam & in ardentissimis febribus, si usq; ad animi defectionẽ sanguis mittat̃, statim totius corporis habitus refrigerat̃, & febris extinguitur, plurimis etiã aluus citatur, et sudores emanant, ac quidam eorũ ex his sanitati sunt restituti: alij adiuti plurimũ, uehementiã ægritudinis absciderũt. In maximis uero dolorib. nullũ maius noui remediũ, q̃ usq; ad animi defectionẽ euacuare, adhibita distinctione, an mittere sanguinẽ, an purgare oporteat usq; ad animi defectionẽ, quemadmodũ in libro De uenæ sectione mõstrauimus.

24 In acutis passionibus raro, & in principijs medicinis purgantibus uti, & hoc cum præmeditatione faciendum.

Paulo antea dictum erat: Concocta medicari, & mouere, non cruda neq; in principijs, si nõ turgeant: plurima uero non turgent. Nunc autem, q circa principia acutarum ægritudinum tantũ contingit quãdoq; purgare utiliter, nos docet Hippocrates. Nã in longis morbis semper oportet expectare coctionem, in acutis uero, quum turgent, ab initio possumus uti medicamẽtis purgantibus, & hoc ipsum cum multa cautione & præmeditatione facere. Vnde mihi uidetur Hippocrates recte adiecisse. Et hoc cum pręmeditatione faciendum. Siue enim per hoc uerbũ diligentẽ intelligat examinationẽ, siue ægrotũ ante præparatũ, siue recti iudicij expectationẽ, siue horum aliquid, siue omnia unius uocabuli significatione comprehendat: quantũ huiuscemodi uereatur purgationes, manifestat. Neq; enim minimũ periculũ est, in morbo acuto uti purgante medicamento, cum omnia id genus medicamẽta sint potẽtia calida, febris uero quatenus febris est, & sui ratione, non calefacientibus atq; exiccantibus, sed potius contrarijs, hoc est, humectantibus & refrigerantibus egeat. Non igitur ob igneam febris caliditatem, purgationem adhibemus (hanc enim scimus sui ratione nocituram) sed propter humores illam efficientes. Quare maiorem oportet ex noxiorum humorum euacuatione fieri utilitatem, quàm id quod necessario cõsequitur ex purgantibus medicamentis detrimentum: erit autem utilitas maior, si absq; molestia omnis humor noxius & infestans euacuet̃. Vt uero hoc fiat, primo oportet considerare, nunquid æger idoneè se habeat ad huiusmodi purgationẽ. Nam qui cruditate laborant, ex multis, aut uiscosis, aut crassis cibis, quibus itidem extenta atq; inflata præcordia sunt, aut supra modum calidæ ac fuluæ urinæ existunt, & hoc ipso in loco aliqua est uiscerũ inflammatio: omnes ij haudquaquam sunt apti ad purgationes. Hæc itaq; abesse oportet, humores autem quammaxime fieri potest, esse fluxui paratos, hoc est tenues, et nullũ lentorẽ participãtes, & aperta esse foramina per quæ

debet purgatio fieri, & nullam habere obstructionem. Nam & nos ista antea paramus, cum quempiã sumus purgaturi. Et hoc est quod ab ipso Hippocrate dicit̃ in illo aphorismo: Corpora ubi quis purgare uelit, oportet fluida facere. Verum in acutis morbis, circa principia statim, uel circa primũ diem, uel non ultra secundum, si sumus usuri purgantibus medicamentis, quando turgent, non datur facultas ista pręparandi, nisi quis forte arripiat occasionem propinandi melicratum, in quo decoctum sit aliquid hyssopi, uel origani, uel tragorigani, uel thymi, uel pulegij, siue quid huiusmodi uim habens humores extenuandi. Quare non sine ratione dixit, raro circa principia morborum acutorum nobis uenire in usum purgationes, quoniam non sæpius turgeant humores in principijs: neq;, si quid istorum adsit, ægro satis ad purgationẽ pa- A rato, neq; dante morbo nobis temporis occasionem, quo possimus ex imparato paratum facere.

25 Si qualia oportet purgari purgentur, confert, & facile ferũt: si contrà, difficulter.

Non est dubium hunc aphorismum in illo contineri, in quo dicebatur: In perturbationibus uentris, & uomitibus spontinis, si qualia oportet purgari, purgentur, confert, & facile tolerant: si uero non, contrà. Verum quia in hac libri parte de purgationibus à medico factis loquebatur, & omnes ferè necessarias distinctiones cõmemorauit, nõ piguit ipsum hũc quoq; adiungere aphorismum, in quo nihil magis nouũ edocet, sed ad memoriã reuocantur ea quæ prius in alia libri parte enunciauerat de spõtinis euacuationibus, ut hoc etiam in loco totus sermo de purgationib. esset absolutus.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS, LIBER SECVNDVS.

In quo morbo somnus laborẽ facit, mortale: si uero iuuat, nõ mortale.

Quòd quidem labor apud ipsum nunc lęsionem significet, clarũ est ex eo quod opponitur. Inquit enim: Si uero somnus iuuerit, nõ mortale. Cum uero duplex sit ea quæ ex somno fit lęsio, altera cõmunis, quando in principijs exacerbationum, quas accessiones uocant, ægroti dormiunt: altera propria, in quibusdã morbis, quando in aliquo alio tempore, de hac ipsum dicere est existimandum: illa enim neq; mortem, neq; aliquod aliud graue significat, cum naturam temporis cõsequatur. In principijs siquidem accessionũ, & calor naturalis totus, & humores in profundum corporis uergũt, (quemadmodũ ipse docuit) præcipue in quibus horror, uel rigor, uel fortis partium exteriorũ refrigeratio contingit. Et propterea, si in principijs dormierint, symptomata illis protenduntur, & uix febres ad uigorẽ perueniũt. Ac si qua inflãmatio sit circa uiscera, rationabile fit ipsam augeri: sicq; humores aliqui ad uentrem cõfluant, non ut in alijs somnis cõcoquunt̃, sed longe plures fiũt incocti permanẽtes. Ob hãc itaq; causam ægrotis uigilias tũc præcipimus, illã quæ à uigilijs fit, spiritus, sanguinis, & caloris naturalis, ad exteriora motionẽ, tanq; maximum auxilium opponẽtes retractioni quæ fit in accessionũ principijs, sanguinis, spiritus, & caloris naturalis ad interiora. Quare nõ sine ratione dixerit quispiã huiuscemodi lęsiones hoc tempore accidere quidem ex natura accessionis, sed uigilia ꝓhiberi. Cũ uero hac quoq; priuati fuerint ægrotãtes, tũc damnum sentiũt manifestius, non quia altera læsio accedat ex somno, sed quia deest illa quæ ex uigilia habet̃ utilitas. Hic itaq; sermo nullã ostẽdit fieri in accessionũ principijs ex somno lęsionẽ, sed hoc ip- B sum tantummodo, absentiã utilitatis: alter aũt sermo qui concedit ex somnis fieri hoc tẽpore læsionẽ, asserit nunc Hippocratẽ docere de ijs qui in alijs tẽporibus dormiũt, in quibus manifesta prorsus utilitas ex somno ꝓuenit, præsertim ubi morbo declinãte fiat. Nã aliquãdo uigẽte morbo somnus manifestã affert utilitatẽ, quandoq; etiã in extremis partibus augmẽti quæ ad uigorẽ copulantur: manifestissima tamẽ omniũ utilitas est, quæ in declinationibus fit. Saneq; cum somni nocent, minus quidẽ exitiales sunt, iam uigẽte atq; increscente accessione: præcipue uero sunt in declinationibus perniciosi. Nam quo tempore aliquid est utilissimum, si pręter id quòd nihil prodest, etiam C nocet, mortem non sine ratione significat. Ex somno autem læsiones contrariæ sunt utilitatibus: idcirco quia febres uel ab eo non dissoluuntur, uel etiam exacerbantur, & quia dolores intenduntur, & fluxiones multiplicantur, & crescunt inflammationes. Quidam uero & inter dormiendum delira loquuntur: et ubi expergefacti fuerint, multo tempore in delirio perseuerant. Quosdam etiam grauis somnus dormientes occupat, punctiq; uix excitantur. Hæc autem omnia contingunt, propter humorũ prauitatem, quos, ubi calor innatus fortior extiterit, per somnos concoquit: ubi uero de- D bilior, illis succumbit, ab eisq; uiscera aggrauantur, & dictis affectibus homo corripitur. Ipse etenim Hippocrates uult hominem uigilantem extrinsecus esse calidiorem, dormientem uero contrario modo se habere: id nos edocens (quòd etiam quibusdam alijs rerum naturalium studiosis uisum est) somnũ atq; uigilias fieri secundum innati caloris motiones. Non absq; ratione igitur euenit, ut cum in uisceribus iste collectus, causas morbificas nequeat euincere, perniciẽ significet. Si tamen euicerit, nondũ certę salutis est signum, nisi quispiam dicat, quantum ad talem affectũ attinet, ægrotũ non periclitaturũ, ex alio tamẽ affectu interire posse. Nam si qua inflammatio solutu difficilis aliquã ex partibus principalibus præoc-

cupaue-

cupauerit, contingit ægrũ qui ita se habeat, interire. Quare securius pronũciandũ est, ubi quidẽ ex somno læsio aliqua aduenit, letalem esse notã: ubi uero prodest, non letalem. Quòd uero ex somnis aliquæ accidant læsiones, ipse in libris quos Epidemias inscripsit, ostendit his uerbis: Inter hos multi erant graui oppressi somno, & delirãtes: nonnulli uero ex somno tales fiebant.

2 Vbi somnus delirium sedat, bonum.

Si ambos dixerimus aphorismos, & hunc scilicet & antecedentẽ, inuicem iungi, totus sermo talis utiq; fiet: In quo morbo somnus laborem facit, mortale: si uero iuuat, non mortale. ubi igitur somnus delirium sedat, bonum: ut unum aliquod ueluti exemplum particulare subiungat sermoni antecedenti uniuersaliter dicto, tanquam si ita dixisset: Vbi igitur dolorẽ somnus sedat, bonum. Vbi igitur febrem somnus sedat, bonũ. Vbi igitur inflammationem sedat somnus, bonum. Sed satius fuit ei tantum periculosiorem morbum nominare. Nam ueritas sermonum uniuersalium, ex huiuscemodi exemplis magis dilucet.

3 Somnus, atq; uigilia, utraq; si modũ excesserint, malum.

Nonnulli ex medicinæ professoribus existimarunt uigiliam modum excedentẽ, malum esse & signum, & causam: non tamen somnũ: hunc enim semper bonum esse & signũ, & causam: & nunq; fieri somnum modum excedentẽ: plurimos uero decipi, arbitrãtes somnolentas & graues affectiones incipientes, somnum esse longum. Verum hi à nobis discentes, q; non prius somnus grauis nominatur, quàm difficilem habuerit expergefactionem, concedant somnum longum recte nominari, quando solum tempore modum naturæ conuenientẽ excesserit, & nondum habuerit difficilem expergefactionẽ. Fit autẽ huiuscemodi somnus, refrigerata prima parte sensitiua, hoc est, cerebro ipso, quæ refrigeratio cum fortis fuerit, mista quidem humiditati, facit lethargicas passiones: cum siccitate uero, eas quæ græco uocabulo κατα λή-ψεις, id est, apprehensiones nominantur. Sic & uigiliæ fiunt quidẽ propter calorẽ primæ partis sensitiuæ. Verũ uel ex sola intemperatura, uel ex humoris biliosi abundantia. Horum uero talium omnium demonstrationes in nostris sunt scriptæ tractatibus: nũc autẽ sufficiat sola eorũ capita tetigisse. Sicuti aũt quidam fuere qui somnũ semper fieri cum modo existimarunt, & nunq; extra modũ: sic nonnulli rursus aiunt uigiliam nunq; esse moderatam, sed hoc nomen solam immoderantiã significare, obliti eius quæ in usu uitæ seruatur consuetudinis, quoniam & mala nonnunq; moderata dicimus magnorum cõparatione. Sic igitur oportet accipere uigiliam moderatã, ac si significet paruã.

4 Nõ satietas, nõ fames, neq; aliud quicq; quod modum naturæ excesserit, bonum.

Rursus hic aphorismus, sicut alter qui antecedit, de una materia, ita ipse de omnibus enunciat. Nam quũ sanitas moderantia quædam sit, necesse

A est omnes immoderantias quæ plurimũ à modo recesserunt, iam ægritudines esse: quæ uero nondum id quod plurimũ est, obtinent, ægritudinum generationem ostendere.

5 Spontaneæ lassitudines morbos prænunciant.

Non eius quæ fit ex motionibus immoderãtiæ nomen est lassitudo, sed eius quæ inest in corporibus animalium affectionis. Neq; enim lassitudinum meminit, quæ ex talibus accidunt motionibus, sed quæ sponte contingunt. Cum igitur absq; motu huiusmodi euenerit affectio, non simpliciter lassitudo, sed lassitudo spontanea nominatur. Sed cum tres sint lassitudines, quemadmodũ in salubribus declarauimus, prima quę ulcerum, secun-

B da quæ tentionis, tertia quæ inflammationis sensum habet, ex his composita prima quidem ex uitiatis humoribus ortum habet, secunda ex plenitudine, tertia ex utrisq; simul iunctis. Sic enim à nobis est demonstratũ in ea quæ de salubribus inscribitur tractatione. Quare non temere dictũ est spontaneas lassitudines, morbos nunciare.

6 Quicunq; dolentes parte aliqua corporis, omnino dolorem non sentiũt, ijs mens ægrotat.

Dolores solet nominare nonnunq; affectiones ipsas in quibus dolemus: in quem sensum dicebat in libro Epidemiarum, quòd in Cranone antiqui dolores frigidi, noui autẽ calidi: haudquaq; dolo-

C res calidos frigidosúe, sed affectiones ex quibus fiant, ita nominans. Et hoc in loco igitur eodẽ modo dolores ipsas affectiones nominauit, quæcũq; cum dolore fieri sunt natura aptæ, quemadmodũ erysipelas, inflammationem, & uulnus, & fractionem, atq; rupturam, & conuulsionẽ, & quodcũq; tale aliquid: quod si adsit, & ab ægroto non sentiatur, mentem indicat ægrotare. Siue autẽ mentem, siue animum dixeris, nihil in præsentia refert.

7 Quæ longo tempore extenuantur corpora, lente reficere oportet: quæ uero breui, breuiter.

Quæ enim pauco tempore extenuata sunt corpora, ob humorum & spirituum euacuationem, nõ ex solidorũ colliquatione id perpessa sunt: qui

D uero longo tempore extenuantur, ijs carnes contabescunt, graciles etiã redduntur aliæ partes, per quas cõcoctio in animalibus, & distributio, & sanguificatio atq; nutritio perficitur, quare tantũ non poterunt conficere alimentũ, quanto indiget corpus. Quam ob causam talia corpora longiori tempore reficere oportet, atq; tenuiter, quod lente nominauit. In quibus autem soli humores & spiritus sunt euacuati, in ijs celeriter ac plenius licet reficere, cum fiduciã nobis præstet solidarũ partium robur. In fine autẽ aphorismi duplex scriptura inuenitur, & idem utraq; significat, siue -breui- casu ablatiuo, siue -breuiter- aduerbialiter scriptum sit.

8 Si quis à morbo cibũ assumens non corroboratur, pluri alimento corpus uti significatur

ficatur. q̀ si non assumente cibum hoc accidat, scire oportet q̀ indiget euacuatione.

Propter breuiloquium, & usum quendã dictionis, qui etiã est apud nos in multis ciuitatibus Asiæ, hic aphorismus habuit obscuritatẽ. Cõsuetum enim est nobis dicere, non assumere cibũ, illos qui sine appetitu comedunt, assumere autẽ, appetentes, ac pastos usq; ad satietatẽ. Quicunq; igitur appetentes, & abundans alimentũ accipientes, non possunt robur sanitatis recuperare, grauantur potius, non ab eo nutriuntur. Qui uero neq; quod satis est, possunt assumere, uitiosos humores habẽt: quos nisi euacuarint, fieri non potest ut robur sanitatis recuperent. Hippocrates uero non hic tantũ, sed & in alijs suis cõmentarijs, quando proportione inter se seruata, humores omnes augẽtur, missione sanguinis auxiliatur. Vbi uero unus aliquis ex ipsis superabundat, illi purgatorium exhibet medicamen. Vt igitur ista cognoscens, & qui sæpius in suis commentarijs eadem tradiderit, recte duos sequentes aphorismos subiungit, in quibus de eadem docet dispositione, de qua etiam in hoc proposito docuit aphorismo, inquiens: Si uero nõ assumente ægro, hoc fiat, scire oportet quòd indiget euacuatione. Saneq; ordinẽ duorum sequentium aphorismorum puto deprauatum in multis exemplaribus: illaq; rectius se habent, in quibus prior ille aphorismus sic scribitur: Non pura corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes, ut totus sermo talis existat: Quòd si non assumente cibum hoc accidat, scire oportet quòd indiget euacuatione: non pura enim corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes. Nos uero sequentes ordinem, quem in pluribus exemplaribus scriptũ inuenimus, sic eorum fecimus expositionem.

9 Corpora quocunq; quispiam purgare uoluerit, oportet fluida facere.

Multi quidem uolunt corpora fluida fieri, ubi per medicamenta uomitoria euacuatio est facienda, cum ijs quæ ad uomendũ irritant: ubi uero per deijcientia cum ijs quæ continuè aluũ subducunt. Atq; ob hæc totam affectionẽ utrisq;, his quidem ad alui subductionem, his uero ad uomitum habilem faciunt. Ego uero Hippocratem puto non minimum id, sed aliquid maius hoc in loco nos docere uoluisse, quod nos longa experiẽtia didicimus ita se habere. Si quis em̃ extenuet & incidat crassos atq; tenaces humores, qui in corpore sunt, & meatus aperiat per quos isti transmittuntur atq; trahuntur à medicamentis quæ uim purgatoriam habẽt, tunc purgatio recte in omnibus procedit. Qui uero istud quidem neglexerint, uomitus autem atq; alui subductionẽ procurauerint, ijs difficiles obueniũt purgationes, non sine torminibus interdum, & uertigine quadam, anxietateq; quadam multa, & malo pulsu, ac dissolutione, & difficultate. Nobis autẽ extenuanti uictu (de quo integrum scripsimus librum) utentibus nihil horum contingere consueuit: & eorum quæ in corpore præter naturã continentur, euacuationes sine ulla molestia ac celerrime fiunt, atq; iccirco Hippocratem dicimus suo adiecisse sermoni: quocũq; quis uoluerit purgare corpora, oportet fluida facere. ac si ita dixisset: Siue per uomitus, siue per alui subductionem, purgare uelis, postq; fluidũ totũ corpus effeceris, ita demum optime purgabis. Erit autem fluidum, ut diximus, omnibus meatibus reseratis, & humoribus incisis, atq; extenuatis, si quis fuerit humor in corpore crassus ac glutinosus.

10 Non pura corpora quãto plus nutries, tanto magis lædes.

Corrumpitur enim simul alimentum quod insuper ingestũ est, unà cum prauis humoribus qui prius sunt in corpore, ita ut ipsorũ quidem quantitas augeatur, qualitas uero seruetur. Hoc præcipue fit, quando uentriculus quibusdã humoribus uitiosis plenus extiterit, ob quos & symptoma paulo antea dictum ex morbo conualescentibus accidit, non posse uidelicet cibum assumere.

11 Facilius est impleri potu quàm cibis.

Cum sermo ipsi de ijs qui indigent corporis refectione, antea sit habitus: propterea nunc scripsit materierũ diuersitates ex quibus nutriuntur. Scriptũ aũt est ab ipso & in libro De alimento sic: Quicita indigent adiectione, ijs humidũ ad recuperandas uires remediũ optimum est: ubi autem adhuc citius, per odoratum. Oportet autem non simpliciter intelligere in utroq; libro, uel in illo humidum, uel hic potũ, sed humida & potus quæ suapte natura apta sunt nutrire corpus. Nam si ita nutriunt, sicuti solidiora, superant nutriendi celeritate, ueluti uina crassiora. Nam aquosa (sic autẽ nominant alba & tenuia) sicut aquæ similem formã habent, ita etiam uim, quare urinam cient, & minime nutriũt: quæ uero crassa sunt, & colore rubea, plus alimenti habent quàm reliqua uina. Inest autem eis & citissime implere corpora euacuata, & ob hoc indigentia adiectione. Quòd autem humidum alimentum, præcipue cum fuerit natura calidum, facilius nutriat, manifestum ijs est qui norũt quomodo & coctio & distributio fiant.

12 Quæ relinquuntur in morbis post iudicium, recidiuas facere consueuerunt.

Hic etiã aphorismus antecedentibus iungitur. Nam cum Hippocrates dixerit: Si à morbo cibũ assumens quis non corroboratur, pluri alimento corpus uti significatur: quòd si non assumente cibum hoc accidat, scire oportet quòd indiget euacuatione: & ob hanc causam cũ deinceps de euacuationibus sermonẽ habuisset, nunc causam assignat, ob quã oporteat euacuare eos qui post morbum nõ appetũt, ac si totus sermo ita ab ipso transigeretur. Quòd si non assumente cibum hoc accidat, scire oportet quòd indiget euacuatione: nam quæ relinquuntur in morbis post iudicationẽ, recidiuas facere consueuere. Per ea quæ relinquuntur in morbis, malorum humorũ reliquias intelligens, quas necessarium est tempore putrescentes, febrẽ accendere: cum omnis humor alienus à natura corporis in quo continetur, aptus non sit ad

eius

eius nutritionem: & derelictus necessario ad putredinem conuertatur. Quando autem et locus calidus erit in quo fuerit collectus, tunc & maxime & celerrime putridus fit.

13 Quibuscunque crisis, id est iudicatio fit, ijs nox grauis ante accessionem: quæ uero subsequitur, magna ex parte leuior existit.

Iudicatio est subita in morbo, uel ad sanitatem, uel ad mortem mutatio. Fit autem natura separante à bonis mala, & ad excernendum præparante. Nõ temere igitur in tali turbatione grauiter se habent, & grauitas hæc noctu fit manifestior: nã hoc tẽpore dormire consueuimus. Somno igitur à turbatione interrupto, clarius grauitas illa percipit: licet similis fiat interdiu turbatio, quãdo nocte sequente est iudicatio futura. Quod autem in fine aphorismi scribitur: Quæ uero subsequitur, magna ex parte leuior existit: in multis exemplaribus nõ habetur. Vult autem docere nos, quod magna ex parte nox subsequens iudicationẽ facilior præcedente existat, quoniam plures iudicationes bene terminantur. Nouimus enim plures esse ex ægrotis sanatos, quàm mortuos, nisi pestilens constitutio sit.

14 In profluuijs alui mutationes excremẽtorum iuuant. nisi ad mala mutatio fiat.

Mutationes excremẽtorũ quę multas humorũ formas educũt, exquisitius corpus expurgant, nisi adsint signa colliquationis, aut putredinis, de quibus in Prognosticis ipse trãsegit: ubi et pinguiũ, et graue ac male olentiũ meminit excrementorum.

15 Vbi fauces ægrótant, aut tubercula nascuntur in corpore, excretiones inspicere oportet. Nam si biliosæ fuerint, corpus unà ægrotat. Si uero similes sanis, tutum est corpus nutrire.

Duos inuicem sermones ex aduerso ponens, in utroque id, quod manifeste consequitur, prætermisit. Quare si utrique id quod deest, adiungatur, erit uniuersa oratio huiuscemodi: Vbi fauces ægrotant, aut tubercula nascuntur in corpore, inspicere excretiones oportet. Si enim biliosæ fuerint, corpus unà ægrotat, neque tutum est ipsum nutrire. Si uero similes sanis: corpus unà non ægrotat, & tutum est ipsum nutrire. Ex quibus uero mihi uidetur Hippocrates ipse sibijpsi persuadens, in hunc modum scripsisse, iam dicam: Animalium natura nonnunquam ex principalibus mẽbris humores malos euacuans, alios per urinas, uel uomitus, uel aluum inferiorem excernit, alios ad cutim extrudit, quos cum euacuare propter crassitiem nõ possit, ibi eos deponit, atque hoc modo tubercula nascuntur in corpore: sæpe & fauces fluentẽ ex capite humorem suscipientes infestantur. Tunc igitur considerandum est ac distinguendum nunquid natura totam in patientibus partibus superfluitatẽ deposuerit, an adhuc corpus totius animalis uitiosis humoribus abundet, quod excremẽta indicabũt. Nam si omnino natura mota est ad expurgãdum corpus, biliosa apparebunt, quoniam & tubercu-

A la sanguine calefacto à bilioso humore fieri, naturam habent, patetque prius esse purganda, quàm nutrienda huiuscemodi corpora. Nõ pura enim corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes. Sin aũt excretiões sunt similes sanis, totũ corpus sanũ esse indicatur, & sine ullo periculo nutriri potest.

16 Vbi fames, laborandum non est.

Famescere illos dicimus, qui ob ciborum inopiam ad extremã esuritionẽ perueniunt. Sic Hippocrates ipse secundo libro Epidemiarũ dixit: In oppido Aeno, his qui ob famem leguminibus uescebantur, crura debilitata sunt. Sed & omnẽ eximiam ciborum abstinentiam, etiamsi citra penuriam ex electione uel iussu fiat, famem consueuit appellare. Quum igitur dicit: Carnes humidas habentibus, famem adhibere conuenit. Fames enim B exiccat corpora. Et cũ in Prognosticis inquit: Interrogare oportet, nunquid uigilauerit homo, uel aluus fortiter exinanita fuerit, uel fames ipsum obsederit: pro abstinentia ciborũ famem accipit. hoc etiam in loco sic dixit- Vbi fames, non oportet laborare- ac si ita dixisset: Qui cibo reficiẽdi nõ sunt, ijs eo die labor aliquis iniungendus nõ est. Hic autem per laborem oportet intelligere uehemẽtem motũ, quem exercitiũ nominant. In hanc itaque sententiam ipse dicebat: Labores cibum antecedant. Est autem ipsi sermo cõmunis ad ægros & sanos. Sanis enim non sunt præcipienda exercitia simul cum inedia: nec ægris aliquis uehemẽtior motus C adhibendus unà cum cibi abstinentia: non sanguinis missio, non alui purgatio, non uomitus excitatio, non frictio multa, non denique uehemens ulla corporis cõmotio, aut alteratio. In talibus siquidẽ motibus omnibus ubi cibus defuturus sit, uires dissoluuntur, siue ægrotẽt, siue sani sint homines. Vbique uero Hippocrates magnopere studet seruare fortem eam quæ regit animalia potentiam. Siue igitur numero singulari- potentiam - dixerimus, siue plurali- potentias- nihil refert: hocque in libro De alimento Hippocrates ipse dixit, potẽtia una, & non una: genere quidem ostendens unam esse potentiam, species autem plures habere.

17 Vbi cibus præter naturam plus ingestus est, hic morbũ facit: ostẽdit aũt sanatio.

D Quod in altero aphorismo uniuersaliter dixit, hoc nũc in una specie docet. Vniuersalis enim est hic sermo: Non satietas, non fames, neque aliud aliquid bonum, quod modũ naturæ excedat: uerum propositus aphorismus de una re, scilicet satietate pronunciat. Plus enim cibi quàm modo naturæ conueniat, repletio nominatur. Semper igitur id quod plus est, ad aliquid dicitur. Verum in nostris corporibus duobus modis, uno quantum ad uasorum capacitatẽ, altero quantũ ad illam quę nos gubernat naturã. de quo nunc Hippocrates docens, cibum excedentem dixit esse præter naturam, ne eos qui ita cibo sunt repleti, ut uenter extendatur, omnino ex hoc arbitremur sensuros læsionẽ: neque eos quibus aliquid deest ad conceptaculi mensuram pauca assumpsisse, & omnino illa bene concocturos

coctúros. Nã & priores contingit quæ pleno uen A
triculo continentur, concoquere, si eorum natura
fortis extiterit: & secundos non posse cõcoquere
propter imbecillitatem, tunc præsertim cum prio
res assumpserint cibos concoctu faciles, secundi
uero concoctu difficiles. Sic & in distributione a-
limenti, potẽtia sanguifica illi proportionalis quę
in uentre cibum cõcoquit, aliquando ex imbecil-
litate non alterabit humorem ad uenas distribu-
tum, etiam si mediocris uideatur. Aliquando me-
diocri multo copiosiorẽ prompte in sanguinem
transmutabit, partim ex sui robore, partim ex hu-
moris natura ad coctionem idonea. Eodem mo-
do & tertium alimentũ (quod maxime proprium
alimentum nominamus, id dico quod partibus a-
nimalis adijcitur) pro naturæ potentia, uel exce- B
dere dicetur, uel non, & uel bene concoquetur &
nutriet, uel non, & iuxta hoc uel ab ipsa obtinebi-
tur, uel non obtentum corrumpetur, & morbũ ge
nerabit. Vna igitur expositio hæc est, illud quod
plus est, quantum ad potentiam à qua animalia re
guntur: nobis intelligentibus: altera quantum ad
qualitatem præter naturam, uera & ipsa. Nutritur
siquidẽ pars unaquæq; ex proprio alimento, quod
recte diceremus esse illi secundum naturam. Cum
igitur aliquando ad ipsam peruenerit aliquis hu-
mor qui alteri quidem parti sit secundum naturã,
ipsi uero alienus, & præter naturam: malum qui-
dem hoc existit, non tamen ex necessitate seque-
tur morbus, ubi exigua portio fuerit. Nam cũ neq;
illa medicamenta quę naturam habent exitialem, C
sicuti mandragora, papauer, atq; cicuta, possint si-
ne quantitate nocere: multo minus huiuscemodi
humor, qui præter id quod non est exitialis, etiam
alias partes enutrire potest, alioqui ipsum neq; ali
mentũ uocasset, nisi tali esset natura præditus. Si-
cuti igitur si parũ aliquid aeris per gulam ad uen-
triculum deferretur, aut potę humiditatis pauxil-
lum ad pulmonem per asperam arteriam dilabere
tur, neq; uentriculus quo ad hoc ægrotaret, neq;
pulmo: eodem modo se res habet, etiã in aliarum
partium alimento. Iam uero & tertia quædam ex-
positio est à quibusdam inuecta, qui nos accipe-
re iubent - præter naturam - pro ualde & exupe-
ranter, ac si ita diceretur, ubi cibus exuperanter
intrauerit, morbum facit. Nam cibum paululum D
mediocritatem excedentem, nondum posse face-
re morbum, sed adhuc seruare corpus intra latitu-
dinem sanitatis, uera quidem & hæc est sententia.
Oportet siquidem cibum qui morbũ facturus sit,
non paruo aliquo excedere exquisitam mediocri
tatem. Verum non est mos ob hoc sermonẽ distin
guere. Solent enim ipsum tantummodo genus e-
nunciare, uel exustionem, uel frigefactionem, uel
lassitudinem, uel cruditatem, uel corruptionẽ hu-
morum, & quæcunq; alia huiusmodi morbum fa-
cere dicentes, eo quod nos in singulis horũ effatu
dignam quantitatem subintelligamus. Eodem igi
tur modo & cibum excedentẽ dicunt facere mor-
bum, non adijcientes multo, cum nos non lateat,
quod si quintadecima unius drachmæ parte me-

diocritatẽ excesserit, nondum potest morbũ effi-
cere: uerum si hic excessus multiplicetur, faciet &
ipse aliquando morbũ: ex genere enim causarum
est una quæ morbos faciendi uim habent. Secun-
dum hæc igitur tertia expositio etsi quãmaxime
uera sit, mihi tamen uidetꝰ esse curiosior, quàm de-
ceat ueterũ consuetudinẽ, præter id quod uiolen-
tius exponit uocis illius - præter naturam - signifi-
catũ. Verba autẽ quæ in fine aphorismi scribunt,
ubi ait: Ostendit autẽ sanatio: melius scriberentur
cum coniunctione - & - hoc modo: Ostendit autẽ
& sanatio. Neq; enim sola sanatio ostendit cibum
ubi plus moderato ingeritur, facere morbũ, sed &
rei natura indicat, contestante etiam sanatione. In
omnibus siquidem artibus, ijs quæ recte sunt ex-
cogitata, accedit etiã ex euentu testimoniũ. Quod
nam igiť illud est in præsenti sermone? ea quæ se-
quitur ad noxiorũ humorũ euacuationes sanatio,
quã etiã Herophilus in tritemporea significatio-
ne uocata cõprehendit. Si quis enim plus consue
to assumpserit cibi, æquali autẽ prioribus, aut etiã
minori utatur exercitio, moxq; aggrauato corpo-
re cum rubore atq; tumore uenarum incipiat fe-
bricitare, non absq; ratione quispiã illũ ex multitu
dine febricitare existimauerit. Si igitur euacuatus
inde iuuaťť, statim existimatio de multitudine con
firmabitur, & crescet audacia in eisdem simili mo-
do euacuandi, nõ expectantibus Empiricorũ ob-
seruationẽ, quam ipsi aiunt eorũ esse quæ sæpius
in eisdẽ eodem modo contigerunt. Forte igitur in
aphorismo adiecta erat coniunctio - & - deinde ali
quis tanq; superfluã ipsam abstulit. Forte autẽ &
ipse Hippocrates ab initio simpliciter scripsit abs-
que coniunctione, ostendit autẽ sanatio, ac si ita
dixisset: Iis enim quæ prius dicta sunt, ita se haben
tibus, ut dictũ est, hoc est plurimo cibo præter na-
turã cõprehenso in corpore, ubi adhibita euacua-
tione ægrotus leuabitur: argumento erit morbũ
aduenisse ex multitudine cibi. Quod autẽ euacua
tionẽ simpliciter Hippocrates dicere cõsueuerit,
quando humores omnes æqualiter euacuantur,
purgationẽ autẽ quando praua affecti qualitate,
meminisse oportet, & quod præsens sanatio, non
à purgatione facta, sed euacuatione, attestatur illi
quæ fuit de multitudine existimationi. Euacuatio
autẽ omnium humorũ æqualiter (quæ quidẽ ex-
quisitissima est) fit per uenæ sectionẽ. Proxima au
tem huic est, quæ per malleolorũ scarificationem,
ut nos facere consueuimus, & quæ per exercitia,
uel frictiones, uel balnea, & præterea ex acciden-
ti per inediam. Dixi aũt ex accidenti, quoniã non
per seipsam inedia euacuat, ut singula antea dicta,
uerũ naturali modo per transpirationẽ euacuatio
quidem fit, nullo uero accedente alimento, in lo-
cum eius quod fuit euacuatum, tunc sensu manife
ste deprehẽditur, cum tantũ antea lateret. Hæc igi
tur sufficiant ad aphorismi expositionẽ. Qui uero
uult sermonẽ de multitudine diligentius perlege
re, unum habet uolumen integrum à nobis cõscri
ptum, cui titulus est, De multitudine. Nunc uero
hoc tantũ sufficiet adiungere ijs quę prius à nobis
sunt

sunt enarrata; quod incipere quidem potest ea quę ad uires refertur multitudo, absque corruptione: uerũ non potest optima permanere: nam omnino necesse est, ut secundum qualitatẽ transmutetur, & processu temporis corrumpatur. Verũ & si istud fiat, interim multitudinẽ ipsam nominabimus, donec ex superflui euacuatione residuũ optimũ fieri possit. Quod enim in uinis accidit acescentibus: tale quiddam & in sanguinis alteratione contingit. Quod autem in uinis accidit, tale est: Vbi ex toto acida facta sunt, non redeunt rursum ad uini naturam. paruo autẽ in ipsis facto momento, ita ut acidum quidem habeant saporẽ, nondum tamẽ acetum sint, multa sæpius ex his pristinam naturã recuperarunt. Hoc idem in sanguine euenit: nam & ipse, ubi magna in eo sit facta corruptio, non redit amplius ad habitum naturalem: si uero paulatim fiat, ubi id quod superfluum est fuerit euacuatũ, quod residuum existit, ad suam naturam restituit. Et quidem cõsuetum est huiuscemodi dispositionem, nõ corruptionẽ, sed multitudinem nominare: illa (ut dixi) sola uocata corruptione, quæ tam effatu dignam habet eam quæ ad naturæ contrarium, euersionem, ut non possit iterum ex naturæ coctione ad primam humoris redire bonitatem.

18 Eorum quæ aceruatim, & uelociter nutriunt, ueloces quoque fiunt excretiones.

Velociter quidem nutrire, accipiendum est ab ipso dici ea quæ paruo post assumptionem tempore statim nutriunt, suæ naturæ ratione, quam in ijs exploramus, qui integra sanitate fruuntur. aceruatim autem, quæ postque alere cœperũt, exiguo tempore totum ex se præstant corpori alimentũ. Talia igitur, quantũ ad hoc solum attinet, quòd aceruatim nutriunt, etiam ueloces habebunt excretiones. Si uero aliqua adsit acritudo excitãs ad excretionẽ, aut lentor ob quem magis retineantur: hæc quidem uelocius ad excretionẽ prorumpent, hæc uero tardius. Celerrime igitur omnium & aceruatim maxime uinum alit, tardius autẽ & paulatim caro bubula, & cochleæ, & uerticilli marini, squillæ, cammari, atque locustæ. Et (ut summatim cõprehendam) quæcunque dura carne constant, eandem cum his naturam habent & casei duri, carnes salitæ, lentes, ac bulbi, necnon oua usquequo indurescant elixata. Hæc enim omnia multo post assumptionem tempore, atque paulatim nutriunt. Indicium autẽ tibi sit uelocis nutritionis ex assumpto cibo, in pulsibus quidẽ fortitudo ac magnitudo, in motibus autem uoluntarijs robur nutritis adiectum. Ipsum uero præcipue oportet explorare in illis qui sunt dissoluti uel propter euacuationem aliquã sensu perceptibilem, uel propter laborem superfluũ, uel propter inediam. In hisce igitur quæ antea diximus omnibus, tardæ fiunt per uentrem excretiones, hoc est longo post assumptionẽ tempore, in contrarijs uero ueloces. Maxime autẽ omnium contrariũ est uinum, celerrime (ut diximus) nutriens: post ipsum uero per ordinem alia de quibus sermonem faciam, sed primum de uinis ipsis

A percurram. Etenim aquosa ex eis, exiguum præbent corpori alimentum. Sunt autem hæc colore quidem alba, tenuia uero substantia. Crassa autem & fulua multo quidem magis corpus alũt: sed tantum uincuntur à nigris in nutriendo plurimum, quantum superant in præstando aceruatum & uelox alimentum. Quæcũque uero alba quidem sunt, sed crassa: minus quidem his alunt, plus autem tenuibus & albis nutriunt, sed neque uelociter, neque aceruatim alunt. Quantum uero in hisce differũt, tantum & in excretione. Aquosa enim celerrime per urinã excernuntur, quia celerrime anticipant feretotam sui assumptionem. Ex alijs uero omnibus quantum aliquid uentrem subierit manifeste, proportionalem nutritionis tempori habet excre-

B tionem. Hoc idem in alijs omnibus accidit. Nam succus ptisanæ non multo post assumptionẽ tempore uidetur nutrire, non tamen multum præbet corpori alimentum, idque breui tempore aceruatũ. Alica uero neque paucum, neque aceruatum, sed in multo tempore multum præbet alimentũ. Oportet autem ea quæ inuicem cõparantur, esse secundum substantiam similia, & non esse hoc quidem exquisite liquidum, hoc uero extreme siccum. In ptisana igit & alica, & huiuscemodi omnibus quęcunque parant ex milijs & fabis, uel alijs fructibus, eodem modo se habeant quæ cõparantur, secundum substantiæ qualitatem. In carnibus autẽ propria quidem est uniuscuiusque consistentia. Sed cõparare ipsas oportet secundũ modum quo paran-

C tur, uel utrisque assis, uel eodem modo elixis. Auferre autem oportet, dum parantur mordaces humores, quemadmodũ in brassica ac in leguminibus, si certam uelis habere experientiã eius quæ in ipsis alit substantiæ. Auferuntur autem humores dicti, si dum elixantur, ab una aqua ad aliam transferantur. Si igitur adhibita distinctione, diligentem omniũ feceris inquisitionem: inuenies omnia quę quidem in pauco tempore nutriunt, hoc enim est aceruatim, et paruo post assumptionem tempore, hoc enim est uelociter, etiam uelocem habere excretionem quando hominibus eodem modo affectis exhibentur: (nam & hoc in talibus omnibus oportet pręfinire:) quæ uero contrariam naturam habẽt, tarde excerni. Causam horum inuenies ex

D ijs quæ ostensa sunt in commentarijs de Potentijs naturalibus. In his siquidem ostendebatur uentriculus prior propriũ sibijpsi ex cibis alimentũ attrahere, & suis apponere tunicis: mox ubi hic fuerit saturatus, tunc ipsos emittere ad excretionem. In hoc autem tempore & hepar ostendebatur ex cibis attrahere, ubi indigeret alimẽto. nam si non egeat, illo quod prius aderat, perfrui: eadẽ quoque ratione trahere rursus ex hepate totũ corpus, quo tẽpore & ipsum indiget alimẽto. Vnde in quibus totum corpus est uacuum, quispiã maxime possit experiri qui cibi sint aceruatim & uelociter nutrientes, quibus & illud inest, celeriter tendere ad excretionem, quantũ ad id attinet. Verũ nonnulli dixere eã quæ fit ex toto corpore euacuationẽ, ab ipso excretionem nominari, ut idem sit quod

nunc docetur, ei quod dixit in libro De alimento, ubi inquit: Cibus qui difficulter alteratur, difficulter absumitur: qui facile apponitur, facile absumitur. Quod dictum uerissimum quidem est, non tamen proprie uidetur accipi sub appellatione excretionis. Nam magis proprie dicitur de ea quæ solum fit per uentrem: possumus quidem & ipsam intelligere de ea quæ fit ex toto corpore. Differt enim, excretionem, an subductionem dicas. Subductio igitur solum de ijs dicitur, quæ per aluum deijciuntur: contingit autem excretionis uocabulum utrisq; esse commune. Carnes itaq; suillæ, & quæcunq; lentos ac crassos humores habent, longo tempore faciunt ex toto corpore transpirationem. Olera uero, & pisces saxatiles, & simpliciter quæcunq; tenuem habent humorem distribuendum, celeritate quidem distributionis atq; appositionis exuperant, stabilem uero naturam non habent, sed facile difflantur.

19 Acutorũ morborũ nõ omnino sunt certæ prænunciationes, aut salutis, aut mortis.

Acuti morbi, præter id quod celeriter iudicantur, statim etiam magnitudinem habent. Nam febres diariæ, quas Græci ephemeras uocant, licet cito finiantur, non tamẽ acuti morbi nominantur. Duplex autem est acutorum morborum natura. Vel enim ab humoribus calidis solis qui nullũ obsedere locum, sed æqualiter in omnibus animalis partibus sunt, uel loco aliquo patiente fiunt, ut in morbo laterali, pulmonis inflammatione, angina, febresq; ut plurimũ, acutis morbis adiunguntur. Rari enim sunt ex ipsis quibus febres non adsint, ut morbus attonitus, quem Græci apoplexiã uocant. Morbi uero longi, ob crassos, lentos ac frigidos fiunt humores, qui non facile concoqui possunt, & in patientibus partibus impacti sunt atq; agglutinati, ita ut eorum affectiones magis præduris tumoribus quàm inflammationibus assimilentur. Pauci uero ex ipsis fiunt per consensum, & quibusdã absq; loco patiente, in quibus uenæ omnes æqualiter habent humores putrescentes, uel atram bilem, uel pituitæ naturam præ se ferentes. In his igitur omnibus uidetur Hippocrates fidere præcognitionibus, in acutis uero non omnibus. Sed aliquando falli præcognitionem confitetur. Tale est enim quod dicit, non omnino, negatio cũ sit. non omnino enim idem quod non prorsus significat, estq; non omnino perinde atq; non in omnibus, id quod dicere solemus, quum pauca de omnibus eximimus. Velut quum dicimus, non omnes homines mali sunt. Qui enim hoc dicit, ostendit paucissimos esse bonos. Hoc igit̃ & nunc Hippocrates ostẽdit, inquiens nõ omnino certas esse in morbis acutis prænunciationes, nimirũ aliquando, quamuis raro, medicum aberrare. istud autem fit propter subitam in iudicatione permutationẽ, quæ naturam humorum sequitur morbificorum, & quia nonnunquam humor noxius ex uno loco transfertur ad alterum.

20 Quibus iuuenibns adhuc aluus humecta est, ijs senescentibus exiccatur. Quibus uero iuuenibus adhuc aluus sicca est, ijs senescentibus humectatur.

A Quòd quidem hoc ex magna parte fiat, & non semper, ostendit ipse inter sequentes hunc scribẽs aphorismum: Quorum aluus humida est, si iuuenes fuerint, melius degunt, ꝙ ij quibus est sicca: in senectute uero deterius, nam magna ex parte senescẽtibus exiccatur. Oportet autem humidas & siccas aluos intelligere nõ simpliciter, sed eadem uictus seruata ratione. Si quis enim in iuuentute Alexandrinorum uictu uteretur, salsis utens cibis & porris, zythumq; superbibens, in senectute uero nihil horũ assumeret, sed lentem esitaret, & uinum austerum insuper biberet, quomodo dicere queamus huius hominis deiectiones ætatis ratione permutari? Sic & si quis in iuuentute lentibus & mespilis uesceretur, uinumq; austerũ potaret, in senectute autem uictu uteretur Alexandrinorum, atq; ita cum uictu excretiones mutaret, non rectum iudicium faciemus. Sed quum omnia alia, non solum quæ ad cibos attinent, paria agentur, & deiectiones cõmutabuntur: tunc rectum fiet iudiciũ de ijs qui ab Hippocrate in hoc aphorismo dicuntur. Variantur autem deiectiones ætatũ ratione secundum eas quę in corpore mutantur dispositiones, ex quibus aluus siccior humidiorue fit. Quæ nam uero sint hæ dispositiones, unum est ex ijs quæ quæruntur, atq; adeo longum mihi futurum super hoc sermonem existimo, si proprias studuero adhibere demõstrationes, ita ut unus integer liber fuerit necessarius. Sed hoc aliàs forte à nobis fiet: nũc breuibus capita expediã, ijs utẽs quæ in cõmentarijs de Potentijs naturalibus, & De causis symptomatum demonstraui. Plusquam cõueniat, fit aluus humidior, quando cibus in chylum cõuersus, hepati parcius distribuitur. Siccior rursus, cum omnis humor in ipsa contentus, ad hepar fertur. Causa uero ob quam parcius distribuitur, est, quia plus cibi aliquãdo assumimus, quàm hepar indigeat. Interdum quoq; citius deijcitur, quàm hepar attrahat. Nam cum cibus modum excedit, eius superfluũ derelinquitur, ubi hepar tantum ad se attraxerit, quanto indiguerit. Cum uero properat ad exeundum, non præuenit hepar tantum attrahendo, quantum ipsi est necessarium. Citius autem festinat ad exitum id quod excernitur, nonnunꝙ ob multitudinem bilis ad aluum fluentis, quæ irritat ad excretionem, nonnunꝙ uero ipsa alui potentia retentiua facta debiliori, expulsiua uero eius atq; intestinorum forti existente. Plura igitur appetimus cũ os uentriculi (in hoc enim uis appetendi pręcipue consistit) frigidiorem habuerit temperaturam. Sic uero & hepar minus attrahit propter frigiditatem. Vim autẽ retentiuam habet uentriculus imbecilliorem propter humiditatem, sicuti expulsiuam fortiorem propter siccitatem. Senum igitur corpus cum frigidum efficiatur, in tantum frigidam fieri contingit in ore uentriculi humiditatem, ut appetitus deficiat, atq; ita excre-

excrementa exiccentur inopia eorũ quę assumun tur, ut distribuantur. Sic & quicunq; ob multitudinem, uel naturã humoris biliosi aluũ humectã habent, ad contrariũ transmutantur, cum hic humor in senectute deficiat. Quibus uero ob uirtutis retentiuæ debilitatẽ aluus humectatur, non omnibus transmutatio aduenit, sed pro quantitate caloris adiuncti. Si enim statim ab initio frigidiorẽ habuerit aluus temperaturam: mox ad immodicam ueniens in senectute intemperiem, secundum frigiditatem uirtutem retentiuam æque habebit imbecillem, quoniam omnis immodica intemperies operationem exoluit. Quòd si non exquisite calida fuerit in longo ætatis processu, fortem habebit operationẽ retentiuã, ut quæ neutram habeat exquisite intemperiem, neq; eam quæ est secundum siccitatem (siquidem erat omnino humidior natura, alioqui non habuisset debilem uirtutẽ retentiuam) neq; secundum caliditatem, hoc enim supponebatur. Liquet igitur quòd ferè omnibus qui aluos habent natura humidiores, fit ad contraria senescentibus transmutatio: qui uero sicciores, ijs fient in senectute humidiores, propter contrarias temperaturas: uel enim quia minus assumitur cibi quàm potentiæ hepatis congruat, uel propter resiccationem, uel quia parum bilis cõfluit ad aluũ, uel propter potentiæ retentiuæ robur excrementa exiccantur. Ex his autem, quòd parũ appetant, & citius impleantur, fit propter partium appetentium caliditatẽ. Quòd uero cibus assumptus exiccetur, contingit uel mediocriter se habente hepate secundum temperaturã, uel paulo plus mediocri calidiore. Quòd uero pauca bilis cõfluat ad aluum, hoc ex eo accidit, quia etiam pauca generatˀ ob uisceris frigiditatẽ. Fortis autẽ iuuenibus inest retentiua potentia, quoniam ad sicciorẽ uergunt temperaturam. Non absq; ratione igitur in omnibus quos diximus, senibus fit ad contraria trãsmutatio. Nam qui non appetunt ob caliditatẽ, in progressu ætatis plus etiam appetent, quàm possit hepar euincere. Quibus autem ob innatam siccitatẽ uirtus retentiua fortior extiterat, ijs senescentibus fiet imbecillior ob siccitatis excessum, & ea ratione excrementa humectabuntur, quoniã ciborum exitus festinat. Quibus uero propter bilis defectũ tardante excretione, ob exitus moram plurimum humiditatis absumitur, fieri potest ut eadẽ dispositio perseueret. Cõtingit etiam ut propter immodicam hepatis frigiditatẽ, ad satis magnam perueniente alimẽti distributione imbecillitatem, fiant excrementa humidiora. Hec in pręsenti dicta sufficiant de causa earũ quæ fiunt in ætatibus permutationum, de ijs autem quæ propter humiditatem ac siccitatem aluum cõtinent propter breuitatem futura obscura ijs qui in nuper dictis commentationibus non sunt exercitati, posthac aliquando uno integro uolumine clariorem doctrinam faciemus: nam quo ad usum artis attinet, hoc solum scire sufficit, quod fuit ab Hippocrate dictum, etiam si causa non adijciatur.

21. Famẽ thorexis, id est, uini potio, soluit.

Vini potionem, thorexin nominare consueuit. In libro siquidẽ De natura hominis, & De uictus ratione, in hunc modũ scripsit: Liquet enim quòd uictus singulorum non sunt causa ut omnes subinde morbo corripiãtur, iuniores & seniores, uiri ac mulieres, similiter autẽ thoressomeni, & aquæ potatores. Cum ergo aquæ potatores thoressomenis opponat, ostendit se per thoressomenus uinũ potantes intelligere. Quare & hic thorexis, uini potus ab ipso dicitur, quem dicit famem soluere: non (per Iouem) quemcunq; defectum famem nominans, (sicuti nonnulli arbitrantur) certe non illam quæ cum appetitu naturali fit, sed eam quam habent qui hac passione laborant, uehementi & indesinenti ciborum appetentia, quam medici quidam appetentiam caninã nominant. Talem enim famem uini potio sanat, non eam quæ uel ex longa inedia, uel alui profluuio aut fluxu sanguinis, aut aliqua alia facta est euacuatione. Nam qui ex tali aliqua indigẽt causa, non modo non aliquam ex uini potu capiunt utilitatem, sed etiã plurimũ offenduntur, quoniam & conuulsionibus & delirijs statim corripiuntur: si anteq; cibos assumant, uinum potauerint. Qui uero famẽ quã diximus, patiuntur, ijs uini potus, non cibi multitudo, remedium est. Equidem multos ipse sanaui, qui indesinenter famescebant, uinũ ipsis abundanter exhibens, ex eorũ genere quę sufficienter calefaciunt. Neq; enim acerba uina talem famem sanant, siquidem neq; calefaciunt, sed quæ colorẽ fuluũ habẽt uel rubrũ absq; abstringente sapore, maximo sunt illis remedio, qui canino laborant appetitu. Oportet siquidẽ cum ad prandiũ accedunt, primũ illis afferre pinguia edulia, atq; (ut ita dixerim) oleagina, & alia quæcũq; ex plurimo parantur oleo: maxime uero nihil austerum, aut acerbum offeratur: postea unũ aliquod ex uinis quæ diximus, etiam si nondum sitierint, potandum dari præcipiemus. Statim enim fames tali uictu mitigatˀ, atq; ita longo tempore faciendo, cessat omnino: & hoc mihi magis uidetur in præsenti aphorismo Hippocrates docere. Cum enim canini appetitus fieri consueuerint, uel propter solam intemperaturam frigidiorem, uel propter humores acidos quos exorbuit os uentriculi: & hæc ambo sanare possit uinũ quod diximus, non sine ratione uini potio cessare facit caninos appetitus. Qui uero putãt uehementem esuritionẽ, quã Græci bulimon uocant, fuisse nunc famem ab Hippocrate nominatã, non satis recte mihi uidẽtur eius sermonẽ accipere: Primũ, quia ipsum pro generali atq; uniuersali faciũt specialem, ac particularem: deinde quia mentiuntur: nam passio bulimos nominata, est casus potentiæ ex frigiditate exteriore, qui à fame quidẽ inchoauit, sed non habet eam amplius adiunctam.

22 Quicunq; morbi ex repletione fiũt, curat euacuatio: & quicunq; ex euacuatione, repletio, & aliorum, contrarietas.

Non eum qui iam factus est à repletione, neq; si quis manet, illa non amplius existente, eum curat eua-

euacuatio. Sed hi quos eodē tempore fientes, curare aggredimur, euacuatione indigēt. Quòd quidem igitur multitudo morbum efficiat, antea dictum est: quòd autem euacuatio sit eius curatio, non opus est dicere, sicuti neq; de omnibus alijs causis quæ morbos cōmittunt, quòd per cōtraria curentur. Neq; enim aliud quicq; quimus excogitare, præter contrarium causis morbos efficientibus, sic & in morbis ipsis iam factis postea cōsiderabimus: quemadmodū & in casibus, quæ ad eos ex necessitate consequunt: sed nunc de ijs qui adhuc fiunt, sermo habetur. Liquet igitur quòd unà cum efficientibus causis necesse sit ipsos simul auferri. Causarum uero facientium abolitio fit à contrarijs. Si enim ex perfrigeratione morbus fiat, curatio est per calefactionē: si uero ex calefactione, per perfrigerationem. Sic & si propter repletionē morbus constituatur, tunc oportet multitudinem euacuare: sicuti & si propter euacuationem, reficere protinus conuenit. Etiam si nonnullis uideatur nunq; fieri ab euacuatione morbū: existimant autem (ut apparet) huiuscemodi homines solam febrem esse morbum, quòd si didicissent quamlibet lædentem operationis affectionē, morbū esse, & quòd à uehemētibus intemperaturis operationes læduntur, haudquaq; dubitarent an fortes euacuationes morbos efficiant. Sanguis enim cum supra modū aut ex utero muliebri, aut ex uenis quæ hæmorrhoides appellant, aut ex ulcere fluxerit, tunc uel omnes, uel plurimas operationes ij qui ita affecti sunt, offensas habent. Nonnulli uero ipsorum non modo hæc patiuntur, uerumetiam aqua inter cutem corripiuntur. Longę autē inediæ ijs qui calorem habent ad igneam naturam propensiorem, præter alia mala, insuper afferunt febrem. Quantū ueritas ipsa atq; utilitas exigebat, à nobis quāuis dictum sit, his tamē addamus aliquid, propter garrulos, quales sunt recentiores quidam medici, qui de nominibus altercantes, putant se de rebus ipsis habere sermonem. Hi igitur sunt qui aiunt, causarum efficientium morbos abolitionē, non esse curationem, sed præseruationem. Qui primum quidem docendi sunt, quòd de nomine litigant, deinde q; neq; de hoc rectè. Vbi enim causa non adest, quæ morbum efficiat, hic sola curatio factorū relinquit. Vbi uero ea quę inest corpori causa, nondum aliquid facit, ueluti quæ plenitudo uocatur, hoc ad præseruatiuam artis attinet partem, si huiuscemodi causę destruantur. Cum uero iam aliquid agit, mistū quodammodo est huiuscemodi opus ex præseruatione & curatione. Nam quod facturæ erant causæ illæ, prohibitum est fieri, & hoc ad artem attinet præseruatiuam. Quod uero iam factum est ex morbo, propriam exigit curationem. Quapropter cum mista sint talia ex præseruatione ac curatione, proprio caremus nomine, atq; idcirco aliàs alia medici utuntur appellatione, nonnunq; præseruari dicentes, ne morbus qui iam incipit generari, ad complementū perducatur: nonnunq; uero curari, quemadmodum in ijs quos canis rabidus momorderit. Quæ enim ipsis adhiben-

A tur medicinæ, duplicē habent appellationē. Nam nonnunq; rabiei remedia dicuntur, ac si rabiem facientis affectionis dicerentur. Nonnunquā uero non remedia præsentis affectionis appellātur, sed à rabie futura præseruantia.

23 Acuti morbi in xiiij. diebus iudicātur.

Acuti morbi magni sunt, & ad suum uigorem celeriter properāt. Nō absq; ratione igitur in pauco tēpore & magnas faciūt permutationes: quod idē est quod iudicari. Huiuscemodi enim permutationes quando repente in morbo fiunt, Hippocrates crises uocat, id est, iudicationes, in quibus nonnunquā subito integra sanitas restituitur, aut moritur æger: nonnunquā uero magna fit ad salutem, uel ad mortem permutatio, non tamen aut

B subito sanantur, aut moriuntur: ita ut quatuor sint in ipsis subitæ permutationes, quas ipse docuit in primo libro Epidemiarum, inquiens: Ad salutem aut mortem, uel inclinatio ad melius, aut ad peius. Quòd uero sit necessarium ob morborū magnitudinem, ac casuum uehementiā, uel cito uires prosterni, adeo ut homo moriatur: uel ad noxiorū humorum excretionem excitatas, si modo quos inuaserint, exuperent, bonam sequi iudicationē: sin autem exuperentur, malam: unicuiq; manifestum est. Propterea igitur fieri non potest, ut in longum tempus iudicatio differatur, in morbis acutis. Terminum igitur in hisce omnibus Hippocrates posuit duas septimanas, tanq; nullus eorum ulterius progrediatur, uerum ante quartumdecimū diem

C multi possint iudicari. Etenim undecimus, nonus, septimus & quintus, multos uisi sunt iudicasse in libris Epidemiarum. Iudicat autem & sextus nonnullos, sed nō bene, sicut in libris De iudicatorijs diebus plenius ostendimus, in quibus dignum putamus illum exercitatū esse qui ea assequi debeat, quæ Hippocrates breui sermone perstrinxit. Quęcunq; uero iudicationes sunt, ueluti imperfectæ, ijs finem imponit aliquis alius ex eorum numero qui deinceps sequunt, de quibus, qualesnam sint, in libris Prognosticis Hippocrates docuit: & hic de ipsis aliquid in sequēti docebit aphorismo. Est autem & harum imperfectarum iudicationū terminus quidam ulterior, ultra quem non amplius fieri progressus potest, dies quadragesimus. Qui-

D cūq; igitur morbi intra diem quartumdecimū integre iudicātur, hos solet Hippocrates acutos simpliciter nominare: quicunq; uero imperfecte iudicati, seruati fuerint in sequentium iudicatoriorum dierū aliquem usq; ad quadragesimū, hos non solet simpliciter acutos nominare, sed appellatione cōposita his omnibus uerbis, acuti qui in quadraginta diebus iudicantur. Verū manifestius illi significant, qui eosdem morbos, acutos ex transmutatione uocant. De his igitur in Prognostico scribit in hunc modum: Oportet autē existimare spirandi facilitatem magnam habere uim ad salutem in omnibus acutis morbis, quicunq; febres habēt adiunctas, & in quadraginta diebus iudicantur. Nunc uero in aphorismis De acutis simpliciter enuncians, ait eos intra quartumdecimū diem iudicari

dicari: non per Iouem hoc dicens, quod nonnulli existimarunt esse quatuordecim numero dies qui in his morbis faciant iudicationẽ. Nam secundum hanc expositionem, etiam illos qui iudicant morbos acutos, ex transmutatione nominatos, dicemus esse numero quadraginta, cum idem loquendi modus in utrisq; sit, hic quidẽ cum ait morbos acutos in quatuordecim diebus iudicari, in Prognosticis autem quum dicit: Quicunq; morbi cum febribus sunt in quadraginta diebus iudicant. Verum hi non inuenientes quo modo possint ostendere utrosq; sermones, & hunc qui in aphorismis scribitur, & illum qui in Prognostico legitur, sibi inuicem esse concordes: hanc absurdam excogitarunt expositionẽ. Neq; enim quatuordecim sunt usq; ad quadragesimum dies iudicatorij, sed cum intercidentibus quidẽ plures, absq; illis uero pauciores, quemadmodum clare in nostra ostenditur De diebus iudicatorijs tractatione. Sed & ipsa rerum natura suffragatur sermoni quo dicitur acutos morbos habere terminum iudicationis quartumdecimũ diem. Nullus enim inuentus est unq; ab initio uelociter motus, hunc transgredi terminum, qui non aliquam ex quatuor iam dictis iudicijs unam acceperit: sicuti quidam leues ac parui circa primos dies existẽtes, quarto aut quinto die acuti fieri incipientes, ad decimumseptimũ terminarunt. Alij uero sexto aut septimo die exacui incipientes, ad uigesimũ terminarunt: adeo ut morbi continui acuties nunq; possit plures quàm quatuordecim obtinere dies. Ex ijs uero qui motus habent inæquales, multi extenduntur usq; ad aliquod tempus ulterius præfinitum. Dico autẽ inæquales habere motus, eos qui aliquot diebus uehementiores fuere, postea sine aliqua significatione torpuerunt, deinde rursus adaucti, continuitatem acceperunt. Si quis igitur, ut dixit, faciat in ægrotãtibus obseruationẽ: omnes inueniet qui per duas integras septimanas uelociter mouẽtur, nunquam ad ulteriorem progredi terminum.

24 Septenorum quartus est index. Alterius septimanæ octauus principium. Est autem & undecimus contẽplabilis. Ipse enim quartus est secundæ septimanæ. Rursus uero & decimusseptimus contemplabilis: ipse siquidem quartus est à quartodecimo, septimus uero ab undecimo.

Indices & cõtemplabiles solet Hippocrates nominare dies in quibus aliquod signum apparet futuræ iudicationis indicatiuũ, in altero aliquo iudicantium dierum, quos ipse in Prognosticis, unamquanq; septimanam in duas diuidens partes, per quaternarios digessit. Primũ itaq; quaternarium septimi diei, si quis ab initio numeret, indicẽ esse ait, undecimum autem quartidecimi, quoniam & hic secunda septimana in duas partes diuisa, quartus existit. Eadem ratione et decimusseptimus uigesimi est index, ex diuisione tertiæ septimanæ in duas partes, illud tantum interest, quòd hanc ter-

A tiam septimanã secundæ coniungit, quamuis primam à secunda separauerit, cum eius initiũ diem octauum esse dixit, non tamen tertię quintumdecimum, quemadmodũ nonnulli post ipsum existimarunt, quoniam neq; uigesimum primũ, terminum statuit, sed principiũ quidem tertiæ septimanæ quartumdecimũ, finẽ autẽ & terminũ uigesimum. Cur autẽ duas primas septimanas à se inuicem disiunxerit, tertiam uero secundæ coniunxerit, in libro De diebus iudicatorijs docuimus: in pręsentia uero sufficit etiã sine causa nouisse quod experientia cõprobat. Nam ipse Hippocrates plurimos ægros tali ordine dierum iudicatoriorũ in libris Epidemiarum scripsit fuisse iudicatos. Dixi autem secundum talem ordinem, ut primæ tres
B septimanæ ad uigesimũ, sequentes tres ad quadragesimũ perducantur. Sic enim & sexagesimũ & octuagesimũ diem iudicatorios habebimus, & ipsos experientia confirmatos, quemadmodũ in libris De diebus iudicatorijs ostẽdimus, illis qui in libris Epidemiarũ notantur iudicati, secundum talem dierũ ordinem adscriptis. Sed ægrotos illos, quoniam longũ esset hoc in loco sermone cõplecti, sufficiet sola ex Prognosticis uerba in hũc modum se habentia subscribere: Febres iudicantur in eisdem numero diebus, in quibus etiam homines liberantur & pereunt. Nam mitissimæ febres, & quæ tutissimis signis incedunt, quarto die finiuntur, uel antea: pessimæ autem, & grauissima signa præ se ferentes, quarto die interimunt, aut prius.
C Primus igitur earũ insultus ita terminatur. Secundus uero ad septimum ducitur. Tertius ad undecimũ. Quartus ad quartũdecimũ. Quintus ad decimumseptimũ. Sextus ad uigesimũ. Hi igitur per quatuor in acutis ad uigesimũ ex adiectione finiunt. Hæc uerba ostendunt manifeste, q; tertiã septimanã per continuitatẽ secũdæ annumerat, & q; decimam septimam indicem facit uigesimæ.

25 Æstiuæ quartanæ magna ex parte breues, autũnales longæ, & maxime quæ hyemem attingunt.

Non solum quartanæ breues æstate fiunt, sed & ægritudines aliæ, propterea quòd humores inutiles funduntur, & per totum corpus delati difflantur. In quibus igitur uires ualidæ sunt, noxijs hu-
D moribus euacuatis, morbi cessant, in quibus uero sunt imbecilles, unà cũ ipsis euacuatis & ipsæ dissoluũtur. Quare non absq; ratione nulli morbi æstate sunt longi. Hippocrates uero de solo omniũ longissimo fecit mentionẽ, tanq; per exemplum de omnibus alijs ex isto pronuncians. Sicuti autem æstate & discuti humores, & uires dissolui cõtingit: sic hyeme contraria eueniunt, & humores intus tanquam in latebris remanere, & uires seruari robustas. Neq; igitur morbi soluũtur manentibus ijs qui eos efficiunt humoribus, neq; ægroti moriuntur uiribus interim sufficientibus.

26 Febrem conuulsioni superuenire melius est, quàm febri conuulsionem.

Ipse Hippocrates in sequentibus dicet conuul-

sionē fieri ex repletione & euacuatione. Cum igi- A tur aliquem sanum contigerit repente cōuelli, huiuscemodi conuulsionē necessarium est ex repletione fieri: replentur autem tum nerui à frigidis & glutinosis humoribus, ex quibus etiam nutriunt, unde conuulsionem patiuntur. Hisce igitur febris superueniens, solita est magna ex parte calefacere, extenuare, atque dissoluere. Si uero ex febribus adurentibus, totū corpus exiccetur, & neruis deinde ex siccitate connuulsio accidat, maximū est malum, et penè insanabile; quoniam longum quidem tempus exigitur ad siccitatem neruorum remouendam, acuties aūt morbi tempus non expectat, sed cito uires dissoluit, & subito exitiū affert.

27 His qui nō ex ratione leuius se habēt, B non oportet fidere, neque multum formidare mala quæ præter rationē eueniunt. Plurima enim talia stabilia non sunt, neque multum durare & permanere consueuere.

Sermo quidem integer de talibus omnibus in libris de Crisibus, siue iudicijs dictus est, nunc uero quantū ad propositorū expositionem satis est, à nobis dicetur. Cum morbus inuadit uehemens, & mox subito quiescit, non modo per sudorē, aut uomitum, aut alui excretionem, aut profluuiū sanguinis corpore non euacuato, sed ne uiso quidem signo coctionis, signum infidum existimāt talem quietem esse: sicuti etiam si quis præter rationem spiret difficulter, uel deliret, uel febricitet uehementius, uel magno rigore corripiat. Nam & hæc C quoque firmitatem non habent, tantumque abest, ut malum aliquod significent, ut nonnunque bonum iudicium haud ita multo post futurum enuncient. Quomodo autē hæc oporteat dignoscere & præcognoscere, in libris de Crisibus diximus.

28 Febricitantiū non omnino leuiter, permanere corpus, et nihil minui, uel etiā plusquam ratio postulat contabescere, malum. Illud enim morbi longitudinem, hoc uero imbecillitatem significat.

Hæc uerba-Non omnino leuiter-distinctionis gratia apposuit Hippocrates. Si enim simpliciter dixisset: Febricitantium permanere corpus, & nihil minui, malum: sermo careret ueritate. Contin- D git enim in tempestate frigida cuiquam ex repletione ægrotanti, nō collabi corpus, neque extenuari, cum febres paruæ fuerint: sed cum maiores fuerint, multam adesse repletionem significatur. Contabescere autem plusquam ratio expostulat, malum: etiā si non adijciatur-Non omnino leuiter-Siue enim leuiter febricitauerit, siue non: signum imbecillitatis est, ea quæ fit præter rationem extenuatio. Neque enim putandum est uerbo-contabescere-in proprio significato nunc Hippocratem usum fuisse, sed magis abusum. Recte autem dixit in secunda parte aphorismi, magis quàm ratio expostulat: & melius est hæc quoque uerba priori parti aphorismi adaptare, ita ut totus sermo talis efficiatur: Febricitantiū non omnino leuiter, permanere corpus plusquam ratio postulat, uel etiā contabescere magis quàm ratio expostulat, malum, ut cōmuniter de utroque prædicetur-Magis quàm postulat ratio-Siue enim permaneāt magis quàm ratio expostulat, siue extenuentur, malum est. Melius autem fuisset, si hoc quod ait-Magis quàm ratio postulat-quibus finibus iudicetur, aperuisset. Verū quia hic doctrinæ modus aphoristicus est, & summam consectatur breuitatē: nos exponentes uerba, secundum rationem, ad febris magnitudinem referemus, ad tempus ęgritudinis, ętatem, regionem, tempus anni, & illam quæ tunc uiget, temporis constitutionem, & præterea ad sensibiles euacuationes, uigilias, curas, inedias, & motus plures. Nam maiores febres magis & citius corpora extenuant ægrotantium, sicuti & diuturnitas morbi, & ex ætatibus puerilis, atque decrepita, sed alia ambæ ratione. In pueris enim propter caliditatem atque humiditatem multum defluit, atque euacuanī corpora: in decrepita uero ætate hoc idem patiuntur propter potentiæ imbecillitatem. Ex regionibus autem, & anni temporibus, ac constitutionibus, calidæ quidem ac siccæ magis euacuant, humidæ uero ac frigidæ magis astringunt, ac difflari corpora atque euacuari non sinunt. De sensibilibus autem euacuationibus quid dicere oportet? Neminem enim ignorare arbitror ut merito ex profluuio sanguinis multo, atque sudoribus plurimis, & urina superfluēte, uel uomitu, uel alui excretione, cito corpus extenuetur. Accedit autem dictis causis & inedia: uigiliæque & curæ sufficienter extenuant, ut & plures motiones: sed hæ raro febricitantibus adsunt: nam magna ex parte iacent quiescentes. Verum aliquando cōtingit moueri aliquos, qui in itinere cœperint febricitare, uel urgente necessitate, uel studio domū reuisendi. Sed ex delirio quidam ægroti iugiter se attollentes, uel iacentes quidem, sed continuo partem aliquam corporis commouentes, aut etiam delira loquentes, intra paucos dies extenuantur. Hæc quidem omnia ægrotos reddunt macilentos, sicuti & contraria his corpus in maiori mole conseruant. Signum autem nullum ex his est uirium imbecillium, sed causa tantummodo ipsorum singulûm. Nam sicuti ex eo corpus cum ratione extenuatur, sic et uires destruuntur. Absque his autem corpus præter rationem extenuari, signum esse uirium imbecillitatis Hippocrates inquit: quam & in decrepitis pro causa assignantes celerrime ipsorum corpus extenuari dicebamus. Neque mirum uideri debet in ijs qui ita se habent, imbecillitatem quidem causam esse extenuationis, extenuationem uero esse signum imbecillitatis. Hoc enim contingit in omnibus quæ faciunt, & fiunt. Hæc quidem est sententia Hippocratis, semper existimantis eam quæ est citra rationem extenuationem, signum esse imbecillitatis. Nos uero adijciamus ei sermoni & aliam affectionem quæ causa est in febribus extenuationis. Est autem hæc humorum quidem tenuitas, corporis uero raritas. Cum enim hæc ambo cōuenerint, celerrime corpora

pora euacuantur per eam quæ difflatio insensibilis nominatur, sicuti in affectione contraria, crassitudine humorum, & corporis spissitudine, neque fit humorum euacuatio, & permanere corpus, & nihil tunc minui de ipsius mole contingit. Hanc itaq; affectionem ostendit Hippocrates in prima parte aphorismi per ea uerba, Lõgitudinem morbi significat. Alteram uero contrariam prætermisit: sed & nos hanc adijcientes, iam totum sermonem integrum proferamus, quantum fieri potest breuissime dictum: Febricitantium non omnino leuiter, permanere corpus, & nihil imminui, uel plus quàm ratio postulat cõtabescere, malũ. Nam permanere, ex cutis spissitudine accidit & crassitudine humorum: & propterea longitudo morbi significatur. Contabescere autem nonnunq; fit ob humorum tenuitatem, & cutis raritatem. Contingit uero & ob solam uirium imbecillitatem.

29 Cum morbi inchoant, si quid mouendum uidetur, moue: cum uero cõsistunt ac uigent melius est quiescere.

Cur Hippocrates hoc consulat, sequenti indicat aphorismo: quem si quis nuper dicto annexuerit, totum sermonẽ talem efficiet: Cum morbi inchoant, si quid mouendum uidetur, moue: cum uero cõsistunt ac uigent, quiescere melius est. Nam circa principia ac fines, omnia debiliora sunt, morbo autem consistente, fortiora. Oportet autẽ his adijcere uerbum-symptomata-hoc est casus. nam de his dictionem attulit omnia. Affectio siquidẽ ex qua casus generantur, quam & morbum nominamus, non omnino dum morbus consistit, est fortior: uerum in ijs qui saluari debẽt, melior multo, quàm in morbi principio: in quibus etiam Hippocrates nunc consulit ut quiescamus, in morborum initijs, si quid uidetur mouentes. Nam in morbis exitialibus, non modo quando sunt suo uigori uicini, sed etiam in prioribus temporibus nihil mouere oportet: recordantibus nobis q; deploratos nõ oportet aggredi curare, sed relinquere, & morbi finem tantũmodo prænunciare. Circa initia uero illorum morborum in quibus speramus ægrotum conualiturum, tentandum est maiora afferre remedia: de quibus Hippocrates dixit-Si quid uidetur mouendum, moue-Sunt autem hæc, maxime quidem uenæ sectio, nonnunq; uero & purgatio: quorum neutrum oportet morbo iam consistente adhibere. Vt enim in libro De Crisibus manifestauimus, coctiones morborũ tunc maxime fiunt. Vt igitur hæ citius eueniant, melius est circa principia euacuare, quo minorem iam factam materiã facilius natura possit cõcoquere. Morbo aũt cõsistente ac uigẽte cũ iã natura coquit, superfluũ est euacuare, cũ propter alia, tũ quia uis animalis magna ex parte eo tẽpore est fatigata, licet quãmaxime duæ aliæ, uitalis ac naturalis, fortes persistãt.

30 circa initia et fines, omnia imbecilliora: cum uero consistunt, fortiora.

Casus omnes circa principia & fines ait esse imbecilliores, accessiones uidelicet febrium, & uigilias, atq; dolores, & anxietatem, & sitim. Quare etiã ipsas affectiones in quibus hæc fiunt, ubi morbi consistunt, necesse est esse meliores in ijs qui debent sanitati restitui.

31 Eius qui ex ægritudine bene cibatur, nihil proficere corpus, malum.

Oportebat & hunc aphorismum, & illum qui sequitur, adiunctũ esse illis qui supra scripti sunt, ubi dicebat: Si quis à morbo cibum assumẽs non corroboratur. In illo igitur aphorismo, pro uerbo nunc dicto-bene cibatur-inquiens cibum assumere, de casu aliquid docuit scilicet non corroborari. Hic uero, cibum assumere, commune utrisq; seruauit: casum autem uariauit, quoddam illi scribẽs proportionale. Nam illi non corroborari-hoc-nihil proficere corpus-simile quodammodo est. Illud enim potentiæ nostrum corpus regentis, hoc uero ipsius corporis affectus est. Euenitq; profecto, ut corpus ad bonum cibũ nihil proficiat, interdum quidem ex potentiæ quæ ipsum nutrit imbecillitate, nonnunquam etiam ex malorum humorum abundantia.

32 Omnes ferè qui male se habẽt circa initia, bene cibati, nec quicquam proficientes: circa finẽ rursus cibum non appetunt. qui uero circa initia cibũ ualde nõ appetũt, postea bene appetentes: ij melius euadunt.

Hic etiã aphorismus de ijs esse dictus uidetur, qui ex morbo cõualescunt. Non proficere enim, de his dicere consueuerunt cum alij, tum Hippocrates ipse. Si quis igitur bene ab initio cibatus nõ nutriatur: quam ob causam hunc subit affectum, ob eandem postea fit male appetẽs cibum. Causa uero propter quam bene ab initio cibati nihil proficiant, est totius corporis uitium cum partium appetentiũ uigore. Verum processu temporis ob cibi multitudinẽ aucto in toto corpore uitio, ipsum etiam appetendi instrumentum male se habebit: quare inappetentes fient qui prius bene appetebãt, quos rectè bene cibatos nominauit. Dixerat aũt hoc ipsum in præcedentibus aphorismis, hoc modo-: Quòd si non assumente cibum hoc fiat, scire oportet quòd indiget euacuatione-. Porrò eos qui ab initio male appetunt, adeo ut omnino parum assumant cibi, postea uero ad contrarium transeunt, melius liberari inquit. Hoc uero ideo euenit, natura eo tempore quo parum cibi assumebant, ipsam quæ causa erat inappetentiæ affectionem concoquente.

33 In quouis morbo mente constare, & bene se habere ad illa quæ offeruntur, bonum: contra uero se habere, malum.

Neq; cum aliquod bonum dixerit eorum quæ ad corpus attinent, omnino existimandum est ex eo hominem reualiturum: neq; cum malum dixerit, omnino moriturũ. Nam fieri potest ut bonum signum à maiori malo superetur: & malum à maiori bono uincatur. Tales itaq; enunciationes intelligẽdæ sunt de eo solo quod dicitur. Dicitur aũ

tem signum esse bonum, quantum in ipso est, hoc aliquid, & signum malum, quantũ in ipso est, hoc aliquid. De morte autem ac uita oportet omnium signorum uires prius bene perpendentes, ita pronunciare, quemadmodum & ipse in Prognosticis consulit. sic & nunc, Constare mente, & appetitũ permanere, bonum est signum in quouis morbo. Quædam enim nõ in omni bona sunt, ut ipse consueuit nobis significare, inquiens: Spirandi autem facilitatem putare oportet ualde magnam habere uim ad salutem in omnibus morbis acutis. Quòd autem constare mente, bonum sit signum, ex isto cognosces, Quæ ad cerebrum attinent, atq; membranas, & spinalem medullam, necnon & septum transuersum, & omnino partes neruosas, quæ præsertim sunt iuxta cerebrum, sana esse omnia significantur ex mentis constãtia: sicuti & quæ ad uentrẽ attinent & hepar & cor ipsum, ubi adest promptitudo ad cibos qui offeruntur. Cum uero hæc omnia robusta sunt, non parua spes de ægroti salute haberi potest.

34 In omnibus minus periclitantur quorum naturæ, & ætati, & habitui, & tempori magis congruit morbus, quàm quibus secundum nihil istorum congruit.

Cum natura multis dicatur modis, accipienda nunc est in eo significato quo multis in alijs locis usus est, & in toto libro De natura hominis, in q̃ eam quæ fit ex primis elementis temperaturram, naturam nominat: ac si ita diceret: In morbis minus periclitantur quorum primæ corporis temperaturæ, uel ei quę nunc ratione ętatis, aut habitus, aut temporis adest, magis cõgruit morbus, quàm quibus secundum nihil istorum congruit. Calidæ enim naturæ, & ætati, & habitui, & tempori, & constitutioni, & regioni, morbi calidiores sunt congruentes, frigidioribus uero frigidiores: eadem ratione & siccioribus sicciores, & humidioribus humidiores. Contrarium autem est à Diocle dictum item in libro De septimanis, cuius autores opinantur incitari quidem à similibus morbos, solui uero à contrarijs: quoniã & ab ipso Hippocrate scriptum est contrarijs morbis contraria esse remedia. Putant igitur febrem ardentem factam hyberno tẽpore, facilius posse sanari ea quæ fit in æstate, nondũ aduertentes quòd maxima affectio causa est ut febris ardens hyeme fiat. neque enim ab initio facta fuisset, nisi causa potentior, temporis contrarietatem superasset. Cum igitur anni tempus cohibere non potuerit causæ magnitudinem, quamuis habeat sanitatẽ sibi suffragantem: multo minus ipso morbo iã facto superabit, non assistente sanitatis robore. Sed & hoc est ipsa compertum experientia. Nam duarum febrium ardentium magnitudine parium, illa quæ aduenit hyeme, est perniciosior: sicuti quando in calidiori temporis constitutione ortum quidem habuerit, subita autem ad frigus mutatio facta fuerit, nõ parum iuuatur hæc febris ardens ab ambientis aeris frigiditate: cum ipsi utraq; temporis constitutio

A bona sit, prima quidem, in qua morbus factus est, tanquam signum: altera uero in qua solutus est, tanquam causa. Hæc igitur omnia magis attestantur, & non aduersantur sententiæ aphorismi: sicuti neq; illud, quòd raucedines in ualde senibus nõ concoquuntur. quanquam hæ passiones senili ætati maxime congruunt. Primũ etenim non idem est quòd aliquid non concoquatur, & quòd sit periculosum: deinde quòd non simpliciter senes nominauit, sed cum adiectione ualde. Omnia enim in his sunt periculosa, ob uirium imbecillitatem. Sed neq; illud quod scribitur in primo Epidemiarum, Et maxime moriebantur quibus natura uergebat ad phthisim: ijs quæ dicta sunt, aduersatur. Neq; enim eam quæ fit ex elementis, nunc dixit B temperaturã, sed corporis formã: est enim ubi & hanc naturam nominant. Et sicuti uerum est calidam temperaturam minus in morbis calidis periclitari: ita qui angustum pectus habent, nõ solum magis incidere in phthisim, sed etiam ubi incidere, periclitari. Nonnulli tamen qui aphorismos exposuerunt, talibus decepti suasionibus, illum congruere naturæ ægrotantis morbum dixerunt, qui sit temperatura contrarius, quasi aptior esse diceretur: multum (ut ostensum est) & à ueritate ipsa, & ab Hippocratis sententia deuiantes.

35 In quouis morbo partes ad umbilicũ & imum uentrẽ attinentes, crassitudinẽ habere melius est: multum uero extenuari ac C contabescere, prauum. Sed et hoc quoq; ad inferiores purgationes, periculosum.

Partes omnes quæ ad epigastrium, id est, abdomen attinent, omni uacare affectione quæ sit præter naturam, oportere, est manifestum. Et hoc in Prognostico dictum fuit, ubi his utitur uerbis: Pręcordia optimum est absq; dolore esse, & mollia, & æqualia. Sed et ex his ipsis quędam sunt tenuiora, quædam crassiora, de quibus nunc sermonem habet: quæcunq; quidem crassiora sunt, hæc meliora esse inquiens: quæcunq; uero tenuia, mala, & tanquam signa uidelicet, & tanquã causas. Signa enim sunt partium quæ contabuerunt, imbecillitatis. Causę uero, quòd coctio bona ciborum non fiat in uẽtre, neq; sanguificatio in hepate. Etenim D membrum utrunq; à crassitudine dictorũ corporum concalefactum iuuatur. Tantũ igitur ubi contabuere, offenduntur eorum operationes, quantum integris ipsis iuuabãtur. Quòd autem earum quas diximus partium tenuitas ad inferiores purgationes sit periculosa, manifestum est. Oportet enim omnia quę sunt infra thoracem, esse robusta ut bene purgationibus seruiant: alioqui magna incommoda patiuntur. Cur autem de solis inferioribus purgationibus fecerit mentionem, dignum est quærere. Superiores etenim, hoc est per uomitum sunt ijs qui ita affecti sunt, periculosæ. An has quidem tanquam manifestas prætermisit, illarum uero cõmeminit, ut de quibus magis posset dubitari? Imum aũt uentrem proprie nominat et appellat partem uentris imam, quæ umbilicũ ac puden

da interiacet:ita ut in hæc tria totum diuidatur, in hypochondrium, id est præcordia, & ad umbilicum attinentia loca, & uentrem imum.

36 Qui salubritatem corporis habēt, per medicamenta euacuati cito exoluuntur, & qui prauo utuntur cibo.

Qui salubritatem corporis habent, non absq; ratione in medicamentorum usu, cito exoluuntur. Contabescunt enim, non purgantur. Qui uero uitioso utuntur alimēto, ob malorum humorum superabundantiam facile exoluuntur in purgationibus. Siue autem illud quod exterius assumitur, siue quod in corpore continetur, uitiosum alimentum nominet: uterq; sermo ueritatem habet, quoniam cibi uitiosi soleant sanguinem gignere uitiosum. Sic ergo uitiosi dicuntur per relationem ad sanguinem qui debet ex eis generari.

37 Qui bene se habent corpore, difficulter ferunt medicationes.

Non cuiuscunq; medicamenti assumptionem solet Hippocrates medicationem nominare, sed tali uocabulo in sola utitur purgatione. Verum is qui prius scribitur aphorismus, casum unum qui in ea fit, manifestat. Cito enim inquit exolui in purgationibus qui corporis habent salubritatem. In hac autē generaliori dictione de eisdem pronunciauit, inquiens hos difficulter ferre medicationē. Nam & uertigines & tormina patiuntur, & difficulter his purgatio procedit, & præterea celeriter exoluuntur. Fiūt autem hęc omnia purgante medicamēto proprium quidem attrahere humorem appetente, uel flauam bilem uel atram, uel pituitam, uel aquosam superfluitatē: quia uero isti non adsunt, sanguinem colliquat ac carnes, ut ex ipsis proprium attrahat humorem.

38 Parū deterior potus aut cibus, suauior autem, melioribus quidem, sed minus suauibus, est præferendus.

Non ob id solum hoc est faciendū, ut ægre gratificemur, sed etiam quia utilius ipsi existit. Nam quæcunq; cum uoluptate assumuntur, ista uentriculus amplexatur, & facilius concoquit: sicuti illa quę displicet, refugit. Vnde uel nauseæ, uel flatus, uel fluctuationes subsequuntur. Quod quidem in plurimis cibis bonos succos habentibus fit: quando igitur cum uoluptate assumitur cibus qui paulo deterior est, non modo non manet deterior, sed quandoq; redditur melior.

39 Seniores iuuenibus plurimum ægrotāt minus. Qui uero morbi ipsis accidūt lōgi, maxima ex parte comitātur ad mortem.

Non omnes seniores minus ægrotant q̄ iuuenes, neq; enim omnes maiorem habent circa uictum continentiam: qui uero non habent, magis ægrotant, ut qui iuuenibus sint debiliores. Quod uero plures ex morbis diuturnis ipsos ad mortem comitantur: clarum est. siquidem & uis est imbecillis, quæ neq; morbos facile coquere posit: & omnes morbi diuturni, frigidi sunt: unde & magis senibus q̄ iuuenibus accidunt. Omnes siquidem affinibus morbis facilius corripiuntur.

40 Raucedines & grauedines in ualde senibus coctionem non admittunt.

Si simul iunxerimus ambos aphorismos, utriusque sermo talis erit: Senes iuuenibus ut plurimū ægrotant minus. Quicunq; uero morbi ipsis accidunt longi, maxima ex parte comitantur ad mortem. Raucedines igitur atq; grauedines in ualde senibus coctionem non admittunt. ita ut hic aphorismus sit ueluti exemplum quoddam antecedentis. Neq; enim hi soli morbi senes comitantur ad mortem, sed nephritis, id est passio renum, podagra, morbus articularis, coxendicum dolores, & quæ laxiori intestino ac spleni frigidæ insunt affectiones, & præterea crebri anhelitus (quos Græci asthmata nominant) tusses, dorsi curuationes, recuruationes, & obliquationes, demum quæcunq; alia morborum genera ex frigidis humoribus ortum habēt, quæ in quibusdam iuuenibus, nedum in senibus, difficulter coquuntur.

41 Frequenter ac fortiter absq; causa manifesta exoluuntur, derepente moriuntur.

Non omnes qui exoluuntur, derepēte moriuntur, sed si tres distinctiones adieceris: unam quidē primam, ut sæpius hoc patiantur: secūdam, ut fortiter: tertiam, ut sine causa manifesta. Nam mulier quædam longum in balneo tempus commorata, frequenter exoluebatur ob temporis diuturnitatem, & quoniam balneo magna ex parte ligna succendebantur uitiata: uerum non erat hoc morbi signum, cum causam haberet manifestam. Altera uero quam uteri affectus infestabāt, hoc idem patiebatur. Quidam alius si diutius inediam tolerasset, dum lauaretur, exoluebatur. Alteri etiā, si per horā lauaretur, idem accidebat, nisi prius aliquid panis assumpsisset. Quibus omnibus aut debile erat, aut sensum plurimum habebat os uentriculi. Quicunq; uero nulla tali de causa sæpius ac fortiter exoluūtur, ij ob uirtutis uitalis imbecillitatem hoc patiuntur: sicut & ille cui dum exolueretur, cor fortiter palpitabat, atq; hic derepēte mortuus est, non aliter quàm illi qui acutissimis cordis affectibus, quos syncopas uocant, arripiuntur.

42 Soluere morbum quem apoplexiam uocant, fortem, impossibile: debilem uero, non facile.

In apoplexijs totum corpus repente sensu priuatur ac motu, sola restat respiratio, quæ si & ipsa prohibeatur, maxima est & acutissima hæc apoplexia. Quicunq; uero respirant quidem, sed magna cum ui: fortis adest istis apoplexia. Fortis autem adest & illis, sed minus, qui neq; intentā, neq; uiolentam, inæqualem tamē atq; inordinatam ac pręterea intermittentē habent respirationē: sicuti in quibus aliquē seruat ordinem, debilior existit: & si omnia fiant quæ sunt necessaria, cito curatur. Omnes autem apoplexiæ fiunt ui animali non potente

tente defluere ad partes infra caput existẽtes, aut propter aliquam affectionem similem inflammationi quæ in ipso cerebro sit constituta, aut uentriculis ipsius oppletis humore pituitoso. Verum causę magnitudinem, etiam passionis magnitudo consequitur. Magna autem ex parte curationem non admittit, propter respirationis læsionem. Ac mirari licet quomodo omnibus alijs musculis motu carentibus in apoplexijs, illi qui thoracem attollunt, quamuis difficulter, moueantur tamẽ plerunq;. Videtur autem hoc fieri propter respirationis necessitatem, quæ neruorum uim excitat ad operationem. Et ob hanc ipsam causam, magna ex parte musculi omnes qui thoracem mouent, in apoplexijs operatur, etiamsi raro prius omnes operarentur: quemadmodum in uehementibus exercitijs in quibus respiratio plurima est necessaria. Verum in apoplexijs non ob id quòd sit adaucta necessitas respirationis, sed quia uis est imbecillis, ideo omnes musculi thoracis simul coguntur operari: quemadmodum & alioqui in ijs qui cum febre uires habẽt imbecilles, ob hanc ipsam causam omnes mouere cogunt̃ seipsos in unã summã effatu dignam, ex omnibus operationem colligẽtes.

43 Strãgulati ac dissoluti, nondũ mortui, nõ referũtur, quibus spuma circa os fuerit.

Omnis spumæ generatio ex duarum substantiarum mistione cõficitur, altera spirituosa, altera humida. Fit aũt earũ mistio ambabus in multas partes fractis, multisq; mutuo complexu paruis ampullis ab ipsis effectis. Cum uero tenacem habuerit is qui perfringitur humor consistentiam: quo spiritum circumplectente, ampullas contingit generari, nõ facile dissolubilis, sed stabilis spuma perficitur, qualis maxime currẽtibus equis, uel ira percitis apris, circa os aggregatur. Ambarũ uero substantiarum confractum ac mistionem facit nonnunquam quidem motus uiolentus uel utriusq;, uel alterius tantum: nonnunquam uero & fortis calor: nisi & hunc dixerit quispiam spumã per motum operari. Verum homini ea quæ manifeste uidentur consectanti, tutius est dicere spumam duabus de causis generari. in mari quidẽ impetuosis uentis agitato, ob impulsionis uehementiã: in lebetibus autem efferuescentibus, ob caloris uim. Sic itaq; & in corporibus animalium, cum adsunt ex morbo comitiali conuulsiones, uehemẽtia motuum solet spumam generare, in apris uero calor, in cursibus autem equorum utraq; causa uigorem habet. Nam cum continue per respirationes aer intrò atq; extra feratur, & saliua in ipsis extenuatur, & aliquid etiã ex pulmone instar uaporis effertur, quod saliuæ miscetur ac circumplicatur: unde factam spumæ substantiam augeri contingit. Qui uero opinantur hanc spumã è uentriculo prodire, aberrant. Neq; enim fieri potest ut subito tota inde proueniat, cum neq; eo tempore animal euomat, neq; nauseam ullam patiatur: citra quos casus quicquam efferri à uentriculo est impossibile: & multo magis fieri nõ potest ut plurimus aliquis

A uapor efferatur, eodem modo quo in expirationibus: cum nulla talis è uentriculo substantia efferatur, qualis è pulmone expirat̃. Et sanè sanguis qui quidem è pulmone educitur, spumosus est, similis uisceri: qui autẽ è uentriculo, neq; huic proximus est. Sed quæ unà cum sanguine è pulmone educitur spuma, subito simul, & cum tussi educitur. Qui uero ex tali humore paulatim uapor expirat̃, non excitat tussim. Vbi autem laqueus collo circumdatur, necesse est quidẽ cordi atq; pulmoni ut fuliginosam expiret superfluitatem. Hoc enim à nobis ostensum est in libro De usu respirationis. Prohibente autem laqueo, totam uiolenter impellit, quo fit ut pars propriæ humiditatis unà expellat̃, eo modo quo fit in sanguinis eductiõibus. Signũ

B itaq; est hoc exitiale, quoniam pulmonis uiolentiam significat, quam strangulato patitur animali. Præcipue uero hoc fieri ratiõabile existit propter eam quæ ex corde ad ipsum impellitur caliditatẽ: unde & caloris efferuescẽtia, & motu spiritus uiolento, & uehementi pulmonis conatu ad educendum, spuma enata, signum est mortale. Nonnulli tamen raro strangulatorum relati sunt quibus spuma circa os apparuerat: & forte Hippoc. nõ tanq; semper intereant, sed q; contrarium rarissime eueniat, ita pronunciauit, quemadmodũ & paulo antea ostenderat per aphorismum, ubi dicit: Quibus iuuenibus aluus humida, ijs senescentibus exiccatur. Nam hoc in loco, magna ex parte, dicere prætermisit, quod tamen uerbum in sequentibus adie-

C cit, ubi inquit: Quicunq; aluos humidas habent, iuuenes quidem melius degunt ijs qui siccas habent: ad senectam uero deterius degunt: nam magna ex parte senescentibus exiccantur.

44 Qui natura admodum crassi sunt, citius intereunt, quàm qui graciles.

Eos qui à prima ætate crassi sunt, & graciles inuicem comparans, de crassis pronunciat quòd cito ad mortem perueniunt, magis quàm graciles. Optimum siquidem est, bene carnosum esse natum, hoc est ita commoderatum, ut neq; crassitudo adsit, neq; gracilitas. Tales enim possunt ad lõgam senectam peruenire. Si uero à modo recedatur, melior ad gracilitatẽ, peior ad crassitudinem excessus est. Angustæ sunt enim horum arteriæ ac

D uenæ, atq; ob id paucum omnino sanguinem, & spiritum habent: adeo ut cum ætate processerint, celeriter ipsis paruam ob causam calor natiuus destruatur. Graciles autem hac quidem ratione non periclitantur: quia uero partes principales ita affectæ sunt ut nullum habeant munimentum, à causis exterioribus prompte offenduntur. Qui uero natura quidem mediocres erant, sed uictu delicatiore utentes postmodum crassi facti sunt, ijs licet caro atq; pinguedo adnatæ sint, uenæ tamen atq; arteriæ latæ consistunt, atq; idcirco in eis calor natiuus maior existit.

45 Quicũq; iuuenes morbo comitiali laborãt, mutatione maxime ætatis, et tẽporũ, & locorum, & uictuum quoq; liberantur.

Morbus

Morbus comitialis proximus quodammodo est morbo quem apoplexiam appellãt, cum idem locus in utroq; patiatur, & idẽ humor in causa sit. Verum apoplexia quidem ob omnimodam priuationem illius potentiæ quæ ad neruos defluit, morbus autem comitialis propter motum uitiosum generatur. Frigidus autem & crassus humor ambobus est causa: atq; idcirco iuuenum ætas calidam & siccam habens temperaturam, maximum affert auxilium ijs qui morbo comitiali laborant: sic & locorum proportionales mutationes, dico autem proportionales, quando ad calidiorem ac sicciorem cõmutantur, eodem modo et uictuum. Neq; enim uictus mutatio quælibet morbum soluit comitialem, sed quæ calidiorem & sicciorem corporis habitum efficit. Licet autem simpliciter etiam uictus mutationem intelligere morbo comitiali prodesse, quoniam magna ex parte uictus deprauatus passionem generat: unde & mutatio multo ad melius perducit.

46 Duobus doloribus simul non eundem locum infestantibus, uehementior alterum obscurat.

Siquis eundem exquisite locum intelligat, nunquam duo possunt in eodem fieri dolores: si quis uero late, possibile est. Dico autẽ late, circa membrum maius, ueluti circa brachium, cubitũ, femur, aut tibiam. Verum hi duo dolores simul augent loci afflictionem, cum neuter lateat ægrotantem. Si uero sint in locis diuersis, alter quidem (si ita cõtigerit) in cubito, alter uero in tibia: tunc alterum ab altero obscurari contingit, cum uis sensibilis tota ad uehemẽtiorem ducatur ac distrahatur. Nam et hoc nobis in mœroribus solet accidere, qui sunt & ipsi ueluti dolores quidam solius animi sine corpore. Nam & horum qui sunt uehementiores, occultant minores, modo non eadem è re ortum habeant: alioqui & illi seipsos mutuo augent.

47 Dum pus conficitur, dolores ac febres accidunt magis q̃ iam confecto.

Pus ex sanguine ortũ habet, qui se mimalam (ut quispiam dixerit) habet transmutationẽ. Nam mala simpliciter, cũ putrefactione fit olida: sicuti simpliciter bona, est ipsa nutritio partium animalis. at quæ pus generat, mediũ inter has obtinet locum, neq; à solo calore extra naturam, neq; à solo secundum naturam facta. Mistus enim quodammodo ex utrisq; est calor inflãmationis. Fit autem dolor extenta simul ac calefacta præter naturam inflammata particula: febres uero sequuntur principio concalefacto: & hæc ambo contingunt ex quadã ueluti ebullitione atq; exustiõe sanguinis: qui ubi ex toto exustus fuerit, residuum eius fit pus, quemadmodum in lignorum exustione cinis: atq; ideo tempore illo dolores sedantur ac febres præsertim cum pus fuerit excretum, utpote iam consumpta materia, extinctaq; ignea caliditate.

48 In omni corporis motu, ubi laborare cœperit, quies statim lassitudinem aufert.

A Verbum laborare significat dolere, significat & fatigari: & in utroq; significato sermo uerus est. Siue enim membra iã doleant ex multitudine motionum, siue sint fatigata, ut uix iam agere aliquid possint, quies statim lassitudinem aufert.

49 Qui consueti sunt solitos labores ferre, & si fuerint imbecilles & senes, non consuetis fortibus atq; iuuenib. facilius ferũt.

Alius alij labor consuetus est, huic cursus uel alius aliquis motus cruribus factus, huic uero manus certa mouere lege, siue quouis alio modo operari manibus, alijs fodere terram, uel remigare, uel arare, uel simpliciter quoduis aliud agere. Differunt aũt omnes isti labores, quia uel plures, uel
B pauciores partes operantur, & quia uel magis, uel minus laborant: hoc tamen omnibus cõmune existit, quòd partes exercitatæ fiunt robustiores, atq; idcirco labores consuetos facilius ferunt.

50 Quæ ex longo tempore consueta sunt, etsi deteriora sunt, insuetis minus molestare solẽt. Oportet igit̃ ad insueta p̃mutari.

Non de solis exercitationibus hic sermo est, sicuti prior, uerum de omnibus simpliciter consuetis hic aphorismus enũciat, cibis, potibus, balneis, illotionibus, uigilijs, somno, calefactione, frigefactione, curis. Horum etenim singula minus nocẽt cum fuerint consueta, ijs quæ natura quidem minus noxia sunt, sed nunq; in consuetudinem per-
C uenerũt. Quòd igitur ita se res habeat in exercitationibus, ad partium quæ operantur, robur refertur, ut antea diximus: in reliquis uero quomodo fiat, iam dicemus. Cibi ac potus, naturam aduentitiam efficiũt, maxime quidem in uentriculo, cum hoc uero & alijs partibus. Nã etsi quãmaxime superentur, & transmutentur à corpore, ipsum tamen quodammodo pro sui natura afficiunt, ita ut processu temporis multa fiat permutatio, ac similitudo nutritorum ad nutrientia. Hoc enim ostensum est à nobis in libro de consuetudinibus: ostensum etiam quod unumquodq; citius à similibus alteratur. Ob hanc igitur causam quanto similius fuerit id quod transmutat, ei quod transmutatur, citius alterat ipsum. Saneq; corpus ab alijs omni-
D bus quibus cum conuersatur, quodammodo afficitur, ueluti in aere frigido, ac calido, densatum quidem à frigido, laxatum uero à calido: atq; ideo consueta facilius perfert, ab insuetis uero molestatur. Si enim laxato corpori ob caloris conuersationem repente frigus superuenerit: & in imas eius statim partes subintrat, & maxime offendit. Causa itaque de omnibus consuetis dicta est in libro De consuetudinibus. Quod uero experientia notum est, id iam noscimus: quod solum ab Hippocrate scriptum est, qui causam ascribẽdam non censuit. Nos uero ad eiusdem inuentionem aliquas dedimus occasiones. Hæc igitur dicta sufficiant quantum ad primam aphorismi partem attinet. Quod uero in fine scribitur, in quo consulit transmutari quodammodo ad non consueta,

salubris grátia securitatis dictum est. Est enim omnis, unius tantum formæ consuetudo, periculosa: cum omnes homines inopinatis rerum sortibus subijciātur. Ne igitur incidentes aliquando repente in nobis insueta magnopere offendamur, satius esse inquit omnia tentare. Fit autem hoc non inhę rentibus nobis semper ijs quibus assueuimus, sed & nonnunquam contraria tentantibus.

51 Plurimũ, atq; repente euacuare, uel replere, calefacere, uel refrigerare, siue quouis alio modo corpus mouere, ꝑiculosum: quoniã omne nimium est naturæ inimicũ: sed quod paulatim fit, tutum est, tum aliàs, tum cum ab altero ad alterum transitus fit.

Causam ob quam plurimum aut repente euacuare, uel replere, calefacere, uel refrigerare, siue quo uis alio modo corpus mouere, periculosum sit, ipse ostendit, inquiens omne nimium esse naturæ inimicũ. Nam elementorum cõmoderatione natura consistit: quare non absq; ratione nimiũ omne, ut quod destruat cõmoderationem, animalis consistentiã dissoluit. paulatim uero, ut inquit, implere scilicet uel euacuare, & quęcunq; alia subinde dixit, tutum est, cum aliàs, tum maxime cum ab altero cui assueuimus, trãsimus ad alterũ. Nam in antecedente aphorismo consuluit & ad insueta trãsire. In hisce igitur permutationibus, quod plurimum existit atq; repente, periculosum est satis: quod uero paulatim fit, tutum.

52 Omnia secundum rationem facienti, si non succedat secundum rationem: non est transeundũ ad aliud, stante eo quod à principio uisum est.

Non paruę est opus scientiæ, non transire ab ijs quæ recte uisa sunt, si nõdum manifesta appareat utilitas ex his sequi quæ ita facta sunt. Queadmodum enim gutta subiectã petram percutiente, uix A longo tempore sensibilis passio in lapide manifestatur: sic accidit etiam in his, quæ difficulter concoqui possunt affectionibus: in quibus cum recta ratio inuenerit id quod conducit, non discedit ab illo quod primo faciendum existimauit, etiamsi nihil ex facto manifestum sit subsecutum.

53 Quicunq; aluos humidas habẽt, siquidem iuuenes fuerint, melius degunt ijs qui siccas habent. Ad senectam uero deterius degunt: nam senescentibus magna ex parte exiccantur.

Manifestus est hic aphorismus: & quicquid de eo dicere conuenit, prius est dictum in eo aphorismo cuius principium, Quibus iuuenibus uen- B tres humidi sunt, ijs senescentibus exiccantur.

54 Magnitudo corporis, iuuentæ quidẽ neq; indecens, neq; illiberalis: senectæ uero inutilis, & deterior paruitate.

Magnitudo corporis proprie quidem nominatur quæ longitudine, latitudine, profunditate moderantiam exuperat. Interdum uero & quod longitudine sola amplius auctum est corpus, solemus magnum nominare: quamuis huic proprium nomen sit longum. Nam & aliquando quod secundum latitudinem ac profunditatem ultra proportionem corpus est auctum, dicunt esse magnum, quamuis & hoc crassum proprio uocabulo nominetur. Si igitur magnitudinẽ corporis in proprio C significato Hippocrates dixit, nihilo deterior est in senectute, quàm paruitas. Si uero uel longitudinem corporis, uel crassitudinem intellexit: hæ deteriores atq; inutiliores senescẽtibus sunt: uerum neq; crassitudo est iuuentæ decens, neq; liberalis. In sola ergo longitudine quòd sit iuuentæ liberalis, senectæ uero inutilis, uere diceretur. Ex hac enim senescentes gibbi fiunt, & uix possunt onus perferre: quod Hippocrates inutile dixit.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS, LIBER TERTIUS.

In hoc tertio in Aphorismos Hippocratis commentario, eorũ quæ de temporibus atq; ætatibus ab Hippocrate scripta sunt, expositionem faciemus: maxime quidem quicquid est in ipsis obscurum, declarantes: (hoc enim est proprium expositionis opus) ueruntamẽ singulis etiam quæ recte dicta sunt, demonstrationem apponentes, quoniam et hoc fieri in cõmentarijs consueuit. Miror autem & hoc loco Lyci inconstantiã, scribentis quidem (ut ipse ait) expositiões Quinti pręceptoris, nulli autem eorum quæ de temporibus & ætatibus dicta sunt, probationem demonstratiuã apponentis, sed ad experientiam & obseruationẽ omnia referentis, cum tamen ipse in aliorum aphorismorum expositionibus rationalem adhibeat cõsiderationem de ea quæ in ipsis continetur ueritate, non sola contentus experientia, Quòd uero sola experientia non sufficiat ad talem contemplationem aggregandã, id & ipse Hippocrates ostendit, & in processu sermonis à nobis ostendetur.

D

VTATIONES temporũ potissimum pariunt morbos, & in temporibus magnæ mutationes, aut frigoris, aut caloris, et alia ꝓ ratione, eodem modo.

Mutationes temporum nõnulli existimant dici quibus inuicem commutantur, quasi successiones diceret. Nam hyeme ad uer transeunte, fit dictorum morborum generatio, de quibus ipse deinceps loquetur. Vere enim furores, atræ biles, & morbi comitiales. Vere rursus in æstatem desinente, quod est initio æstatis, febres cõtinuæ (inquit) & tertianæ, & ardentes, & quæ subinde connumerauit

rauit. Et de autumno atq; hyeme similiter scripsit, ut inquiunt illi qui pro eodem accipiunt mutationes & successiones. Sed uerbum potissimũ, quod aphorismo adiectum est, hanc expositionem non admittit. Nam in temporum adinuicem cõmutatione sicut quidam morbi generantur, eodem modo etiam soluuntur. & hoc ipse etiam Hippocrates dixit. Quare nihilo magis successiones temporum pariũt morbos, quàm soluunt. Quomodo igitur non sat fuit ipsi dicere: Mutationes temporum pariunt morbos, sed &, potissimum, addidit? Melius itaq; fuerit ob hanc adiectionem per mutationes temporum intelligere eas quæ fiũt secundum illorum temperaturas, alterationes. Hæ siquidem sunt quæ potissimum generant morbos, quando multæ alia post aliam, fiunt alterationes: quemadmodum in Epidemijs scripsit, & nunc etiam paulo post dicet. At uero unius temporis alteratio sola efficit quidem morbos aliquos, non tamen potissimum. Tunc igitur fiunt morbi potissimum ex unius temporis alteratione, quando cõtigerit magnam esse alterationem. & ob hanc causam ipse inquit: Et in temporibus magnæ mutationes, uel caloris, uel frigoris, uel alicuius alterius, ut humiditatis, aut siccitatis, uentorum, aut horum defectus. Hæc igitur expositio recta est in ista scriptura. Inuenitur tamen & alia scriptura, quæ ita se habet: Mutationes tẽporum pariunt morbos maximos: potissimum autem & in temporibus magnæ mutationes. Quæ scriptura nullam habet obscuritatem, ijs præsertim qui ea audierunt quæ à me statim antea dicta fuerunt. Sunt uero & aliæ scripturæ huius dictionis, quas intelliges, atq; probabis, ab ijs quæ diximus progressus.

2 Naturarum hæ quidem ad æstatem, hæ uero ad hyemem, bene, maléue se habent.

Naturas hoc in loco dixit Hippocrates secundum principalissimum & primum significatum, quod secundum ipsam maxime substantiam naturæ est. Dicebamus autem in precedentibus ipsam esse temperaturam quatuor elementorum, humidi, sicci, calidi, & frigidi, ostensaq; à nobis est in libris De temperaturis: Vna quidem temperatura, bene temperata atq; optima: male autem temperatæ atq; uitiosæ, octo numero, quatuor quidem qualitate una excedente calida, frigida, sicca et humida: quatuor uero duabus calida & sicca, calida & humida: frigida & humida, frigida & sicca. Ad æstatem itaq; frigidæ & humidæ naturæ optime afficiuntur: ad hyemem uero calidæ & siccæ: sicuti & male afficiuntur calidæ & siccæ ad æstatem, frigidæ & humidæ ad hyemem. Perfectissime igitur hæ naturæ, ad dicta tempora optime ac pessime afficiũtur: mediocriter autem quæ aliquo modo à temporibus uel iuuantur uel offenduntur, sicuti humida & calida, æstate & hyeme: quoniam æstate quidem, quatenus humida est, melius afficitur: hyeme uero, contra, quatenus calida.

3 Morbi quoque alij ad alia bene uel male se habent, & quædam ætates ad tempora, & loca, & uictus genera.

A Inordinato quodam interpretandi genere mihi uidetur usus Hippocrates in hoc aphorismo. Nam melius utique ita dixisset: Morbi & ætates, alij ad alia tempora, & loca, & uictus genera bene maléue se habent. Morbi igitur se bene habent ad tempora quidem ut ad generationem, similes: ut ad solutionem uero, contrarij. Nos enim de hoc ipso determinauimus in expositione illius aphorismi cuius initium est, In morbis minus periclitãtur. Aetates autem, quemadmodum & naturæ, frigidæ quidem ad calida: calidæ uero ad frigida. Senum quidem ad æstatem: iuuenum uero ad hyemem. Eadem ratione & ad loca non morbi tantũ, sed etiam ætates afficiuntur. Nam morbi calidi, in

B locis calidioribus magis generãtur, & minus sunt periculosi: magisq; sanæ sunt in frigidis regionibus ætates calidiores, & in alijs proportionaliter. Sic uero & ad uictus genera, alij ad alia bene maléue se habent morbi, & ętates. Nam calidiores ad frigidiores, frigidiores uero ad calidiores, & sicciores quidem ad humidiores, humidiores uero ad sicciores bene se habent. Et, ut simpliciter dixerim, contrarij quidem ad contraria bene, similes autem ad similia male, præterquam si ætas temperata, & uictui, & regioni, & loco temperato comparetur. hoc enim solo modo similes à similibus bene afficientur. Quæ uero plus à temperie recesserunt ætates, ijs secundum temperaturam contraria loca & tempora & uictus genera cõferunt ma-

C gis. Cum uero omnes morbi à temperie & modo recedant: generatio quidem à similibus locis atq; temporibus, solutio uero à contrarijs fit.

4 In temporibus, quando eadem die modo calor, modo frigus fit, autumnales morbos expectare oportet.

Cum ratione fit hoc. Neq; enim appellationes temporum, causæ morborum sunt, sed temperaturæ. Cum igitur ipsæ conuariant, necesse est & morbos conuariari.

5 Austri auditum hebetantes, caliginosi, caput grauantes, pigri, dissoluentes. Quando huiuscemodi tempestas præualuerit, ta-

D lia in morbis patiuntur. At si aquilonia fuerit, tusses, fauces, alui duræ, difficultates urinæ, horrores, costarum dolores, & pectoris. Quando hæc tempestas præualuerit, talia in morbis expectare oportet.

Id quidem quod fit, declarauit, inquiens: Austri auditum hebetantes, caliginosi, caput grauantes, pigri, dissoluentes. Causam autem huius declarauit scribens: Vbi hæc tempestas præualuerit, talia in morbis patiuntur. Semper enim oportet medicũ distinguere & separare id quod à causa extrinseca contingit ab eo quod morborum ratione fit: ut præcognitiones faciat diligẽtiores. Causam uero ob quam austri reddant auditum grauiorem, et uisum caliginosum, non est difficile ex eius tem-

peratura cognoscere, quæ calida & humida est natura. Omnia etenim talia sunt apta replere caput. Ob hoc igitur & sensuũ instrumenta plurima implent humiditate, & capitis grauitatem efficiunt. Principio autẽ neruorũ humectato, necesse est & circa uoluntarios motus pigritiam euenire, & ueluti in seipso dissolutũ hominem apparere. Cõtra uerò in aquilonĳs (ut ipse inquiet inferius) corpora redduntur fiuntq; robustiora, uegetiora, ad motus promptiora, & melius audiẽtia. Nũc uerò hęc non opposuit ĳs quę ex austro circa corpus cõtingunt, quoniam in hoc aphorismo de læsione tantũmodo quę ex utroq; accidit uento, tractare proposuerat: ut hæc cognoscentes, ab illis separemus quæ ex morborũ natura cõtingunt. In aquilonĳs igitur (ut inquit) fiunt tusses, propter uidelicet instrumentorũ respirationi obseruientiũ intemperiem, & propter faucium asperitatẽ, de qua nobis insinuauit adiungens uerbum illud, fauces, ut subintelligeremus, patiuntur. Nam solet interdũ hoc modo loqui. Paulo pòst igitur inquiet: Autumno & plurimi æstiuorũ, & febres quartanæ, & erraticæ, & lienes. Licet autem & simul duo cõiungentes legere, fauces alui duræ, ut nonnulli expositores legendũ existimarunt. Nam fauces in aquilonĳs constitutionibus apparent duræ quoniã exiccantur, ac refrigerãtur, & uenter inferior dura excernit, & propter temporis constitutionis temperaturã, quæ uergit ad siccitatẽ, toto corpore exiccato, & magis ipso ad seipsum trahente eas quæ fiunt ex cibis humiditates. Sed & alia ratione, quoniam cum longiori tempore maneant, & non excernantur, omnia exiccantur. Vrinæ etiã accidũt difficultates, uesica flatu Aquilonis ob frigiditatẽ offensa. Est enim exanguis: & propterea ex causis frigidis plus ꝙ aliæ partes ipsa est offensioni parata. Eadem Aquilonis frigiditas etiã thoracis dolores efficit ultra cõmunem ad alias partes læsionẽ, illam quoq; quæ fit ex respiratione assumẽtis, quę non pari modo pulmonem attingit & cor, ob sui caloris multitudinẽ. Homines uero horridos fieri in aquilonĳs constitutionibus, clarum est, consentanee uidelicet aeris ambientis temperaturæ.

6 Quando æstas fit ueri similis, sudores in febribus multos expectare oportet.

Quemadmodum paulo antea dicebat: Quãdo die eadem aliquando frigus, aliquando calor accidit, morbos autumnales expectare oportet. Sic nunc rursus: Quando æstas fit ueri similis, hoc est temperaturam habet commoderatam, expectare (inquit) oportet multos sudores in febribus, & hoc nõ sine ratione. Neq; enim sine aeris ambientis calore multi sudores fieri possunt, neque absq; hoc ꝙ aliqua redundans humiditas in corpore cõtineatur. Horum uero alterum adest in æstate, alterum in hyeme, in autumno autem neutrũ, in uere utrunq;. Rationabiliter igitur æstas quæ sit arida satis, absumit atq; resoluit humiditatem: similis aũt ueri, ob caliditatẽ quidẽ attrahit ad cutim: ob humiditatem uero non potest per modum uaporis resoluere. Tota igitur simul humiditas in morborum iudicĳs expulsa sudores multos facit.

7 In siccitatibus febres acutæ fiũt: & si annus magna ex parte talis fuerit: qualem fecerit constitutionem, tales plurimum morbos oportet expectare.

Non multas ait febres in siccitatibus fieri, sed acutas, quoniam paulopost inquiet: Constitutionum anni (quod in totũ dixerim) sicca tempora, pluuiosis sunt salubria magis, & minus mortifera. quibus deinceps adiungens rursus inquiet: Morbi in pluuiosis temporibus magna ex parte fiunt febres longæ. Non absq; ratione. Nam aeris ambientis humiditas pituitosos aceruat humores, & non paucas generat aquosas superfluitates: siccitas uero pauciores quidẽ humores efficit, sed qualitate biliosiores: & ob hanc causam febres numero quidem sunt pauciores ĳs quæ fiunt in temporibus pluuiosis, sed acutiores. Quæ uero deinceps in aphorismo dicuntur, manifesta sunt.

8 In constantibus temporibus cum tempestiue tempestiua redduntur: morbi constantes, & boni iudicĳ fiunt: inconstãtibus autem, inconstantes, & mali iudicĳ.

Constantia tempora nominat, quæ ordinatim suam recipiunt temperaturã. Quem uero cõstantem appellet annum, tibi licet discere ab ipso in libro De aqua, aere, locis, & regionibus, ita dicente: Si quidẽ pro ratione facta fuerint signa huiusce modi in ortibus & occasibus syderum, & in autumno si aquæ descendunt, & hyems mediocritatẽ seruauerit, neq; ualde clemens, neq; frigore excedens, & uere aquæ euenerint tempestiuæ, & æstate: sic par est annum fore salubriorem. Postquam igitur qualis debeat esse constans annus, didicisti: facile est etiam inconstantem intelligere. Omnia enim quę aliqua ex parte non seruant anni cõstantis ductum, ea nunc Hippocrates inconstantia uocat: & eos qui in ipsis accidunt morbi similiter appellat. Ait autem ipsos, difficulter, hoc est male, iudicari. Vel enim cum casibus periculosis iudicia in his morbis eueniunt, uel statim sunt perniciosi, uel omnino faciunt recidiuam.

9 Autumno morbi acutissimi, atq; exitiales, maxima ex parte. Ver autem saluberrimum, & minime exitiale.

Cum tempora conuenientẽ seruant totam temperaturam, inter ipsa uer quidem erit saluberrimũ ut quod sit temperatum. Morbos autem acutissimos, atq; morbiferos, aliorum temporum comparatione autumnus afferet, quoniam uer quidem, temperatum est. Autumno uero hoc in primis inest, ꝙ eadem die aliquando calorem, aliquãdo frigus habet. Deinde ꝙ æstiuũ subsequitur tempus, in quo multis quidẽ humores assati fuerunt, quibusdam uero & uires debilitatæ. Non solum uero hac ratione autumnus malus est, sed etiã quia primum quidẽ humores mouebantur ad cutem, atq;

difflabantur: autumno uero ab aeris ambientis frigiditate retruduntur, atque ad interiora impellunt. Hæc itaque sunt omnibus hominibus cõmunia: iis uero qui malo uictu utuntur, hoc amplius accedit quod fructibus abundanter repleti, malorum humorum multitudinem generarunt.

10 Autumnus tabidis malus.

Damnauit quidem & aliter autumnum in antecedente aphorismo: nunc autem præcipue nocentem tabidis rursus uituperat. Vtrum uero solum illos nominet tabidos, quibus pulmo est exulceratus, an omnes quomodocunque tabefactos, non possumus coniectari. Liquet autem utrisque autumnum esse malum, cum sit siccus simul ac frigidus, & inæqualis.

11 De temporibus, si quidem hyems sicca & aquilonia fuerit, uer aũt pluuiosum & australe, necesse est æstate febres acutas fieri, & lippitudines (Græci ophthalmias uocant) & dysenterias, præcipue uero mulieribus, & uiris qui natura sunt humidiores.

De alteratiõe quæ in temporibus fit, hic docet, ab hyeme quidem sicca & aquilonia initium sumens, uere autem pluuioso & austrino. Paruæ igitur quamuis sint tales mutatiões, præter naturam tamen sunt: quapropter & in æstate sequi ait hos morbos, febres acutas, & lippitudines, & intestinorum difficultates. Causam uero ob quam superabundant in tali constitutione huiuscemodi morbi, ipse explicauit in libro De aquis, locis, & aere. Verba autem eius se habent in hunc modum: Si hyems quidẽ sicca & aquilonia fuerit, uer autem pluuiosum & australe, necesse est æstatẽ febribus abundare, lippitudinesque aduenire. Quando enim æstate æstus repente superuenerit, & terra madida pluuiis uernalibus & ab austro fuerit, necesse est æstum duplicari, & à terra madida atque calente, & à sole comburente, nondum constantibus hominum uentribus, neque exiccato cerebro. Neque enim possibile est tali uere existente, non colliquari corpus ac carnem: unde febres accidunt acutissimæ tum reliquis omnibus, tum præcipue pituitosis. Dysenterias uero mulieribus, & uiris humidioribus conuenit fieri. Hęc Hippocrates in libro De aquis, locis, & aere dixit. Nos uero latius eius sermonem explanabimus: & primo quidem ob quam causam neque in hyeme, neque in uere per talem cõstitutionem dixerit uulgari morbos. Cum tamen in secundo Epidemiarum, in ipso tempore uitiato dicat apud Cranonẽ factos esse carbones. Verba autem eius hæc sunt: Carbones in Cranone æstiui. Pluebat in æstibus aqua ruente per totũ, fiebant autem austro magis. Manifesta igitur est ex iis quæ dixit, causa quoque ob quam apud Cranonem facti sint æstate carbones. Neque enim paulatim mutauit temperaturam naturalem, sed ad talem peruenit constitutionem, in qua facile putrẽt quæcunque naturam habent ut putreant. Habiles enim sunt humiditates quæ modum excesserint,

A ad putredinem faciendam. Nam (ut ipse inquiet) morbi in tẽporibus pluuiosis fiunt magna ex parte febres longæ, & alui fluxus, atque putredines: adhuc autem magis quàm humiditates putredinem calores faciunt. In unum itaque conuenientibus ambobus adeo fortibus atque immoderatis, ueluti in Cranone, secundũ tempus corpus non expectat, uerum anticipat in ipso priore plurimum offendi. Per hyemem uero siccam & aquiloniam, corpora quidem tali modo afficerẽtur, quali ipse dixit per hæc uerba: Si uero aquilonia fuerit: tusses, fauces, alui duræ, urinæ difficultates, horrores, dolores laterum, pectorum: non tamen effatu dignus morbus accrescet. nam & alioqui sicciores cõstitutiones sunt salubriores. Ex toto ẽm ait siccitates pluB uiosis temporibus esse salubriores, & minus mortiferas. Hyẽs uero aquilonia ac sicca inducet quidem erectè obambulantes homines in tusses, alui suppressionem, difficultatem urinæ, atque dolores locorum ad thoracem attinentium: non tamen febres, uel dysenterias, aut tale quiddã operabitur. Cur igitur non etiam in uere pluuioso atque australi morbi uulgantur? Quoniam antecessit hyems frigida sufficienter ac sicca. Ipse uero dixerat, non simpliciter præsentes constitutiones fore considerandas, sed ex qualibus, ad quales fiant permutationes insuper considerandum. Præexiccatum itaque corpus per hyemẽ cuius sicca atque aquilonia fuit temperatura, non modo nihil ex uernis pluuiis patietur, sed potius aliqua ex parte iuuabitur C ad naturalem rediens mediocritatem. Si uero totum uer humidum fuerit, ad contrariam ducetur corpus cõstitutionem, illi quæ prius inerat, id est siccæ, transcendens illam, quę medium tenet, mediocritatem. Quare æstas subsequens, paratum excipiet offensioni, cũ terra adhuc humecta sit: atque ob hanc causam æstum efficiat, utpote Etesiis nondum spirantibus. Nam postea flare incipiunt post Canem etiam. Quare totum tempus medium habebit febres acutas, propter caliditatem & humiditatẽ humoribus in corpore putrescentibus, nec non lippitudines, & dysenterias, pro aptitudine partium quæ offensionem recipere natura aptæ sunt. Aliæ enim aliis magis, aliæ minus passibiles sunt, secundum corporum temperaturas. Nam lipD pitudines ferè omnes infestant repleto capite, quibusdam exceptis, quibus oculi præualidi sunt. Dysenteriæ uero, sicut ipse dixit, eos qui naturas humidas habent, & mulieres: hæ siquidem uiris sunt humidiores. Si igitur totam constitutionem, tanquam nostra putrefacientẽ corpora, damnamus: liquet quòd putredo magis humidis adueniet corporibus. Ipsum siquidem humidum quod in nostris putret corporibus, quædã ueluti materia est à ui caloris patiens. Humiditas uero ambientis aeris, quatenus exiccari non finit humorum in corpore superabundantiam, eatenus adiuuat uim putrefacientem. Nihil itaque mirum si in talibus constitutionibus plus offenduntur naturæ humidiores: & propterea ait febres pituitosis magis aduenire. hi siquidem necessario sunt humidiores. Ma-

nente igitur putredine in corpore, febres fiunt: si uero per uentrem euacuetur, dysenteriæ. Et hæc per totam æstatem contingent, nisi fiat circa Canis ortũ permutatio de qua ipse in libro De aquis, locis, & aere transegit post uerba paulo antea scripta, post illa uidelicet: Dysenterias autem par est fieri mulieribus, & uiris humidioribus. Nam sermonem continuans, scribit in hunc modum: Et si quidem superuenerit circa Canis ortum aqua & hyberna tempestas, & Etesię perflauerint, spes est quietis, et quòd autumnus salubris erit: alioqui periculum est ne pueri moriantur & mulieres, minime uero seniores: & ne qui euaserint, in quartanã finiant, & ipsa quartana in aquam inter cutem terminetur. Verum de ijs quæ adiecit in libris De aqua, aere, & locis, cum librum illum exponemus, diligentius considerabimus. De ijs uero quæ in præsenti aphorismo proponuntur, sufficienter est dictum, excepta una dictione -ex necessitate- quã nõ solum apposuit in aphorismo, sed etiam in libro De aquis, locis, & aere, ostendens per eam quòd rei natura persuasus, non aliqua obseruatione ductus ista notauerit. Aliquoties igitur non uerisimile fit ipsum uidisse talem cõstitutionem, uel aliquot in locis, nimirũ bis, uel ter, uel quater, At neq; si sæpius uideris, adhuc possumus dicere q̃ ita semper erit: sicuti neq; si ex medicina aliqua uideris purgatos sex, uel septẽ homines, dicere certe poteris quòd omnes posthac homines ex necessitate purgabuntur. Quare pro manifesto relinquitur quòd rei naturam Hippocrates sequens, et nõ aliquam obseruationem, ita scriptitauerit: Necesse est æstate febres acutas, & lippitudines & dysenterias fieri.

12 Si uero hyems australis & pluuiosa, & clemens fuerit, uer autem siccum & aquilonium: mulieres quibus partus ad uer inest, ex quacunq; occasione abortiunt: quæ uero parient, imbecilles et morbidos infantes pariunt: quare uel statim intereunt, uel tenues & ualetudinarij uiuunt. Cæteris uero mortalibus dysenteriæ, & lippitudines siccæ fiunt, senioribus autem distillationes quæ cito interiment.

Cõtrario modo se habet temperatura duorum temporum quę in priore aphorismo dicta sunt, ad temperaturam illorum temporum quæ in isto dicuntur. Qualis enim erat hyems prius in illo, tale nunc est uer. Quale autem erat in illo uer, talis nũc est hyems. Quod igitur non erat in illis necessariũ in uere morbos uulgari uehemẽtes, sufficiẽter dictum est. Nunc autem quod hyeme humida quidem ac calida existente, uere autẽ frigido et sicco, necessarium sit in ipso uere homines ægrotare, demonstrandũ est. Mulieres itaq; quibus partus ad uer peruenturus erat ex quacunq; abortiunt occasione. Corpora siquidem humida mollia & laxa ab hyeme clementi facta, ad intimas sui partes aeris ambientis frigiditatẽ facile admittunt, ita ut infantes qui longo tempore calori aeris iam sunt assueti, uehemẽter à frigore percussi, non absq; causa hi quidem prius in utero, hi uero mox in partu moriantur. Qui uero uiui in lucem eduntur: nõ ferentes subitam ad contrarium mutationẽ, uel breui post tempore moriuntur, uel exiles atq; insalubres effecti, uix in uita perdurant. Alijs uero, ceu pituitosis, ac mulieribus, dysenterias ait accidere ex pituita à capite ad uentrem defluente. Hunc enim humorem par est in dicta constitutione plurimum generari, per hyemem quidem capite repleto, circa ueris autẽ initia subito perfrigerato: nam cerebrum sua natura generandis pituitosis superfluitatibus aptum est, cum perfrigeratum alimentum conuincere non potest. Inest autem & hoc pituitæ generationi, ut quæ à forti fit frigiditate, acida euadat: quę uero à caliditate replente caput, salsa: sicuti sane & quæ à pauca fit frigiditate, uel paucam dulcedinem, uel nullam manifestam qualitatem habeat. Ea igitur quæ fit in præsenti constitutione pituita: propter eam quæ fuit in hyeme caliditatem, salsa erit: & hac ratione dysenteriam maximam generabit, quãdo longiori tempore mordens atq; abradens, intestinum offendet. Nam inter exeundum propter lentorem intestinis adhærens & immorans, semperq; ipsa propter qualitatem detergens facit dysenterias. Iis autem qui natura calidi sunt ac biliosi, inquit ipse Hippocrates lippitudines siccas accidere. sic autem uocat eas quæ sunt sine fluxu. Par autem est calidis ac siccis naturis in sicca ac frigida constitutione quæ calidam atq; humidam excipit, tales lippitudines fieri. Caput enim prius repletum est in calida atq; humida constitutione: frigus autem superueniens, ueluti manus quædam extrinseca capiens ac premens cerebrum, ueluti spongiam quandam, exprimit illam quæ in ipso cõtinetur, humiditatem. Hæc uero delata ab uno loco ad alium, ex ijs qui faciles sunt ad patiendum, multos generat morbos, atq; ita ijs qui oculos habent natura imbecilles, lippitudines accidunt. Nihil uero ex ipsis fluet extra, propter aeris ambientis frigiditatem densantis superficiem exteriorem. Quòd uero Hippocrates ipse omnia quæ diximus, ad causas referat antedictas, manifestum est, ex ijs quę scripsit in libro De aqua, locis, & aere, in hæc uerba: Pituitosis itaq; par est dysenterias aduenire, & mulieribus, pituita à cerebro defluente, propter naturæ humiditatem: biliosis autem siccas lippitudines ob carnis caliditatem ac siccitatem. Quod uero scribitur circa finem aphorismi -Senioribus uero destillationes quæ subito interimant- ipse in libro De aqua, locis, & aere, per hæc uerba scripsit: Valde autem senibus destillationes propter raritatẽ, & uenarum colliquationem, ita ut repente intereant, quosdam uero cõtingit dextra sinistráue parte stupidos fieri. Per hæc uerba uidetur Hippocrates, non quas communi uocabulo destillationes consueuimus nominare, quæ scilicet ex capite feruntur ad pulmonẽ per asperam arteriam, sed omnes quæ deferuntur fluxiones per uenas à capite ad

ad partes inferiores. quare & cito interimentes, bene uidetur adiectum: quoniam hæ uelocem iudicationem faciunt, cum aliæ diutius perdurent. Quidam uero expositores per destillationes intelligentes illas quæ à capite ad pulmonem fiunt per fauces & arterias, cum negatione non hunc scribunt sermonem, hoc modo Non cito interimentes Et recte quidem. Neq; enim frigidæ fluxiones in ipsis concoquuntur, ob ætatem. In quibusdam uero exemplaribus scriptum est Cito interimentes quoniam & in libro De aqua, locis, et aere, ipse inquit: Ita ut repente intereant.

13 Si uero æstas sicca fuerit & aquilonia, autũnus uero pluuiosus & australis: dolores capitis ad hyemẽ fiunt, & tusses, raucedines, atq; grauedines, quibusdã aũt et tabes.

Eandem temperaturã nunc attribuit æstati: & autumno, quã paulo antea pronũciauerat de hyeme ac uere, cum ita dicebat: Si hyems sicca et aquilonia fuerit, uer autem pluuiosum & australe. Verum ibi quidem in hac æstatis constitutione dixit febres acutas, lippitudines, & difficultates intestinorum fieri: nunc uero in hyeme dolores capitis, tusses, raucedines, atq; grauedines. Nõ adiecit autem uel ibi æstiuam constitutionem, uel hic hybernam: ut qui utrunq; tempus suam seruare temperaturam supposuerit. Nam si & in his alia aduenerit aeris ambiẽtis intemperies, erit & in prædictis morbis propter illã aliquis alius intemperiei proprius. Verum in illa quidem constitutione qua dixit hyemem fieri siccam et aquiloniã, uer autem pluuiosum et australe: ipse subiecit causas ob quas tales morbi æstate fiunt, in libro De aere, locis, & aquis. De præsenti uero constitutione nihil dixit in illo. Nam post duas antea scriptas constitutiones, alteram quidem in qua hyemem aquiloniam & siccam uult fieri, uer autem pluuiosum et australe: alterã uero in qua contrarium, pluuiosam & australem hyemem, uer aũt siccũ & aquiloniũ: hanc quæ post ipsas tertia fuerat, de qua præsens est sermo, non etiam adiecit: sed eius loco, alterã talem. Si uero æstas pluuiosa fuerit & australis, & autumnus similiter: necesse est hyemẽ fore insalubrẽ. Deinde per ordinem quasdam alias quarũ nulla eodẽ modo quo ista nunc proposita, se habet. Sed de illis quidem, cum ad earum expositionem per uenerimus, sermonẽ faciemus. Nunc uero de ea quæ ab ipso dicitur in aphorismis, agamus, idem nostro sermoni initium facientes, quod etiam paulo ante diximus. Par etenim est seruare ipsam hyemem similem ei quæ est naturalis, hoc est frigidã atq; humidam, quantũ hæ duæ qualitates conueniunt temperatis orbis regionibus, de quibus & ipse loquitur & nos paulo post nominatim mẽtionem faciemus. Seruante itaq; hyeme suum temperamentum, nulla fortior in ipsa ægritudo cõsistet, sed tantum capitis dolores, tusses, raucedines, atq; grauedines, quæ sunt repleti capitis accidentia. Si igitur, ut prius diximus, in utroq; tempore, æstiuo scilicet atq; autumnali fieri pluuias australes con-

A tigerit, forte & in ipsa æstate, sin minus, saltem in ipso autumno, uulgabuntur morbi proprij constitutionis humidæ & australis. Nunc uero cum æstatem siccam & aquiloniã præcessisse supposuerit, autumnum autem humidum et austrinum: par est non solum quosdam non incipere statim ægrotare, uerum & immodicæ per æstatem siccitatis habere remedium non mediocre, eam quæ facta est in autumno humidam constitutionem. Quia uero totus autumnus talis est subsecutus: necesse erit ijs qui naturam habẽt humidiorem, plusquã deceat repleto capite, nuper dictos morbos hyeme aduenire: quibusdã autem eorũ & tabem, qui scilicet ad hunc morbũ apti natura sunt. Sunt autem apti natura & qui angusto sunt p ectore, et quibus

B à capite ad pulmonẽ fluxio defertur. Hi igitur tabidi fient. Alijs uero nullus quidem fortior morbus adueniet, sed tusses atq; raucedines, & quicunque alij huiuscemodi casus fient, tempore hyberno capita suscipiente austrinis pluuijs antea repleta, atq; ita in quibusdam quidem hoc solum efficiente, quòd superfluitas in capite permanẽs sit ipsi morbi causa. Nullam siquidem plenitudinem ulla in parte corporis hyems dissoluit. In quibusdam uero cocto amplius & uelut compresso capite expressa materia superflua, ad loca capiti subiecta descendit: hoc itaque ueluti purgatio quædam capitis est & euacuatio. In quibus uero multa materia grauatum caput antea laborauit, nec potuit hybernum frigus tolerare, in his propter intempe-

C riem perfrigeratum, maiorum est fluxionum subiectis sibi partibus causa.

14 Si uero aquilonius & siccus, ijs qui naturam habent humidiorem, & mulieribus conferet: reliquis autem erunt lippitudines siccæ, & febres acutæ, & grauedines, nonnullis uero & atræ biles.

Hic sermo nunc dictus liquet quòd non est integer aphorismus, sed pars secunda unius aphorismi cuius priorem partẽ nuper destitimus explanare. Nam manente cõmuni ea quæ est æstatis dispositione, utrisq; sermonibus: prior quidẽ pluuiũ & australem ab ipsa supponit autumnũ, secundus uero qui instat, siccum & aquilonium. Quòd ue-

D ro nil differt, siue siccum, siue squalentem, siue inaquosum dixerimus, unicuiq; est manifestũ. Ambobus ergo temporibus squalidis & siccis effectis, humidæ quidem naturæ non modo nihil offendentur ex tali cõstitutione, sed potius aliquam sentient utilitatẽ. Causam uero ipse dixit in libro De aquis, locis, & aere, scribens in hunc modum: Pituitosis uero hæc omnia auxilio sunt. Exiccantur enim, atq; ad hyemẽ minime humecti perueniunt, sed exiccati. Reliquis uero qui non sunt tali natura præditi, lippitudines siccæ, febres acutæ, atque grauedines accidunt, & nõnullis eorum atræ biles. Causam uero horum generationis, ipse in libro nuper dicto, his uerbis explicat: Biliosis uero hoc est inimicissimũ, quia ualde exiccantur, & lippitudines his siccæ eueniũt, & febres acutæ & diu

turnæ, quibuſdam uero & atræbiles. Deinde cauſam ſubinferens, inquit: Bilis enim pars humidiſsima atq; aquoſiſsima exiccat̃ atq; abſumitur: craſſiſsima uero & acerrima linquitur, & ſanguis pariter eadem ratione: ex quibus hi morbi ipſis cōtingunt. Hæc itaq; à nobis in propoſitas conſtitutiones dicta ſunt ſufficiēter. Cur uero de his ſolis conſtitutionibus fecerit mentionē Hippocrates, cum & plures aliæ ſint, non habeo dicere. Volo autem potius declarare uiam ac rationem qua quiſpiam utens, omnes conſtitutiones complecteretur. Eſt autem talis. Primum igitur incipere eſt neceſſarium, ueluti ab elementis, à ſimplicibus aeris ambientis intemperaturis, atq; ipſas diuidere, in ualde paruas, ualde uehemētes, ac medias, & tum dicere de qualibet earum quę dictæ ſunt intemperaturarum in ſingulis temporibus contingentium, quos ſcilicet morbos ſecundum unamquamq; naturam generabunt. Poſthac duorum temporū intemperaturas inuicem connectere, quemadmodum conatus eſt nunc Hippocrates facere. His uero tranſactis omnibus, deinceps trium temporum coniungere omnes omnibus intemperaturas, deinde quatuor. Sic enim foret integra atq; perfecta meditatio. Hæc igit̃ & nos forte aliquādo, ſi plus otij nacti fuerimus, ſeorſum ſcribemus. Sufficiat aūt in præſentia hoc dixiſſe ſolū, ꝙ paucos admodum intemperaturarū complexus ſcripſit Hippocrates, adeo ut hæ potius quoddam exemplum uideantur, ꝗ̃ pars aliqua effatu digna totius circa talia diſciplinæ. Dicemus autē plenius de ipſis, cum librū De aquis, locis, & aere, & de Epidemijs primū exponemus. Quod uero paulo antea ſum me dicturum pollicitus, nunc adiungens, in ipſo finiā orationē. intelligere nos enim oportet omnes de quibus ſcripſit Hippocrates cōſtitutiões, in locis terræ habitabilis temperatis fieri, exceptis ab hoc ſermone Thracię locis quæ à mari diſtant. Hæc enim in frigiditate atq; humiditate modū exceſſerunt: ſicuti & quæ ad Aegyptum ac Libyam attinent, loca calida ſunt ac ſicca: exceptis & hic illis quæ mari adiacent locis. In frigidis enim, quales ſunt circa Thraciam ac Pontum regiones: quoniā loca mari adiacentia, humilia ſunt: ob hāc cauſam calidiores habent tēperaturas. In calidis uero, quales Aegyptus ac Libya: quoniam æſtate à uentis ab Arcto flantibus refrigerantur, idcirco minus ſunt calida ijs quę ad mediterranea receſſerūt. Zona uero exquiſitam habens temperiem, ac media orbis terrarum, eſt quæ per Gnidum, & Con, & quæcunq; loca non multū ab his receſſerunt, uel ad Aquilonem, uel ad Auſtrum. Oportet autem, ut temperatam zonam nominatam ab ijs qui talium habent peritiam, perfecte intelligas: excogitare quandam lineam rectam ab oriente ad occidentem extentam per ea quæ dixi loca. Quidam autē aſtrologi non zonas, ſed parallelas, id eſt æquidiſtantes uocant tales in terra habitationum ſimilitudines, quæ ab ortu ad occaſum protenduntur. Sermo igitur ab Hippocrate habetur de ijs præcipue quæ diximus locis. Ordo autē temporum,

A ſicuti ipſe ſæpius in libro Epidemiarum oſtendit, & ſicuti ij qui hoc ſtudio excelluere, ſcripſerunt, hic eſt: Ortus Pleiadum, principium eſt æſtatis: poſt quem Canis ortus oporam appellatam fructuum pomorum tempus inchoat: quam etiam ſecundam partem æſtatis uocant. Poſt hanc Arcturus oriens, initium facit autumno. Deinde occaſus Pleiadum, hyemis principium adducit, & inde quod hyemem ſequitur æquinoctium, ueris exordium affert.

15 Ex anni autem cōſtitutionibus, (quod in totum dixerim) ſiccitates imbribus ſunt ſalubriores et minus mortiferæ.

Quòd melius fuiſſet inter antea ſcriptos aphoriſmos, in quibus agit de temporum conſtitutione, B hunc primum ſcribere aphoriſmū, quem nunc præ manibus habemus, ex ipſis rebus didicimus, quoniam ad confirmandos priores aphoriſmos hoc etiam eguimus. Et hoc ex neceſsitate didicimus: quoniam prius eſt natura atq; doctrina, ſimplex compoſito. Poſt illum igitur aphoriſmum cuius initium eſt: Auſtri hebetantes auditum, caliginoſi, caput aggrauantes, pigri, diſſoluētes. primo loco ponemus illum cuius principium: Quotidianæ conſtitutiones, aquiloniæ quidem corpora in unum cogunt. Secundo loco hunc nunc propoſitum: in quo ex omnibus anni conſtitutionibus ſiccitates imbribus anteponit, & hoc cum ratione. Nam in ſiccitatibus ſuperfluæ humiditates diſſoluuntur, C per imbres autem intra corpus collectæ putrefiunt, niſi quis ſingulis diebus collectas exercitijs expurget. Quæ enim fit per balneas euacuatio, parua eſt, & ſolam ferè cutem euacuat. Quæ autem ſunt per carnem & partes ſolidiores diſperſæ ſuperfluitates, haud ſufficienter balneis euacuantur. Neq; tamen ea quæ fit per purgantia pharmaca ſuperfluitatum euacuatio, idonea eſt. Nam ualde indigentibus, & ex longis interuallis utilis eſt. Earum uero quæ quotidie generantur in corpore ſuperfluitatū euacuatio minor eſt, quàm ut exigat purgantis pharmaci operationem. Si uero quiſpiam uoluerit bis in menſe, aut ſemel ſaltem ea uti, ueritus ne ſuperfluitatum multitudo aggregetur: præter id quòd nocebit, corpora etiam in D malam trahet conſuetudinem. Alimēti ſiquidem pars una ſeroſa eſt & humida: quę ipſi gratia diſtributionis admiſcetur. Altera ueluti fuliginoſa ſuperfluitas, quæ in pluribus cibis, quicunq; ſunt peiores, cōtinetur: hæc naturæ operationem ſubterfugit, cum neq; aſsimilari corpori quod nutritur, neq; agglutinari queat. Hæ igitur omnes diebus ſingulis ſunt euacuandæ: uerū magis in ſiccis conſtitutionibus euacuantur, quàm in humidis: atq; ideo has dixit eſſe ſalubriores.

16 Morbi in pluuiarum multitudine magna ex parte fiunt, febres longæ, alui profluuia, putredines, morbi comitiales, apoplexiæ, et anginæ. In ſiccitatibus aūt, tabitudines, lippitudines, articulorū dolores, ſtil-

licidia urinæ, et difficultates intestinorum.

Febres quidem longas ex multitudine fieri humiditatis, non est mirum: siquidem ægroti ad morborum solutionem egent coctione: plures autem humiditates non nisi in longo tempore concoqui possunt. Accedit ad hoc, quòd frigidiores & magis pituitosi generantur humores in multitudine pluuiarum: sicuti contrà in siccitatibus biliosiores. quare in tēporibus pluuiosis febres erunt diuturniores, in siccitatibus autem acutiores. alui autem profluuia in temporibus pluuiosis rationabiliter euenire ex humorū superabundantia per aluum expurgata non est obscurum, sicuti etiam ꝙ eisdem temporibus putredines fiant: quoniā perspicuū est humida siccis magis esse putredini obnoxia. Sunt utiq; & morbi comitiales, & apoplexiæ, morbi ex pituita ortum habentes. Angina autem fit nonnunquam superfluitatum multitudine ad fauces collecta: fit etiam magna ex parte fluxionibus ex capite firmatis in faucibus. Quòd autem in pluuiosis temporibus fluxiones, & potissimum ex capite uenientes superabundent, & manifestum est & dictum est à me sæpius. In siccitatibus autem & tabidos morbos ait abundare, & lippitudines, & articulorū passiones, & stillicidia urinæ, & difficultates intestinorū, satis (ut mihi uidetur) indistinctū de hisce faciens sermonem. Morbi siquidem tabidi has duas sequuntur cōstitutiones: unam summe frigidam ob quam nonnulla ex uasis quæ sunt in respirationis instrumētis, disrumpuntur: alteram quæ coniunctam habet cum caliditate humiditatem, quarum occasione caput repletum mittit ad pulmonem fluxiones. siccam uero constitutionem, quę tamen quo ad caliditatem & frigiditatē naturaliter se habeat, omnia potius quàm tabes consequuntur. Quare mihi uidentur nonnulli fuisse coacti, oculorum tabem intelligere, ut sit sermo huiuscemodi: In immoderatis autē siccitatibus lippitudines tabidæ fiunt, hoc est ad tabem oculorum terminantes: ex qua fiunt extenuati ac sicci plus ꝙ naturę conueniat, facta simul & ipsa pupilla angustiore, exiccatis uidelicet humoribus, à quibus distenta moderate quidem, modum seruabat naturæ conuenientem: plus uero ꝙ oporteat, ad prauam latitudinem extēdebatur. Si uero ipsas per seipsas dictas lippitudines intelligamus, uerbum siccas adiungemus. Diximus autem paulo ante causam ob quam siccæ lippitudines in magnis fiant siccitatibus. iam uero articulorū morbi, qui quidem ex fluxionibus fiunt, nullo modo in immodicis siccitatibus fiet. Qui uero ab aliqua acrimonia accidunt, si & caliditas immodica accesserit, tunc solum euenient. Quas igitur articulorum passiones in siccitatibus dixerit fieri dignum est inquisitione. Si enim immodicæ factæ consumpserint articulorū humiditatē: difficilē sanè quendam motū ob siccitatē efficient: forte uero & dolorē nonnunquā, eam uero passionē quam arthritin uocant, haudquaquā efficient, nisi quispiā omnem articulorū dolorē ita uelit nominare. Atqui ipse in libro secundo Epidemiarū ita inquit: In Ae-

A no famis tempore qui leguminibus uescebantur, infirma habebant crura: Sed & qui orobos comedebant, genuum dolores patiebantur. non arthriticos, sed genua dolentes ipsos appellauit. Quispiam uero fortasse respondeat non unius articuli dolorē, sed & multorū simul arthritin nominari: & idcirco, genua dolentes, nondū arthriticos appellari. De morbo igitur qui arthritis nominatur, hęc dubitasse sufficiat: de urinæ uero stillicidijs deinceps uideamus. Neq; enim ad siccitates & ipsæ simpliciter consequuntur, nisi tribus adhibitis distinctionibus, quarum prima est immodica siccitas, secunda, si caliditas adiungatur, tertia, si frigiditas: de quibus non fecit mentionē Hippocrates: sed, ut dixi, si cui libeat omniū anni constitutionū

B naturā inuestigare, sic ipsum facere oportet. Erit autē sermo exemplo manifestus huius propositæ considerationis. Nam immodica siccitas in naturis bene temperatis aliam efficit corporis affectionem, aliam in siccis, uelut & in humidis aliam. sic & in calidis ac frigidis, aliā in utraq; faciet affectionem: secundum etiam coniugationes simplicium intemperaturarum, aliam quidem in calida & sicca: differentē autē ab ipsa, in frigida & sicca: & in reliquis duabus eodem modo. Sicuti uero simplicem paulo antea seruantes aeris ambientis temperaturā, in unaquaq; natura propriā quandam dicebamus facere affectionē: sic cōpositā supponētes, in unaquaq; rursus natura futuras affectiones considerabimus. Erit autē cōposita sicca aeris ambien-

C tis cōstitutio, quando frigiditati, uel caliditati adiungetur, quanq; et simplex uidebatur quodā modo & ipsa cōposita. Nam miscebatur bene temperatæ cōstitutioni, media inter immoderantiam utranq;, eam quę est secundū caliditatē, & eam quę est secundum frigiditatē. Cum uero concessum sit in doctrinis, simplices quidē intemperaturas esse eas, quæ secūdum unam qualitatē à modo naturæ recesserunt, non simplices autem eas, quæ secundum plures: non sine ratione cum aer ambiens, ea quę est secundū siccitatē & humiditatem oppositione, fuerit male temperatus: in altera autem quę est secundum caliditatem & frigiditatē, bene temperatus: simplicē dicemus esse intemperaturam. Hac igitur habita in omnibus cōsideratione, non

D est obscurū ꝙ prolixus fiet sermo de reliquis constitutionibus, & nunc propositus de uesica. Nam urinæ stillicidia fiunt & propter acredinē urinæ, & propter uis retētiuæ quæ est in uesica, imbecillitatē: quę rursus imbecillitas ex immodica intemperatura contingit. Cum uero octo sint immoderantiæ, in singulis earū debilis uesica erit: atq; idcirco ad eam urinæ stillicidia cōsequentur. iam uero & urinarū acrimoniæ à quibusdam fiunt intemperaturis, sed potissimū ab ea quæ est secundū caliditatem, deinde ab ea quæ est secundum caliditatem & humiditatē, tertio ab ea quæ est secundum humiditatem. Fiet itaq; & ob hæc urinæ stillicidium, demptis ijs quæ sunt propriæ uesicę passiones, ad quas urinę stillicidia casus ratione cōsequūtur: ueluti cum ob ulcus, aut erysipelas, aut abscessum

sum in ea factũ, uel inflãmationem, aut tale quid aliud, urinæ stillicidiũ contigerit. Nunc enim non de his sermo existit, sed solũ de illis quæ aeris ambientis ratione proueniunt: sicuti neq; de illis quę ex malo uictu habent occasionem. Quæ uero in urinæ stillicidio sunt dicta, hæc etiam à nobis dici cogites in difficultate intestinorum, de qua neq; ipse idẽ cum Hippocrate sentio. Difficultas enim intestinorum non simpliciter ad siccitates consequitur, nisi prius distinctio adhibeatur, primũ qui dem ut sit exuperans siccitas, deinde ut aer ambiens secundum caliditatem & frigiditatẽ permutetur, postremo ut naturæ corporum patientes considerentur. Non est autẽ æquum adeo de Hippocrate dubitare, quod primus talis conditor cõtemplationis, non totam perfecerit, quantum de Diocle primũ, & post ipsum de Mnesitheo, tũ multis alijs medicis, qui ueras Hippocratis uias ingressi, multa sibi particulatim elaboranda proposuerũt. Cum enim deceret eos, si quicq; aliud, eam quoq; quæ de temporum constitutionibus est contemplationẽ, ut paulo antea docui, corrigere, totamq; elaborare, ipsam omnino contempserunt. Nos uero id facere aggrediemur proprio his dicato opere, si prius hæc quæ præ manibus habemus, absoluerimus.

17 Quotidianæ autem constitutiones, aquiloniæ quidem corpora densant, et robusta, & bene mobilia, coloratiora, & melius audientia faciunt, & aluos exiccant, & oculos mordent: et si pectus dolor aliquis obsederit, dolorem augent. Austrinæ dissoluũt corpora, et humectant, auditum obtundũt, capita aggrauant, et uertigines faciunt, oculis atq; corporibus difficilem motum præstant, et aluos humectant.

Cum frigidus ac siccus uentus sit Aquilo, omnes corporis consumit superfluitates. Robur autẽ adijcit ipsis instrumentis ex eo quòd astringit, & in unum cogit densando substantiam. Ob hoc igitur (ut inquit) omnia meliora fiunt & secundũ naturæ & animæ operationes. Nam animæ quidem operationes ostendit per ea uerba - Bene mobilia & melius audientia - Naturę uero cum inquit - Bene colorata - Cõmune aũt utrisq; est quod - robur - nominat. Et clarũ est quod ex uno sensu auditus, ueluti exemplo quodam, etiam de alijs ostendit. Hæc igitur bona adsunt aquilonijs constitutionibus, quibus maxime perfruuntur qui salubre corpus habent, & ex his ipsis humidiores. Adsunt uero & mala quædam hisce cõstitutionibus, uerum parua, & non similia malis quæ Auster affert. Cur enim non parua sint, aluum cohiberi, morderi oculos, & præexistentes dolores pectoris exacerbari. Nosces autem manifestius, ipsorum paruitatem australibus comparans cõstitutionibus, quas dixit dissoluere corpora. Maximum enim est hoc malũ ad opus omne, siue animæ sit, siue ad uitam pertinens. Non paruũ autẽ aggrauatio capitis, & difficilis auditus. De uertiginibus autem quid dicere oportet: quæ proximæ sunt morbis comitialibus, & ijs quos apoplexias nominant. Vertigo enim fit humore cum crasso flatu in capite commoto, quare etiam comitiales & apoplexias præcedit. Sed & difficilem (inquit) præstant oculorũ & totius corporis motum: praui autem sunt & huiuscemodi casus. Solum autem inest ipsis hoc bonum, quod aluos reddũt humidiores. Hoc autem & alia omnia efficiunt, maxime quidem propter humiditatẽ: sed & insuper etiam propter caliditatem: id autẽ quod in initio sermonis scribitur, melius ordinẽ cõmutasset, ut primum quidem foret uerbum - humectant - secundum uero - dissoluunt: deinde ea quę deinceps sequuntur. Quia enim humectant, ob hoc & singula alia operantur, coadiuuante ad hæc & caliditate. Fiunt siquidem operationes per solidas animalis partes, quæ uere sunt eius partes. Aggrauanť aũt hæ, quapropter & deterius operantur, propter humiditatũ excessum.

18 Per tempora anni, uere quidem & prima æstate pueri, & qui hos sequuntur ætate, optime degũt, & sani sunt maxime: æstate uero & autumno usq; ad aliquid, senes: reliquo autumno, & hyeme, qui mediam ætatem habent.

Non solum in ætatibus, uerum & in omnibus alijs quæ secundum temperaturam, uel moderate se habent, uel immodice, si quis sermonem in hoc loco Hippocratis examinauerit, uerum inueniet. Naturis siquidem, ætatibus, & regionibus bene temperatis, optimum tempus est, quod summam habet temperiem: cum eum quo præditæ sunt habitum non permutari, sed conseruari desiderent, quoniam omne quod est, à similibus quidem conseruatur, à contrarijs autem transmutatur. Quare puerorũ ætas, adhuc autem magis adolescentium (hæc enim est omnium ætatum optima) uere optime degunt, & eadẽ ratione quæcunq; uel regiones, uel naturæ sunt bene temperatæ. Adiunxit autem ueri principiũ æstatis Hippocrates, in latum extendens uniuscuiusq; theorematis utilitatẽ. Magis autẽ exquisitus sermo fuisset, si ita scripsisset: Adolescẽtes uere, pueri æstatis principio optime degunt. In senibus uero, propter temperaturæ frigiditatem æstas utilissima est: sicuti ijs qui in ætatis uigore consistunt, hyems maxime cõfert. Hæc enim cõtraria est illi quæ in his fit ex bilis multitudine, intemperaturæ. Sic & naturarũ quæ quidem biliosiores sunt, hyeme optime degũt: pituitosiores aũt, æstate: bene aũt temperatæ, uere. Similiter & regiones, quę quidem bene temperatæ sunt, optimũ uer habent, ex alijs uero frigidæ æstatẽ, hyemem uero calidæ: iam uero etiã pessima tempora unicuiq; ætati atq; naturæ & regioni, ex ijs quæ dicta sunt, possumus inuenire. Nam pessima sunt optimis maxime cõtraria. Eadem ratione & media inuenies inter optima & pessima. Illud præterea animaduertere oportet, ꝙ uer quidem optimum

dicitur

dicitur esse adolescētibus, alijs uero omnibus medium. Neq; enim optimum est, neq; pessimū. Sic & ad naturas & regiones se res habet. Autumnus omnibus utiq; malus est, ætatibus, naturis, ac regionibus. ex ipsis tamen per autumnum minus quàm aliæ calidæ & humidæ læduntur.

19 Morbi, omnes quidē in omnibus temporibus fiunt, quidā uero magis in quibusdam ipsorum & fiunt & exacerbantur.

Si ambientis aeris temperatura sola esset morborum causa, tunc omnes quolibet tempore illos morbos pateremur, qui sunt affines naturæ temporis. Nunc uero cum etiā ob errata quæ in uictu contingunt, morbi fiant: omnes quidem in omnibus temporibus fient, plures uero in singulis temporibus naturæ temporis affines. Non parum autem ad hoc cōfert & differentia naturarum. Neq; enim similiter ab eadem causa calidum corpus, ut frigidum, offendi aptum est, uel humidum, ut siccum: neq; temperatū æqualiter istis, neq; illis quæ secundum aliquam qualitatum coniugationem à bono temperamento recedunt, ut antea diximus.

20 Vere etenim furores, & atræ biles, & morbi comitiales, & profluuia sanguinis, & anginæ, & grauedines, & raucedines, & lepræ, & tusses, & impetigines, & uitiligines, & pustulæ ulcerosæ plurimæ, & tubercula, & articulorum dolores.

Et quomodo antea recte ab eo dictū uideatur: Ver autem saluberrimum, & minime mortiferū, quum multæ in eo fiant pasiones? Videtur siquidem magis quodlibet tempus adæquare, morborum, quos generat, uarietate. Furores etenim, & atræ biles, & morbi comitiales, & anginæ, sunt morbi autumnales, grauedines autem, & raucedines, & tusses, sunt hyemales. De æstate autem ipse deinceps dicet, cōmunionem eius ostendens ad uer: Aestate uero quædam horū, hoc est, prius dictorum in uere. Ex superabundanti autem, prеter alia tempora, uel profluuia sanguinis, lepras, impetigines, uitiligines, pustulas ulcerosas plurimas efficit, tuberculaq;, & articulorū dolores. Sed hæc quæcunq; sunt uerni temporis propria, omnia periculo uacant, tantumq; absunt, ut aphorismum illum falsum ostendant, in quo dixit: Ver autem saluberrimum, & minime mortiferum, ut potius ipsum uideantur confirmare. Nam hoc ipso tempore profundū corporis expurgatur uitiosis humoribus à partibus principalibus ad cutem peruenientibus. Sic igitur & lepræ, & uitiligines, & impetigines, & pustulæ quædam ulcerosæ multæ generantur. Alio uero modo in tuberculis & articulorum doloribus, profundum corporis expurgatur, uitiosis humoribus ad loca extrema transpositis. Quòd autē profluuia sanguinis & multitudinem, & uitium humorum euacuando cohibeant morbos qui ex ipsis oriuntur, statim perspicuum existit. Si uero aliquod corpus bonos humores habens, uernum tempus excipiat: hoc seruat saluber-

A rimū, nihil innouans ex propria natura: non sic æstas, uel autumnus, uel hyems. Hæc enim tempora & si purū corpus, & omni uacans reprehensione suscipiant: illa flauam bilem ultra iustum modum generat, hic atram, hyems uero pituitam. Tale quiddam enim uere contingit, quale in exercitationibus euenire uidemus. Etenim hæ quoque sunt saluberrimę. Verum si hominem, uel pituita, uel flaua bile, uel atra, uel ipso etiam sanguine plenum, uolueris ad exercitationē perducere: aut ei morbum comitialem, aut apoplexiā efficies exercitatione: aut si hęc mala non eueniēt, periculū imminet, ne rupto aliquo in pulmone uase, in morbum incidat insanabilem. Multi uero cum febricitare cœpissent, propter exercitationes acutissimis
B morbis fuere correpti. Quibus uero uicem purgationis humorum qui sunt in profundo corporis, exercitatio suppleuerit, ad cutem euocans malorum humorum abundantiam: his & ulcera, & scabies inde generantur. & hoc innuens dicebat Hippocrates: Si impurgatus laboraueris, ulcera erumpent. Et quidem uerno tempore calor aeris ambientis humores diffundēs, educit ad cutē, atq; hoc quoq; opus ipsius exercitationibus simile existit. Non solum autem exercitationum operibus, ueris opera assimilantur, sed & ipsius naturæ, cuius opus est, & occultā per totū corpus facere transpirationem, per quam excernūtur superfluitates, & corpus in morbis uarijs modis expurgare.

21 Æstate autem nonnulli horū, & febres
C cōtinuæ, & ardentes, et tertianæ febres plurimæ, & quartanæ, & uomitus, & alui profluuia, & lippitudines oculorum, et aurium dolores, & oris ulcerationes, & genitalium putredines, & sudamina.

Aestate inquit, & nonnullos ex uernis morbis fieri, circa initia eius uidelicet. Nam quæ fini ueris continuantur, sicuti similē habent temperaturam cum uere, ita & in morborū generatione cōmunicant. Inquit enim alios quosdam æstate generari illi proprios, ueluti febres continuas, & ardentes, & tertianas: & (ut simpliciter dixerim) quæcunq; ex flaua bile mala corporibus accidūt. Nam & uomitus bile per summa natante fiunt, & uētris pro-
D fluuia ad inferiora defluente. Lippitudines quoq; æstate plurimæ fiunt, utpote repleto capite. Sic & auriū dolores, & alia similia multa æstate corpus patitur ex capitis repletione, aliàs ad alias corporis partes superfluitatem deponentis. Oris autem ulcerationes quòd propter biliosum humorē contingant, perspicuum existit. Genitalium uero putredines, non simpliciter, sed quando æstas aut humida magis fuerit, aut nullus flauerit uētus, aut auster in ea abundauerit. Nam cum plurimum à modo naturæ recesserit ad humiditatem, aut flatuum carentiam: non genitalium tantum putredines facit, sed & cuiuscunq; partis alterius, qualis est illa quæ scribitur in tertio Epidemiarum constitutio, & in secundo circa eius initia. Quæ uero paruæ sunt aeris euersiones, genitalia tangunt, ut quę ob humi-

humiditatem ac caliditatem ex quacunq; occasio A
ne sint parata putrescere. Quare cum propriam
æstas seruauerit temperaturam, qui multis super-
fluitatibus infestantur, quando hæ aliquã ob cau-
sam ad genitalia defluxerint, ipsorum putredines
patiuntur. Sudamina autem è genere pustularum
sunt in summa hærentium corporis parte, quæ in-
star ulcerum cutem exasperant. proueniunt au-
tem, quemadmodum & ipsum ostendit nomen,
propter multos sudores, qui uel biliosiores, uel o-
mnino mordaciores existũt: mordent enim hi cu-
tem, & pruriginosam efficiunt, & per modum ul-
cerum exasperant.

22 Autumno uero & plurimi æstiui mor
bi fiunt, & febres quartanæ, & erraticæ, & B
lienes, & aquæ inter cutem, & tabes, & stil-
licidia urinæ, & difficultates intestinorum,
& leuitates intestinorũ, & coxendicum do
lores, & anginæ, & anhelationes, & ilei, &
morbi comitiales, & furores, & atræ biles.

In autumno (inquit) & æstiuorum morborum
permulti fiunt, manente adhuc æstiuo humore in
ipso, flaua bile scilicet. Neq; enim sicuti æstas ueri
superueniens humores euacuat, ita & autumnus
æstiuos, sed cõtrarium ex toto accidit: nam ex par
tibus extimis ad intimas ducit. Cum ratione igitur
æstatem inquit, nonnullos ex morbis uernis gene
rare, autumnũ uero nõ ex æstiuis aliquos, sed mul
tos. Nam & quartanas febres in hoc ipso tempore C
fieri inquit, quia scilicet ex atra bile ortum habẽt,
quæ duplicẽ habet generationẽ: alteram quidem
ex flaua bile superassata: alteram uero ex sanguine
crasso. Fiunt autẽ & erraticæ febres in autumno,
propter temperaturæ inæqualitatẽ: & lienes mag
ni, ob atræ bilis superfluitatẽ, & aqua inter cutem
ex liene contingit. Et si qua affectio tabida in du-
bio est, maxime autumno deprehẽditur, propter
frigiditatem, siccitatem, & temporis inæqualita-
tem, nihilominus aũt & propter humorum praui-
tatem. Fiunt quoq; ob easdẽmet causas eo tempo
re potissimũ urinæ stillicidia. Nam uesica in inor-
dinatis ac repentinis ad calidũ & frigidũ permu-
tationibus perfrigeratur: & quæ ex malis humori
bus fiunt acritudines, ipsam molestant: tum præser D
tim, cum facta ad frigiditatem subita cõmutatio,
eos qui antea difflabantur, & per sudores euacua-
bantur humores, ad uesicã conuerterit. Leuitates
uero intestinorũ sunt ueloces, & sine aliqua trans-
mutatione ciborũ excretiones, aut propter exul-
cerationem in superficie uentriculi aut intestino-
rum, quæ eodem modo fit, quo illa quæ in pueris
græco uocabulo aphthæ, id est feruida oris ulcera
nominantur, uel propter potentiæ retinentis im-
becillitatẽ. Quorum primũ ex mordacibus, & sub
stantiã tenuem habentibus humoribus fit: secun-
dum uero ex magna uentriculi atq; intestinorum
prouenit intemperie. Hæc autem ambo maxime
autumno fieri contingit. Coxendicum autem do-
lores ex malignitate humorum, & frigiditate fieri
par est. Anginæ uero ex biliosis humoribus ortũ
habent, qui ad fauces autumno decumbũt: ab illis
quæ uere fiunt, differentes, quoniam illæ sunt quo
dammodo pituitosiores. Iam uero asthmata, id est
anhelationes, tum propter humorum motum ad
partes interiores, tum propter frigiditatẽ fieri con
sueuerunt. Propter hæc eadẽ, & qui ilei, id est, uol-
uuli nominantur. sunt autẽ cibi superfluitatũ quæ
per aluum inferiorem excernuntur, retentiones,
quæ magna ex parte fiunt ex alicuius intestinorũ
partis inflammatione. Maxime uero par est ut in
frigido, sicco, inæquali, & malos gignente humo-
res tempore, partes ad uentriculum atq; intestina
attinentes offendantur. Nam qui in æstate tenues
& bene mobiles humores sunt generati, autũnus
excipiẽs qui frigidus simul atq; inæqualis existit,
ad profundum corporis agit. Sunt autem in pro-
fundo etiam intestina. Morbi uero comitiales ac-
cidunt ijs qui naturam habent ad hanc passionem
procliuem, propter repentinam ad cõtraria trans-
mutationem. Calor enim media die, frigus uero
in prima & ultima parte fit. Nihil autem adeo co-
mitiales accessiones, sicuti talis uarietas, aptũ est
generare. Furores uero ob tenuium ac biliosorum
humorum eueniunt malignitatem, sicuti melan-
choliæ ex atra bile, de qua paulo ante dictum est.

23 Hyeme uero morbi laterales, & pulmo
nis inflammationes, grauedines, atq; rauce
dines, tusses, dolores pectoris & laterum
atque lumborum, capitis dolores, uertigi-
nes, & apoplexiæ.

Hyemales morbos post autumnales exponẽs,
nõ eodem modo sicuti prius, dixit, neq; quòd hye
me multi ex autumnalibus. Atqui prius in æstiuis
ipsos comparans uernis, ita dixerat: Aestate autẽ
nonnulli horũ. In autumnalibus aũt: Autumno ue
ro & æstiuorum multi. Nunc autem morbos hye-
mis simpliciter connumerauit, uel ex cõmuni uo
lens hoc quoq; in loco nos aliquid dictorum sub-
audire, uel simpliciter enuncians, nihil autumna-
le tempus cum hyemali cõmunicare. Sanè primas
partes hyemis rationabile est, & ita experientia
comprobatur cum autumno morbos cõmunica-
re. Inquit enim & ipse: Aestiuæ quartanæ magna
ex parte fiunt breues, autumnales uero longæ, &
magis quæ ad hyemem coniunguntur: nisi quis di
xerit ipsum de illis quæ in extrema autumni par-
te generantur, facere mentionẽ. Verum morbos
hyemis proprios hosce uult esse, laterũ & pulmo-
nis passiones, quoniã instrumenta respirationi ser
uientia, frigiditate lædũtur, cum alia ita bene pos-
simus obtegere, ut nihil, aut minimũ sentiant am-
bientem frigiditatẽ. Respirationẽ uero nemo po-
test cohibere, neq; aliter datur respirandi facultas.
Ob hanc igitur ipsam frigiditatem, tusses hyeme
maxime fiunt, et laterũ dolores: ob eandem etiam
caput oblæsum, grauedines, tusses, atq; raucedi-
nes operatur. Fiunt autem sicuti dolores laterum
ob frigiditatem, sic & capitis atq; lumborũ, & om
nium partium neruosarum. Vertigines quoq; ce-
rebri

rebri læsiones consequuntur, sicuti & apoplexiæ. Nam & hæc passio fit, cum caput repletur pituita.

24 In ætatibus autẽ talia contingunt, paruis & nuper natis puerulis feruida oris ulcera (quæ aphthæ uocantur) uomitus, tusses, uigiliæ, pauores, umbilici inflammationes, aurium humiditates.

Quæ ad ætates attinent, diligentius elaborauit quàm quę ad anni tempora, facta in minores partes diuisione. In puerulis igit̃ nouiter natis, ait fieri aphthas. Sic aũt Græci uocant ulcera quæ summam oris occupant partem, ob mollitiẽ maxime facta instrumentorum, quæ neq; tactũ, neq; lactis sustinent qualitatem, quod non paruam in se serosam continet partem. Hæc autem pars uim habet B abstergẽdi. Quare non est mirum si in corporibus mollibus quasdã per summa facit exulcerationes. Vomitus autẽ tunc his fieri par est, propter lactis quod assumunt, multitudinẽ. Vigiliæ uero haudquaquã ipsis sunt assuetæ, ut qui maiori parte temporis dormiant, nisi forte ob ipsam passionem fieri infantibus uigilias opinetur. Quoniã uero somni abundantia ipsis maxime secundũ naturã inest, pauores etiam per somnum infantibus adsunt, ijs præsertim qui sunt natura edaciores, quando loca ad uentriculũ pertinentia, sensu quidem uigeant, sed natura imbecillia existant: cibus uero corrumpitur. Nos siquidem obseruauimus, non in tantillis solum, sed etiam in ætate perfectis, terribiles fieri per somnos imaginationes, quando multi & uitiosi humores grauant & mordent uentriculum, præsertim ipsius os. Hęc enim ipsius particula pręcipuum habet sensum. Vmbilicorum autẽ inflammationes non multo antea præcisorum, non sine ratione nouiter natis puerulis accidunt, non secus ac si qua alia pars foret ulcerata. Verum et aurium humiditates morbis annumerat, quamuis palati et narium in eodem numero non ponat, quoniam naturæ cõuenit per nares atq; palatum cerebri superfluitates expurgare: et fit hoc etiam ijs qui sunt ætate perfecta. A natura autem aliena est expurgatio per aures. Verum & infantibus etiã per aures cerebrum expurgatur, & recte Hippocrates inter proprias huius ætatis passiones, etiam aurium scripsit humiditates. Est siquidem & totũ corpus nouiter natis puerulis maxime humidum, adeo ut & ossium natura in ipsis potius cerea quàm lapidea uideatur. Præ cæteris uero partibus cerebrum humidum existit, ut quod etiã in perfectis talem habeat intemperaturam. Quare non absq; ratione in puerulis, cum superfluitates abundent, per omnia foramina excernuntur.

25 In progressu uero, cum iam dentire incipiunt, gingiuarũ prurigines, febres, conuulsiones, alui profluuia: & maxime cũ caninos edunt dentes: et ijs præsertim pueris qui crassimi sunt, & aluos duras habent.

Prurigines quidem gingiuarum fieri, cum dentes pullulare incipiunt puerulorum, nihil mirum. A Prurigo enim pruritus quidam est cum pauco dolore. Febres uero & conuulsiones, atq; alui profluuia accidunt pueris qui iam dentire incipiunt, & non adhuc morantur, quemadmodũ & ipse ostendit, inquiens: Et maxime cum caninos edunt dentes. Liquet autem quòd perforatis gingiuis à dentibus prodeuntibus, hi casus eueniunt, quemadmodum ubi stimulus insigitur carni, & sanè plus dentes affligunt q̃ stimuli. Hi siquidem semel firmati, in mẽbro quiescunt, cui ab initio infixi sunt: dentes uero tantum procedũt, quantũ augentur. Febricitant ergo hac ætate pueruli & propter dolores, & uigilias, & inflammationes. Cõuulsiones autem eis accidunt tum propter hęc, tum propter incõcoctũ alimentũ, & quia neruosæ partes nondum satis ualidæ sunt. Ad hęc omnia etiam ex necessitate uentris profluuia consequuntur, quoniã alimentum non bene coquitur, neq; distribuitur. Quod autẽ dicitur: Pueris qui crassissimi sunt, & aluos duras habent, ad cõuulsiones refertur, cum his maxime pueris dicat, conuulsiones fieri, qui crassissimi sunt, et aluos duras habent. Tales enim plenum corpus habent, & abundans superfluitatibus, & ideo cõuulsionibus facile capiuntur: maxime uero naturas has conuulsiones corripiunt.

26 Cum uero iam magis adoleuerint, tonsillæ, & uertebræ quæ in occipitio est, ad interiora luxationes, crebri anhelitus, quos Græci asthmata uocãt, calculi, lumbrici rotundi, ascarides, uerrucæ, quas Græci acrochordonas uocant, satyriæ, strumæ, & alia tubercula, sed præcipue antedicta. C

Primum quidem scripsit de recens natis puerulis, deinde illis qui dentes edunt: nũc uero de alijs quibusdam tertijs qui mediam habent ætatem inter illos qui iam dentes ediderunt, & qui sunt pubertati proximi. Nam deinceps sequenti aphorismo illorũ cõmeminit, qui quartũ ab ijs ordine locum obtinent. Verum tertiam ætatem quæ nunc proponitur, quæ usq; ad duodecimum & tertium decimum annum progreditur, capi ait affectionibus, quarum primas tonsillas nominat, quæ sunt locorum ad isthmum attinentium inflammationes. Hic autem per isthmum oportet intelligere D partem illam quæ os & gulam interiacet, quæ per metaphorã quandam ita nominatur ab ijs qui proprie dicuntur isthmi. Sunt autem angusti quidam terræ processus inter duo maria sitæ. Hæ autẽ tonsillæ sunt nonnunquã solius tunicæ uentriculo ac gulæ & faucibus totiq; ori cõmunis inflammationes, nonnunquã uero & subiectorum ipsi musculorũ, quando & uertebræ quę est in occipite, fiunt ad interiora motiones, de quibus post tonsillas inquit: Et uertebrę quæ in occipitio est, ad interiora luxationes. Nam à musculis inflãmationẽ patientibus uertebra hæc tracta, ad partẽ inclinat ceruicis anteriorẽ. Nominauit autem hanc partẽ Hippocrates, non anteriorem, sed interiorẽ, ut ad uertebram retro locatam, suum sermonem referens.

Corporis

Corporis siquidem ad profunda traductio, siue ex anterioribus, siue ex posterioribus fiat partibus, per unum uerbum -intra- monstratur. Cur igitur Hippocrates in nouiter natis puerulis, neque de tonsillis, neq; de uertebræ quæ est in occipitio, luxatione aliquid dixit, cum tamen & isti nihilominus cerebrum humidum, & plenum habeant superfluitatibus, adeo ut subiectis partibus possint demittere fluxiones? An quia hac ætate prius moriuntur quàm subiecti faucibus musculi unà cum neruis fortem subeant inflãmationẽ. Adde quòd hi partes eas habẽt molles, atq; ideo non possunt uehemẽtius intendi, ita ut uertebra intus ad ipsas attrahatur. Iam uero asthma (sic autem Græci uocant crebrum anhelitum, qualis currentibus accidit, aut quouis alio modo uehementi agitatis motione) in his quidem fit ob exercitium quod multa indiget animal inspiratione: in alijs autẽ in quibus non adest exercitium, ob angustiam eorũ quę sunt in pulmone uentriculorũ. hæc uero angustia fit repleto uiscere ab ijs quæ desuper ueniunt fluxionibus. hæ autẽ fluxiones plures quidem in recens natis puerulis fiunt. Cito autem ipsos interficiunt, quoniam & aliter male se habẽt. Nam & ex utero ad aerem ambientem transitus, & alimenti mutatio, & inflammatio, ab initio quidem locorũ ad umbilicum attinentium, postea uero ob dentium generationẽ, eos omnes imbecilles reddit, & uix ea quæ dixi, tolerant mala: nedum, si ad hęc etiam fluxiones accesserint, possint sustinere, ubi ad pulmonem decubuerint. Lapis uero maxime propria passio est talium puerorum, ut qui ob edacitatem non paucos crudos humores coaceruẽt: ex quibus pars crassior unà cũ urinis ad uesicam perueniens, fit lapidũ generationis materia. Accedit altera causa, uehemẽtia caliditatis. Aceruãt siquidem & senes humorẽ crudum non paucum, nõ propter edacitatẽ ut pueri, sed propter potentiæ concoquentis imbecillitatem: non tamen calorem fortem habent, qui ex materia crassa uaporem resoluens lapidẽ generet. Lumbrici uero atq; ascarides uidentur alijs animalibus proportionaliter gigni, quæ nõ ex semine, sed ex putredine habent generationem. Sola enim putredo hæc non est ad generandum sufficiens, sed & calore plurimo indiget. Cibus itaq; plerunq; corrumpitur in uentriculo, & præcipue in inferiore puerulis: uerum caliditas in ualde tenellis nondum materiam superat, in adultioribus autem & materia idonea est ad animalium talium generationem, & præterea caliditas adest. Ascarides igiẽ sunt tenues quidã lumbrici, qui in parte maxime inferiore crassi intestini gignuntur: & plurimi apparent in iumentis male cibum coquentibus, quorum malam coctionem fœtor indicat excrementorum. Aliud uero genus lumbricorum est rotundorum, qui in superioribus magis intestinis generãtur, adeo q; ad ipsum quandoq; uentriculum ascendunt. Multo uero plures hi quàm ascarides gignuntur in pueris. Rarior autẽ est lumbrici lati generatio, qui & longissimus est, & sæpe per tota extenditur intestina. Verũ de hoc nullam fecit Hippocrates mentionem, quoniam neq; eius erat propositũ de omnibus agere passionibus, quę mortalibus accidũt, sed de illis tantũ quæ singulis ætatibus ut plurimũ accidũt. Ob hãc igiẽ causam ipse enumeratis iam dictis, deinceps uerrucarum genus, quod Græci acrochordonas uocãt, & strumas adiecit, quę sunt uitiatæ multitudinis ad exteriora & cutem repentis germanæ passiones. Omne autem ipsorum genus tubercula nominat, ita deinceps scribẽs: Acrochordones, strumæ, & alia tubercula. Quędam autem præcipuo uocabulo tubercula nominantur, sponte nascentes, & celerrime fientes inflammationes, quæ celerrime in altũ attolluntur acumen, & celerrime etiã suppurantur: & plurima est horum in inguinibus & alis generatio, quoniã & in his partibus plures sunt adenes, qui apti natura sunt ad has superfluitates prompte excipiendas. Horum adenum passio struma quoq; est, non ex calida materia, neq; ad suppurationem properante, sed pituitosiore & frigidiore consistens.

27 Grandioribus autem, & iam accedentibus ad pubertatem, plurima ex his, & febres diuturnæ magis, & ex naribus profluuia sanguinis.

Incipiunt quidem pueri pubescere post annum quartumdecimum. Qui uero prope hanc ætatem accedunt, sunt qui duodecimum, aut tertiumdecimum, aut quartumdecimũ etiam agunt annum. Neq; enim est unus omniũ certissimus terminus pubertatis, propter caliditatem & frigiditatẽ temperaturæ. Calidi enim citius, frigidi uero tardius pubescunt. Laborant autem pueri hi plurimis quidem morbis antea dictis, propter similitudinem temperaturæ, et pręterea febribus diuturnioribus quàm priores: non tamen aliquid dixit de ijs quæ illa ætate febribus abundant: uerum ex eo quod nunc dicitur, clarum est quòd ostendit ipsas acutas esse. Alterantur enim puerorum affectiones citissime propter corporis humiditatem, & naturalis potentiæ imbecillitatem. Sanguinis uero profluuia ex naribus fiunt in tali ætate cõstitutis, quoniam hic humor in ea incipit abundare, non quia nunc plus de eo generetur quàm prius, sed quia nunc minus absumitur ex ipso, propterea quòd & augmentum minus est hac ætate quàm priore, ut ad corporis proportionem.

28 Plurimæ autem passiones puerulis iudicantur, nonnullæ quidem in quadraginta diebus, nonnullæ in septem mensibus, nonnullæ uero in annis septẽ, quædam uero iam ad pubem accedentibus. Quæ uero permãserint, nec in pubertate finierint, puerulis, aut fœminis cum menstrua erumpũt, consenescere consueuerunt.

Si uerbum -diutinæ- sermoni adiectũ esset, melius foret: unde & nonnulli nomen passionis de diutinis tantũ ipsum arbitrantur intelligere. Verũ contra

contra hoc sunt sermones tales, quibus ipse utitur in aphorismis: In acutis passiõibus raro, & in principijs uti medicationibus. &: Tenues uictus & in longis semper passionibus, & in acutis. Manifestũ itaq; ex his est, quòd non in diutinis tantum, sed etiam in acutis dicere consueuit Hippocrates nomen passionis. Videt̃ itaq; hoc in loco, aut de diutinis passionibus intelligere, aut mancum sermonem protulisse. Nos uero ipsum supplentes, dicemus ita: Plurimæ autem diutinæ passiones puerulis iudicant̃, nonnullę in quadraginta diebus, non nullæ in septem mensibus, quædam in septem annis. Ex diebus igitur, quadragesimus, primus eorum est ex quibus morbi diutini iudicantur, ultimus autem inter illos qui acutos ex decidentia iudicant, sicuti etiam suprà notauimus. Quicũq; uero hunc transcendunt numerum, ad septenarij rationem habent iudicium, non septem diebus connumeratis, sed primum quidem mensibus, deinde annis. quòd autem qui hoc tempus transcendunt, ad quartumdecimum annum perueniunt, est sanè manifestum. Nam secunda septimana in hoc completur tempore, & aliàs in pubertate magnæ fiunt corporis cõmutationes, in fœminis maxime propter menstruorum eruptionem. Quare si qui morbi neq; hac ætate finiuntur, usq; ad longum tempus perdurare consueuerunt.

29 Iuuenibus autem sanguinis spuitiones, tabes, febres acutæ, morbus comitialis, & alij, sed præcipue antedicti.

Cum primas ætates ad pubertatem usq; minutissime diuiserit, nescio quomodo adolescentũ ætatem prætermiserit, quæ medium obtinet locum inter puberes & illos qui consistentis ætatis uigorem habẽt. Verum ex alijs quas tetigit, licet & de ista conijcere, quę in multis quidem communicat illis quæ ex utraq; parte ipsam circũstant, sed hoc habet peculiare in maribus, sanguinis ex naribus profusionem, de qua commeminit in illis qui sunt prope pubertatẽ. Nam hic casus incipit in illa ætate apparere, sed maxime uiget in adolescentibus, deinde subsistit in uiris. Verum hanc ætatẽ transgressus Hippocrates, ad illam quæ est iuuenum, peruenit: & primum sanguinis sputum scripsit, ac tabem, deinde febres acutas, & post has morbum comitialem: deinde post hæc ait-Et alij morbi, sed præcipue antedicti-recte quidem hoc adijciens. Nam rem ita se habere indicat uisus. At uero non sat plene de febribus acutis dixit. Neq; enim dicere simpliciter oportebat acutas, quæ & in pueris nihilominus fieri uidentur, sed ex acutis tertianas maxime, & febres ardentes. Hæ enim præ cæteris febribus sunt biliosissimæ, & plurimæ iuuenibus accidunt, quoniã & flaua bilis hac ipsa superabundat ætate, à qua morbi tales in summo uigore consistentibus accidunt. Tabem autem, & sanguinis sputum, non secundum ętatis naturam patiuntur, sed secundum aliquid quod ei accidit: quare & antea dicebat, quòd senes plurimũ, minus ægrotant iuuenibus: ubi & nos diximus, quòd ob incontinentiam iuuenibus, non ob ętatis imbecillitatem, ægritudines plurimæ accidunt. ob hoc igitur & iuuenibus spuitiones sanguinis accidunt, quia aut percutiuntur, aut contunduntur, aut saliunt, aut clamant uehementius, aut refrigerantur, & humi cubant, aut replentur, aut propter aliquam huiuscemodi causam. Ad sputum uero sanguinis, tabes consequitur. Quare & propter hæc talia iuuenes ex accidenti ægrotabunt, non primariò, neq; ætatis ratione. Morbi autem comitiales, quamuis malo uictu utantur, tamen ipsis non accidunt multi, ut mihi mirari subeat, quomodo & hos Hippocrates scripserit, cum in alijs non modo quòd abundant in pueris, dixerit, sed quòd etiam ex hac causa morbus puerilis nominatur, & quòd ætatis mutatione sanantur. Fiunt igitur & in quibusdam iuuenibus morbi comitiales, qui prius non erãt, propter uictus errorem, quem in ijs quæ assumuntur, admittunt, & in alijs quæ ab ipsis aguntur operibus, & quia humi cubant, & Soli se exponunt & imbribus, atq; alijs similibus. Verũ hi morbi non multi sunt. Et fiunt quidem alij morbi eadẽ ratione. Quare melius fuerat ita scribere aphorismum: Iuuenibus autem, & omnes ferè alij morbi, quos diximus alijs accidere ætatibus, sed præcipue ardores, & tertianæ febres.

30 Vltra hanc ætatẽ, asthma, id est, creber anhelitus, morbi laterales, pulmonis inflãmatiões, lethargi, phrenetides, ardores, diuturna ꝓfluuia, choleræ, difficultates intestinorũ, leuitates intestinorũ, hæmorrhoides.

Iuuenum ætas quinta septimana terminatur. Iuxta hoc igitur & ipse in Prognosticis dicebat: Magis autem expectare oportet sanguinis quidẽ profluuium, in ijs qui nondum trigintaquinq; annos attigere. Nam quæ iuuenibus ætas cõtinuatur, ad duas sequentes septimanas extenditur, in qua ætate omnia uitæ munia æque atq; illi qui in uigenti ætate consistunt, conantur peragere, non tamen eodem modo ad labores sufficiunt. Nam ex adustione, & algoribus, & humi cubatu, uigilijs, atq; repletione, plus quàm illi offenduntur. Saneq; horum temperatura plus atrę bilis habet, atq; ideo in ea multi insaniunt, ueluti ex anni temporibus, in autumno. Sicuti enim hoc tempus frigidum existens, rufam excipit bilem tempore æstiuo exassatam: sic declinantium ætas iuuenilem, quæ maxime æstati similatur, subsequitur: mirandũq; est cur in ea non scripserit melancholiam. Ego tamen in quibusdam exemplaribus hanc quoq; scriptã inueni, siue aliquis sit ausus apponere id quod defecerat, tanq; ab Hippocrate prætermissum, siue ab alijs hoc factũ sit, qui exemplaribus mendosis crediderunt. Moriuntur autem & ex tabidis hac ætate multi, & ex iuuenibus quicunq; ex sanguinis sputo in tabẽ incidunt. Non tamẽ hac ætate multi sanguinẽ spuunt, quoniam neq; in talibus sanguinis est multitudo: asthmasi uero, id est, crebris anhelitibus, & pulmonis inflãmationibus, ac laterũ doloribus magis capiuntur quàm iuuenes, ut qui

& uictu simili, & laboribus etiã utantur, sed multo imbecillius quàm illi corpus habent. Et omnino eos quos prætermisit in ætatis uigore cõsistentium morbos nominare, eos nunc omnes enumerat. Nam & phrenitides, & ardores, & choleræ, & difficultates intestinorũ nihilominus iuuenibus quàm declinantibus accidunt, occasionem sui ortus ex flaua bile capientes. Diuturniora autem in declinantibus uentris profluuia contingunt, propter alimenti distributionis defectum. Nam omnium fere ætatum, ea quæ iam declinat, paucis indiget ad corporis habitum assumendis: siquidem & id quod ex ipsis resoluitur, paucissimũ est. Neq; enim corpus similiter calidũ est ut prius: neq; amplius in augmentũ quicq; absumit: sed neq; quod uirtus contentiua multum imbecillis sit, ut in senibus, plus aliquid ex corpore defluit. Quia igitur uentris profluuia, uel coctione, uel alimenti distributione frustratis accidunt, aut propter bilis acritudinem abradentis intestinũ, hæcq; omnia in declinantibus sunt, non sine ratione in eis alui profluuia diu perseuerant. Febres quidem lethargicæ fiunt ex humore pituitoso in cerebro aceruato. Prioribus autem ætatibus humor hic deficit magis q̃ superabundet. In senili autem ætate plurimus quidem est, uerum propter ætatis frigiditatem febres non accendit. In ijs autem qui ab ętatis uigore declinant: & hic humor superabundat, & nondũ corpus frigidum est. Leuitates uero intestinorũ ostensæ sunt, partim quidem à frigida fieri pituita, partim uero à sola intemperatura quæ uim alui cõtentiuam reddit imbecillem, quædam ab ulcerosa affectione, atq; omnia hæc in declinantibus superabundant, sanguinis uero per ora uenarum, (quod Græci hæmorrhoidas uocant) profluuium, uere huius ætatis est passio, sicuti atrę biles. Fit enim ex atra bile, quando ad uenas quæ in sede sunt, repente tota decumbit. A me quidem omnium enumeratarum passionum causa fuit explicata: sciẽtia autem cum horum probatione illis adueniet, qui legerint demonstrationes quas super his in nostris scripsimus tractationibus, quæ quot sint, ac quales, & quam singulæ doceant contemplationem, legenti librum De ordine nostrarum cõmentationum, licebit discere. Ex his enim promotus, quo modo earum singulę sint perlegendæ, cognoscet.

31 Senibus spirandi difficultates, destillationes cũ tussi, urinæ stillicidia, urinæ difficultates, articulorum dolores, renũ passiones, uertigines, apoplexiæ, mali habitus, pruritus totius corporis, uigiliæ: alui, oculorum & narium humiditates, uisus obtusus, glaucedines, auditus graues.

Senes à senioribus nonnulli Hippocratis sectatores distinguunt: nomen seniorum ultimæ ætati tribuentes, & hoc perpetuum esse existimantes: senes autem in priori ætate statuentes, quæ media est inter iuuenes ac seniores. Sed nunc manifeste monstrauit, se senes eos qui extremam agunt ætatem, nominare: quare ad ipsos sermonem terminauit, ut qui iam omnes ætates percurrisset. Hi uero sæpissime à destillationibus quę sunt cum tussi, capiuntur, quoniam partes ad caput attinẽtes, in ipsis facillime perfrigerantur, & quia multæ in ipsis fiunt pituitosæ superfluitates, cum iam satis frigidam cerebri habeant temperaturã. Asthmata uero, hoc est, crebri anhelitus ex ijs destillationibus ortum habent: cum alioqui & ipsa spirandi instrumenta non raro habeant propriũ sui algoris principium, quando in ipsis multæ ac crassæ superfluitates generẽtur. Ad hæc cum uires imbecillas habeant, renes sæpius obstruuntur, & lapides generantur, quando tenax uel crassa superfluitas ibi firmata, tofo ac callo similem consistentiã assumpserit. Articulorum autem dolores aliquando fiunt fluentibus ad hæc loca superfluitatibus, aliquãdo propter instrumentorum quæ natura ad eorũ motionem fabricauit, frigiditatẽ. Vertigines autem ipsis accidũt propter spiritum uaporosum, qui in partibus cerebri inordinato cietur motu. Sæpe etiam in uentriculo uitiosis superfluitatibus aceruatis, ad cerebrum fertur exhalatio uaporosa. De apoplexia autem quid oportet dicere? Nullus est enim morbus adeo senili ætati familiaris, quoniã in ea cerebrũ pituitosis repletur superfluitatibus. Si quod uero ulcus aduenerit senibus, difficulter sanatur, propter defectum sanguinis. Vehementius insuper se scalpunt, quod pruritũ appellauit, quoniam illæ quæ pruritum operantur superfluitates, difficilem habent per cutem euacuationem. Rationabile siquidem existit, & cutem in ipsis ex frigiditate densiorem esse, & superfluitates plures simul ac crassiores existere. Pluresq; ipsorũ (neq; enim omnes) continue uigilant: quod eis accidit, & quia senectus plena curarũ est, sed magis quia corpus habent exiccatum: unde & tunc magis uigilant, quando integra sanitate fruuntur. Dictum autem à nobis est & in cõmentarijs De temperaturis, ipsas quidẽ corporis partes in senectute fieri sicciores, sed multitudinem superfluitatũ pituitosarum aceruari: ob quam causam à multis putatur senectus frigida & humida. In quo autem tempore hæ plures in cerebro aggregant̃, fiunt senes potius somnolenti: in quo uero bene excernunt̃, peruigilant. Contingit autem & pauciores superfluitates generari, & citius excerni eo tẽpore quo salubriter degunt: unde & maxime propria passio senilis ætatis uidetur esse uigilia. Humiditates autem in ipsis & oculorũ & narium, liquet fieri, propter cerebri superfluitates, quibus eisdem ad aluũ defluentibus, & ipsa sæpius humectatur. Hebetes autem uisus, & graues auditus, propter potentiæ sensibilis accidunt imbecillitatem: glaucedines uero propter immodicam instrumentorum siccitatem, & quia speciem habent suffusionis.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS, LIBER QVARTVS.

1 Vtero gerentes ſunt medicandæ, ſi materia turget, quarto meſe, et uſq; ad ſeptimũ: ſed hæ minus. Iuniora autẽ & ſeniora uereri oportet.

Ad uteros, fœtuũ connexus eandem habent proportionem, quam fructus ad plantas. Hi ſiquidem in prima generatione debilioribus capulis continentur, & ideo facile decidunt, quãdo uehemẽtior uentus ipſos concuſſerit: poſthac aucti, difficilem habent à plantis diſſolutionẽ. ſicuti rurſus cum perfecti ſunt, ſponte ſua ſine ui extrinſeca decidũt. Eodem modo & fœtus, in primo quidẽ tempore à ſeminis iniectione, ſi quando ſaltare cõtigerit mulierem, aut in lubrico cadere, ſiue quouis alio modo, uel animo, uel corpore moueri uehementius, facile abrumpuntur. Sic etiam & cum iam perfecti ſunt. Tempore uero intermedio firmiorem habent coalitũ: quare mulier utero gerens, poteſt fortiores motus ſuſtinere ſine fœtus offenſione. Quæ omnia Hippocrates noſcens, recte inquit: Vtero gerentes ſunt medicandæ, ſi materia turget, quarto menſe, & uſq; ad ſeptimum. quod eſt in medio tempore fœtationis, quũ fœtus utero firmiter alligatur. Non tamẽ omnes quę hoc tempore indigent purgatione, permittit purgari: ſed ſi materia turget, inquit, hoc eſt cogat accelerare. Tractũ enim uocabulum eſt ab animalibus ad coitum concitatis. Nam cum ſuperabundantes humores mouentur, & per totum corpus deferũtur, nondum in aliqua parte firmati: tunc ad eos expellendos natura incitatur, & aliquo indiget manũ porrigente, & hunc humorum motum ad aluum deducente. Eos uero qui aliqua in parte ſunt firmati humores, nõ oportet mouere. Sic igitur & illud dictũ eſt: Quicunq; inflammationes in morborum principio medicamento conantur ſoluere: nihil de eo auferũt, quod intentum eſt atq; inflãmatum. Neq; enim paſsio, ut quæ cruda ſit, cedit: quæ uero ſana ſunt, & morbo reſiſtunt, ſimul eliquant. Quòd autem Hippocrates uerbo medicari pro purgare medicamento, conſueuerit uti, omnes confitentur quicunque uel paruam habẽt de eius dictione noticiam. Nam ut quiſpiam alia omittat ipſius uolumina, & de ſolis poſthac ſcriptis aphoriſmis meminerit: nihil aliud ullo aliquo loco per uocem medicari in eis poſſe ſignificari intelliget, ueluti paulo poſt fiet manifeſtum.

2 In medicationibus talia educere è corpore, qualia & ſpõte prodeuntia, utile: quæ uero contrario modo prodeunt, cohibere oportet.

Sponte euacuari è corpore dicimus, quæcunq; ſine aliqua medicatione excernuntur, nonnunq; ea quæ noſtrum regit corpus potentia ipſum expurgante, nonnunquã ex irritamento aliquo, aut quia à uaſis non cõtineantur. Cum itaq; natura ſuperfluum euacuat, iuuatur animal. cum uero alioqui excernitur, caſus ratione: neq; inde utilitas ulla prouenit, et talis euacuatio praue affectionis eſt ſignum. Recte igitur Hippocrates conſulit imitari naturam. Eſt autem imitatio, in unoquoq; morbo tentare tales humores euacuare, quales nouimus in ſpontinis prodeſſe euacuationibus. Prius itaq; dictum eſt ab ipſo de omni euacuatione generalius. Sic & uaſorũ inanitio, ſiquidem talis fiat qualem fieri oportet: cõfert, & leuiter ferũt. Nunc uero de ſola purgatione eundem fecit ſermonem, quoniam de hac docere propoſuerat, in præſentis libri loco. Melius igĩ fortaſſe fuerit de omnibus euacuationibus quas medici moliũtᷓ circa ægrotantium corpora, nos quoq; ſermonem repetere. Fiunt enim hæ aliquando per medicamẽta totum corpus expurgantia, per uomitus & deiectiones: aliquãdo medicina partis alicuius eſt euacuatiua, ueluti quęcunq; per palatum & nares à capite abducunt ſuperfluitates. E genere autem ſuperfluitates abducentiũ ſunt, & quæ per tuſsim expurgãt, quæcunq; in pectore ſunt atq; pulmone, & quæ per urinas abducunt totius ſanguinis ſeroſam ſuperfluitatem. Clyſterem quoq; ex hoc genere feceris, & quodcunq; aliud totum corpus æqualiter non euacuat, quemadmodũ & uenę ſectio creditᷓ euacuare, & omnino ſanguinis miſsio quæcunq;, & quouis modo facta. Ex talibus autẽ eſt euacuationibus & quæ per uterum fit, & quæ per ora uenarum ſedis, ſiue per exercitia, & frictiones, et omnem motum, atq; calorem, & balneas calidas, præſertim nitroſas, ſulfureas, & bituminoſas, & ex accidenti inedia. Hæc ſiquidem omnia uidentur quidem totum corpus æqualiter euacuare. Si quis tamen exactius perquirat, inueniet non æqualiter euacuare. uerum in his cum ſit paruus exceſſus alterius ad alterum ſecundum eorum quæ euacuantur qualitatem & quantitatem, ideo æqualis euacuatio uidetur. quę uero pharmaca purgatoria nominantur, ſpeciem faciunt euacuationis manifeſte differentem: de quibus, ut dixi, nunc ipſi docere propoſitũ: non tamen quicq; plus docet, quàm quod de omnibus euacuationibus ipſe iam dixit. Vna etenim eſt omnium intentio, humor ſuperabundans: cuius noticia eſt perquirenda ex eo qui in toto corpore præter naturam color repræſentatur, & inſuper ex caſibus, & morbis, & tempore, & regione, & ætate, & conſtitutione, & natura ægrotantis, & ſtudijs, & uictu: ueluti (ſi ita contigerit) colore pallidiore in toto corpore apparente, quemadmodum in illis qui regio morbo laborãt, non euacuata per ſedem bile, aut puſtulis aliquibus binoſis per totum corpus diſperſis: particulatim autem, ſi morſus in uentriculo aliquis, atq; faſtidium

ſtidium ſentiatur,& adſit cibi appetētiæ defectus, ac ſitis, ore ad amaritudinem alterato, aut quia in aliqua parte corporis ſit eryſipelas, aut quia tertiana febris hominem habeat, aut ex ardentibus illa quæ ex amara fit bile. Nã in his omnibus flaua bilis abundat:atq; idcirco conabimur ipſam educere illis medicamētis quæ bilis eductiua ab effectu nominantur. Atq; hoc eſt quod ab Hippocrate dicitur: Si qualia oportet purgari, purgentur: cōfert, & leuiter ferunt. Quod enim dicitur-qualia oportet-abundantiam ſignificat humorũ uidelicet ſua qualitate infeſtantium ægrotantem. Ob hanc igitũ cauſam ait tales conferre euacuationes. Sed quoniam omnes artificioſæ in actionibus coniecturæ aliquando aberrant: (ſimilitudines etenim, ut ipſe inquit, non ſolum uulgares, ſed etiam medicos B eruditos aliquando decipiunt) alterum nobis dedit indicium bonarum euacuationum, tolerantiæ facilitatē: ut & in hoc fiduciam habeamus, quòd recte fecerimus euacuationem. Quod igitur in flaua bile dixi, ueluti in exemplo, hoc idem mihi & in atra intellige. Nam & in hac color totius corporis ad nigritiem tendit, & puſtulæ nigræ fiunt ex atræ bilis colore: & quicunq; morbi ex eius fiunt exuperantia, multitudinem humoris indicant manifeſte: quemadmodum elephas, cancer, & quartanus circuitus ex melãcholico humore generantur: & lien magnus, & uarices denigratæ, ſunt eiuſdem humoris alumnæ paſsiones, quemadmodum & quæ melancholia nominatũ, & omne mentis delirium, cui ira, temeritas, atq; immanitas iungitur. C Hippocrates uero etiã ex menſtruis, ſuperabundantem in fœminis humorem cōiecturabatur: & ſcripta ſunt ab eo indicia, in primo libro De muliebribus. Ex his igitur, q; atra bilis abundet, dignoſcere oportet: & has habentem intentiones, ad eius accedere euacuationem. Secũda autem in ipſa euacuatione intentio habenda, eſt tolerantiæ facilitas. Quæcunq; uero de atra bile & flaua ſunt dicta, hæc mihi & in pituita intellige, tumores ueluti inflatos, puſtulas, totius corporis colorem ad humoris ſpeciē, febres quotidianas, mentis pigritiem atq; torporē, ſomnos profundos, capitis grauitates, & quoſdam acidos ructus, quando in uentriculo ſuperfluitas aderit. Hæc enim omnia ſuadent medicamentum dare pituitam purgans. D Facta uero iam purgatione, tolerantiæ facilitas atteſtabitur & dignotioni, & ei quam auſus es facere propter ipſam, euacuationi. Ad dignotionem uero, & ſpem euacuationis, habes etiam conferentē aliquid non ſolum ætatem, uel naturam ægrotantis, ſed etiam anni tempus, & præſentem conſtitutionem, præterea & regionem, & uictum antecedentem, unà cum aliis uitæ inſtitutis. Etenim didiciſti ut hæc omnia, nonnulla pituitã, nonnulla flauam bilem, nonnulla atrã exaugent. Hæc quidem omnia, ut dictum eſt, ſunt intentiones exhibendi medicamentum, uim habens humorem infeſtantem expurgandi. In ipſa uero euacuatione altera erit intentio, uel nobis ferens recti iudicij teſtimonium, uel erroris. Recti quidem iudicij, tolerantiç

A facilitas: erroris autem, difficultas. Nam infeſtantium humorum euacuationem facile tolerabunt ægrotantes. Si quid uero aliud, & non quod infeſtat, euacuatur: neceſſarium eſt omnino male tolerare. Quod igitur, ut dixi, in principio libri per unum oſtendit aphoriſmum, ita ſcribens: Sic & uaſorum exinanitio, ſiquidem talis fiat qualem fieri oportet, confert, & leuiter ferunt. Id in hoc loco nunc in duas ſecans partes in medicationibus, per priorem quidem hunc ſermonem quæ ſint conferentes purgationes docet, per alterum autem qui ſequitur, admonet, ut tales euacuationes firmum indiciũ ſubſequatur, facilitas tolerantię. Exempla uero ipſe appoſuit earũ quæ ſponte fiunt euacuationum ad bonum, multa quidem in libris Epidemiarum, pauca uero in hoc ipſo libro Aphoriſmorũ, qualia huiuſcemodi ſunt: Quē aqua inter cutē habet: per uenas in uentrē aqua fluente, ſolutio. Si lippitudo adſit: ab alui profluuio capi bonũ. Quibus biliosæ deiectiones, ſurditate ſuperueniente ceſſant: & quibus ſurditas, bilioſis factis ceſſat.

3 Si qualia oportet purgari, purgētur, cōfert, & leuiter ferũt: cōtraria uero grauiter.

Prius hic aphoriſmus à nobis expoſitus eſt in præcedētis aphoriſmi expoſitione: ſcriptus etiam in ſuperiore libri parte, iiſdē uerbis: quare & nonnulli eum de hoc loco ſuſtulerunt.

4 Medicari æſtate ſuperiores magis, hyeme uero inferiores.

Subaudire oportet, uidelicet uentres. Recte autem æſtate purgat ſuperius, quoniam & qui tunc humor ſuperabundat, flaua bilis eſt, & omnino tota natura animalis propter ambientē caliditatem magis ad ſuperiora mouetur. Quælibet autem ſuperfluitas, eò quò uergit, ducẽda eſt per loca conuenientia: quemadmodũ ipſe in libro De humoribus ſcripſit. Addidit huic aphoriſmi ſermoni uerbũ-magis-neq; ſimpliciter dixit: Medicari æſtate ſuperiora, hyeme uero inferiora. Nã etſi nō ſæpe, raro tamē tēpore æſtatis humor phlegmaticus uiſus eſt abũdare, ſicuti hyeme aliquãdo flaua bilis.

5 Sub Cane, & ante Canem difficiles ſunt medicationes.

Nam & exuſta tunc noſtra natura non fert eam quæ à medicamentis purgantibus, prouenit acrimoniam. Quare plures quoq; purgati hoc tempore incidunt in febres: & natura ob æſtum imbecillis, magis ex purgatione diſſoluitur. Sed & purgatio hæc praua fiet, cum calor aeris ambientis in partem trahat extrinſecam, cōtrariam ei ad quam medicina ducit humores. Sicuti enim balneæ calidæ natura aptæ ſunt obſiſtere purgationibus, ſic & calor æſtatis, tunc præcipue, quum ſeipſo uehementior extiterit.

6 Graciles, & facile uomentes, purgare ſuperius, cauentes hyemem.

Et hic addere oportet, quod paulo antea dictũ eſt uerbũ-magis-Magna enim ex parte graciles ſunt bilioſi. Si igitur hoc acceſſerit, ut ſint ad uomendum

mendum faciles: sunt per superiora purgandi, nisi obsistat hyems. Nam suprà dictum est, medicari æstate superiores magis, hyeme autem inferiores oportere.

7 Vomentes uero difficulter, & mediocriter bene carnosos, per inferiora, cauentes æstatem.

Si facilis ad uomendum, & gracilis sit, per superiora purgandus est, nisi sit hyems, hoc est æstate, autumno, & uere. Sin difficulter uomat, & mediocriter bene carnosus sit: per inferiora, si res urgeat, solum cauēdo æstatem: aliud autem anni tempus non oportet cauere.

8 Tabidos uero, cauentes ad superiora purgationes.

Ad superiores, inquit, purgationes nunquam tabidos duxeris, ueritus scilicet instrumentorum quæ respirationi obseruiunt, imbecillitatem. Per tabidos autem intelligere oportet, uel eos qui morbum à Gręcis phthisin nominatum patiuntur, uel qui ad eū sunt natura proni: de quibus ipse in primo libro Epidemiarū scribit: Et maxime moriebant quibus natura ad tabem prona erat. Est autē his pectus angustū, & qui in eo cōtinetur pulmo.

9 Melancholicos aūt plenius per inferiora, eadem ratione contraria opponentes.

Ventres inferiores, uidelicet melancholicorum oportet eadem ratione plenius medicari. Plenius autē dixit pro fortius. Quia uero ad inferiora declinat hic humor, nō sine ratione ipsum iubet per uentrē inferiorē euacuari, sicuti flauam bilem per superiorem, cum sit leuis humor, & sponte continue fluitet. Cōmune igitur ambobus est, ut ducantur quò uergunt, per loca cōuenientia: proprium autē alteri quidem humori, per superiora loca euacuari, quoniam ad hæc uergit: alteri uero per inferiora, quoniam & ipse ad ista declinat. Contraria itaque est per superiora euacuatio illi quæ fit per inferiora: quorum utrunque fit secundum unam communem rationē. Quare recte dixit Hippocrates: Eadem ratione contraria oponentes.

10 Medicari in ualde acutis, si materia turget, eadem die: tardare enim in talibus malum est.

Dictum est & à me prius, quòd uerbū turget Hippocrates transtulit ab animalibus quę ad coitum properant, cum naturali quadam cōcupiscentia moueantur ad seminis excretionem. Ostēsum est enim in libris De semine, quòd fœmina etiam in coitu semen excernit. Quando igitur uel in toto corpore similis huic fuerit naturæ impetus ad excretionem superfluitatū, uel si non in toto corpore, saltē in partibus principalioribus: tale quid consueuit Hippocrates per uerbum turgere significare: & statim per medicamentum euacuationem faciendam indicat, prius quàm uel robur corporis dissoluatur, uel febris caliditas augeatur, uel ad aliquod membrū principale decumbant ij qui per corpus uagantur humores. Quòd autem ual-

A de acutos morbos nominauerit, quos prius per acutos dixit, unicuique liquet. Et quidem quòd horum iudicationis terminus est prima septimana, dictum & à me prius hoc est.

11 Quibus tormina, & circa umbilicū dolores, & lumborum dolor, qui neque à medicamēto, neque aliter soluitur: in aquam inter cutem siccam firmatur.

Tormina fiunt & propter morsum uehementem, et propter spiritum flatuosum, qui non habet exitum, sed in intestinorum inuolucris est interceptus. Quòd uero dolores ad tales affectiones consequantur, nemini dubium. At cum circa umbilicū ac lumbos se firmauerint, & postea neque à medicamentis, neque alijs soluuntur auxilijs: quædam
B est earum partium habitualis intemperatura: quæ magna ex parte perseuerans, eam aquam inter cutem efficit, quæ ab Hippocrate sicca nominatur. Vocatur autem hic morbus à posterioribus medicis tympanias, quoniam abdomen percussum talem sonum edit, qualem tympana. Nam & in illis per pellem extentā inclusus aer percutitur, quemadmodum is qui in hoc morbi genere, in profundo locatur. Quòd uero & hoc morbi genus ex tumoris similitudine hydropē, id est aquam inter cutem Hippocrates nominet, est manifestum. Non tamen humidum est, sicuti qui ascites ab utris similitudine dicitur: in quo materia collecta nō est flatuosus aer, sed humor aquosus. Videtur autem à
C maiori frigiditate generari aquosus hydrops, quē asciten uocant: quoniā in membrana abdominis interiore humor ueluti in utre quodam continetur: à minore autem tympanias. Neque enim humida substātia in flatuosum aerem sine calore aliquo potest transmutari.

12 Quorum alui, intestinorū leuitate laborant: hyberno tēpore supra purgari, malū.

Morbum in quo celeriter ea quę comeduntur, talia deijciuntur qualia deuorata fuerint: leuitatē intestinorum nominant. Fitque ex potentiæ cōtentiuæ debilitate: sed consequitur ad omnium quæ ad aluum pertinent instrumentorum intemperaturas, hoc est ipsius uentriculi, in quem cibos de-
D uoramus, & eorū quæ ex hoc suscipiunt atque trāsmittunt intestinorum. Fit etiam quandoque leuitas intestinorum ex aliqua summas partes occupante exulceratione, simili illis quæ in ore fiunt, quas Græci aphthas nominant. Intemperaturæ igitur nonnunquam fiunt habituales (sic uero nomināt illas quæ ipso corporum habitu læso fiunt) quandoque propter frigidam pituitā, qualis est acida maxime. Earum autem quæ in summa parte hærent exulcerationum, causa est humor acris & tenuis. Hic igitur etsi per superiora purgari debet, quoniā huiuscemodi humores magis fluitare soleant, quàm ad inferiora secedere: non tamen hoc hyeme faciendum est: sicuti etiam superius est dictū. Alter uero pituitosus, quādo adhæserit intestinis, nunquā est per superiora purgandus, hoc est per

uomitoriam medicinam. Sola enim euomi natura apta sunt, quæ in uentriculo cōtinentur: eorum uero quæ cōtinentur in intestinis, nihil potest per uomitus euacuari.

13 Ad elleboros qui nō facile supra purgantur, eorum corpora ante potionem pluri cibo, atq; quiete humectanda sunt.

Prius oportet tentare eum qui elleborum sumpturus sit, quomodo se habeat ad superiores purgationes, hoc est ad eas quę fiunt per uomitiones. Fiat aūt periculum per medicamenta uomitoria, quæcunq; sunt mediocria. Si igitur non facile purgari uideatur, non oportet huiuscemodi hominē ad elleborum ducere antequam præparetur. Hoc aūt fieret, si per cōtinuos uomitus assuescat is qui est sumpturus elleborum, ad prompte uomendū. Verum hoc, ut paruum aliquod, atq; omnibus notum, Hippocrates prætermisit. Melius autem fieret prius humectando corpora. Præhumectantur autem plurimo alimento, atq; quiete. Ac de quiete quidem clarum est. Sicut enim exercitia sunt apta natura exiccare: sic & requies (quod ociū est, & ab exercitatione uacatio) seruat humiditatem. Cibus uero non simpliciter plenior est aptus natura humectare, sed quicunq; nullam habet fortem qualitatem, hoc est neq; acerbā, neq; acrem, neq; salsam, neq; amaram. Forte autem neq; simpliciter cibus, hic qui talis est, appellandus est, sed hoc totū, cibus medicinalis: Nam illi qui est cibus simpliciter, soli hoc inest ex omnibus, ut ex sua natura, non autem ex accidenti solidas partes animalis humectet, hoc ipsum non per se, sed ex accidenti aliquo faciente quiete. Quia enim eam quæ prouenit ex cibo humiditatem non exiccat, idcirco dicitur humectare. Aqua uero neq; epota, neq; extrinsecus occursans, natura apta est solidas animalis partes humectare. De talibus autem perfectiorem posset quispiam habere doctrinam legendo librum nostrum De potentijs naturalibus, & librum de marcore.

14 Cum biberit quis elleborum, ad motiones quidem corporum ducere magis: ad somnos uero atq; quietem minus. Indicat autem nauigatio turbari motione corpus.

Ipse attulit causam ob quam eorū corpora moueri præcipiat, qui assumpserunt elleborū. Quies siquidem in eodem statu conseruat, motus uero transmutat atq; alterat corpus: ut indicat nauigatio, quæ motus quidem est, turbat autem corpora adeo ut & uomitum excitet. Cum igitur talis motus sit sufficiens & solus ad uomitum corpus præparare, fit sanè rationabile, ut si uomitorio medicamento cōiungatur, aliquanto maiorem habeat efficaciā. Quidam pro nauigatione nauseam scribunt, ut sit sermo talis. Ostendit autem & nausea quæ uehementioribus corporis aduenit motionibus ex motione corpus perturbari. Liquet autem quòd & hic sermo eandē uim habet cum priore.

15 Cū uolueris magis ducere elleborum moue corpus: cum uero sistere, somnum facito, & non moueto.

Prior quidem aphorismus, quomodo oporteat hominem qui elleborū sumpsit, ad purgationem præparare, nos docuit: præsens uero quomodo sistere purgationem. Non est autem absq; ratione, quòd ea quæ sistunt purgationem, sint contraria ijs quæ uomitum cient. Si igitur motiones ciebāt, sistēt quietes: & multo magis somnus, in quo motus animales ociantur, qui & per sensum fiunt, & præterea per musculos, in motibus qui fiunt ex appetitu, & nostra uoluntate.

16 Carnes sanas habentibus elleborus periculosus. facit enim conuulsionem.

Quod in præcedētibus dixerat in omnibus purgationibus, hoc nunc in ea sola dicit quæ fit per elleborum: adeo ut duo aphorismi possint inuicem iungi, tali modo: Qui corpore bene se habent, difficile est medicari. Sic ergo & elleborus carnes sanas habentibus periculosus est, conuulsiones enim facit. Habet nanq; elleborus istud præcipuum, facere conuulsionem, propter operationis uehementiam.

17 Si quis febrem nō habens, abstineat à cibo, & cordis morsum, seu uertiginem patitur, & oris amaritudinem sentit: purgatione indigere per superiora significat.

Abstinentia à cibo idem significat, quod inappetentia. Cordis autem morsus, est cordis, hoc est oris uentriculi, passio. Prisci siquidem & hoc cor nominabāt. Vertigo autem est quando simul res conspectæ uidentur circumuolui, & sensus uisus repente destruitur, sibiq; tenebras circumfundi opinentur. Fit autem hoc ore uentriculi à malis humoribus morso. Nam propter neruorū magnitudinē, qui ad ipsum à cerebro ueniunt, hac parte patiente, animæ opera detrimentum patiuntur. Hi itaq; casus sunt cōmunes humorū omnium mordacem habentium naturam. Os autem sentire amaritudinem, solius bilis quæ pallida & flaua nominatur, est opus: quare rectè in huiuscemodi inquit Hippocrates significari quòd oportet purgari per superiora. quod explanatum, talem habebit interpretationē: Huiusmodi casus significant medico, indigere hominem purgatione per superiora, hoc est per uomitiones.

18 Supra septum trāsuersum dolores, qui purgatione indigent per superiora purgatione indigere significant: quicūq; uero inferiora molestant, per inferiora.

Hic aphorismus quod antea in uno dolore docuit oris uentriculi, hoc ad omnes extendit dolores. nam clarum est ut quicunq; supra septū transuersum consistunt, purgatione indigentes consulat per superiora purgari, quicunq; infra septum transuersum, per inferiora. Addidit autem sermoni, purgatione indigētes, ne quis forte arbitretur

curare

curare Hippocratem omnes dolores simpliciter per euacuationem. Neq; enim nunc dicit hoc, sed quòd secundum humorum infestantium motiones, oportet etiam facere uacuationes: & neq; supra septum transuersum dolores per subducentia medicamenta euacuare, neque infra consistentes per uomitiones.

19 Qui in medicamentis purgati non sitiunt: non quiescunt priusquam sitiant.

Qui purgantur: nonnulli statim sitiunt, nonnulli postea. fitq; hoc propter ipsius uẽtriculi affectionem, & propter datum medicamentũ, & propter humoris euacuati naturam. Ventriculi quidem ratione, qui ex caliditate, uel siccitate, uel ambabus qualitatibus prompte ad sitiendum perducatur, siue hoc natura insit ei qui biberit medicamentum, siue illo solum tempore. Ratione autem medicamenti, cum acre fuerit, & calidũ, ac mordax: Propter humorem uero euacuatum, quãdo bilis amara fuerit. Hisce quidem de causis fiunt sitibundi: ex cõtrarijs uero longo tempore sine siti perseuerant, quando uel frigidiorem, & humidiorem uentriculum habuerit homo qui purgatur, aut ab initio, aut tempore purgationis, uel quando medicamentum omni uacat mordacitate, & tertio quando humor pituitosus aut aquosus extiterit. Verũ & in his, quando abunde fuerint euacuati, consequitur sitis. Sufficiens etenim est & ea quæ ex euacuatione prouenit siccitas, ipsam efficere. accedit præterea medicamenti purgantis uis, habentis aliquam etsi neq; manifestam neq; sensibilem, attamen latentem acrimoniam ac caliditatem.

20 Non febricitantibus si tormina acciderint, & genuum grauitas, & lumborum dolor: purgari inferius oportere significatur.

Sicuti paulo antea docuit signa eorum quos oporteat purgare superius, ita nunc docet ea per quæ cognosceret aliquis quando oporteat inferius purgare. Est autem communis utrisq; ratio in differentibus casibus. Nam pro motione noxiorum humorum, facere oportet euacuationes.

21 Deiectiones nigræ, qualis est sanguis niger, sponte uenientes, siue cum febre, siue sine febre, pessimæ, & quanto colores praui fuerint plures, tanto magis malũ est: cum medicamento uero melius, & quanto colores plures fuerint, non malum est.

De deiectionibus nunc ipsi est sermo, quę à priscis medicis nigræ uocantur, bilis uero nigra exquisite non sunt. Nam acre, & corrodens, & acidũ non habẽt: ac quod multo plus est, in terram effusæ ipsam non fermentant: uerum sunt ut quis eius describens imaginem planè diceret: ueluti sanguinis limus, qualis & uinis crassioribus iam cõsistentibus solet subsidere, quem fæcem nominant. Hęc si diutius moretur in corpore, & neq; per aliquem sensibilem effluxum neq; occultum excernatur, uerum transmutetur, atq; putrescat, fit bilis nigra

A exquisite. Antequam uero hæc generetur, splen trahit eam quæ est ueluti sanguinis fæx, hepar expurgans: quemadmodum in cõmentarijs De potentijs naturalibus est demonstratum. utitur itaq; hoc melãcholico humore ad sui nutritionẽ splen: & quantam ipse fecerit superfluitatem, hanc rursus totam expellit ad uentrem unà cum alijs superfluitatibus excernendam. Si quando igitur neque splen bene expurgauerit: & ille qui in hepate continetur sanguis, multum huius limosæ superfluitatis habuerit, accrescetq; debilitas uisceri, ita ut in seipso continere superfluitates non possit, tunc illæ quæ nigræ uocantur, fient deiectiones, de quibus nunc sermo habetur ab ipso. Adiecit autẽ suo sermoni, ueluti sanguis: tale quiddam ostendens.
B Qualis sit sanguis denigratus dũ per intestina defertur, tales sunt nigræ deiectiones. Nam extremę dementiæ fuerit existimare, sanguini secundũ naturam se habenti, tales deiectiones assimilari. Fiet etenim hæ & rubræ, & nigræ. Atqui impossibile est sanguinẽ eundem, & rubrum, & nigrum esse: Plurimas uero huiuscemodi deiectiones in pestilenti hoc morbo longo conspeximus: quæ nõ magis in ijs qui exitio proximi erant, q; in alijs saluandis apparebant: non tamen uel in principio, uel in cremento morborũ conspiciebantur. Tunc enim quæ euacuabantur, erant & flaua & fulua colore colliquamenta. quæ uero postea apparebant, nigra erant, ueluti sanguinis fæx, siue ipso superassato habuissent generationem, siue cum aliquam ex
C traneam putredinẽ assumpsissent, illis quæ in uentriculo fiunt cruditatibus proportionalem, quando ad uitiosos humores corruptio terminauerit. Quare ab initio quidem nunquam ad bonum fiunt huiuscemodi deiectiones, magnam uisceris læsionem ostendentes: ad morbos uero consistentes sequuntur sæpius, natura superfluitates expurgante. Non tamen istud hoc in aphorismo adiecit Hippocrates, quamuis alibi quidẽ dixerit in uniuersum, signa iudicatoria non statim apparent: in sequenti autem aphorismo particulatim, dum inquit: Morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis uel supra uel infra exierit, letale est. Nũquid igitur satis uisus est sui animi manifestare sentẽtiam, utens hoc uerbo -uenientes- quod temporis spa-
D tium ostendit, tanquam uel per morbũ totum, uel per longum ipsius tempus tales ueniant deiectiones? Si enim aliquod unum tempus ostendere uoluisset: omnino uel conspectæ, uel progressæ, protulisset -non- sponte uenientes. Hoc enim uerbum -uenientes- non progressæ, sed prodeuntes, significat. Assumpto tamen medicamento quod uim habet purgandi nigra, talia deijci nihil mirũ. Sic itaq; multi deiectionum colores præter naturam, sponte quidem euacuati, multarum, atq; malarũ in corpore affectionum sunt signa. à medicamento autem ducti uim habente plures humorum species euacuare, nihil absurdum significant.

22 Morbus quibuslibet incipientibus, si atra bilis uel supra uel infra exierit, letale.

Facta est à nobis & in antecedente aphorismo distinctio inter humorem melancholicũ, & nigrã bilem, de qua nunc sermo habetur ab ipso. Et causam ob quã ab initio letales sint huiuscemodi humores, postea uero iudicatorij appareant, in illo aphorismo sufficienter percurrimus: sed & nunc repetemus, quoniam ea quæ sunt ad artem maxime necessaria, sępe tractare sit melius. Quando aliquis incipit morbus: si quid excernitur, nihil tunc excernit naturæ ratione, sed sunt omnia casus pręter naturã earum quæ sunt in corpore affectionũ. Quo enim in tempore à causis quidem morbum facientibus natura grauatur, adest autem cruditas humorum, tunc aliquid bene euacuari est impossibile: siquidem oportet coctionem præire, subsequi uero discretionem, & postea euacuationẽ, ut bona sit crisis, siue iudicium. Hæc aũt nos ipse docuit in primo libro Epidemiarum, ita inquiens: Coctiones, iudicij celeritatẽ salutisq; securitatem significãt: cruda aũt & incocta & ad malos abscessus conuersa, iudicationis sublationem, uel dolores, uel longitudinem, uel mortes, uel eorundem malorum reditus. Quando igitur post morbi coctionem aliquis humor uitiosus excernitur, tunc corpus à natura expurgatur. Et propter hoc atrabilis, & alius omnis huiuscemodi humor, ubi signa coctionis in morbi processu apparuerint, bonam significat euacuationem. Si uero aliter excernãtur sine signis coctionis, exitialis est casus. Quare cum in morbi principio semper sint signa cruditatis, mala semper erit humorũ talium euacuatio.

23 Quibuscunq; ex morbis acutis aut diuturnis, uel ex uulneribus: siue quouis alio modo exteuatis, nigra bilis, siue uti sanguis niger desubter exierit, postridie moriutur.

Sermo in hoc aphorismo est potẽtia talis, Siue atra bilis (de qua antecedẽs docuit aphorismus) siue nigra quæ sanguini assimilant (de quibus hic est aphorismus) ijs qui ad extremã extenuationẽ uenerint, apparuerint, postridie moriuntur. Est enim in talib. natura imbecillis adeo ut nõ possint concoquere neq; discernere neq; excernere quæ ita praua existũt. Propter morbi igitur magnitudinem cum contineri nequeant, effunduntur, & idcirco grauem mortem non in postremis afferunt, ut in alijs contingit morbis propter uirium imbecillitatem. Ostendit tamen in hoc aphorismo manifeste, quòd & in priore, cum dicebat, Deiectiones nigræ qualis sanguis: subaudire oporteat, niger: ut tale sit plenum, Deiectiones nigræ, qualis sanguis niger. Ostẽdit aũt & nos bene à nigris deiectionibus bilẽ nigrã separasse. Illæ enim sanguini denigrato similes uidentur, differentes in eo q; fusæ sunt, & non concretæ, ut illæ. Nigra autem bilis & in eo quòd fusa est absq; cõcretione, & quia fulgentem habet nigredinẽ: & præterea mordax est, sicuti acetum, & terram abradit, atq; fermentat, quorum nihil nigris deiectionibus adest.

24 Difficultas intestinorum, si ab atra bile inceperit, letalis est.

Ab illa quæ à quibusdã pallida, ab alijs bilis flaua nominatur, magna ex parte incipit intestinorũ difficultas, abrasis primũ in summa parte propter humoris acrimoniam intestinis, postea uero exesis adeo ut exulcerẽtur. Hanc igitur intestinorum difficultatem sæpe sanauimus. Quæ uero ab atra bile fit, insanabilis est prorsus, cum nihil differat à cancro ulcerato. cum igitur hic cancer in summa parte consistens, sit aut cum difficultate sanabilis, aut omnino insanabilis, quamuis possit continuo medicinã habere insidẽtem: rationabile est illum qui occupat intestina, non solum quia nullum illi medicamentum cõtinuo adhærere potest, uerum etiam quia semper ab alimẽti superfluitatibus tangitur, esse penitus insanabilem.

25 Sanguis quidẽ supra, qualiscunq; fuerit, malus: infra aũt, bonum est nigra deijci.

In superioribus aphorismis sermo habitus est ab ipso de ijs quæ uel per os, uel per sedem excernuntur. Quare etiam in proposito aphorismo quando ipse dicit supra, solam quæ fit per os excretionem intelligemus, illa quæ fit per nares omissa. Hanc itaq; ait omnino esse malam, qualiscunq; fuerit is qui excernitur sanguis, hoc est, siue spumosus, siue ruber, siue flauus, siue niger, siue aquosus, siue crassus. Melius enim esse inquit, ut infra exeat, nõ tamen more erumpentis sanguinis, sed paulatim fluẽtis, ita ut sui exitus tarditate denigretur. Ipsum itaq; sanguinem confluere omnino ad aliquod intestinum, malum oportet existimare. Melius autem quando paucus, quàm quando multus ueluti erumpẽs excernitur. Quare quod legitur-bonus-non tanquam proprie dictum, sed tanquã in comparatione melius diceret, est accipiendum, quasi ita diceret: Infra autem melius nigra deijci. Vere enim hoc eligibilius, quàm per os quocunq; modo sanguinem ferri. Hoc siquidem dixerit quispiam, ut eam quæ uidetur in uerbis Hippocratis repugnantiam dissoluat, dicentis, nunc bonum esse ut nigra deijciantur, cum tamen paulo antea pessimum id esse dixerit. Possumus etiam uocabulum-nigra-sic accipere, quemadmodum ipse in Epidemijs dixit, de sanguine ex uenis, quas hæmorrhoidas uocant, profluente, tanquam sanante melancholicas passiones. Reuera enim iam factæ melancholiæ maximum est remedium sanguinis ex his uenis profluuium: quam etiam, si futura sit, prohibet. Sic itaq; nobis intelligẽtibus, sermo talis erit: Sanguis supra, qualiscunq; fuerit, malum: infra uero per hæmorrhoides, bonum, quando nigra euacuantur: hoc est quando hominis natura multum talem accumulauerit sanguinem. Aliter non est assuefaciendum ei quæ fit per hæmorrhoidas euacuationi, ut quæ periculosam habeat utranq; immoderantiam, siue supra modum sanguis excernatur, siue ex toto supprimatur.

26 A difficultate intestinorum habito, si ueluti carunculæ exeant, letale est.

In difficultatibus intestinorum, quę nuper incepere, quędam corpora pinguia excernuntur: post

hæc

hæc autem, si non sedatæ fuerint, quædam ramenta intestinorum, ablata ipsorum superficie interiore, quæ membranosa existit & densa, illi quæ cutem exterius contegit summę cuticulæ proportionalis. Post hæc autē aliquid ex ipsa abraditur substantia intestinorū, in quo tempore nō adhuc fieri difficultatē intestinorum, sed iam factā atq; completā dicimus esse. Quando igitur partes adeo magnę intestinorū excernuntur in difficultate intestinorum, ut possimus eas carnes nominare: letalem ait esse morbum, cum neq; caro concrescere, neq; cicatrix obduci in tali possit exulceratione.

27 Quibus in febribus sanguinis fluxerit multitudo quacunq; ex parte: cum reficiuntur, alui ijs humectantur.

Calore natiuo debilitato ex profluuio sanguinis, neq; cibi bene concoqui, neq; in sanguinem transmutari, ac quod multo plus est neq; distribui possunt per corpus: propterq; hæc omnia, aluos fieri humidiores par est, donec processu temporis uires suas natura recuperauerit.

28 Quibus biliosæ deiectiōes superueniēte surditate, cessant: & quibus surditas, superueniētibus biliosis deiectiōibus, cessat.

Non de ea quæ ex habitu difficulter soluitur, surditate nunc illi sermo est, sed de ea quæ repente in febribus, uel aliter fit, recurrēte ad cerebrum bile. Ipsa siquidem cum meatus auditorios occupauerit, efficit surditatem. Cum uero hinc ipsam natura expellente, ad excretionem peruenerit, soluit surditatem.

29 Quibus in febribus sexto die rigores fiunt, difficile iudicium sequitur.

Quicunq; ad febres, & pręcipue ardentes, rigores superueniunt: iudicium habere solent bonum atq; perfectum ubi in die iudicatoria fiunt, & cum signis coctionis: non bonum aūt neq; perfectum quando uel diei uel coctionis signa fuerint imperfecta. Quòd igitur cōcoqui oporteat quæ bene iudicari debeant, in primo libro docuit Epidemiarū per ea uerba quæ paulo antea diximus, quorū initium: Coctiones celeritatem iudicij, salutisq; securitatem significant. Quòd autem neq; in omnibus diebus, & in Prognostico scripsit, & in hoc ipso Aphorismorum libro, & pręterea in primo Epidemiarum. Collecta autem sunt à nobis hæc omnia opportuneq; exposita: quæcunq; quidem de diebus iudicatorijs ab eo scripta sunt, in tractatu De diebus iudicatorijs inscripto: quæcunq; uero de signis coctiōis, in altero de iudicijs. Dictum autē & in ipsis est de eo quod fit in die sexta iudicio: de quo nunc etiam faciēs mentionem, ait eos qui in hoc die fiunt rigores, difficile habere iudicium, hoc est uel malum afferre iudicium, ac si male iudicantes dixisset, uel non firmiter, Imo in quibus facile foret fieri recidiuā: uel in longum tempus extensos, ac si difficulter solubiles dixisset. Cum casibus uero quandoq; difficilibus sextæ diei iudiciū fit: de quibus omnibus integre scripsimus, in ijs

A quas nuper nominauimus tractationibus. Hęc igitur in hunc modum fieri etiam ipsa experientia testatur: ipsorum autem causas longum esset in præsentia exponere. De diebus enim iudicantibus, tertio diximus libro De iudicatorijs diebus: de rigore autem in opere ad id seorsum dedicato.

30 Quibuscunq; accesiones fiunt: quacunq; hora febris dimiserit, si eadem cras occupauerit, iudicium habent difficile.

Supponatur quispiam prima die cœpisse febricitare hora tertia, & quieuisse quauis alia hora: deinde die secundo eadem hora tertia cœpisse, mox cessasse febrem quacunq; hora: et tertio rursus die hora tertia cœpisse, mox rursus quouis tempore fi-B nita febre: cœpisse iterum quarto die eadem hora tertia: & ita deinceps seruari quidem semper horā tertiā in qua accesio suum facit initiū, non seruari autem alias in quibus finitur: hunc qui tali laboret morbo, necesse est temporibus longioribus ægrotare ijs qui non habent horā initij accesionis ordinatam. Hoc quidem nos ab experientia comprobatum, dictum fuisse arbitramur. Sunt uero quidā qui tale aiunt esse quod dicit̄: Si primo die accesionem ęgrotus habuerit, exempli gratia, hora tertia: et (si ita cōtigerit) hora duodecima febris desierit: rursus die secundo hora duodecima cœperit febricitare: morbum aiunt difficile iudicium habiturum, cum neq; rationem ullam subijciant, neq; id ab experientia cōprobari, ostendere ualeant. Nec C uero, difficile habent iudicium, aliter possumus interpretari, q̄ difficulter solubile: ut tale sit quod ab Hippocrate dicit̄, Siue quouis die, siue tertio, siue quarto ægrotus habeat accesionē eadem hora, difficulter soluetur is morbus, siue multas, siue paucas accesio occupet horas. Hoc igitur (ut dixi) experientia comprobatur: eius uero causam talem esse opinandum est, causam accesionum ubi non fuerit fixa ac stabilita, non seruare eundē terminum aut circuitum: ubi uero firmata fuerit, seruare: atq; ideo difficulter solubilis est causa quæ fixa ac stabilita sit: facile uero solubilis, quæ talis nō est. Nam firmata, ut quispiā diceret, magnam uim demolientem exposcunt, quæ longo tempore, & per fortiora ac plura auxilia comparatur.

D 31 Lasitudinem habentibus in febribus: in articulos, & circa maxillas potisimum abscessus fiunt.

Dictum & prius est quòd lasitudinum nōnullæ quidem in multis accidunt motibus quæ simpliciter & proprie lasitudines nominantur: quidam uero neq; multis, neq; uehemētibus acti motibus, lassitudines pati consueuerunt. Tales itaq; lassitudines, non lassitudines simpliciter, sed spontaneas lassitudines nominare consueuerunt. Amborum autē ipsorum cōmunis est locus affectus: hic uero est totum genus in corporibus musculosum. Quæ uero ex motibus pluribus lasitudines accidunt, ipsis adest proprium peculiare, caliditas articulorum: quare in his nihil mirum ad articulos

abſceſſus decumbere:ut qui unà cum muſculis laborauerint,atq; ultra modum concaluerint. Spontaneis aũt laſſitudinibus, una ſola ratione euenit, ut fluxiones decumbant ad articulos, (ſicuti & omnibus alijs ferè morbis qui per abſceſſus iudicãtur)cum latiora ipſorum ſpatia prompte ſe habeant ad ſuperfluitates ſuſcipiendas. Rariores igitur in illis abſceſſus ſunt,in laſſatis plures: & pręcipue cum laſsitudo ſpontanea fuerit, & ex ijs maxime quibus ex multitudine laſſitudo ineſt. Erit igitur in aphoriſmo ſermonis hæc ſumma. Iis qui quomodocunq; in febribus laſsitudinem habẽt: ad articulos,& circa maxillas pręcipue abſceſſus fiunt. Hoc uero contingit propter eam quæ eſt in febribus caliditatem,relata multitudine ad caput, mox inde ſuſcipientibus illis qui circa maxillas adenes B exiſtunt,ſicuti qui circa inguina & alas ſunt, quando ad illas partes multitudo peruenerit.

32 Quibuſcunq; reſurgentibus ex morbis, ſiquid laborauerit, hic fiunt abſceſſus.

Siquidem labor & uehementem ſignificat motum & dolorem, & læſionem ſicuti prius dictum eſt:liquet & quòd laborare, pluri uti motu ſignificabit, & aliquem habere uel dolorem, uel lęſionẽ. in nonnullis igitur qui ex morbo cõualeſcunt, apparet, quando humores morbum facientes non ſatis fuerint expurgati, ſed quaſdam reliquerint ſuperfluitates, cũ laborantẽ ſiue dolentem partem quampiã habuerint, illuc decũbere abſceſſus: cũ labor quidẽ habeat cauſæ rationem, dolor uero ſigni. Nam in uehementioribus motibus & uires fiunt imbecilliores, & caliditas maior accenditur: C dolorq; iam fluxione decumbẽte perficitur. Hoc igitur,ut diximus,eſt ſignũ abſceſſus qui fit. Caliditas autẽ atq; imbecillitas ad locum affectum prouehit ſuperfluitates. Vtroq; igitͬ (ut diximus) modo accipere poſſumus uerbum-laborare-:toti tamen ſermoni qui nunc ab Hippocrate profertur, alterũ magis conuenit ſignificatũ:ſiquidem antea de laborioſis febribus locutus, deinceps autẽ rurſus,inquit: Sed & ſi quid antea laborauerit. Videtur enim prior aphoriſmus, cuius initium, Laſsitudinẽ habẽtibus in febribus, de laſsitudinibus morborũ habuiſſe ſermonẽ: in eo aũt qui nunc proponitur, de ijs qui fiunt in cõualeſcẽtibus:in ſequente uero, de illis qui morbum antecedunt. D

33 Sed & ſi ante morbum aliqua parte doluerit, hic morbus firmatur.

Siue quis uelit cõnectere duobus prioribus ſermonibus illum qui nunc dicitur,ad unius aphoriſmi integritatẽ, ſiue ſeorſum unumquenq; ſcribere, nihil refert: nam & cõmunitas eorum oſtenſa eſt,& ſingulorũ proprietas in ſermone prædicto. Dicetur autem & nunc à nobis denuo breuibus: Quando in morbo ſenſus aliquis laſsitudinis fuerit, expectare oportet ęgrotanti abſceſſum aliquẽ ad articulos fore, præſertim iuxta maxillas: Simili modo ſi quis ex morbo cõualeſcens, parte aliqua corporis laborauerit, uel ante quàm ægrotaret. Nam ut plurimum ſolet ad talia decumbere, in il-

A lis uidelicet morbis in quibus ſperatur abſceſſus futurus, neq; morbus per excretionem antea iudicandus. Dicta ſunt autem quędam & in pręcedentibus de talium morborũ dignotione, ſed ſermo uniuerſus in commentarijs De Criſibus ſiue iudicijs eſt explanatus.

34 Si à febre habito, tumore non exiſtente in faucibus, ſtrangulatio repente ſuperuenerit, letale.

Licet & ſimpliciter accipere initium aphoriſmi in quo ait: Si à febre habito, tanquam ita dixiſſet: Si homini febricitanti, tumore nõ exiſtente: Licet & cum maiori aliqua ſignificatione, quemadmodum ſolet in Epidemijs ſcribere, non ſimpliciter quouis modo febricitantem oſtendẽs, cum dicit, Febris ipſum habebat, ſed de eo cui magna inſit febris, ita loquens. Contingit autem & ſine magna febre, ſtrangulatione repente ſuperueniente, hominem interire. Ineuitabilior autẽ & citior mors, adeo ut neq; ex inopinato unq; homo ſaluetur, cũ uehemens febris detinet ægrotantẽ. Indiget enim huiuſcemodi febris(ut in ſermonibus De difficultate reſpirationis fuit à nobis oſtenſum) inſpiratione abundanti. inſpirant autẽ non ſolum non abundè, uerum etiã omnino parum qui ſtrangulantur. Neq; enim aliud eſt ſtrangulatio, niſi interitus ſubitus propter defectum reſpirationis: qui fit ex anguſtia alicuius inſtrumenti ex ijs quæ obſeruiunt reſpirationi. Nam anguſtia non eſt abſq; defectu reſpirationis, qui etiam ipſe fit: uel propter imbecillitatem potentiæ illius quæ mouet thoracẽ, uel propter uehementem frigiditatem uitalis principij. Strangulatio uero omnino fit ex anguſtia. anguſtia aũt, uel repleta intermedia regione quæ inter thoracẽ eſt atq; pulmonẽ, aut pulmonis cauernis, uel aliqua inflãmatione totũ occupãte uiſcus, uel aſperã arteriã, uel eam partẽ quæ eſt ueluti caput eius, quam nominant ſummũ guttur: quę etiã inflãmatio fieri aliquãdo ſolet in pręiacẽte ſpatio, quod fauces appellant. Nã & Homerus ita nominauit inquiens: Per fauces uinũ exiliebat, fruſtaq; magna. ſpatium illud laxius quod gulã & guttur præiacet, nominans fauces. Videtur autẽ & nunc Hippocrates hãc eandẽ partẽ eodem modo quo etiã Homerus, nominaſſe. Dicit igitur: Tumore nõ exiſtẽte in faucibus: tanq; poſsibile ſit ore multũ adaperto partẽ ipſam diligentius inſpicere: qđ in ſummo gutture fieri nequit. Fiet igitͬ ſermo uniuerſus huiuſmodi: Si à febre habito ſtrãgulatio repente ſuperuenerit citra tumorẽ fauces occupantẽ, letale eſt. Priſci etenim per tumorẽ & œdema idem intelligebant. Neq; nos latet triplicem eſſe tumorum differentiã. Vel enim ſunt cum dolore, quos iuniores inflãmationes nominant: uel abſq; dolore & duri, quos Græci ſcirrhos uocant: uel ſine dolore & molles, quos ijdem Græci proprie œdemata, id eſt tumores laxos appellant: & propterea ab antiquo uſu receſſerunt, ut qui non omnia præter naturã incremẽta ſub uocabulo œdematis complectantur. Cum igitur fauces ſine tumore ap

paruerint, strangulatio aũt repente superuenerit, solius summi gutturis est huiuscemodi affectio. Strangulantur (ut dixi) & propter morbos alios, quos paulo antea dixi. Repente autem strangulari, soli summo gutturi inest. Morbus enim quem Græci peripneumoniã uocant, non repente strangulat ægrotantes, uerum paulatim ab initio incrementum suscipiẽs usq; ad propriã consistentiam, in qua talem casum affert. Et si quod tuberculum & abscessus in pulmone fit, hæc quoq; passio diuturna est: sicuti & spatium inter pulmonẽ atq; thoracem pure repletũ, sæpius hominem strangulat, abscessu in ipsum disrupto, qui scilicet & ipse in lõgo tempore fuit constitutus. Nam asperæ arteriæ inflãmatio difficultatẽ spirandi quidem aliquam efficere potest, strangulatiorẽ uero nõ potest, propter magnitudinem meatus in ipsa latioris, & tunicæ tenuitatem. Impossibile siquidem est corporis adeo tenuis inflãmationem, spatium effatu dignum replere. Reliquum igitur est summum guttur, quod subitam possit facere strangulationem, quoniã in ipso angustatur pulmonis meatus. Musculi quoq; eius interiores unà cum ambiẽte tunica inflãmationem patientes, uiam spiritus ua'ent intercludere. Nominãt aũt medici quidam talem affectionem nõ per, s, synanchen, sed per, c, cynanchẽ: quibus placet faucium inflãmationem per, s, synanchen nominare. Nõnulli uero et parasynanchen, & paracynãchen nominant. parasynãchen, quando adiacentium faucibus musculorũ inflammatio fuerit: paracynanchen aũt quãdo intra summum guttur. Ex ijs igitur quæ dicta sunt, rationabile est talem affectionẽ summo gutturi aliquem inferre dolorem: & uidetur Hippocrates eius manifeste meminisse in libro Prædictionũ, hisce uerbis: Fauces dolentes, tenues cum quadã tolerandi difficultate strangulantes, uelociter exitium afferunt. Nunc uero dolentes nõ dixit, siue quia ex ijs quæ dixerat antea, poterat subintelligi: siue quia etiã absq; dolore aliquando dictã putauit in præcedente sermone fieri posse strangulationem. Etsi omnino potest esse sine dolore strãgulatio: ex talibus causis potest fieri: Possibile est multitudine humiditatis, pituitosæ præsertim, madefaciente tunicã summi gutturis interiorem fieri in ea absq; dolore tumorẽ. Possibile est etiã aperientibus ipsum musculis crassioribus factis, meatũ reddi angustiorẽ. Contingit & utrunq; cõiungi. Illudq; impossibile non est ut propter superfluam siccitatẽ musculi summi gutturis intrinseci supra modũ extenti meatũ reddant angustiorẽ. Qui uero sint hi musculi, & quomodo claudãt distenti summũ guttur, ostẽsum est in tractatu qui De uoce inscribit.

35 Si à febre habito collum peruertitur, et uix potest deuorare, sine ullo tumore, letale est.

Non amplius adiecit hic locum in quo inquit, Tumore non existente: sicuti in præcedenti aphorismo fauciũ meminit, inquiens: Tumore non existente in faucibus. Nos uero dicemus alterũ duorum uel ex communi subaudiendum esse in faucibus, uel in omnibus colli locis. Cum enim in nullo horum apparuerit, neq; ore aperto in faucibus, neq; extrinsecus tumor, hominẽ uero contigerit non posse deuorare, casus est exitialis: qui fit ex inflammatione aliquando musculorũ qui gulæ præiacent, aliquando gulæ ipsius. Est enim quædam societas partibus his per neruos ac ligamenta & ad spinalem medullam, & ipsam ambientis membranas, ac præterea ossa uertebrarum quæ his extrinsecus adiacent. Extentis itaq; ad partes inflammatas & ligamentis & neruis, trahi uertebras uel intra uel ad latus est necessarium: si in altera nerui propagine fieri tentionem contigerit, ad latus: si in ambabus, intra. Plenius autem de istis dicemus, librum De articulis exponẽtes, in quo ait fieri spinæ euersiones tuberculis crudis intra ipsam cõstitutis. Igitur in libro illo & gibbos fieri dixit tentis intra uertebrarum partibus, nõ solum incuruationes, & obliquationes. In secundo siquidem libro Epidemiarum, de proposita nunc in aphorismo angina uerba faciens, inquit: Erant autẽ anginam patientium tales affectus: colli uertebræ intrò uergebant, & extra apparebat collum habere cauitatem, & hac parte ad tactũ dolebat. In hoc itaq; sermone unam ostendit uertebræ euersionem ad intra factam: in præsenti uero aphorismo generaliori utens sermone, inquit: Si collum euertatur. Verbum enim euerti omnem quæ est ad id quod prẹter naturam, euersionem ostendit rectitudinis uertebrarum. In secundo autem libro Epidemiarum sermoni adiecit: Et hac parte ad tactum dolebat. Hic uero nihil de dolore dixit: atqui necessarium est adesse dolorem unà cum ea quæ collum obtinet inflammatione, nisi & hic eam quæ fit propter siccitatem excedentem, tentionem, tractum, & euersionem partium tantummodo ostendit: & propter hoc ipsum casum inquit esse exitialem: cum alter qui prouenit ex inflãmatione, nõ sit omnino exitialis, qualis erat prior, cui coniuncta erat strangulatio. Neq; enim est ẹquale periculum, si homo strangulẹtur, & uix possit deuorare. Verum si propter excedentẽ siccitatem id accidat, et collũ euerti, & uix posse deuorare, letalis est casus, & præcipue cum uehemens est febris: ut uerba illa Si à febre habito etiam in hunc sensum accipiantur. Ob hanc aũt febrem ipsam, etiam immodicã fieri par est in membris siccitatem: & duplicem habebit febris uehemẽs ad mortẽ rationem: & quia ut signũ erit q fiat euersio propter siccitatem, & deuorandi difficultas: & quia ipsa quoq; aliquid afferet, ut una ex causis perducentibus ad mortem.

36 Sudores febricitãti si inceperint, boni, & tertio die, & quinto, et septimo, et nono, & undecimo, & quartodecimo, et septimo decimo, & uigesimo, et uigesimoseptimo, et trigesimoquarto. Hi eñ sudores iudicãt morbos. Qui uero nõ ita fiunt, laborẽ significant, et morbi longitudinẽ, et recidiuam.

Non

Non sudores tantum, sed etiam alui excrementa effatu digna, & urinæ multæ, & iuxta aurem abscessus, uel aliquem alium articulum, in dictis diebus optime apparent. Sermo enim in uniuersum est talis, Iudicatoria signa, ac casus in diebus iudicatorijs incipiant. Ac sermo quidem ita prolatus sufficiebat: uerum Hippocrates non de omnibus ipsum fecit iudicatorijs, sed de sudoribus tantum: & nobis memoriæ subiecit iudicatorios dies qui sunt intra quadragesimum. Morbi enim istis diuturniores, non admodum solent per sudores iudicari, sicuti neq; omnino per excretiones, sed uel per concoctionem, uel per abscessus. Quòd uero non omnis numerus dierum sit ad iudicandũ idoneus, experientia manifeste demonstrat. & quispiam admiraretur illos qui aiunt nullã in illis esse differentiam. melius est enim, ex ijs quæ apparent manifeste, eos discere differentiam: causam uero eius quod fit, per multũ ocium considerare: quod nos in tractatu De diebus iudicatorijs egimus, id quod ad artis refert utilitatem, in primis duobus commentarijs transfigẽtes: causas autem ipsorum tentantes in tertio perquirere. Non parua autem est de diebus scriptis in Aphorismo discordia, ... alij alios pro arbitrio scribant. Nos uero illa secuti quæ ab ipso Hippocrate scripta sunt & in Prognostico, & Epidemijs, & hoc Aphorismorum libro, ipsorum fecimus connumerationẽ. Verba autem quibus de hisce diebus Hippocrates scripsit, habes omnia in tractatu De iudicatorijs diebus & de iudicijs collecta. Nunc uero à tertio incipit, qui anticipat quartũ in breuioris temporis morbis: & post hunc quintum scripsit uno die quarto tardiorem. Sic enim ferè in omnibus exemplaribus inuenies, ita ut quartus dies in aphorismo non sit ascriptus, quamuis hic dies sit primus iudicatorius. Veruntamen ipsum nunc prætermisit uel ipse Hippocrates, uel qui primus librum transcripsit. Si uero omnino Hippocrates illum præterijt, hanc ob causam ipsum existimo istud fecisse, quoniam morbi plurimi peracuti, qui cum sudore iudicantur, tertio & quinto die magis quàm quarto iudicium suscipiunt. Rariores enim sunt qui die quarto iudicantur: atq; hoc à me fuit inuentum per experientiam cum ob hoc ipsum ualde admodum inquirerem qua de causa dies quartus fuisset ab Hippocrate in aphorismo prætermissus. Hoc autem uidetur accidere quoniam morbi peracuti primam statim accessionem uehementissimam habent, & illi proportionalem per diem tertium. Didicimus autem quòd in uehementioribus accessionibus iudicia fiunt, & quòd morbi qui in diebus imparibus accessionem habẽt, citius iudicantur: qui uero paribus, tardant. Atq; ideo si etiam in principio aliquis morbus exacerbat, hoc magis accidit in diebus imparibus. si uero tardare debeat, ad dies pares uehemẽtiores accessiones transferuntur. Hæc habeo quæ dicam de die quarto. In fine autẽ aphorismi, nonnulli trigesimũ primum diem, nonnulli trigesimum quartum scribunt. Scimus autem hos in dierum iudicantium numero contineri; & fortasse trigesimus quartus maiorem uim habet: non tamen quadragesimi meminit, fortasse quia hunc principium morborũ longorum existimauit, qui non admodum per sudores iudicãtur. Nam & trigesimum primum, & trigesimum quartum, & ante ipsos uigesimũ septimum raro inuenimus per sudores iudicare.

37 Frigidi sudores, cum acuta quidem febre, mortem: cum mitiori autem, longitudinem morbi significant.

Quòd quidem ita fiat, sæpius experientia docet. Causa uero huius explorãda. Nam plurimam mihi uidetur habere dubitationem, quomodo febre calidissima hominem detinente, sudor fiat frigidus. Quòd igitur in alijs partibus corporis sit necessarium esse uehementẽ caliditatem, ex alijs uero sudores frigidos euacuari, est manifestũ. Essent enim calefacti, si ex partibus calidissimis efferrentur. Euacuantur aũt ex cute sudores, quam frigidã esse contingit, cũ tamen ea quæ sunt sub ipsa, comburantur. Nam quibusdã humoribus putrescentibus, ostensum est febres acutas fieri. Hi uero putrescunt sæpius quidẽ in toto corpore, sæpius uero in uasis solis. Cum uero hęc aliquando duo contigerint, humores qui sunt in uasis, putrescere, & eam quæ solida corpora regit naturã (quæ secundum Hippocratẽ est calor naturalis) uel extingui omnino, uel proximã esse extinctioni: quæ quidẽ ex his euacuantur, frigida sentiuntur: eã uero quæ fit ex putredine caliditatem, nihil prohibet uehementissimã esse, atq; ideo signũ est exitiale, offendens in animalis corpore humorũ multitudinem superabundare, tantam habentium frigiditatem, ut neq; à calore natiuo, neq; à febrili calefiãt. Tepidis siquidem existentibus febribus contingit saluari hominẽ, concocta in processu temporis multitudine frigidi, atq; euicta à natura. Acuta enim febris, causa est & signum perniciosissimum. Causa quidem, quia prompta est ad dissoluendum corpora: signum autem, quoniam humorum multitudinem esse frigidissimam ostendit, ut quæ neq; à calore febrili transmutetur. Febris uero quæ non est acuta, sed moderata, permittit tempore longiori à natura multitudinem concoqui, cum non anticipet dissoluere hominẽ: non est aũt signum adeo perniciosum sicuti uehemens febris. Contingit enim in tepida febre, etsi moderate frigida multitudo fuerit, incalefactam permanere.

38 Qua parte corporis sudor est, ibi significat morbum.

Si per totum animalis corpus morbus extenderetur, ex toto etiam æqualis fieret euacuatio. Fiũt enim sudores uel natura humiditatẽ superfluam euacuante, (quando & optime iudicium fit) uel quando non continetur in corpore, morbi ratione. Sed siue hoc, siue illo modo fiãt, membrorum patientium humiditatem euacuant.

39 Et qua parte corporis calor aut frigus, ibi morbus.

Qua parte corporis insignis aut caliditas aut frigiditas fuerit, in ea morbũ necessariũ est esse. hæc siquidẽ exijt à temperie naturali, quæ sanitas est.

40 Et ubi in toto corpore mutationes, & si corpus perfrigeretur, uel rursus calefiat, uel color alter ex altero fiat: longitudinem morbi significat.

Affectiones uariæ diuturniores semper sunt, quàm quæ sunt uniusmodi, cum nõ posit natura in paruo tempore multas conficere affectiones.

41 Sudor multus ex somno factus absque causa manifesta, corpus uti pluri cibo significat. si uero cibum non accipienti hoc accidat: scire oportet quòd euacuatione corpus indiget.

Nonnulli ita scribunt aphorismum: sudor multus ex somno factus sine causa manifesta. Alij Sine aliqua alia causa. Verum hæc etiamsi non adijciantur, millies in mille sermonibus ab ipso prætermissa intelliguntur: quia etiamsi non dicantur, tamen subaudiuntur à nobis: ut qui semel ab ipso didicerimus quòd qui à causa extrinseca, non ex affectione corporis casus proueniunt, nullam faciunt certam præcognitionem. Hoc itaque semper oportet meminisse. Quod uero in præsenti aphorismo docetur: in uerbo-multus-adiecto, maxime consistit. Si enim sudor multus non esset, posset & propter uirium imbecillitatem, & corporis raritatem accidere. Ipsius uero multitudo, altera duarũ causarum fit, uel propter ciborum qui sunt recenter assumpti, immoderantiam, uel illorum qui antea. Quòd si propter recenter assumptos, prohibere oportet ne plures assumant: quòd si propter prius assumptos, euacuare.

42 Sudor multus calidus uel frigidus semper fluens, frigidus magis, calidus minus significat morbum.

De sudoribus qui in diebus iudicatorijs fiunt, dictũ est prius: de ijs uero qui in toto morbi tempore apparent sine iudicatione, in hoc ostendit aphorismo: difficiliores quidem inquiens esse frigidos sudores, minus uero his malos, calidos esse. Indicant siquidem utrique multitudinem adesse, sed alteri frigidam, qui & peiores sunt: alteri calidam, qui & minus illis sunt exitiales.

43 Febres quæcunque non intermittentes tertia die fortiores fiunt, magis periculosæ. Quocunque autem modo intermiserint, periculum abesse significatur.

Quòd Hippocrates per uerbum-intermittere-accessiones intelligat quę in quietem febre uacantem desinũt, manifestum fecit in hoc aphorismo, febres illas quæ per tertiam exacerbantur, si quouis modo quieuerint, inquiẽs esse absque periculo. Solę enim illæ quę in quietem febre uacantem desinunt ex his, periculo carent, etiam si uehementissimam & satis longam habuerint accessionem.

A Si enim adeo breuis fuerit, ut in tertianis exquisitis, minori duodenis horis tempore circunscripta: non modo sine periculo talis est febris, sed etiam cito iudicatur: Si uero longior, ut si ad decem & octo horas prorogari contingat: est quidẽ & hæc citra periculum, sed tanto longior, quanto & eius accessio maior extiterit quàm tertianæ exquisitæ. Nõ absque ratione autem eas quæ in quietem febre uacantem desinũt, esse absque periculo inquit: ut quæ non ex inflammatione aliqua, neque ex maligna humorum putredine occasionem habeant. Neutra enim harum ad quietem peruenit febre uacãtem. Quocunque autem modo intermiserint, periculum abesse significatur, hoc est, siue uehemens siue longa fuerit accessio.

B 44 Quibus febres longæ, ijs tubercula uel labores in articulis fiunt.

Non semper hoc, sicuti neque quicque aliud huiuscemodi, sed magna ex parte uidelicet, contingere uidetur. Causa autem est manifesta. Nam propter multitudinem & crassitudinem uel frigiditatem, uel tenacitatem humorum efficientium febres, in longum tempus morbi extenduntur, cum longum exigant tempus ad coctionem. Par igitur est & tubercula ab eis fieri, & ad articulos superfluitatem decumbere. Siue autem per labores dolores intellexerimus, siue læsionem: uterque intellectus habet rationem aliquam. Vtrunque enim horum ad superfluitatum decubitus sequitur.

C 45 Quibus tubercula, uel in articulis labores fiunt, ij pluribus utuntur cibis.

De cõualescentibus ex morbo docet. His enim repletis rationabile est plenitudinis casus aduenire & maxime ob uirium imbecillitatem.

46 Si rigor incidat febre non deficiente, ægro iam debili: letale est.

Non idem est si quis dixerit, si inciderit, & si incidat. Verbum enim-inciderit-unum significat rigoris insultum-incidat-uero plures. Semel igitur rigore illapso, nondum liquet an mors, an iudicatio optima sit secutura. Potest enim & propter uirium imbecillitatem casus esse letalis: potest & iudicatio periculosa, bonum tamen habere finem.

D Sæpius uero fieri rigorem febre non deficiente, & alioqui bonum non est: in uirium autem factus imbecillitate, perniciosus. Nam si etiã aliqua euacuatio rigorem subsequatur, quæ nullam faciat intermissionem: propter utrunque hominem dissolui uerisimile est, & quia uis imbecillis ferre non potest rigoris agitationem, & quia ab euacuatione dissoluitur. Si uero solus accidat rigor, nulla euacuatione subsequẽte: utroque modo casus caret bonitate. Nam & sicuti mala causa, uim corporis tanget: & malum signum erit ultimam illius indicans imbecillitatẽ, quæ solita sit noxios humores in rigoribus euacuare, nunc aũt id efficere non posit.

47 Excreationes in febribus non intermittentibus, liuidæ, cruentæ, fœtidæ, & biliosæ, omnes malæ. At bene exeũt, siue per

alui excretionem, siue per urinas, bonæ. Siue uero nõ aliquid eorum quæ iuuant, per hæc loca excernitur, malum.

Forte conueniens fuerat doctrinæ aphoristicę, dici compendiosius, omnes prauas excretiones cum bene exeũt, ad bonum terminari. Hippocrates uero non ita locutus est, sed primum quidem trium generum excretionum meminit, eius quæ per os fit, eius quæ per aluum inferiorem, & tertię quæ per urinas: deinde illius quæ fit per os, magis particulatim. Non enim simpliciter dixit prauas excretiones bene exeuntes, bonas esse, sed speciatim ipsarum meminit, inquiens: Liuidæ, cruentæ, fœtidæ, & biliosæ. Vna autem communis est in hisce omnibus ratio: Malæ excretiones sunt prauarum signa affectionũ: prodeuntq; sæpius eodem modo quo in ulceribus putridis, à quibus liquores saniosi defluunt, nihil affectioni conferentes: nonnunquam uero sicuti pus, ex abscessu disrupto bene expurgãs partem patientem. Indicia uero quòd bene excernatur, maxima quidem sunt & coctio & bona tolerãtia, cum ipsis uero & morbi species, & post ipsam tempus anni, regio, ætas, natura ægrotantis. Quod autem est in fine aphorismi, duobus modis scriptum inuenitur. In quibusdam ut supra scriptum est, si uero non aliquid eorum quæ iuuant excernatur: In quibusdam uero sine particula-non-hoc modo, si uero aliquid eorum quæ iuuant, excernatur. Et erit secundum primam scripturam sermo talis, si aliquid eorum quæ non iuuant excreta, uidetur euacuatum: non est bonum. Secundum uero secundã scripturam, si aliquid eorum quæ iuuant, & sunt animali conuenientia, excernatur: non est bonum. Melior autem est scriptura prior.

48 In febribus non intermittentibus, si partes exteriores frigidæ, interiores urun-tur, & sitim habeat, letale est.

Dignum animaduersione est nunquid huiuscemodi casus possint in febre fieri intermittẽte. Ego enim neq; uidi, neq; animo capio. Videntur siquidem in perniciosis tantũ accidere febribus, ut quę causones ab incendio nominantur, uel si aliter libet appellare, ualde malignis, ueluti lipyrijs. Nulla uero febris alia corpus intus urit cute perfrigerata. Neq; enim mitior causon, neq; tertiana: quæ duæ febres præ cæteris sunt calidissimæ. Videtur itaq; nõ distinctiõis gratia in aphorismo adiecisse: In febribus nõ intermittentibus, sed similẽ protulisse sermonem illi quo dicitur, Vertebræ autem quæ in spina sunt: non quasi in aliqua alia corporis parte sint uertebræ, sed ueluti si ita diceretur: Vertebræ, quibus hoc inest ut in spina sint: ita & nunc sermonem Hippocratis accipiemus: Si profundæ partes urantur, cute perfrigerata, letale est. Fit autem hoc in nonnullis febribus non intermittentibus. Causa uero huius talis existit: Quando aliqua fortis inflammatio in corporis parte profundiori, uel erysipelas euenerit: totus ex toto corpore sanguis ad locũ trahitur patientem, atq; ideo uruntur profunda, cutis autem perfrigeratur, ut fit in principijs accessionum.

49 In febre non intermittente, si labrum uel palpebra, uel superciliũ, uel oculus, uel nasus peruertatur, uel non uideat, uel non audiat: iam debili existente corpore: quicquid horum euenerit, mors proxima est.

Partium fiunt peruersiones, extentis atq; contractis ad propria principia ijs qui ad eas nerui pertingunt, Quòd autẽ extendantur, accidit propter inflammationes, duros tumores, siccitates, & frigiditates immodicas. Hæc autem grauia sunt quando prope neruorum originem fuerint constituta. Quare cum febris cõtinua fuerit, & æger debilis, non absque ratione mortem esse uicinam est existimandum: multo autem magis quando uel non audit aliquis, uel non uidet, propter uirtutis sensibilis debilitatem.

50 Vbi in febre non intermittente difficultas spirandi, & delirium acciderit, letale.

Fit nõnunquam ex eadem causa horum utrunque, & difficultas spirandi, & delirium, patiẽte cerebro: & tunc apparet spiritus (ut ipse in Prognosticis inquit) magnus ex multo interuallo, hoc est, magnus & rarus. Cõtingit & propter aliquam earum partium quæ respirationi obseruiunt, passionem, spirãdi difficultas. Nam & morbus lateralis, & pulmonis inflammationes, & reliquæ thoracis atq; pulmonis passiones, spirandi faciunt difficultatem. Hæc aũt omnia periculosa sunt, febre præsertim continua adiuncta: Nam semper cum tali fieri consueuerunt. Quare & hic uerba illa-Cum febri non intermittente-eadem uidentur ratione esse dicta, qua etiam in aphorismo antecedente.

51 In febribus, abscessus qui ad primas iudicationes non soluuntur, longitudinem morbi significant.

Sermo ita clarus est, ut forte Hippocrate nõ indiguerit. Liquet enim quòd eo ipso quòd ad primas iudicationes non soluũtur huiuscemodi passiones, sint diu duraturæ.

52 Quicunq; in febribus uel in alijs morbis sponte illachrymant, nihil absurdum: qui uero non sponte, absurdius.

Dictum quidem & in Prognostico, lachrymari non esse bonum signum, quãdo uidelicet oculus ipse nullum affectum habet proprium ac præcipuum, ueluti lippitudinem, uel in palpebris asperitatem, uel tale aliquid. Nam debilitas quædam ostenditur potentiæ contentiuæ, quando etiamsi talia non adsint, illachrymant. Non recte autem scriptum fuit-absurdius-cõparatiue, melius enim fuerat absolute absurdum dicere. & mihi uidetur hic error culpa magis primi librarij, quàm ipsius Hippocratis contigisse.

53 Quibus circa dentes in febribus quidã lentores nascuntur, ijs fortes fiunt febres.

Neq;

Neq; enim nasci possunt huiuscemodi lętores sine caloris multitudine pituitosiorem humiditatem exiccante.

54 Quibus plurimum siccæ tusses leuiter irritãtes in febribus ardentibus fiunt, non multum siti infestantur.

Siccas tusses illas nominant, in quibus nihil expuitur. Fiunt aũt aliquando ob intemperiem instrumentorum quæ obseruiunt respirationi: aliquando fauciũ asperitate, uel aliquo tenui & pauco humore destillante. Quicquid horum acciderit, aliquo modo madescunt loca quæ ad asperam pertinent arteriam, & ideo minus siticulosi fiunt. Nam si asperitas sola fuerit propter motũ in tussi factum, ex locis uicinis humor aliquis attrahitur: sic autem & si sola fuerit intemperatura.

55 Ex glandularum tumoribus, febres omnes malæ, præter diarias.

Febres diariæ omnes ab ipso uocãtur, quæcũq; sui ratione una die durãt. Tales autem sunt & quæ ex tumoribus glandularum proueniunt, quando ex causis manifestis cõsistũt. Alios uero tumores glandularum qui sine causa manifesta fiunt, uerisimile est, ex uiscerum inflammationibus fieri: atq; ideo febres quæ unà cũ ipsis eueniunt, malas esse.

56 Febricitanti sudor superueniens febre non deficiente, malum. Prorogatur enim morbus, & multã significat humiditatem.

Quòd oportuit hunc aphorismũ cũ altero paulo antea dicto coniungi, in quo dicit: Sudor multus, frigidus uel calidus semper fluens, ipse ostendit, & quo pacto talem sudorem dixerit esse malum, & propter quam causam. Malus itaq; existit, quia cum hoc ꝙ morbum non soluit, ipsum etiam prorogari significat. Causam uero prorogationis, multam ait esse humiditatem: quam cum longiori tempore dissoluat ac concoquat natura, necessarium est morbum esse longum.

57 Qui à cõuulsione aut distentione neruorũ tenetur, febre superueniẽte liberatur.

Est quidem & distentio, neruorum conuulsio, sed non uidentur in ipsa partes cõuulsæ: quoniam æqualiter ante & retro tenduntur: atq; ideo præcipuum illi nomẽ est datum distentio: ita ut omnes cõuulsiones sint numero tres, Græcis uocabulis: Opisthotonos, id est tentio ad posteriora: Emprosthotonos, id est tentio ad anteriora: & Tetanos, id est æqualis tentio, nominatæ. Omnes uero conuulsiones secundum ipsum fiunt uel ex repletione, uel ex euacuatione, partiũ uidelicet neruosarum. Quæcunq; igitur conuulsiones ad febres ardentes sequũtur, has par est fieri ex siccitate. Quæcunq; uero suopte initio inuadunt, ex repletione habent generationẽ. His cõuulsionibus febres aduenientes, partim quidem superfluam dissoluunt humiditatem, partim calfaciunt frigiditatem: quæ duæ sunt medicis remediorum intentiones. Non absq; ratione igit̃ in febribus letales sunt conuulsiones, non letales uero quæ febres antecedunt.

A 58 A febre ardente habito, rigore superueniente, solutio.

Ostensum enim est in sermone De rigore, ob flauam bilem, quæ per membra sentientia ueloci motu defertur, fieri rigorem, post quem uidelicet & alui soluuntur, & sudores & uomitus biliosi superueniunt. Bile igitur ex qua febris ardens habuit ortum, expurgata, soluitur febris. Nam febrem ardentem fieri nouimus, quãdo æstiuo tempore uenæ exiccatæ acutos ac biliosos ad se serosos humores attraxerint.

59 Tertiana exquisita, septenis circuitibus quod longissimum est, iudicatur.

Tertiana febris, ab ea quæ ardens nominatur, B humore faciente non differt. Vtraq; enim à flaua bile fit. Differunt autem, quoniam febris ardens habet in uenis unà cum sanguine flauam bilem redundantem & ebullientem: tertiana uero eãdem bilem habet in totum corpus delatam ac motam. Exquisita igitur tertiana erit quæ suipsius naturã puram sinceramq; seruat. Seruat autẽ, ubi flauam bilem habet (ut dixi) redundantem & motam, & præterea tempus æstiuum, & locum tempori similem, calidum uidelicet ac siccum, & hominis ætatem & temperaturam similem. Statim autem in tali tertiana accessio fiet cum rigore: & solutio cum sudore, uel per uomitum aut aluum inferiorem flaua bile euacuata, uel omnibus istis pariter factis. Erit & huic tertianæ tempus accessionis breuius C multo quàm quietis. Duobus siquidem diebus, et totidẽ noctibus æqualibus toto eius perfecto circuitu, exquisitam tertianam nunq; inuenies extra duodecim horas suam accessionem protendere. Talẽ igitur ait Hippoc. in septẽ circuitibus, quod longissimum sit, iudicari. Quod enim in cõtinuis una dies potest, hoc in intermittentibus accessio. Ad istarum igitur cõnumerationem, earum fiunt iudicationes. Hoc ipse in Prognostico innuit, ubi de quartana loquitur, ita inquiens: Fit autem & quartanarum consistentia ex ordine tali. Estq; à nobis obseruatum, tum in quartanis, tum in tertianis, fieri iudicationem ad numerum circuituum, non dierum. Statim itaq; in tertiana febre septima ab initio accessio in tertium et decimũ incidit diẽ, D & sæpius in ipso morbus iudicatur, non expectato quartodecimo. Sicuti igitur in morbis cõtinuis acutorum quidem morborum terminus est quartusdecimus, peracutorũ uero septimus: sic in intermittentibus, breuissimi temporis tertiana febris terminum habet circuitum septimum. Rursus autem sicuti in peracutis, morbus poterat iudicari et in quinto, & quarto, & in tertio die: sic & in tertiana in eisdem circuitibus fieri solutionẽ continget, non expectante natura septimum circuitum. Hippocrates igitur tertianã aliquando cum adiectione exquisitã, talem nominat: aliquando uero simplici appellatione cõtentus, tertianã tantũmodo: sicuti & nunc quoq; consuetudo omnium Gręcorũ est, huiuscemodi res oẽs indistincte nominare.

60 Quibus in febribus aures obsurdue-

runt: sanguis ex naribus fluens, aut aluus turbata soluit morbum.

Dictum est ab ipso & antea surditatē fieri si biliosa excrementa retineant, & ad caput recurrāt: & talem solui surditatē, si aluus turbetur. Dictum est & nunc ab ipso hoc idem, & præterea de profluuio sanguinis è naribus. Etenim & hoc soluit surditatem, eam uidelicet quę in febribus fit absq; ulla propria atq; pręcipua instrumēti auditus passione. nihil autē mirum est si euacuatis aut transmutatis noxijs humoribus morbi cessant.

61 Febricitantem nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet recidiuare.

Nescio utrum hunc aphorismum Hippocrates scripserit, an fuerit à quopiam ascriptus. siquidem in Prognostico dierum iudicantium incrementa ac compositiones fieri in quaternis edocuit, & in hoc ipso Aphorismorum libro, atq; in Epidemijs etiam, non modo die quartodecimo multos uidit iudicatos, sed & uigesimo, & quadragesimo, & sexagesimo, & octuagesimo. Iudicant autem ipsi & uigesimaquarta, & trigesimaquarta, & ab initio protinus quarta. Quomodo igitur ait nunc quòd nisi in diebus imparibus febris cessauerit, non sit fida iudicatio? Melius est itaq; pro imparibus scribere iudicatorijs, ut quibusdam uisum est. Multa siquidem exemplaria in numero plurali, & imparibus, & diebus, scriptum habent.

62 Quibus in febribus morbus regius ante diem septimum accidit, malum.

Morbus regius interdū quidem ex iudicatione prouenit reponente natura ad totū corpus, & pręcipue ad cutē, flauam bilem. Fit aūt & huiuscemodi casus, hepate male affecto. Ipsius uero affectus mali ex quibus morbus regius solet aduenire, tres sunt, tumor durus, inflāmatio, & obstructio. Verū tumor durus, diutinus morbus existit: inflāmatio uero & obstructio etiam repente fieri possunt. Ac regij morbi qui ante septimū accidunt diem, ex aliquo istorū ortum habent: nam citius non potest indicatorie bilis ad corpus effundi. Ante septimū itaq; diem, morbum regium esse malum, uerū existit: non tamē post septimum uacare periculo, est pariter uerū: neq; hoc nunc dictum est. Potest eñ & inflāmatio & obstructio longiori tempore permanere: ante septimum autem, iudicatorie bilem effundi est impossibile. In quibusdam uero exemplaribus adiectum est aphorismo circa finem: nisi humores ex aluo prodeant. uolentibus ijs qui hęc adijciunt, per aluum bilem expurgari.

63 Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres soluuntur.

Cum bile per omnem corporis habitum mota rigores accidant, & ob id singulis accessionibus expurgetur atq; euacuetur: nō absq; ratione ad febris quietē peruenit talium febrium intermissio. Hoc igitur est quod nunc dictum est ab eo: quotidie febres soluuntur. ac si dixisset ægrotos quotidie sine febre fieri. Quemadmodum autem si quo

A tidie rigores fiunt, quotidie etiā febres cessant: sic & si tertio quoq; die, aut quarto. quod proculdubio etiam fieri uidemus & in tertianis, & in quartanis circuitibus, in quibus & febres soluuntur, & rursus redeunt. remanet tamen quædam affectio præter naturā in corpore, à qua secundum circuitum aliæ febres & ægritudines generantur.

64 Quibus in febribus morbus regius septimo, uel nono, uel undecimo, uel quartodecimo superuenerit, bonū, nisi dextra præcordia obduruerint. si uero nō, nō bonum.

Qui ante hunc scribitur aphorismus, absq; ordine mihi uidetur fuisse interiectus. Melius enim fuisset hunc qui nunc scribitur aphorismū, illi fuisse

B coniunctum, in quo ait: Quibus in febribus morbus regius ante diem septimum accidit, malum. ut totus sermo talis procedat: Ante septimum quidem diem morbum accidere regium, malum omnino: post septimum uero, bonum: nisi dextra præcordia obduruerint, id est, nisi aliquis malus affectus ex ijs quos ante diximus, uisceri hoc est hepati acciderit. Quū enim purgetur in ipso sanguis, & bilis ex uenis in meatus bilis susceptorios transsumatur, siue obstructio fuerit in locis ad quæ transfertur, siue inflāmatio aliqua, uel durus tumor: necessarium est omnino & non expurgari sanguinem, & unà cum ipso bilem per totum corpus deferri, hincq; morbum regium generari.

65 In febribus circa uentriculum & fortis

C æstus, & cordis morsus, malum.

Quòd non solum ei uisceri quod sua natura palpitat, cardia, hoc est cor, nomē fuit apud antiquos, sed etiam ori uentriculi, pro confesso habeť apud omnes: sicuti etiā quòd cardialgian, id est cordis dolorem, huius partis dolores appellant: uerbum autē cardiossєn, id est corde morderi, plurimi exponentium aphorismos, pro cardialgєn, id est corde dolere acceperunt: nonnulli ipsius uisceris cordis dico motum quendam palpitationi similem, per cardiogmon uerbum, id est cordis morsum intellexerunt. Fortis itaq; uentriculi æstus à flaua bile in ipsius tunicis ebulliente generatur. Rationabiliter autem ijs qui ita sunt affecti, & uentriculi mordetur os, atq; ob id malus est casus. Si quis ue

D ro per cordis morsum crebrum et uelocem cordis motum, eum præcipue qui palpitationi similis sit intellexerit: extremum ex eo malum significatur, uim uitalem maximo incendio laborare.

66 In acutis febribus conuulsiones, & circa uiscera dolores fortes, malum.

Febres uehemētes, ueluti ignis neruos exiccantes, eos extendunt atq; cōuellunt, atq; hoc modo perniciosas afferunt conuulsiones. Nonnunq; uero & uiscera ipsa in tali affectu dolorem sentiunt, propter incendij uehementiā, ac siccitatem: atq; idcirco malum esse inquit. Peior autē fuerit si fortes dolores acciderint. Scimus autem propter inflammationem, uel erysipelas, uel fortem obstructionem, uel abscessum aliquem, in uisceribus dolores

lores fieri, sed uerisimile non est ut de his nunc sermo habeatur ab ipso. Manifestum est enim periculum, quod in ipsis est: necessario tamen non adiungitur conuulsioni. Et quum Hippocrates, in febribus dicit, morbos febriles intelligit, quãdo febres ipsæ sunt affectio, & nõ casus & symptoma partis alicuius, quæ aliquo dictorum affectuum laboret.

67 In febribus, & somnis timores, uel cõuulsiones, malum.

Dictum ab ipso & antea fuit quòd somnus lædens ægrotantem, mortalis est: qui autem non lædit, non est mortalis. ubi & exemplum sermonis adijciens, inquit: Vbi delirium somnus sedat, bonum: uti somno existente aliquo ex quo delirium non sedatur, sed excitatur aliquando ac generat. Verum & hic alia dixit exempla noxæ ex somno aduenientis, timores, ac cõuulsiones. Quidam uero nõ timores scribunt, sed labores: Saneq; nos sæpe uidimus in morbis exitialibus & timores & labores & conuulsiones ex somno fieri. Hoc autem uidetur contingere quando in somnis ad cerebrũ humor infestus peruenerit, tũc magis intra quàm extra natura mota. At profecto ut à cibo ad somnum conuersi, implentur caput: sic in plethoricis affectionibus, somni ipsum replentes, aggrauant cerebrum. Si igitur ea multitudo magis ad atræ bilis naturam uergit, timores fiunt: sin talis nõ fuerit, labores ac conuulsiones. Somniq; proculdubio semper nocerent, quatenus ad profundum & uiscera materia fluit, nisi coctionis ratione plus afferrẽt utilitatis ꝙ sit damnum quod ex motu ad interiora consequitur. Non solum autem in cerebro ipso mali humores aceruati tales afferunt casus, sed et in ipso ore uentriculi: quare et in somnis magis euaporant, cum incocti permaneant: sicuti coctiones utiles somnos inducunt.

68 In febribus spiritus offendẽs, malum. conuulsionem enim significat.

Spiritum intelligendum est ipsum dicere, sicuti in Prognostico, respirationẽ: qui ubi offendit, hoc est in medio sui interruptus substiterit, conuulsionem significat. Etenim fit mouentibus thoracem musculis ac neruis iam conuulsioni paratis: qua affectione insuper aucta, & plures occupante partes, manifesta conuulsio hominem apprehendet. Cum uero duplex sit in respiratione motus: alter quo spiritus fertur ad interiora, inspiratio dictus, alter quo fertur ad exteriora, cõtrariam is accepit appellationem, expiratio nominatus. Offendit autem spiritus aliquando quidem inspirãtibus, sicuti cum ipse dicit: duplex intro reuocatio, ueluti super inspiratio: Aliquãdo expirantibus, sicuti cum dicit: Et spiritus offendens extra delatus. In his igitur, utriusq; partis respirationis seorsum meminit: in proposito autẽ aphorismo de tota ipsa pronuncians, inquit: Spiritus offendens, siue in motu ad intra, siue ad extra, siue ad utraq; tale quid patitur.

69 Quibus urinæ crassæ, grumosæ, paucæ, non sine febre, multitudo ueniẽs, ex his

A tenuis iuuat: præcipue uero tales ueniunt quibus ab initio, uel breui sedimen inest.

Non simpliciter urinas crassas dixit, sed & grumosas adiecit, duorum alterũ ostendens, uel crassitudinis quantitatem, uel consistentiæ inæqualitatem ac diuulsionem, ita ut plures ipsarum consistentiæ ueluti grumi circunscriptæ appareant. Nõ nulli uero non grumosas scribunt, sed cœnosas, sicuti etiã Numisianus & Dionysius. Et si quidem graueolentiam quandam per hoc uerbum ostendunt, plus alijs indicãt. Si uero crassitudinis quantitatem, nihil amplius in hoc docent. Sermo uero Hippocratis totus non uidetur de urinis esse fœtorem habẽtibus, sed de paucis tantum, ac crassis, B ut ex oposito manifestat inquiẽs: Multitudo ueniens, ex his tenuis iuuat. Quare si etiã hoc solũ scriberetur: Quibus urinæ crassæ paucæ: nihil sermoni deficeret. Fiunt autem & sine febribus urinæ tales, natura expurgante per renes totius corporis superfluitates, Fiũt etiã cum febre: in quibus quispiam forte existimaret ad contraria transmutationem nõ esse bonam: quoniã magna ex parte in febribus, ex urinis ab initio tenuib. fit ad crassiores conuersio, tendente iam morbo ad solutionẽ. atq; ob id mihi uidetur ita scriptus ab ipso fuisse maxime aphorismus, id quod raro accidit, edocẽte. Cõtingit enim aliquando uel per initia morbi, uel nõ multo post urinas factas crassiores, propter grauitatem habere sedimen. His igitur urinis sedimen C bonum signum nõ est, sicuti alijs quæ ab initio tenues existentes, ratione totius morbi coctionis sedimen capiunt. Non absq; ratione aũt crassę urinę sunt multitudine paucæ, ut quæ uix renes pertranseant. Cum itaq; simul maior pars taliũ humorum malorum fuerit euacuata, simul & residuũ concoctum fuerit: tunc excernuntur multo prioribus tenuiores. Melius est enim ita dicere & non tenues, absolute: quemadmodũ dixit Hippocrates. Quæ enim secundum naturam sunt, non simpliciter tenues existunt, sicuti neq; crassæ, sed mediũ tenent inter utrumq; excessum: & cum mediocritatẽ habeant, crassiores quidem sunt atq; dicuntur a quo sis, tenuiores uero grumosis. multæ uero cũ ratione excernũtur, quia prius fuere retentæ: quo tem- D pore crassæ existentes, difficulter exibant.

70 Quibus urinæ perturbatæ quales sunt iumentorum, ijs dolor capitis uel adest, uel aderit.

Hunc nõnulli aphorismum cum superiori coniungunt, tanquam eius partem, ita scribẽtes: Quibus autem urinæ perturbatæ, hisce dolores capitis. Et uolunt quidam uerbum perturbatę contrarias urinas ostendere ijs quas antea tenues dixit. Quidam uero ipsas tenues, uolunt appellatas esse perturbatas. Falsum autem est quòd urinæ tenues sint cum dolore capitis. Videntur enim dolores capitis aliquando antecedere, aliquãdo simul esse cũ perturbatis urinis. quales autẽ hæ sint, manifeste monstrauit inquiẽs: Quales sunt iumentorum, tales uero fiunt dum materia crassa ac densa à calo

re agitatur. Tales enim maxime & ab extrinseca caliditate uident inflari, sicuti bitumen, pix, atq; resina. Nonnullæ igitur è talibus urinis longo tempore manēt perturbatę, nōnullæ uero cito sedimē crassum habent, & cito morbum solutum iri significant. Quæ uero non resident, si uires affuerint, longum fore morbum ostendunt: si imbecillitas adsit, ægri mortem prænunciant. Hæc obiter à nobis sunt dicta, quoniam non carent utilitate. Quæ uero ad ipsum attinentia aphorismum adhuc dicere oportet, sunt ista: Vrinis perturbatis, capitis dolores necessario aut adsunt, aut aderunt, ut inquit Hippocrates: quoniā spiritus flatuosus unà cum calore prompte fertur ad caput. Nō tamen si quis dolet caput, aut doliturus est, huic omnino tales sunt urinę. Fiunt enim dolores capitis etiam ex calore solo, nōnunquam uero ex flaua bile, quæ uel in capite uel in uentriculo continetur, & ex humorum abundantia caput opprimente, & propter aliquam loci obstructionem, uel spiritu flatuoso habente in parte ipsa generationem: quorū nihil talem facit urinam ex necessitate.

71 Quibus septima iudicatur, ijs nubeculam habet quarta die urina rubram, & alia, ex ratione.

Sicuti in pluribus alijs seipsos imperitos artis Hippocratis ostenderūt plurimi eorum qui hunc eius librum exposuerūt: sic & in isto. Putant enim adiecta fuisse aphorismo cū dicit-Et alia ex ratione-quæcunq; ad somnos attinent, uel uigilias, uel respirationem, uel decubitum, uel surrectionem, uel tale aliquid aliud eorum quæ in Prognostico scripsit: ut si hęc omnia bene facta uideantur, in septimo futuram speremus iudicationē. Videntur autem ignorare maxima capita ad præcognitionem facientia. Vigilant enim magna ex parte, & grauiter se habent, ac febriunt uehementius ægri, quanto propius iudicationē accedunt. Plures aūt eorum prope iudicationem etiam spirant difficulter. Non igitur signum quod ex urinis apparet, talibus indiget casibus ad firmiorem futuræ iudicationis spem, sed multis alijs quæ frequētius q̄ ista apparēt: de quibus nihil uidentur cognoscere qui audent Hippocratis libros exponere priusquam totam ipsius artem perdiscant. Nam quum quarta dies sit index, quemadmodum ipse docuit, & qualis sit futura septima, nunciet: omne quod in ipsa dignum effatu signum coctionis apparuerit, futuram septima die iudicationem ostendit, adeo ut non solum rubra aliqua nubes apparens, antea nō uisa, iudicationē significet, sed & alba multo plus ipsa, adhuc autem magis & sublimamentum album, ęquale, atq; consistens. Si uero uelociter admodum morbus moueatur: & coloris & substantiæ mutatio sunt sufficientia signa futuræ iudicationis. Tenuis itaq; urina si mediocriter crassa efficiatur, & alba aut pallida: in tali morbo iudicationem significat. Vnius itaq; signi nominatim Hippocrates meminit, nubeculæ uidelicet rubræ. Dignum autem existimat, ut sicuti hoc, ita & alia ex

A ratione intelligamus quæcunq; futuras iudicationes ostendunt. Sunt autem hæc quæ in diebus ab ipso uocatis indicibus & contemplabilibus, fieri consueuere uel in urinis, uel in excremētis alui inferioris, uel sputis. semper enim omnia talia iudicationes significant, non tamen bonas semper. Solis enim coctionis signis in diebus contemplabilibus apparentibus, bonæ iudicationes futuræ indicantur. Sensus ergo uerborum aphorismi talis est. Meminit autem nubis rubrę tanquam signi perrari, Albæ enim frequentissimæ apparent: & sunt signum coctionis manifestum. Rubræ uero raro fiunt: Et nisi hoc in loco de ipsis dixisset Hippocrates, quòd in diebus indicantibus apparentes futuram nunciant iudicationem, forte nemo talem ipsis adesse uim expectaret: siquidem Hippocrates

B colorem rubrum salutarem quidem, diutinum tamen esse uult. Nam in Prognostico ita ad uerbum scribit: Si uero urina fuerit subrubra, & sedimen subrubrum & lene: magis quidem hæc diutina q̄ illa, sed admodum salubris. Nunquid igitur quarta die talis nubes apparens, futuram in septima iudicationem significabit, in alia autem aliqua indice non significabit, diligentius est inquirendum: quod in ipsis operibus est obseruandū. Nam quantum ad rationes attinet, sunt ad utranq; partem argumenta, & magis ad alteram, quòd non significabit, nisi morbus ualde uehementer moueatur. Nam si quarto die fiat, æquale tempus priori, id quod sequetur, assumens, non est impossibile ut

C iudicationem ostendat. In undecimo autem apparens, non mihi admodum uidetur tribus solis egere diebus, sed etiam pluribus. Verissimum siquidem est colorem talem aliquid suffragari solutionibus. Ego quidē raro signum tale in alijs diebus uidi præterquam in quarto. Cui igitur in septimo apparuit, hic quartodecimo fuit iudicatus. cui autem in quartodecimo, hic in uigesimo. Apparuit etiam cuidam alteri in undecimo, qui decimo septimo iudicatus est: rursus cuidam alij in eodem undecimo, qui uigesimo die fuit iudicatus.

72 Quibus urinæ albæ & perspicuæ, malæ, præsertim si in phreniticis appareant.

Vrinæ tales extremā cruditatē significant, quare & morbi longi fiunt. quædā uero ex ipsis, cū an-

D ticipauerint morbi uires dissoluere, sunt perniciosæ, ueluti in phrenitide. Nullū etenim uidi phreniticū, in quo talis urina apparuisset, saluatū. Melius siquidē est ut sicuti totus morbus est biliosus, sic et urinæ appareant biliosæ. Aquosæ aūt urinæ (tales enim sunt albæ atq; perspicuæ) magnā cruditatē ostendūt, & præterea flauā bilem uniuersam ad caput sursum rapi. Quibusdā enim urinæ sunt perspicuæ, nō tamen albæ, quæ quidē tenuē habent substantiā, colorē uero biliosum. Quę uero perspicuę sunt & albæ simul, sunt penitus aquosæ. Si igit̄ simpliciter scriptū sit-pręcipue in phreniticis-horum uerborū intellectus est manifestus. Sin aūt fini sermonis adijciat̄, sicuti in alijs exemplaribus uidet̄ adiectū, uerbū-appareant-sensus erit talis: Aquosæ

ſæ urinæ malæ ſunt: præcipue uero tales apparent in phreniticis qui exitio proximi ſunt. Neq; enim in omnibus, quemadmodum nonnulli huius libri expoſitores intellexerũt, nihil ſcientes ex ijs quæ in ægrotis apparent. In quibuſdam autẽ exemplaribus ita ſcriptus eſt finis aphoriſmi: Præcipue uero in phreniticis tales apparent: & eſt idem intellectus qui ſecundæ ſcripturæ antea à nobis dictæ.

73 Quibus præcordia ſuſpenſa murmurantia, lumborũ dolore ſuperueniente, ijs alui humectantᷣ, niſi flatus erumpãt, aut urinæ multitudo ꝓueniat. hæc uero in febrib.

Præcordia ſuſpenſa, hoc eſt ad maiorem tumorem ex multis cauſis deducta unam habent, ſpiritum flatuoſum, de qua nũc diſſerit dupliciter fientem: nonnunq; ex aliquo affectu difficilem habente ſolutionẽ partium ad aluum attinentium: nonnunquam ex aliqua recenti occaſione. Diſtinguit autem nunc Hippocrates iſta. Nam prior affectio cum murmure non fit. Extenta enim atq; inflata inſtar utris reddũtur in ea præcordia. Altera cum murmure fit. Sic autem nominatur ſpiritus ſonus, cum neq; magnus, neq; multus extiterit, & cum quadam modica humiditate ad inferiora mouetᷣ. Accidit igitur tali murmure deſcendente ad lumborum loca, unà cum ipſo tumorẽ ex præcordijs deportari. unde partibus quæ hic ſunt, ex ipſo diſtentis, prouenit dolor: deinde hoc pacto, humore aliquando ad diſtributionẽ concitato, ſolus ſpiritus flatuoſus emittitur, nonnunq; uero unà cum humore. Iã uero humor diſtributus magna ex parte per urinas excernitur. Recte ergo inquit in dictis ſignis aluum diſrumpi, niſi anticipet ſeorſum quidem humor diſtribui, ſeorſum uero ſpiritus in inteſtinis retentus per ſedem excerni. Cõtingit uero quandoq; utrunq; ad diſtributionem concitatum & ſpiritum & humorem, facile ad ueſicã permeare. Quod uero in fine aphoriſmi ſcribit- Hæc uero in febribus- tale aliquid mihi uidetur oſtendere, A febribus moleſtari dicebant antiqui illos qui abſq; inflammatione, uel abſceſſu, uel dolore, uel eryſipelate, uel (ut ſimpliciter dixerim) abſq; aliquo membro præcipue affecto, ægrotabant. Quòd ſi uel propter lateris inflammationem, uel pulmonis, uel talis partis alterius, febricitarent: non febricitantes ipſos nominabant, neq; à febribus moleſtari dicebant: ſed pleuriticos aut peripneumonicos, & alijs ſimilibus nominibus, ueluti hepaticos & lienoſos appellabant. Nũc itaq; mihi uidetur Hippocrates duorum alterum uelle inſinuare, uel quòd hæc quæ dixit, febribus accidunt in quibus nullum membrum affectum eſt: uel ꝙ & illis accidunt morbis, non tamẽ ipſis aluus diſrupta ſit, uel flatus aut urinæ prodierint. Neq; eñ aliquo naturæ motu membris ſpiritum flatuoſum expellentibus, murmur in illis contingit fieri, ſed ueluti caſum tantummodo.

74 Quibus ſperatur abſceſſum futurum ad articulos, liberat ab abſceſſu urina multa, craſſa, & alba facta, qualis in laborioſis febribus quarto die quibuſdam incipit fieri. Si uero etiã ex naribus fluxerit ſanguis, breui admodum ſolutio fit.

Dictum eſt à me etiã prius ꝙ abſceſſus fiunt ad articulos ijs qui in his laborẽ paſsi ſunt, & quibus quouis modo in morbo articuli laſſati ſunt, & præterea in quibuſcunq; craſſorum humorum multitudo longo tempore perdurauerit. Si itaq; natura ualuerit per urinã expurgare corpus, æger ab abſceſſu liberatur, humorem ad articulos decubiturum, per ueſicam euacuans. Satis autem habuit laborioſarum febrium ueluti in quodam exemplo meminiſſe, quæ initium ad urinã motionis in die indice accipiunt. His enim laborioſis hoc ineſt, ꝙ cito abſceſſus faciant, non expectantibus, ut aliæ, tempus prolixius. His uero ipſis & iuxta aurẽ fieri abſceſſus conſueuere, ſicut alijs prolixioribus multitudo plus ad inferiora decumbit. Quibus igitur caliditas maior magis materiã ſubleuauit: uel ſanguinis ex naribus profluuiũ patiuntur, aut parotidas, id eſt iuxta aures abſceſſus habent. Quòd autẽ ſolutio hæc uelocior ſit altera per urinas, non oportet dicere: quare & ipſi adiecit Hippocrates- breui admodũ ſolutio fit- altera quæ fit per urinas euacuatione plures exigente dies. Quod autem quarto die dicitur, pro exemplo poſitum eſt: te uero oportet transferre ad omnes dies alios quicũq; ſunt contemplabiles & iudicatorij.

75 Si ſanguinem aut pus mingat: aut renum aut ueſicæ exulcerationem ſignificat.

Siue in renibus, ſiue in ueſica ulcus factum fuerit, ſiquidem in uaſe aliquo effatu digno conſtiterit, & præcipue cũ aliqua exeſione: ſanguinis excretio conſequitur, ſine hoc autem puris tantummodo. Contingit autẽ etiam ut facto ulcere in aliquo urinæ meatuũ, & pus & ſanguis per urinam exeat. Hi uero renes ac ueſicã interiacent, & oportet hos illis ſubaudire. Exulcerantur autẽ magna ex parte ijs qui in renibus lapidẽ habent, meatus urinarij, quando à lapide aliquo acuto aut admodum magno obſtructi excoriantur. Nam ex ulceribus quæ in pene fiunt, etiam ſine urina & pus & ſanguis egreditur. Exit autem ſimul cum urinis aliquando pus diſrupto abſceſſu in aliquo ſuperiori loco. Quare quidam, & plures expoſitores alteram ſcripturã magis probarunt, in qua cõiunctio- &- ſcribitur, in hunc modum: Si ſanguinẽ & pus minxerit, renum aut ueſicę ulceratiõnẽ ſignificat. quaſi altero ſolo ſcilicet- pure- per loca urinæ exeunte, fieri poſsit, ut ſit ſignũ non modo renum uel ueſicæ exulceratæ, ſed etiam alicuius partium ſuperiorum. Forte igitur & hi aliquid dicunt. Forte aũt et uerbũ- mingat- quiddã aliud oſtendit quàm minxerit, in ſeipſo cõtinens diſtinctionem. Neq; enim idẽ eſt uel ita dicere, Si ſanguinẽ & pus mingat: uel illo modo, Si ſanguinẽ & pus minxerit: In uno eñ uel duobus uel tribus dieb. potuit minxiſſe pus diſrupto abſceſſu ad urinæ inſtrumẽta. Mul

tis autem diebus ac mensibus ubi hoc factum fuerit, renũ aut uesicæ exulceratio significatur. Vtrũ ipsorum magis sit, & dolor distinguit qui in differentibus accidit locis, & ea quæ cum urinis excernuntur: de quibus deinceps loquetur. Iam uero & de urinarijs meatibus eadem est ratio. A

76 Quibus in urina crassa existẽte, carunculæ paruæ, aut ueluti capilli unà exeunt, ijs à renibus excernitur.

Paruæ quidem carunculæ renum substantiæ indicia sunt, qui uero uti capilli, nullo modo renum. Neque enim fieri potest ut ad talem substantiæ formam ren dissoluatur. nam qui hoc aiunt, renũ ignorant naturam. At neque uesica resoluta aut exesa, ut quibusdã uisum est, tales urinæ exeunt. Sunt B enim huius particulæ, foliorũ similes magis, sicuti & Hippocrates paulo post eas squamas appellat. Sed rei ueritas ita se habet: quod nobis forte quadam sæpius uidere contigit. Quidã igitur alij medici, quamuis in operibus artis multum exercitati, raro se aiunt uidisse urinas tales. Vocant autem recentiores medici hanc affectionem trichiasim, quasi dicas capillitium, quoniam capillis, & albis quidem magis similia uideantur quæ in urina efferuntur. Nuper quidã talia corpora tam longa mingebat, ut incredibilis lõgitudo uideretur. nam quidam ex ipsis ad dimidium cubitum extendebantur. Hic autem toto ferè anno qui antecesserat, lomentum et fabam comederat, sępissimeque caseum & tenerum & siccum. omnibusque alijs talia mingere contigit, qui cibis crassioribus uescebantur. Ta C li igitur humore in renibus aliquo modo usto, capillis similes substãtiæ generantur. Saneque modus ipse curandi, rationi quæ de causa habetur, attestatur. Nam ab extenuantibus atque incidentibus medicinis, adhibito etiam alio uictu humectante, tales ægri curantur. Si uero tanta esset exulceratio renum aut uesicæ, ut eorum substantia dissolueretur: non modo nihil ex talibus medicinis iuuarentur, sed etiam supra modũ irritarentur. In his itaque sicuti & in alijs, Hippocrates dignus est admiratione, quum ipse eorum inuentor extiterit, quę ne à pluribus quidem medicis ad hunc usque diem ex signis fuere cõperta. Ipsa quoque sermonis diligentia magnam habet admirationem, cum dicat talia D ex renibus excerni. Neque eñ sicuti in priore aphorismo renum causatur exulcerationem, ita & nũc dixit: uerum simpliciter ex renibus inquit excerni, quemadmodum si aliquo mingente lapidem, ex renibus ipsum excerni dicamus, non quòd sit pars substantiæ eorum, sed quoniam in ipsis suam habuit consistentiam. Paruæ igitur carunculæ substantiæ renum ulceratorum re uera partes existũt. Qui uero ueluti capilli sunt: in renibus quidẽ consistentiam accipiunt, ueluti & lapides: non sunt autem partes eorum substantiæ. Male ergo in omnibus exemplaribus hic aphorismus sine particula- aut- legitur, Carunculæ paruæ ueluti capilli. Nullo enim modo carunculæ paruæ assimilantur capillis. Verum oportet inter uerbum- paruæ- & dictionem- ueluti- mediam interponere cõiunctionem- aut. tanquã Hippocrates non de una re, sed de duabus faciat suo sermone mentionẽ, quarum una est, Carnes paruæ: altera uero, Veluti capilli. In ijs igitur quæ sunt ueluti capilli, semper urina est crassa: quum pituitosa substantia quam uenæ aggregarunt, per renes expurgetur. In carunculis autem non est necessarium. Nunquam tamẽ talem uidi renum affectionem: sed quæ sunt ueluti carunculæ, sæpius à me uisæ sunt in illis febribus in quibus & quæ sunt similia orobis sedimina conspiciuntur, sanguine crasso in renibus, aut in hepate exusto. Non tamen ueras carunculas unquam uidi cum urina exeuntes. Puto igitur posse cõtingere quòd crassa urina ab ipso dicatur quæ secundum naturam est, & mediocris. Hæc enim tenui quodam modo opponitur. Neque nos latet quòd proprie quidem secũdum excessus oppositiones ita nominantur: per abusionem autem, & mediocri, extremorum nomina tribuuntur: cum & ad maxime crassum, tenue: et ad maxime tenue, crassum nominetur. Quod si ita accipiamus, sermo talis erit: Quibus in urina quę tenuis non est, ea quę diximus, exeunt: renum est passio. si uero urina sit tenuis, totum uenosum patitur genus. Eundem intellectum mihi uidetur etiam in sequenti ostendere aphorismo.

77 Quibus in urina crassa furfurea quædam simul exeunt, ijs uesica scabie laborat.

Quando urina tenuis fuerit: haud secundum naturam uenæ se habent. Cum uero non tenuis extiterit, sed mediocrem habuerit substãtiam (in quo significato crassa accipere oportet hoc loco) ea quæ simul cum tali urina excernuntur, circa renes aut uesicam passionem ostendunt. Cum enim ex uenis urina ueniat, in renibus coletur, in uesica aggregetur: quicquid in ea præter naturam apparuerit, aut uenas aut renes aut uesicam male se habere indicabit, sicuti & nunc furfurea uesicam scabie laborare, quando uenæ nullum affectũ habent. Feruntur enim & ex ipsis aliquando furfurea, quandoque cum earum tunica patitur, quemadmodum & uesicæ: quandoque cum sanguis qui in ipsis continetur, ab urẽte calore torrefactus est. Aptior autem ad hoc est quicunque humor in eis crassior existit, & magis qui ueluti fæx sanguinis est, quem solemus humorem melancholicum nominare. Sicuti enim cutis superficies (quam superiorem pelliculam nominant) in scabie, lepra, atque lichenibus tenue quiddam remittit, quale est quod serpentum senectutem nominamus: sic ubi in partibus interioribus ea quæ est ueluti cutis, tale aliquid patitur, & casus erit passioni similis. Hac ratione igitur & uenæ ipsæ atque uesica scabie laborantes, furfureos cortices unà cum urinis emittent. Distinctio autem fiet ex tenuitate ac crassitudine urinæ, ut antea diximus. Tenuis enim urina uenas: non tenuis autem uesicam pati indicabit.

78 Quicunque sponte sanguinẽ mingunt, ijs à renibus uenulam ruptam significatur.

Quod

Quod dicitur-sponte-potest idē quod sine causa exteriori, ostēdere: potest & quod ueluti repente, nullo casu præcedente, quales apparent uesica ulcerata. In ipsa enim uenam rumpi ex influentis sanguinis abundantia, quemadmodū in renibus, est impossibile. Neq; enim per eius uenas sanguis percolatur, sed solum tantum quantum ipsi sufficiens est, pro alimento cōtribuitur. Præterea neq; uenæ quæ in uesica sunt, nudæ & sine fulcro natura sunt, sicuti quæ renum uentres subintrant, quæ & aperiuntur, & quæ aliquando disrumpuntur, propter humorum multitudinē ac crassitudinem qui in ipsis continentur. Disruptio itaq; puri sanguinis facit euacuationem. Ora autem aperta non subito plurimum sanguinē effundunt, præsertim cū parua est apertio, sed paulatim atq; tenuius percolant: unde totam urinam subsanguineam efficiunt. Fit autem, ut dixi, & uenis uesicæ exesione laborantibus, sanguinis euacuatio, quā antecedunt ulceris signa in uesica existentis, hoc est & loci dolor, & pus, & sæpe ipsius corporis uesicæ quędam ueluti frustula. Hac ratione igitur melius uerbum sponte-pro repente, accipere: & non pro sine causa manifesta. siquidem sanguis ex renibus sæpius & sine causa excernitur manifesta, uase ex multitudine rupto, sed aliquādo etiam ob saltum uehementiorem, uel ex alto casum, uel ictum.

79 Quibus in urinis arenosa subsistūt, ijs uesica laborat calculo.

Non omnino uesica laborat, sed contingit & renes: quare manifeste errat aphorismus, siue quia Hippocrates ipse dimidiam partem sermonis neglexerit, siue quia primus librarius omiserit. Siue enim in renibus, siue in uesica calculi generantur, una cum urinis exeunt arenosa.

80 Si sanguinē mingant, aut grumos, uel stillicidiū urinæ habeant, & dolor in imum incidat uentrem, & pectinem, & femen, circa uesicam labor est.

Duobus modis finis scribitur aphorismi: in quibusdam exemplaribus, labor est: in quibusdam, morbus est. & ferè in hoc nihil inuicem scripturæ differunt. Cōmuniter autem ambæ errant, si quis intelligat circa uesicam ab Hippocrate dici, quasi ipsam uesicam laborare dixisset. Nam ij quos memorat casus, communes sunt omnibus quę urinæ seruiūt instrumētis, uesicæ, renibus, urinarijs meatibus. Melius est itaq; hoc modo quæ circa uesicā, accipere, non tanq; sola uesica significetur, sed & partes quæ illi annectuntur. Adhuc autem magis, ut ita accipiamus, hortabitur sequēs aphorismus, in quo non quæ circa uesicam, ægrotare dicit, sed ipsius uesicæ esse exulceratione: quum non idem sit, pati aliquid ipsam uesicam simpliciter solam, enunciare, uel quæ circa uesicam.

81 Si sanguinē aut pus minxerit, aut squamulas, & grauis odor adsit, uesicæ exulcerationem significat.

Sanguis quidem & pus mingendo prodeuntia, omnium instrumentorum quæ urinæ obseruiunt, signa sunt communia, odor autem grauis, hoc est molestus, & adhuc magis squamulæ, sunt propria uesicæ. In pluribus igitur exemplaribus: Si sanguinem & pus minxerit, scriptum inuenitur. In quibusdam uero: Si sanguinem uel pus minxerit. Ostendet autem hæc scriptura secunda coniunctionem-aut-esse disiunctiuam, quasi utrumlibet horum quæ dicta sunt, ubi adsit, ulcerationem significet: altera uero uult ambo assidere, uel simul inuicem, uel alternatim.

82 Quibus in urinaria fistula tubercula nascuntur: ijs suppuratione facta & eruptione, solutio.

Ob sermonis breuitatem nihil effatu dignum hoc haberi aphorismo suspicabitur quispiā. Promptum enim est unicuiq; intelligere, quòd in meatu urinario qui in pene est, (hunc enim meatum, fistulam urinariam nominant) si consistant tubercula, & mox rumpantur, fieri solutionem. Verum si diligentius animaduertimus, maius aliquid ex eo ostenditur. Contingit enim urinam aliquando retineri ob tale tuberculum: ex cuius disruptione sanitas proculdubio sequetur. Verum ex dictis quædam dubitatio suboritur, utrum solum uelit hæc quæ in hoc loco sunt nata tubercula, rumpi: uel sæpius quidem hoc accidere, fieri tamen posse ut etiam discutiantur: uel exemplum solutionum unum hoc aliquod scripsit, diruptionē: quod uerius existit.

83 Mictio noctu plurima facta, paruā significat deiectionem.

Quòd quidem necessarium sit uentris humore distributo, minorē fieri alui deiectionē, unicuiq; manifestū est. sed cum hoc & illud apparet, quòd eo unà cum cibis exeunte, aluus quidē humidior fiet, atq; ideo plura deijciet, urina uero paucior excernetur. Docebit autem nos hęc ipsa ratio & alui fluētis, & siccæ remedia. In quibus enim supra modum humida aluus deprehenditur, ijs potum minorem exhibebimus, ac præterea illi uiam ad uesicam parabimus. In quibus uero siccior, & plus dabimus potus, & distributionem quantum fieri poterit, prohibebimus.

1 ONVVLSIO ex elleboro letalis est.

Iis qui elleborum acceperunt, album dico: (hũc enim simpliciter elleborum nominare cõsueuerunt, non sicuti nigrum, cum adiectione) ijs inquam si ex purgatione conuulsio aduenerit, casum ait esse letalem. Fit enim non ab initio purgationis, quando periculum est ne homo stranguletur: sed quando uomentes uehementius lacerantur, propter ipsam quidem maxime quæ fit in motibus distentionem laborantibus neruis, ob illam quam habent cũ ore uentriculi in patiendo societatem, in quo & aliàs uidimus, ubi fortius mordetur, fieri conuulsiones, sicuti adolescenti qui æruginem euomuerat. Præstat enim æruginem, non æruginosum uomitũ illũ nominare. Erat enim talis qualis quæ uera ærugo nominatur, florentissimus: uerum inter uomendum, totum corpus conuulsum est: & ærugine euacuata, febris statim & cõuulsio cessauit. Tale autem erat quod euomuerat, sicuti si quis optimam æruginem aqua imbueret, adeo ut ex eorum unione talis substantia exultaret, quæ defruti crassitudinẽ repræsentaret. Non impossibile est igitur (ut dixi) & per compatiendi ad os uentriculi societatem fieri conuulsionem ex elleboro albo, & hæc moderatissima cõuulsio esset. Cõtingit autem & propter ipsam euacuationem supra modũ ipsis purgatis cõuulsionem aduenire: sicuti & cholerã patientibus, cõtractiones frequenter adueniunt, maximeq; eorũ qui sunt in suris musculorum. Sed neq; illud est impossibile, propter pharmaci efficaciam ex neruis humiditates ad se attrahentis, atq; ideo tunc eos male afficientis fieri conuulsionẽ. Sed & ellebori aliquando ui ad sui distributionẽ impulsa uehementius, contingit neruorũ substantiã uiolentius exiccari. Ipse enim nos docuit Hippocrates, ꝙ fit conuulsio ex repletione & inanitione, corporũ uidelicet neruosorum, à quibus secundum electionem motus perficiuntur. Sunt autẽ hæc, nerui, ligamenta, musculi & tendones. Sicut eñ in exterioribus uidemus lora et chordas extendi, ubi uehementius exiccentur, aut multa madeant humiditate: sic & in corporibus animalium, par est fieri non raro conuulsionem. Liquet igitur quod ex repletione cõuulsio, sanabilis est per euacuationem. Ea uero quæ fit ex inanitione, & neruorũ siccitate, non facile admittit curationẽ. Fit autem (ut dixi) & propter compatiendi societatẽ conuulsio: quam non debemus existimare fuisse ab Hippocrate susceptam. Eam enim quæ primariò fit, conuulsionẽ ostendit, cum ait conuulsionem ex repletione atq; inanitione generari. Et quidem nouimus etiam morsus ratione fieri in ore uentriculi singultum, adeo ut quispiam et neruos itidem pati existimauerit. Et uidebiť ista conuulsio ijs qui ab elleboro purgati sunt, A non dicta ab Hippocrate, aliquando fieri: nisi per Iouem illam dixerit quispiam fieri exinanitione, cum humores mordaces uim habeant exiccandi. Hi itaq; modi sunt eorum qui ex elleboro cõuelluntur. Sanatur autem ex ipsis & qui propter morsum, & qui propter distentionẽ ex uomitibus fit. quę autem ex siccitate accidit, insanabilis est. Non absq; ratione igitur totum hoc genus Hippocrates ait esse letale, quoniam nonnullæ eius species cum difficultate sanantur.

2 Conuulsio ex uulnere, letalis est.

Sicuti in eo qui hũc antecedit aphorismo, mortalem dixit esse conuulsionem, (quod idem est ac si diceret periculosam, atq; ad mortem sæpius terminantem) B sic & nunc eam quæ fit ex uulnere cõuulsionem, letalem dixit esse, non tanquam ex necessitate ac semper mortem afferentem, sed tanꝗ admodum crebro. Sic & in multis ex prioribus aphorismis, letalis nomine uisus est uti. Ex uulneribus igitur fiunt conuulsiones ratione sequentis ipsa inflãmationis, ubi partes neruosas attigerit. Et primum quidem uidentur conuelli quæ è directo sunt partium inflãmatione laborantium: deinde postquã & principium attigerit ipsum, passio ad totum extenditur corpus.

3 Vbi sanguis plurimus fluxerit: singultus aut conuulsio superueniens, malum.

Non aliud quidẽ ostendi, est existimandum, ex C priori nomine letale, aliud autẽ nunc cum malum dicit: Cõsueuit siquidem Hippocrates casus illos ita nominare, quos letum sæpe subsequitur. Si cui uero per magis & minus differre hæc nomina uideantur: maius periculum per uocẽ letale, quàm per malum, ostendetur. Quæ igitur fit ex plurima sanguinis profusione conuulsio, ex altero genere causarũ ipsam efficiẽtiũ cõsistit, ut antea dictũ est.

4 Ex superflua purgatione conuulsio, aut singultus superueniens, malum.

Quod aliquando ijs qui elleborum sumpserũt, diximus fieri: hoc nunc ostendit in omnibus qui quouis modo purgantur. Conuelluntur enim qui ultra modum purgantur, easdẽ ob causas quas di- D ximus in ijs, qui elleborum assumpserũt, & ijs qui hac ratione laborant, non paruum periculum imminet. siquidem multo peior est ea quæ fit ex inanitione conuulsio, altera quæ fit ex repletione. Quòd autem & singultus conuulsio sit stomachi secundum Hippocratem, nos utiq; nouimus.

5 Si ebrius quispiam repente obmutuerit, conuulsus moritur, nisi febre corripiať, aut ubi ad horã peruenerit qua soluuntur crapulæ, uocem recuperet.

Repletis neruis talis conuulsio fit. Solet autem facillime eos replere uinum, ut quod calidam habeat temperaturã. talis siquidem natura prompte omnia subintrat, præsertim quum non admodum crassam

crassam substantiã habuerit. Substantiæ igitur copia uinum neruis affert conuulsionem. Rursus autem qualitate sanat eam quam fecit affectionem, neruos calefaciendo atq; exiccando. & si hoc aliquando facere nequeat, mortem subsequi est necessarium. Qua autẽ ui diximus uinum sanare conuulsiones, eadem uidelicet & febris sanat. Hic uero maxime obseruanda est Hippocratis consuetudo, qui mutos nominat illos qui quouis modo obstupuerunt. Sed proprie stupor nominatur totius corporis insensibilitas atq; immobilitas repentina. Hanc itaq; affectionem consueuit Hippocrates ex uno casuũ nominare: & fit proculdubio neruorum principio patiẽte. Neq; enim aliter potest omnino conuelli corpus, anteq; id principium patiatur, uel principaliter, uel per cõpassionẽ, altero prius patiente membro. Liquet autem omnẽ noxam ex uino factam, à Græcis cræpalen nominari. Sicq; nonnulli uocabulo fecere etymologiam, carenon pallesthæ, quod significat caput concuti. Horam autem qua crapulæ soluuntur, tempus nominauit. Est autem hoc tempus non præcisum, neq; circumscriptũ omnibus una mensura. Quidam enim postridie à crapula sunt liberati, quidã uero sequenti nocte, quidam uero tertio die prorsus: & fit hoc pro multitudine ac ui epoti uini, & eius qui potauit natura. Sicuti igitur neq; cibus unum habet in omnibus tempus coctionis præfinitum, sic neq; uinũ. Aut igitur oportet nos ægri naturã habere experientia cõpertam, aut postremũ terminũ obseruare: in quo si neq; febricitare, neq; loqui anticipauerit, conuulsus morietur omnino.

6 Quicunq; à distentione corripiuntur, in quatuor diebus pereunt. si uero has effugerint, sani fiunt.

Distentio morbus peracutus est, ut quæ cõposita sit ex illa quam Græci emprosthotonon, id est ad anteriora distẽtionẽ: & opisthotonon, id est ad posteriora distentionẽ nominant. Atq; ita merito citius in ipsa fit iudicatio, non tolerãte natura longiori tempore quẽ fert distentio laborẽ. In primo igitur circuitu dierũ iudicatoriorũ passio iudicat.

7 Quibuscunq; morbi comitiales fiunt, ante pubertatem mutationem accipiunt: quibuscunq; autem uigesimoquinto, commoriuntur.

Proprie quidem passionis mutationes nominant, quando ex una parte transeunt ad aliam, per abusionem autem & omnes solutiones ita nominantur. & mihi uidetur Hippocrates secundi significatus usus esse appellatione. Non modo enim ad alias partes translatis ijs qui morbum comitialem faciunt humoribus, soluitur passio, sed etiam omnino curatis. Sunt enim hi crasi, frigidi, & pituitosi. Cessant autem & ob ætatem ad sicciorem naturam transmutatam, & ob exercitationem, & uictum exiccantem, adiunctis ad hæc idoneis medicinis. Verum Hippocrates nunc solũ eius meminit mutationis, quæ ex ætate fit: à quo docti, &

A formam uictus unà cum medicinis inueniemus. Quod igitur in altera parte aphorismorum dicit: Qui morbo comitiali laborant, si iuuenes fuerint, mutationibus maxime ætatis & regionum & uictus, liberantur: hoc nunc in ipsis passionibus declarauit, morbos comitiales qui ante pubertatem fiunt, cessare dicens ex ætatis cõmutatione: qui uero ultra uigesimum quintũ annũ processere, commori inquiens. Vnde liquet quòd pubertatis tempus, usq; ad uigesimum quintũ annum extendi arbitratur, sumens initium post secundam septimanam. Liquet autem quod neq; omnibus sanabitur passio ex pubere ætate, nisi & alia recte gesserint: neq; quibus in hac accidit, omnino permanet, si bonam uictus rationem adhibeant. Verũ q non habeant ex ætate sanationem, sed quantũ ad eam B attinet, passio cõsenescat, liquidò ostendit. Non tamen adhuc manifeste dictum est, quamuis uideatur manifestum ijs qui negligentius accipiunt uerba illa- Quibus uero uigesimo quinto anno, commoriuntur- Neq; enim ijs solis passio cõmoritur, quibus uigesimum quintum annũ agentibus aduenit, sed multo magis etiam ijs qui ultra hanc ętatem progressi sunt. Addentes igitur sermoni Hippocratis illud quod deest, uerũ ex omni parte ipsum faciemus: Morbi comitiales qui quidem ante pubertatem fiunt, in eius ætatis tẽpore finiunt: qui ultra pubertatem procedunt, commoriuntur. Tempus autem pubertatis est post quartumdecimum annum usq; ad uigesimum quintum. Est autem & alia scriptura talis: Quibuscunq; uiginti C quinq; annorum fiunt, multi cõmoriuntur. significante uerbo-multi-idem quod plurima ex parte.

8 Quicunq; morbo laterali laborantes, in quatuordecim diebus non repurgantur, ij ad suppurationem uertuntur.

Eam quæ fit per sputa euacuationẽ humorum facientium morbũ lateralem, solet Hippocrates purgationem ac repurgationem nominare: sicuti & istos expuere, purgari, tam in libro De uictu acutorum, quàm in Prognostico nominauit. Verũ nunc & tempus præfinit purgationis: in quo si nõ fiat, ad suppurationem ait morbum uerti lateralẽ: aut omnem quæ fit ad pus transmutationẽ, ita nominans, (sicut & in Prognostico sæpius) aut eam D quæ fit inter thoracem & pulmonem, puris effusionem. fit enim utrunq; horum, quando morbo laterali laborantes non expurgãtur per sputa. Verum, secundum ex ijs quæ diximus, ipse in sequentibus eruptionem suppurationis nominauit.

9 Tabes fiunt maxime ætatibus à decimo octauo usq; ad trigesimum quintum.

In superioribus aphorismis quando morbos secundum ætates enarrabat, Iuuenibus dicebat, sanguinis sputa, tabes. Nunc uero etiam numerũ apposuit annorum, non propterea eadem rursus scribens quæ antea, sed propter passionum thoracis atq; pulmonis cõmunionem. Propter quid igitur iuuenes his morbis præcipue corripiantur, antea diximus: de annis autem ætatũ nunc determinan-

dum, quoniam & Hippocrates dixit tabem maxime fieri ætatibus à decimo octauo usq; ad trigesimum quintum. Quod enim ætatibus numero plurali dicitur, quandam habet significationē, quòd non eandem Hippocrates ætatem existimat esse mediam inter annos enumeratos. Neq; sanè una est, si diligentius consideremus: uerum ea quæ est à decimo octauo usq; ad uigesimum quintum annum, adolescentium est: quæ autem ab hinc usq; ad trigesimum quintum, iuuenum.

10 Quicunq; ab angina liberantur, ijs ad pulmonem uertitur, & in septē diebus pereunt. si uero has effugerint, suppurantur.

De transmutatione nunc ipsi est sermo, quæ fit ex angina ad pulmonem: quam ait plerunq; ante septimum diem occidere, ægro uidelicet strangulato: si uero id tempus possit euadere, fluxione in pus conuersa, suppurari.

11 Qui tabe molestantur, si sputum quod extussiunt, graue olet iniectū carbonibus, & capilli à capite defluunt, letale.

Eas quæ sunt in pulmone ulcerosas affectiones, nunc tabes nominat, in quibus iubet odorem diligentius perpendi, id quod expuitur, carbonibus inijciendo. Sicut autem prius in ulceribus uesicæ, odorem dixit grauem sentiri, ita & nunc tabidorum sputum grauiter olere. Si uero & ex capite capilli defluant ita affectis, letalem esse notam: quoniam & maximus alimenti defectus ostenditur, atq; aliquando humorum corruptio.

12 Quibuscūq; tabe laborantibus, capilli à capite defluunt: ij alui profluuio superueniente, moriuntur.

De ijs qui ex tabe iam morti uicini sunt, nunc sermo habetur: quos etiam male se habere ostenderat in defluuio capillorum. Alui autem profluuio superueniente, mortem appropinquare opinandum: cum hic casus, & mala causa, & malum signum existat. Fit enim ex uirium imbecillitate, quæ præterea ex ipso casu fiunt imbecilliores.

13 Quicunq; spumosum sanguinem expuunt, ijs è pulmone eductio fit.

Et pleraq; exemplaria, & quamplurimi huius libri expositores norunt aphorismum in hæc uerba scriptum: Quicunq; sanguinem spumosum euomunt, ijs è pulmone eductio fit. Et quidam ipsum exponentes, aiunt uerbum id multitudinem significare, ac propterea à proprio esse translatū: aperte mentientes contra id quod apparet. Sępe enim uisus est sanguis spumosus absq; multitudine expui. Si igit' ita Hippocrates re uera scripsit, ipsum abusum fuisse uocabulo dicemus. Neq; enim sanguis multus, ex pulmone eductionem significat: paucus uero, ex alio loco. Si uero expuūt aut ex tussiunt scriptum sit: tunc proprio usum fuisse uocabulo, & ostendere sanguinem talem carnosam pulmonis substantiā (quæ est ipsius uera substantia) affectam ulceribus esse. adeo ut uere quidem dicatur solius pulmonis ulcera ex spumoso sanguine indicari: non uere autē, ulcerato pulmone, ex necessitate spumosum expui. Sæpius em̄ uidimus quibusdam ex alto cadentibus, & calcitratis, atq; in palæstra percussis, ab illa maxime ictus parte in qua cuipiam ad solum ruenti, alter super thoracē inciderit, sanguinem plurimum bene coloratum expui cum tussi sine ullo dolore: quē ratio dictat ex aliquo pulmonis uase disrupto prodire.

14 A tabe habito profluuium alui superueniens, letale.

Paulo antea dixerat, tabidis cum sputum graue olet, & capilli à capite defluunt, alui profluuio superueniente, mortem subsequi. Hic uero simpliciter dixit esse letale superueniens alui profluuiū in tabe, nulla facta, neq; de sputo, neq; de capillis mētione, tanq; illud solum sufficiat mortem significare, non tamen ita è proximo, neq; tam cito secuturam, sicuti cum defluuium capillorū adiungitur.

15 Quicunq; ex morbo laterali suppurantur, si in quadraginta diebus purgantur à die qua fit ruptio, liberantur. Si uero non, ad tabem transeunt.

Addens suo sermoni ruptionis uocabulū, manifestum fecit se de illis loqui in quibus lateris inflammatione in suppurationem conuersa, deinde disrupta, in spacio thoracis atq; pulmonis intermedio pus continetur. His enim omnibus, nisi ut plurimum in quadraginta diebus puris euacuatio fiat per sputiones purgati: necessarium est pulmonem exedi, pure processu temporis putrescente. Morbo igitur laterali diem quartum decimū terminum posuit purgationis, suppuratis autem quadragesimum. Dictum autem est plenius de differentia & aliorum dierum iudicatoriorum, & horum, in eo tractatu qui inscribitur De diebus iudicatorijs. Quare si quis uniuersam illam legerit cōtemplationem: ea quæ ab Hippocrate de diebus iudicatorijs dicuntur, promptius assequetur.

16 Calida, ubi quis sæpius ea utatur, hæc mala affert, carnium effœminationem, neruorum incontinentiam, mentis torporem, profluuia sanguinis, animi defectionē: hæc, ad quæ mors.

De calidæ & frigidæ usu immodico & modico dictum est non parum & in libro De usu humidorum. Dicta sunt autem & hoc in loco aphorismorum omnia ferè capita, & primū hoc ipsum, quòd calida si quis ea ultra modum utatur, has facit affectiones, carnium effœminationem, hoc est debilitatem: dictum est enim nomē per translationem, quoniam fœmina debilior est masculo: cui astipulatur hoc quod subiungitur, Neruorum incontinentiam. Nam & hi fiunt imbecilles, eorum substantia à calore dissoluta. Et rursus mentis torpor, mentis est imbecillitas: ita scilicet substantia cerebri, sicuti etiam neruorum, dissoluta. Eodem modo & calidæ usus immodicus facit sanguinis profusiones in illis utiq; corporis affectionibus quæ ad sanguinis profusionem aptæ sunt. Sequuntur

autem ad sanguinis profusiones, defectus animi, & ad hos mors, sicuti & ad alia prius dicta: sed ad illa quidem tempore pluri, ad alia quidem magis, ad alia uero minus: ad sanguinis uero profusiones & animi defectus, statim. Scriptus est autem finis aphorismi uario modo in exemplaribus: scripturæ uero omnes dictam sententiã ostendunt. Est autẽ una hæc: His mors. altera uero hæc: In quib. mors. tertia hæc: Quibus mors. alia: Hæc ad mortem.

17 Frigida autem conuulsiones, distentiones, liuores, rigores febriles.

Immodica scilicet frigida hæc facit, conuulsiones, distentiones, ob neruorum perfrigerationẽ. Sicuti enim non oportet ipsorum substantiam ab immodico calore dissolui, sic neq; ultra modũ cõuenientem perfrigerari, & in unum cogi ac cohiberi. Ac sane quidem liuores ex perfrigeratione fiunt, & rigores febres aduocantes. Melius autem fuisset ita dicere: Rigores faciẽtes & cõuulsiones, & distentiones, & liuores, & febres. Plenius autẽ de his seorsum diximus in libro De sympt. causis.

18 Frigida, inimica ossibus, dentibus, neruis, cerebro, spinali medullæ: calida uero utilis.

Quæcunq; partes sunt natura frigidiores, (sunt autem in animalibus tales, quęcunq; sunt penitus exangues) citius ac magis ab immodico frigidæ usu offenduntur: ijsdem autem rationabiliter calida conuenientior est.

19 Quæcunq; perfrigerata sunt, excalfacere oportet, exceptis ijs quibus sanguis fluit, aut fluxurus est.

Hoc quod nunc dictum est, haudquaq; euertit illud theorema, Contrariorũ contraria esse remedia: de quo plenius diximus in eo tractatu qui De arte curatiua inscribitur: in quo ostendimus aliud esse theorema maxime necessarium, illa prius curari præcipiens quæ magis urgent, hoc est quę maius periculum afferunt, sicuti & nunc profluuium sanguinis. Ad hoc igiť prius obsistendum est: atq; ita deinde quod passum est, ad bonam temperiem est reuocandum.

20 Vlceribus frigida quidem mordax, cutem obdurat, dolorem insuppurabilem facit, liuorem obducit, rigores febriles, conuulsiones, distentiones.

Si proprio utamur uocabulo, calida mordax est: sensus autem similitudine, et frigida aqua uocatur mordax: non cum in cutem simpliciter incidit, sed ulceratam. Nam quod mordax futurum sit, eius quod morderi debeat substantiã oportet peruadere, quod in cute secundum naturã se habente, frigida aqua nõ potest efficere, quoniam densior est cutis quàm pro eius substantia. In ulceratis autẽ, ut quæ rariora sint, peruadere potest eorum substantiam, in profunda subintrans. Dictum autem est plenius de natura mordacium, in libris De potentia simplicium medicinarum. Vlceratis igitur frigida est mordax: non ulceratis autẽ non solum

A mordax non est, sed & cutem facit duriorem, eius densando substãtiam. Et quidem dolorem efficit insuppurabilẽ, natiuũ refrigerando calorẽ, qui ulcera ad suppurationem perducit, & ea difflari prohibet quæ dolorem efficiunt. Quæ autem sequuntur, prius etiam dicta sunt ab ipso, & liuores, & rigores febriles, & conuulsiones, & distentiones.

21 Est autem ubi in distentione sine ulceratiõe, iuuene bene carnoso, æstate media, frigidæ aquæ multa perfusio calorem reuocat. Calor autem hæc soluit.

Quæ raro iuuent frigida ac calida, post ea quæ ante dixit Hippocrates, deinceps prosequitur: & primum quidem de frigida inquit, quòd in distentione (liquet autem quòd & in omni alia conuul-
B sione) in medio æstatis tempore, cum bene carnosus fuerit æger, ac iuuenis, frigidæ aquæ perfusio calorem reuocans naturalem, affectionem sanet. Vnde & manifestum fit, quòd non sua ui frigida aqua morbũ tũc sanat, sed ex accidenti, quoniam iuuenibus bene carnosis reuocationem caloris facit. In alia igitur ætate nil proderit: quoniam neq; reuocationem efficit, quando neq; in hac ullo anni tempore, prȩterquam æstate media, Nam aquæ frigidæ occursus aut uincit natiuum calorem, aut colligit. uincit quidem cum debilis fuerit: colligit autem cum fortis, ipsum continens ac difflari prohibens. Excipit autẽ eas quæ sunt cum ulcere conuulsiones, ut quæ nunquam ab aqua frigida sanari queãt, neq; si æger iuuenis, & natura calidus fue-
C rit, & æstiuo anni tempore, ac regione calida: quoniam (ut & ipse antea dixit) ulceribus frigida mordax, dolorem insuppurabilem facit. Iis igitur qui in ulceratione conuelluntur ob neruosorum corporum inflãmationem, contraria uehementer est frigida, ut quæ neq; ulcus iuuet, neq; corporũ neruosorum dissoluat inflammationem.

22 Calida suppuratoria est, nõ in omni ulcere magnum ad securitatem indicium, cutem mollit, extenuat, dolorẽ sedat, rigores, cõuulsiones, & distẽtiones mitigat: et ex ijs quæ ad caput attinent, eius soluit grauitatẽ: plurimum autem confert ossium fracturis,
D sed nudis præcipue, eorumq; maxime qui in capite ulcera habent, & quæcunq; à frigore moriuntur, uel ulcerantur, & repentibus comesis, sedi, pudendis, utero, uesicæ. his calida amica & iudicans, frigida inimica & perimens.

Sicuti frigida conuulsiones & distentiones facere natura apta est, tamen sanat aliquando, quanquam raro, distentionem: sic & calida quantũ ex sui natura ad suppurandum effic ax, est aliquando prohibens suppurationem. siquidem ulcera putrida, & simpliciter, omnia quæ fluxiones habent, adeo non suppurat calida, ut his etiam plurimum noceat: atq; hæc ambo in unum coniunguntur: nocere ulceribus, & minime suppurare: sicuti contrà

trà, prodesse, ac suppurare. Maximum etenim est ulceri signum ad securitatẽ, & pus, & medicamen quod habet id faciendi facultatem. Nihil enim male potest aduenire ulceri pus generanti. Quæ igitur conuulsionem afferunt, non suppurantur omnino. Similiter autem & quæcunq; ulcera sunt putredini obnoxia, & quæ partes circumstantes exesas habent, atq; hæc difficulter ad cicatricem perducuntur, uniuersa & minime suppurant. & quæcunq; ex malis ulceribus proprijs nominibus insigniuntur, ueluti quæ cancrosa, chironia, telephia, & phagedenica, id est carnem comedentia nominantur, omnia & ipsa non suppurantur. Maximũ igitur signum ulceri ad securitatem, est pus: et hoc potes cõijcere ex calidæ usu. In quibus enim non congruit, uidebis hęc à calida insuppurabilia perdurare. Deinceps autẽ calidæ opera quæ frequenter apparent, enumerat. Etenim cutem induratam mollit, & crassatam extenuat, & dolorem sedat, & cõuulsiones ac distentiones mitigat: nec sicuti frigida dolorẽ insuppurabilem efficit, quoniam est à natura nostra aliena, quę est calor natiuus, quem sane coauget ubi mediocriter cõtingit. Calida uero extrinsecus facit hęc omnia quę dicta sunt, nõnullaq; cõcoquendo, & ad melius alterando: quædam discutiendo, & euacuando noxia, ad sanitatem perducit. quòd si non ex toto sanet, saltem dolores mitigat. In capitis uero affectionibus & hæc eadẽ facit, & eas quas carebarias, id est capitis grauitates nominant, sanat, concoquens atq; dissoluens quæcũq; molestant. Et quidem fracturis ossium utilissima est, & magis nudis, hoc est carne exutis: adhuc autem magis ijs quæ in capite fiunt. nam talia frigida maxime offendit: ut quæ non ossibus tantũ, sed ipsi quoq; cerebro sit inimica. Iam uero & quæcunq; partes ex algore mortificantur, ijs calida remedio est: sic quæ frigiditas exulcerat, sicuti hyberno tempore calcanea, & digitos & extrema omnia, horum quoq; remedium est calida. Sanat etiã serpentia comesa, quamuis ab humore bilioso calidoq; fiant. nam propter exulcerationem frigida est ipsis inimica, ut quæ ulcerum mordax existat. Sic & omnibus quæ sunt in sede affectionibus, amica quidem est calida, contraria uero frigida: quoniã neruosa sedes est, frigida uero neruis est inimica, & quoniam per cõmunicationem frigiditas facile ex sede ad uentrem ascendit, & eodem modo caliditas. Sic & utero & uesicæ calida quidem, amica et iudicans: inimica uero & occidens, frigida. nam & hæ pariter neruosæ sunt, & supraiacentibus partibus facile tradunt frigiditatem. Quòd autem in omnibus quæ in aphorismo dicuntur, cõmuniter pronunciauit his calidam esse amicã & iudicantẽ, frigidã uero inimicã & occidentem, liquet, etiamsi à me non dicatur.

23 In his frigida utendum, unde fluit sanguis, aut fluxurus est, non ad ipsa, sed circa ipsa unde influit, & quæcunq; inflãmationes uel inflammina ad rubrum & subcruentum sanguine recenti tendunt. nam ueteribus nigredinem affert. Erysipelas etiã non ulceratum iuuat. nam exulceratum lædit.

Eas quas facit frigida utilitates, ac mala, hoc transigit aphorismo. Primum, in quibus sanguis fluit aut fluxurus est, inquiens cõferre ipsam, non ipsis partibus manantibus sanguine admotã, (ulceribus enim frigida mordax) sed circumstantibus, & illis præcipue unde aliquid ad ulcera profluit. Et quidem ait omnes iuuare inflãmationes, & quæ ipse nominat inflammina, ueluti ab aliqua succensa flamma, propter humorũ à quibus fiunt, caliditatem. Nam & hæc frigida gaudent. Videntur autẽ hæc omnia intuenti, colore rubra & subcruenta, recẽti scilicet, & non antiquo suffusa sanguine. Nam sanguis antiquus, floridũ non habet colorem. Quare frigida admota liuere, & nigras fieri contingit partes patientes. Eodem modo & erysipelas non exulceratum iuuatur à frigida, sicuti ulcerato mordax est frigida, & dolorem affert: & hac ratione nocet, cum partes dolentes semper ad seipsas moueant fluxiones.

24 Frigida qualis nix & glacies, pectori inimica, tusses mouẽt, & sanguinem, & destillationes.

Hactenus de aqua calida & frigida sermonem habuit, nunc autem de niue & glacie disserit, illud ostendens, quòd tanto magis hæ nocere possunt, quanto sunt aqua frigida frigidiores, & q; thoracis partibus sunt inimicissimæ, cum & tusses moueant, & uasis plerunq; disruptis sanguinem manare faciant, & ex capite destillationibus thoracẽ offendant atq; pulmonem: nam has quoq; nix facit & glacies, & quæ cerebrum perfrigerant.

25 Tumores articulorũ atq; dolores absque ulcere, & podagricos quoq;, atq; conuulsa, horum plurima frigida aqua large effusa leuat, & extenuat soluitq; dolorẽ. nam modicus torpor dolorem soluit.

Quòd quidem aqua frigida horum plurima iuuet, ostendit. Sed quænam hæc sint, dicere præter misit: tanquam ex illis quæ antea dixit, non sit admodum difficile inuenire. Quæcũq; enim inflammationes, uel inflammina ad rubrum & subcruentum recẽti sanguine tendunt, à frigida ait aqua sanari, quæ influxum scilicet cohibet, & hac ratione corpora euacuat: quapropter & dolorẽ in talibus soluit, quia eius causam abscindit. perfrigeratio etiam partium largior, affert torporem mediocrẽ, qui & ipse dolorem soluit sensum hebetando.

26 Aqua quæ cito calet, & cito perfrigeratur, leuissima est.

Non pondere talem esse leuissimam dicẽdum est. Sic enim nihil magnum edoceret, præter id q; per quendam circuitum illud inuenit quod facile erat statim inuenire. Nam si pondere leuiorem aquam dignoscere quærit: promptum ipsi fuit ad proprium eorum quæ ponderantur iudiciũ rem deducere, eiusq; per lancem ac pondus inquisitionem

nem facere. Sed nunc leuiorem dixit aquam quæ uentrẽ non grauat, & quæ cito permeat: sicuti isti contrariam, grauem uocamus, quæ cito non permeat. Liquet autem quòd non solum hoc iudiciũ existit uirtutis aquæ, sed quòd cum alia in propatulo sint, & omnibus nota, hoc uero aliquid habeat artificiosum: sic ad id prodendũ scriptis, Hippocrates uenerit. Sed quænam sunt alia? Primum quidẽ, si neq; turbida, neq; cœnosa: deinde si, neq; in gustu, neq; in odoratu aliquam absurdam qualitatem præ se fert: tum & illud quod nunc Hippocrates dixit, si cito perfrigeratur & calet. nam perspicuũ existit, talem esse bene alterabilem. Sicuti aũt cibi uirtus est esse bene alterabilẽ, ita & aquæ: siquidẽ facile transmutari uolumus quicquid concoqui debeat ab instrumentis quibus est coctionis munus à natura demandatum. Quicunq; uero sola potantium affectione, optimam aquam iudicant: certissimo quidem utuntur iudicio: uerum si hoc tantum assumpserint, non recte faciunt. Prius enim oportet de aqua ex dictis signis iudicare, antequam ad talem ueniant experientiam.

27 Qui noctu bibere appetunt, ijs admodum sitientibus, si superdormierint, bonũ.

Neq; an dandus, neq; an minime dandus sit potus ijs qui noctu admodum sitiunt, quicq; ostendit, sed hoc tantum, quòd superdormire, confert. Coquitur enim per somnũ, ut liquet, & subdescendit id quod efficit sitim. Non tamen illud est in obscuro, quòd ualde sitientibus potus est dandus, siue ex potatione uini meracioris, siue ex defectu potus sitis aduenerit. Nam & defectui exhibendo succurrere: & illam quæ facta est ex uino caliditatem, aqua restinguere, theorema est salubre. Si tamen modice sitierint, non omnino eis dandus est potus, sed abstinendum, siue ex defectu humiditate quid patiatur, siue ex nimia uini potatione. contingit enim & hos ex somno iuuari.

28 Suffitus aromatũ, muliebria ducit: sæpius uero & ad alia utilis esset, nisi capitis faceret grauitatem.

Muliebria dicit, ut liquet, ea quæ ex utero mulieribus euacuantur in menstruis purgationibus, & à partu. Clarum etiam illud est, quòd & hoc in loco, illas quę uel propter uteri inflammationem, uel euersionem, aut talem aliam causam non purgantur, non aliter recte curabimus, quàm eam curantes passionem, cuius est casus suppressio menstruorum. Illas uero quę sine hac passione parcius purgantur, ijs qui nũc ab ipso docentur suffitibus, curat. In his enim uel sanguinis crassitudo causa est retentionis, uel obstructio uasorum quæ pertingunt ad uterum, uel eorundem obseratio, totiusúe ipsorum substantiæ densatio. Quodcũq; uero dictorũ in causa fuerit, ex aromatibus suffitus sanat affectionem: qui ui sua aperit uasorum fines obseratos, extenuatq; humorum crassitudinem, & obstructiones incidendo remouet. Multoties uero & ad alia, inquit, utilis esset, nisi capitis faceret grauitatem. Nam totum corpus poterat conti-

A nue suffiri per uterum in omnibus frigidis atq; humidis affectionibus, nisi timeremus illam quæ fit ex suffitu, capitis grauitatem, præsertim in febribus. Quòd uero omnia ferè aromata natura apta sint facere capitis grauitatẽ: & experientia ostendit, & ratio docet. Quæcunq; enim satis calefaciunt, omnia capitis grauitatem causant, utpote sui natura calido superiora petente. Calida autem est sufficienter omnium aromatũ natura, præcipueq; Casiæ, Costi, Cinnamomi, & Amomi.

29 Grauidas purgare turgente materia à quarto mense usq; ad septimum, minus uero has. Recentiores autem & seniores uereri oportet.

B Hic aphorismus dictus est antea ubi de purgatione sermo habebatur. Sed et hic ubi de muliebribus agitur, in quamplurimis exemplaribus inuenitur. Quidam uero eximunt ipsum, ne bis scriptus inueniatur. Noua autem expositione non indiget præter illam quam retro scripsimus.

30 Mulierem uero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, letale est.

Neq; absq; ratione. Si enim sit cum febre morbus, necesse est ipsum febres habere cõtinuas. Talis enim est morbus acutus: & in hoc duplex est periculum: Vnum quidem propter febrem ipsam fœtum occidentem: alterum uero quòd ex longo interuallo cibum dantes, ex alimenti defectu fœ- C tum destruemus. Si uero ut hũc seruemus, non uerebimur crebro cibum exhibere, febres cõtinuas uictu intempestiuo augentes, matrẽ occidemus: Sic & si absque febre aliquis alius morbus acutus fiat, ueluti morbus comitialis, morbus attonitus, quem Gręci apoplexiam uocant, cõuulsio, distentio, propter magnitudinem morbi & acutiem, impossibile est laborantem euadere.

31 Mulier utero gerens, sanguine misso ex uena, abortit, & magis si fœtus sit maior.

Ex defectu alimenti fœtus destruitur, non modo misso sanguine ex uena, sed etiam ex longiori inedia. Ostendemus autem hoc ipsum paulo post & per alios aphorismos. Non absq; ratione autem & maior fœtus magis destruitur misso sanguine D ex uena mulieris, quia plurimo indiget alimento.

32 Mulieri sanguinẽ euomenti, menstruis erumpentibus solutio.

Nõ absq; ratione. Erit enim retractio simul atq; euacuatio sanguinis ad superiora tendentis. Hoc quidem igitur & experientia comprobat utiliter fieri: nos uero ab ipsa excitati, opera quæ bene à natura gerunt, imitabimur: et mulieres hac passione laborãtes, misso sanguine è uena, uacuabimus.

33 Menstruis deficientibus, sanguis ex naribus fluens, bonum.

Quòd quidem sit necessarium eum qui singulis mensibus bene euacuatur sanguinem, quando ob aliquam affectionem fuerit retẽtus, mulierem lædere, & quòd per aliam partem euacuatus, om-

nem corporis tollet lesionem, unicuiq; est manifestum. Cũ uero multa sint loca per quæ potest euacuari, omnibus alijs aut maius, aut minus inest detrimentum: sola quæ fit per nares euacuatio innoxia est, quam nunc laudat Hippocratès. Non tamen si aliqua etiã alia euacuatio sine noxa est, propterea aphorismus est falsus. Neq; enim quòd sola per nares euacuatio deficientibus menstruis bona sit, dixit: sed hanc simpliciter laudauit, non adiuncto quòd sola. Si quis igitur eam quæ fit per sedem, dixerit ita affectis mulieribus utilem esse, nõ aduersatur aphorismo. Videtur enim aliquando Hippocrates per unum exemplũ de similibus omnibus pronunciare.

34 Mulieri in utero gerenti si aluus plurimum profluat, periculum est ne abortiat.

Ratione euacuationis & nunc Hippocrates inquit, periculum abortus esse, quemadmodum & antea in missione sanguinis è uena, ostẽdebamus.

35 Mulieri quæ uterinis molestatũ, aut difficulter parit: superueniẽs sternutatio, bonũ.

Vnum in aphorismo uerbum habet obscuritatem, uterinis, id est hystericis. Nonnulli enim per id accipiunt omnes quæ utero adueniunt affectiones: nonnulli uero illas tantũ in quibus passio contingit, quam uocant uterinam strangulationem: quæ tamen non est uere strangulatio, sed defectus respirandi: alij choria, id est, secundas intelligunt. nam et has hystera, sicut uteros hysteras nominãt. Verum hi aperte aberrant, quamuis maxime uerum dicere uideantur: eo q secundæ retentæ in utero, ex sternutatione disrumpuntur. Alius enim de his aphorismus est ab ipso perscriptus. Et plurimum differunt etiam nomine, hystera id est secundæ, ab hystericis id est uterinis. Falsum est etiam illud, de omnibus uteri passionibus dictum esse ab ipso sermonẽ. Neq; enim exulcerationes, neq; inflammationes, neq; erysipelata, sicuti neq; abscessus, sternutatio iuuat. Verum autẽ hoc, q in uterinis strangulationibus superueniente sternutatione, patiens aliquantulum leuatur, non solum quia bonum est signũ sternutatio sponte adueniens ijs quæ ita se habent mulieribus, sed quoniam & causa, ut quæ sit huius passionis remedium. Signum itaq; bonum existit, quia naturã ostẽdit quæ prius torpuerat, excitari ac reuiuiscere, & propriarum meminisse motionum: quando sanè etiã aliquam eijcit superfluitatẽ. Ostẽsum est enim in libro De causis accidentium, sternutationẽ hoc modo fieri. Causa autẽ ob quam iuuat, est, quia uehemẽtiore cõcussu atq; feruore, partim quidẽ naturã excitat, partim uero excernit quę partib. corporis firmiter infixa adhærebãt. Sic eñ & singultũ sanare solet.

36 Mulieri menses decolores, nec per idẽ semper tempus uenientes, purgationẽ indicant esse necessariam.

In multis exemplaribus scripturam ita se habentem possumus inuenire: Mulieri menses tardi, nec per idem semper tempus uenientes. Possunt igitũ & menses tardi, hoc est qui post consuetũ ueniũt circuitum, purgatione indigere humoris pituitosi, ob quem & decolores fiunt, non tamẽ egemus hac sola necessario. nam & per extenuantẽ aliquã do uictum tales affectiones sanauimus. Scriptum autem est à nobis de hoc extenuanti uictu, libro uno seorsum. Suffitus insuper aromatum idem facit, & qui eandem isti uim habent pessi adhibiti, epotaq; medicamenta quæ incidunt, & humorum crassitudinem extenuant, quale est quod ex calamentho fit, quo nos assidue utimur, quodq; sæpius tardantes mensium purgationes exciuit. Nam intentio sanationis in ipsis est, cum ora uasorũ aperire quæ pertingunt ad uterum, tum sanguinẽ extenuare. Ac sanè quidem purgatio totius corporis, ut dixi, quando crassi euacuantur humores, tales sanat affectiones. Si uero decolores scriptum sit, multo magis purgatio sanabit ita se habentes mulieres. Neq; enim propter humorẽ pituitosum tantummodo, sed & propter melancholicũ & biliosum menses fiunt decolores. Quomodo igitur dignoscere oporteat humorẽ superabundantẽ, ipse in primo De mulieribus docuit: nũc autẽ q per purgationẽ euacuandũ sit, idem monstrauit. Verba autem illa, Nec per idem semper tempus uenientes, huic scripturæ magis cõsonant, ut totus sermo sit talis: Si menses decolores fiant, & non per idem tempus ueniant quo antea uenire consueuerant, mulier purgatione indiget. Contingit enim in mulieribus quę malos humores habẽt, non modo decolores apparere mẽstruas purgationes, sed etiam tempus periodi non seruari: siquidem crassiores fuerint humores, et difficilius fluẽtes ijs qui secundũ naturã se habent, morando, & longius tẽpus expectando: sin autẽ contrarij, hoc est humidiores ac tenuiores, cõsuetũ terminũ anticipãdo.

37 Mulieri utero gerenti si mammæ graciles repente fiant, abortit.

Hic pariter aphorismus ex illorum numero est quos diximus defectum alimenti fœtu significare. Cõmunes enim quædã uenæ sunt mammis ac uteris: quæ ubi parum habuerint sanguinis, graciles quidẽ mammas reddunt, alimenti uero inopia nonnunq; fœtũ perimũt, nonnunq; etiã ad excretionem excitant, illam ob causam quam ipse in libro De natura fœtus, per hæc uerba explicat: Alimentũ atq; auctio à matre ueniens, non amplius est infanti sufficiens, quando decem menses præterierint, & fœtus auctus fuerit. Trahit enim à sanguine ad se id quod est dulcissimũ: & simul etiã lactis parte aliqua fruitur. Vbi uero hæc illi rariora fuerint, & iam infans molem corporis habet, plus cibi requirẽs q̃ illud quod adest: calcitrat, & membranas disrumpens, initiũ partus matri affert.

38 Mulieri utero gerenti si altera mamma gracilis fiat geminos habenti, alterum abortit: & siquidem mamma dextra gracilis fiat, marem: si uero sinistra, fœminam.

Quod suprascriptus aphorismus de ambabus mammis dicebat, hoc in altera iste dicit. propter illam

A illam uero quã diximus de uenis cõmunibus cauſam: is qui è directo eſt mammæ factæ gracilioris fœtus abortum patitur. Quòd autem exiſtentibus geminis, altero mare, altero fœmina, ſi dextra quidem mãma gracilis fiat, ſolus mas: ſi uero ſiniſtra, fœmina ſola corrumpatur: ex illa ipſius pendet opinione, qua mares quidem in dextris, fœminas uero ſiniſtris magis concipi opinatur.

39 Si mulier quæ neq; grauida eſt, neq; peperit, lac habet: huic menſtrua defecerunt.

Ratio quidem longior exiſtit: & oportet illum qui eam exquiſite aſſequi debeat, exercitatũ eſſe in libris De potentijs naturalibus. Tantum tamen de his nunc à nobis dicetur, quantum breuiſsime dictum poſsit ad præſentia conferre. B Hoc quidem cõmune eſt omnibus animalis partibus quæ aptæ ſunt humores aliquos utiles generare, aut ad uſum aliarum partium, aut ad generis propagationem, aut ad fœtus nutritionem, eſſe humorẽ illum quandam ueluti ſuperfluitatem alimenti partis ipſum generantis. Non enim quia norit ad quid utilis erit humor animali, ipſius facit pars generationem, niſi debeat talem habere intellectũ, qualem habere ciuitatum gubernatores arbitrantur oportere, ſed animalis quidem opifex illũ habet intellectum, ipſa autem pars (ut oſtenſum eſt) potentijs regitur naturalibus, cum alijs quibuſdam, tum alteratiua, per quã aſsimilat alimentũ ſibijpſi. Quantum igitur alimenti ab ipſa alterati fuerit nutrito corpori exquiſite aſsimilatũ, illi apponitur parti, C ac nutrit eam. & hoc eſt quod ipſe ait: Alimentum eſt, quod alit, & quod eſt ueluti alimentũ, & quod debet alere: ſuperfluũ uero quod ſupereſt. ſimilis autem naturæ partis humor exiſtit, in oſsibus quidem id quod in cauernis eorum continetur, in hepate uero, ſanguis. Ex hoc genere eſt & ſpumeus humor qui in carne pulmonis cõtinetur, & qui in articulorum compagibus glutinoſus humor, et id quod in teſtibus, & aſtitibus uocatũ ſemen, & qui in lingua, cui nomen ſaliua. Sunt aũt & quidam in mammis adenes, uim habentes id quod ad eos influat, ſibijpſis aſsimilandi. Cum ergo hi ſint exangues & albi, propriũ efficiunt humorẽ, talem qualis eſt lac, eiuſq; maiorẽ copiam, quo plus alimenti defertur ad ipſos. Plus uero defertur octauo & D nono menſe cõceptionis, quando abundanter oppletæ ſunt cõmunes uenæ mammarũ & uteri, ſicuti in animalium prægnantium diſſectionibus manifeſte conſpicitur. Fit autẽ & tale quandoq; licet raro, cum mulier grauida non eſt, quãdo ad ſimilẽ peruenerint uenæ repletionẽ ex mẽſtruorũ retentione: cuius nũc affectiõis Hippocrates meminit.

40 Quibuſcunq; mulieribus ad mammas ſanguis colligitur, furorem ſignificat.

Quòd quidem ſanguis ad mammas feratur, deinde ab adenibus qui ibi ſunt, in lac tranſmutetur, in præcedenti ſcriptũ eſt aphoriſmo. Nunc autem quando intranſmutabilis manſerit hic qui ad eos ſanguis peruenerit, furorem ait Hippocrates ſignificari. Ego quidem nondum hoc accidiſſe uidi:

Galen.

& ſi quando eueniat, ex ijs eſt quæ raro eueniunt. Hippocrates uero, ut qui uiderit, ſcribit. & ſi uerũ ſit, talem ipſius oportet cauſam exiſtimare. Adenum natura, illorum preſertim qui in mãmis ſunt, exanguis proculdubio eſt, & frigida: omne enim exangue frigidum. Atq; ideo ſanguinẽ qui defertur ad ipſos, ad frigidius cõmutat. Quanto enim adenes hi ſunt hepatis carne frigidiores, tanto lac ſanguine. Cũ igiť plurimus aliquando ſanguis & feruẽs per totũ labitur corpus, & caput præcipue petit: in furorẽ uertunť, quoniã ſanguis talis occupat caput. Qui uero ad mammas defertur: ad contrariam naturam alterari non poterit ita ut lac fiat, tum propter feruorẽ, tum propter exuperantiam.

41 Si uelis noſcere an conceperit mulier: cum dormitura eſt, ei aquã mulſam potandam da: & ſi alui tormina patietur, cõcepit: ſi minus, non concepit.

Tormina fiunt quidem propter mordacitatem, fiunt etiam propter ſpiritũ flatuoſum, qui facilem non habet exitum. quæ tormina fieri nunc eſt arbitrandum in mulieribus quæ conceperunt, propter eam quæ fit ex utero anguſtationem. Dat autem aquam mulſam mulieri dormituræ, crudam uidelicet: quoniam qualitas flatuoſa ad dinotionẽ eſt neceſſaria: uolẽs & quieſcere ſimul, & plenam eſſe cibis mulierem: hæc enim ambo conferent ad torminum generationem.

42 Mulier ſi marem concepit, bene colorata eſt: ſi uero fœminam, male colorata.

Vt ad ſeipſam muliere collata uidelicet, non autem ad alteram, dictũ eſt ab Hippocrate indicium quod ex bono colore ac malo ſumitur. Nam quæ fœminã concepit, minus ſeipſa colorata apparet: quoniam frigidior eſt fœmina mare. Nunq; uero talem concepiſſet, niſi & uiri ſemen & uterus mulieris frigidior eo tempore fuiſſet in quo cõcepit. Quare quod dicitur, ex eorũ numero eſt quæ ſæpius eueniunt. Cõtingit enim ita omnia recte agere mulierem poſt tempus cõceptionis, ut bene colorata fiat. Liquet autẽ ꝙ & alia ſigna ſunt quæ ſignificent marẽ eſſe cõceptũ: ſicuti ipſius fœtus plurimæ ac ualidæ motiones: quæ tamẽ neq; ipſæ, ſigna perpetua ſunt. Contingit enim aliquando, licet ſit rarum, ꝙ cõcepta fœmina ſit mare robuſtior, & multis ac ualidis motibus moueatur: contingit etiam ut aliquando mas ſit debilior fœmina, ac paucioribus debilioribuſq; motibus cieatur.

43 Si mulieris grauidæ in utero ſit eryſipelas, letale.

An ſolum eryſipelas in utero mulieris grauidæ conſtitutum, putat eſſe letale, an illam etiam quæ proprio nomine diciť inflãmationẽ? Quòd enim facto in utero eryſipelate, fœtus moriatur ex neceſsitate, manifeſtũ eſt. quandoquidẽ & febres acutæ aliquando ſine inflãmatione ipſum interficiunt. An uero utero inflãmationẽ patiente, poſsit aliquando fœtus uiuere: dignum eſt inquiſitione.

44 Quæcunq; præter naturã tenues exi-

ſtentes, utero gerunt, abortiunt priuſquàm craſſeſcant. A

Secundum tres modos intellexerunt expoſitores libri huius, præſentis aphoriſmi ſententiã. Quidam enim omnino arbitrantur ipſas abortire: quidam uero ſi non craſſeſcant & reficiantur, ſed maneant abſq; refectione, ac tenues: quidã uero cum reficiuntur, tunc maxime eas exiſtimant abortire, quod minus uidetur, q̃ prius dicta, uerisimile. Verumtamẽ ita expoſuit Numeſianus, dictũ inquiẽs eſſe aphoriſmũ in ijs quæ præter naturã extenuatæ ſunt, & prius refici deinde concipere debent, quas non poſſe refici ait abſq; ꝙ ſanguis ad conceptus alimentũ deputatus, ad eius quæ cõcepit nutritionẽ aſſumaẽ: quare nõ abſq; ratiõe fœtus ſufficienti indigẽs alimẽto, corrumpit. B Sed et uerba illa-Præter naturã tenues quidã ita acceperũt, ſicuti Numeſianus, ut præter ſuipſius naturam grauida mulier ſit extenuata. Quidam uero magnũ exceſſum dicunt ſignificari, uolente Hippocrate nobis inſinuare, non ꝙ mediocriter extenuatæ, id ex neceſsitate patiantur, ſed quæ ualde ſunt extenuatæ. Vtraq; autem expoſitio non caret ratione.

45 Quæcũq; mediocriter corpora habentes abortiunt ſecundo aut tertio menſe ſine occaſione manifeſta, ijs acetabula uteri plena mucoris ſunt, & non poſſunt ex pondere fœtum continere, ſed diſrumpuntur.

C Sine manifeſta occaſione ait, febre uehemente, uel alui fluxu, uel profluuio ſanguinis, uel eryſipelate in ipſo utero cõſtituto, uel ſaltu grauidæ mulieris uehementiore, uel clamore, uel triſtitia, uel ira, uel timore, uel uictu parciore, uel alio tali aliquo actu ſeu paſsione. Eſt enim uerisimile, in his eſſe plena mucore ora uaſorũ uenientiũ ad uterũ, ex quibus ſecũdæ pendent: quæ ora, acetabula nominauit: non (ſicuti quidam arbitrantur) adnatas ipſis carnes adenoſas. Nã ut ipſe inquit in primo libro De paſsionib. muliebribus, ſi acetabula plena fuerint pituita, mẽſtrua fiũt pauciora, & Praxagoras in primo De naturalib. Acetabula inquit ſunt ora uenarũ & arteriarũ, quæ feruntur ad uterum.

46 Quæcũq; præter naturam craſſæ, non cõcipiunt utero: ijs omentũ os uteri cõprimit, D & prius q̃ extenuẽtur, non cõcipiunt.

Verba-præter naturã-dupliciter etiam hoc loco accipiunt. quidam enim exceſſum ſignificari arbitrantur: quidam præter ipſius mulieris grauidæ naturã. Verior eſt autẽ prior acceptio: nam ab omenti pinguedine comprimitur atq; anguſtatur uteri os ijs quæ ſupra modum craſſę ſunt. appellat autem nũc os, illud quod intus eſt, ubi uterus quidem deſinit, collum uero incipit: quod magis proprie os uteri diceretur. Nam altera colli extremitas quæ mulieris pudendis cõiungitur, non uteri, ſed ipſius colli os haud ſine ratione uocaretur.

47 Si uterus in coxam uergens ſuppuratur, neceſſe eſt linamentum fieri.

Quam neceſſarium eſt fieri per linea fila curationem, linamentũ nominauit. Quòd autem uterus ſuppuratus, & præſertim ad exteriora, (nam hoc nunc uidetur dicere) curatione tali ex neceſſitate indigebit, non eſt obſcurum.

48 Fœtus, mares quidẽ in dextris, fœminæ uero in ſiniſtris magis.

Quòd propter temperaturã quæ ſtatim ab initio calidior exiſtit, fœtus maſculus generatur, in commentarijs De ſemine, eſt demonſtratum. Calidior uero temperatura fœtibus aduenit non minime ob locum qui eſt dextera uteri pars: hæc autem calidior exiſtit, propter hepatis uicinitatem. Conferet autem aliquid ad cõceptus caliditatẽ & muliebre ſemen profuſum quidem ex proprijs teſticulis per utrunq; corniculum, partim in dextrũ uteri ſinũ, partim in ſiniſtrũ, diſsimile tamen: ut & hoc ipſum oſtendimus, ſiquidem ſeroſior eſt atq; frigidior genitura quæ in ſiniſtro teſticulo continetur: & iuxta hoc conceptus in læua parte uteri ſtatim initio cõſtitutus, non abſq; ratione eſſet frigidior. Dictũ autem eſt de omnibus talibus ſufficienter in quinto libro Sectionum Hippocratis.

49 Vt ſecũdæ procidant, ſternutatorium impoſito, & nares apprehendito, & os.

Non cum accentu circumflexo ultimam ſyllabam uerbi ὑστερῶν, legere oportet, ut ſignificet uterum, ſed cum graui, ut ſecundæ intelligantur. Neque enim uult uteros ipſos excidere, tentione facta cum medicinis ſternutare facientibus, ſed ea quæ χόρια uocantur atq; ſecundæ.

50 Mulieri ſi uelis menſtrua cohibere, cucurbitulã q̃ maximã ad mammas appone.

Sicuti menſtruorum quæ aut nullo modo, aut parce fluunt, curationem Hippocrates docuit: ita & nunc illorũ quæ ultra modum euacuantur docet, iubens nos cucurbitulam quammaximam ad mammas apponere. Melius eſt autem non mammis ipſis cucurbitulam adigere, ſed inferius ſub ipſis eã affigere, potiſsimũ, ubi ſunt uenæ quæ ad ipſas deſubter ueniunt. ſaneq; nonnulli his uerbis aphoriſmũ ſcribunt, Cucurbitulam q̃ maximã ſub mammis pone. Vult autẽ q̃ maximã eſſe cucurbitulã, ut fortiorẽ faciat ex utero ad ſuperiora attractionẽ, per cõmunes id uenas artificioſe molitus.

51 Quæ utero gerũt, ijs uteri os cõprimit.

Maximũ hoc eſt mulieris quæ concepit indicium, ſi obſtetrix potuerit immiſſo digito os uteri tangere. Statim enim cum ſemen intra ſeipſas acceperint, totum ſui interius ſpatium contrahunt, & os claudunt. Videtur autẽ & propter durum tumorem & inflãmationẽ os uteri cõprimi. Diſtinguiturq; ab eo qui in grauidis eſt, duritia.

52 Mulieri utero gerenti ſi lac multum è mammis effluat, fœtum imbecillem ſignificat. ſi uero mammæ ſolidæ fuerint, fœtum ſignificant ſaniorem.

Illo uidelicet tẽpore fluit lac quibus uiſum fuerit fluere, quando natura fert ut in grauidis generetur

retur. Neq; enim in primis generatur mensibus. Quòd autem omnino fluat, & non maneat intus, hoc ideo fit, quia plurimum ex eo colligitur. Plurimum uero colligitur oppletis uenis cõmunibus quæ à mãmis pertingunt ad uteros. Sed adhuc magis implentur quando minimum fœtus absumit. Hoc uero ipsum fit ob eiusdem fœtus imbecillitatem. Liquet igitur quòd neq; mammas tenues oportet apparere, sicuti in muliere non grauida: (hoc enim signum defectum sanguinis ostendit, & hac ratione fœtus in ipsis corrumpitur) neque ideo plenas ut lac effluat, sed tantum subleuari, ut solidæ tangentibus uideãtur. Media enim est hæc consistentia inter renitentes propter nimiam repletionem, & molles ac laxas propter defectum sanguinis. Quare merito laudat hoc signum Hippocrates, ut quod indicio sit neq; fœtum esse imbecillem, neq; deficere ipsi alimentum.

53 Quæ corrupturæ sunt fœtus, ijs mãmæ extenuantur. Si uero rursus duræ fiant, dolor aut mãmas, aut coxas, aut oculos, aut genua infestabit, & non corrumpent.

Prius dixerat: Mulieri utero gerenti si mammæ repente extenuentur, abortit. Dixerat etiam, Et si altera mãma extenuetur geminos habẽti, alterius fœtus abortum secuturum. Nunc uero ordinẽ cõsecutionis cõmutauit, & non à signis, sed à mulieribus fœtum corrumpentibus fecit initium, ipsis præcedere inquiens mãmas tenues. Non est autẽ omnino idem si dicatur, ad mammas tenues sequi corruptionem, & futuræ corruptioni mãmas tenues præcedere. Qui enim ait ad mammarum extenuationem sequi corruptionẽ: hic istud solum ostendit esse signum futuræ corruptionis. Qui uero dicit, ijs quæ debent corrumpere fœtus, mammas extenuari: non hoc solum uidetur ostendere signum præcedere fœtus corruptionẽ. Quare diligentius inquirendũ est, & obseruandũ in ijs quæ apparẽt in mulieribus grauidis, nunquid aliter fœtum corrumpant necne, sed semper præcedat mãmarum extenuatio: an saltantibus, uel magnopere uociferantibus, uel ira excandescentibus, uel nimio repente pauore correptis, contingit quidẽ interdũ mãmarũ non precedere extenuationẽ. Contingit aũt & in quibusdã ut propter magnitudinẽ febris, aut factũ in utero erysipelas, uel mucorem acetabulorũ, aut aliquid aliud tale, fœtus corrũpatur absq; mãmarũ extenuatione. Ceterũ uidetur Hippocrates existimare hanc semper præcedere: & mihi sæpius obseruanti, uisæ sunt in supradictis occasionibus ante corruptionẽ mãmæ fuisse extenuatæ. Nunquid igit̃ quãdo citra aliquã huiuscemodi causam mãmæ extenuant̃, defectum sanguinis esse in causa existimare debemus: qui in uenis est utero mãmisq; cõmunib. unde propter alimẽti inopiã uelut dixi, fœtus corrũpit̃: In alijs uero causis in quib. aut ꝓpter passionẽ interit, aut disrũpit̃ fœtus, cũ ipsum mẽbranę cõtinẽtes diuellũt̃, natura os uteri adaperiẽte, et dolores excitãte, ob has ipsas causas sanguinẽ ad genitales deferri partes.

A Hæc enim est quædam ratio cõmunis, in quibus natura aliquid uiolenter excernit, ut eò sanguis ac spiritus tendat: quibus duobus ueluti instrumẽtis natura utens, ea quæ infestant, per uim expellit. Atq; hac ratione dolentibus partibus inflãmationes adueniũt, natura excernere atq; expellere causam doloris properante: ut uero hoc faciat, sanguine ac spiritu locum implente. Hęc itaq; à me dicta sint in primam partẽ aphorismi. Secũda uero quæ sequitur (in qua contrariæ mammarum meminit affectionis) talis est: Si uero rursus mãmæ duræ fiant. Cum uero dictio rursus duo significet in huiuscemodi locutionibus, alterum quidẽ quod antedictæ cõiungitur affectioni: alterum uero quod per alia uerba dici consueuit uice uersa: mihi uerius, &

B magis Hippocratis sententiæ cohærere uidetur secundum significatum: ut quod in toto dicitur aphorismo, sit tale: Mammæ quidem tenues omnino precedunt fœtuum corruptionem: & nõ possunt isti corrumpi sine earũ extenuatione præcedente. Duræ uero, corruptionem quidem non significant, sed dolor quidem dictarum partium ad ipsas consequitur: ut sicuti mammæ tenues, defectus sanguinis significationem habent: sic duræ multitudinis: differẽtes uidelicet ab illis quas paulo ante dixerat solidas: in quibus rursus reponente natura ad quasdam partes materiam inutilem, illæ dolent, sed fœtus nullam habet offensionem. Quæstio autem occurrit hoc loco, ob quam causam ad corpus uteri natura nunquã materiam re-

C ponit inutilem, & non facit inflammationem: uel cur inflãmato utero, fœtus non corrumpitur. An quod ab Hippocrate dicitur, aliud est: Neq; enim quòd nunquam ad mammas duras corruptio fœtuum sequatur, putandum est fuisse ab Hippocrate dictum, sed quòd nõ semper (quemadmodum in tenuibus) uerum si ad alterum locum natura reponat superfluitates, (quod ex dolore cognoscimus) corruptio non sequitur. Et fiet rursus, si ita intelligamus, sermo talis: In mulieribus quæ fœtum corrupturæ sunt, semper mammæ extenuatæ præcedunt: duræ autem ac plenæ, non semper. Omnino enim in his ad alteram partem materiam inutilem natura reponit. Si uero ad uteros ipsam expellat, fient & tunc omnino tenues. Nam secundum

D Hippocratis (ut apparet) sententiam, etiam si propter aliud quicquam, & non ob defectum alimenti abortus fiat, omnino præcedet mammarum gracilitas, ob causam antedictam. quare etiamsi ob acetabulorum humiditatem conceptus effluet, tũc etiam ipsum natura expellente ad excretionẽ, motio sanguinis erit ad uteros, & hac ratione mãmæ fient graciles magis quàm prius erant.

54 Quibus os uteri durum est, ijs uteri os comprimi est necessarium.

Dictum est & antea ꝙ os uteri comprimi, commune est signum & tumoris alicuius in eo præter naturam existentis, & conceptionis in muliere, & quòd oportet id ex duritie distinguere. Grauidis enim molle est, & secundũ naturã: Durum autem

in quibus est tumor præter naturã, siue sit inflãmatio, siue tumor durus. Melius itaq; fuerat hunc aphorismũ post illũ scribere in quo dicebatur: quæcunq; utero gerunt, ijs os uteri compressum est.

55 Quæcunq; utero gerentes à febribus corripiuntur, & fortiter extenuãtur sine occasiõe manifesta, difficulter pariũt, & cũ periculo, aut abortum facientes periclitantur.

Accidit quibusdam grauidis in quibus uitiosi humores prius quàm conceperint, sunt aceruati, nonnunquam à febribus adeo uehementibus corripi, ut ex necessitate abortiant: nonnunquam uero à mediocribus quidem, sed cum non purgentur sufficienter, aliquid superest reliquiarum humorum in corpore uitiosorum, ex quibus febres erant constitutæ, utpote non potentibus medicis mulieri grauidæ aliquod ualidum auxilium adhibere, aut exquisita uictus ratione in ipsis uti. Ob hanc igitur causam febris in ipsis frequenter reuertitur, & magna temporis parte grauiter se habent. Non sine ratione igitur fœtus aliquando nequit obsistere, sed ex febre & uitio humorum corrumpitur: nõnunquam uero perdurat quidem usq; ad tempus partus, sed cum & ipse ualetudinarius sit, ut qui longo tempore laborauerit, & matrem habeat imbecillem, non sine periculo paritur. Nam ad bonum partum, duorum corporum uigore est opus, & grauidæ mulieris, & infantis.

56 In fluxu muliebri si conuulsio & animi defectus aduenerit, malum.

Non statim, incipiẽte fluxu hæc fiunt, sicuti nec aliorum ullum, quæcunq; in sequẽti sermone quibusdam alijs ait aduenire, sed cũ uel uehementior fuerit, uel diu perdurauerit. Defectus quidem animi, communis omnis immodicæ euacuationis est casus: conuulsio uero etsi non cõmunis existat, ad plures tamen ex ipsis cõsequitur, & magis, si pars quæ patitur, neruosa fuerit.

57 Si menstrua plura fiant, accidunt morbi: & si nõ fiant, ex utero morbi contingũt.

Quibusdam medicis uisum est ex multitudine quidem plurimos fieri morbos, ex defectu autem nullum, Verum Hippocrates arbitratur etiam ob defectum fieri aliquando morbos, non solum in mulieribus, sed etiam in uiris. Siquidem ad defectus consequitur aliquando siccitas, aliquando frigiditas, aliquando utrunq;. Ostensum autem est ꝙ intemperaturæ quæcunq; tantam habent magnitudinem, ut possint iam lædere operationem, sunt ex morborũ genere. Verum quantũ ad hoc, neq; falsum, neq; obscurum est quicquam ab Hippocrate dictum. Quatenus autem, in pluribus quidem mẽstruis simpliciter dixit fieri morbos, neq; ex utero adiecit, in defectu autem eorum istud adiunxit, dignũ est inquisitione, nunquid in utrisq; affectibus dictis, cõmuniter, ex utero subintulerit, an tantũ hoc propriũ sit defectus mẽstruorum. Hoc autem scire exquisite, est impossibile, nisi omnes nouerimus causas ob quas uel plura ꝙ opus

A sit, uel pauciora ueniãt menstrua. Possibile est igitur immodicas fieri menstruorum euacuationes, si ora uasorum quæ pertingunt ad uterũ, ultra modum aperiãtur, & si sanguis uel calidior, uel tenuior fiat, & si totum corpus propter malũ habitum aliquẽ aggrauetur sanguine, quem licet modum naturæ conuenientem sua multitudine non excedat, expellit ad uenas quæ in utero sunt, ut fluxionibus accidit ex una parte ad aliam. Eadem uero menstrua possunt fieri pauciora, uel quia uenæ ferentes ad uterum menstruam purgationem, comprimuntur, uel obstruũtur ob crassitiẽ sanguinis, siue frigiditatem & robur ipsorum quæ in utero sunt uasorum, adeo ut quod influit, non admittãt. Quodcunq; autem horum fuerit, necesse est pro-

B cessu temporis & ipsum uterũ pati aliquam aut similem inflãmationi affectionem, aut erysipelati, aut duro tumori, aut cancro, quibus denuo totum compatitur corpus: In immodicis uero euacuationibus nulla talis accidit uteris passio, adeo ut per compatiẽdi rationem totum corpus unà laboret. quare fit uerisimilius in sola retentione menstruorum dixisse Hippoc. morbos cõtingere ex utero.

58 Recto intestino aut utero inflammationem patiente, urinæ stillicidium accidit, & renibus purulentis urinæ aduenit stillicidium. hepati autem inflammationem patienti singultus aduenit.

Quando aliquis parum, & frequenter mingit: hæc passio urinæ stillicidium nominatur. & fit ali-

C quando ex imbecillitate potentiæ retentiuæ in uesica, nõnunquam uero ex acritudine urinæ. imbecillitas ergo fit propter intemperaturã, et aliquem tumorem præter naturam. acritudo autẽ uel propter renum passionem, uel quia talis ad ipsos uenit ex uenis superfluitas serosa percolata. Recte itaq; Hippocrates inquit urinæ stillicidium recto intestino, & utero inflãmationem patiente, & renibus suppuratis aduenire. In recto quidem intestino & utero, per compatiendi rationẽ uesica patiente: in renibus autem purulentis, pure per uesicam euacuato. Hoc igitur sui acritudine mordens uesicam, excitat ad excretionẽ. In uteri autem uel recti intestini inflãmatione, uicinitatis ratione pa-

D ti uesicam est necessarium, ut quæ & intemperaturam participet & inflãmationem, & præterea prematur atq; angustetur à tumoribus præter naturã qui in illis existunt. Dictum autem est à me etiam prius quòd nõ simpliciter alterius passio alteri aduenire apta est, nisi cum magnitudinẽ habet effatu dignam. Sic igitur & hepate inflammationem patiẽte singultus accidit propter neruorum communicationem, non quidem semper, sed quando ad maximam attollitur inflammationem.

59 Si mulier non concipit, scire autem uelis si conceptura sit, pannis circum tectam desubter suffias: & si odor uideatur per corpus ire ad nares & os, scito quod ipsa non ex seipsa sterilis est.

Verbum-suffias-materiã indicat quę naturã habet ut suffiri possit, thus uidelicet, et myrrhã, & styracẽ, & quæcunq; alia talia quæ calidã habẽt temperaturã, & sunt satis odorata. Vult enim in totũ corpus ferri uim quæ ab ipsis manat, ut cũ os & nares attigerit, à muliere manifeste sentiat̃. In ijs igit̃ solis totũ non peruadet corpus qualitas suffitorũ, quibus durum est ac densum uteri corpus. cum uero sit tale, non est aptum ad conceptionẽ: sicuti & paulo post ipse inquiet: Quæcunq; frigidos habent uteros & densos, non concipiunt. Quod aũt in fine aphorismi scribitur-Scito ꝙ ipsa non ex seipsa sterilis est-indicat eius rei usum. Sæpius enim ut permaneat genus alicuius sacerdotis, uel regis, student ciuitates ut prolem habeant mares seu fœminas in quibus uel solis genus consistat. atq; ita ubi mulieres non concipiunt, quæritur utrius causa hoc accidat. & hanc Plato in Theæteto innuit esse bonarum pronubarum artem. Totus autem sermo dicetur paulo post, quãdo omnes exposuerimus qui ad ipsum pertinent aphorismos.

60 Si mulieri utero gerenti purgationes eant, impossibile est fœtum esse sanum.

Et uerbũ-purgatiões-numero plurali dictũ, & ipsum uerbũ-eant adiunctum, ostendũt non esse paucũ illũ qui excernitur sanguis, neq; semel, sed sæpius, & multũ. Qui enim semel aut bis paucus excernit̃, in multis apparet absq; hoc ꝙ fœtus patiatur. Cũ uero nihil deficit multitudini purgationis menstruorũ, & seruat deinceps terminũ circuitũ per menses, impossibile est fœtũ esse sanum. si quidem ille qui fortis est, ad sui alimentum utitur sanguine qui ex toto corpore ad uteros fertur. Excretio uero quæ in grauidis fit, uidet̃ ex uenis quę in collo sunt, apparere. Nam ab interioribus quæ sunt in cauitate uteri, secundæ pendent, quare nihil per illas potest in muliebrem sinum excerni.

61 Si mulieri cessent purgationes, neq; febris, neq; rigor superueniat, & fastidia incidant: iudica ipsam in utero habere.

De his quæ recte purgantur mulieribus, & quibus repente sine causa manifesta supprimũtur purgationes, sermonẽ fecit Hippocrates, docens nos ea quæ plurimæ mulieres ipsa experientia didicerunt. Cum enim fastidium patiuntur mẽstruis suppressis, tunc se concepisse conijciunt. Fit autem fastidiũ eadem qua pica, ratione, læso ore uentriculi in mulieribus grauidis. Interdum aũt cõtingit & propter uitiosos humores totum corpus occupãtes, tale aliquid accidere: uerũ hoc cũ horrore & febre patiuntur, & his distinguuntur à grauidis.

62 Quæcunq; frigidos & spissos uteros habent, non concipiunt. Et quæcunq; præhumidos uteros habent, non cõcipiunt. extinguitur enim in eis genitura: Et quæcunque siccos magis & adurentes. nam ex defectu alimenti corrumpitur semen. Quæcunque uero ex utrisque mediocrem ha- A bent temperaturam, eæ fœcundæ sunt.

Si mihi liceret omnibus aphorismis ordinẽ congruentem apponere, non essem ueritus paulo antea dictum aphorismum in hunc locũ transferre: ut finito sermone De purgationibus, ille qui de ipsis esset uteris, deinceps scriberetur, docente ipso quot modis mulieres steriles fiãt. Primus igitur in ipsis erit aphorismus in quo dixit: si mulier non cõcipit, scire autem uelis si conceptura sit, pannis circumtectam desubter suffias. Secundus autem iste qui nunc est nobis propositus, cuius summa est, ꝙ bene temperati uteri ad conceptionem sunt idonei: male autem temperati, si parum à bonitate recedunt, difficulter concipiunt: sin nimium, mu- B lieres steriles reddunt. ita ut simul etiam detur intelligi, unde uiri sint steriles. sed hoc multos latet. Qui uero ea quæ dicta sunt, diligentius cõsiderat: primũ quidem sciet quam ob causam & quidam uiri omnino steriles sunt. Secundo loco, post hoc de uiris quidem ac mulieribus bonam habẽtibus temperaturam ꝙ semper generabũt, etiam si cum malam habentibus coeant. De habentibus autem malam temperaturam, quòd cum solis ijs qui contrariam habent, coeuntes, gignent. Prius autem dicetur de mulieribus sterilibus, quarum uterus statim ab initio est male temperatus exuperante scilicet uel una duarum qualitatum, uel duabus: quẽadmodum in cõmentarijs De temperaturis determinauimus, ostendẽtes octo esse numero omnes C intemperaturas: simplices quidem quatuor, quarum nunc & Hippocrates meminit, cõpositas aũt alias quatuor his simplicibus inuicẽ complicatis. Vbi igitur immodica frigiditas adeo exuperat, ut uterus spissior efficiatur, angusta quidẽ sunt supra modum ora uasorũ quæ ad ipsum pertingunt, mulieres uero steriles redduntur, cũ secundæ nõ possint uasorũ orificijs adnasci: neq; si hoc fiat aliquãdo, possit bene nutriri fœtus. uel enim nullo modo fiunt in hisce mulieribus purgationes, uel omnino paucæ, & hæ ipsæ uitiosæ, solo tenuiore atq; aquosiore sanguine perlabente. Sed & hæc quoq; ora facile obstruũtur cum propter natiuam angustiã, tum quia magna ex parte hæ mulieres humorem aggregãt pituitosiorem. siquidem & corpus D totum ut plurimum est uteris simile. Contingit autẽ & maris semen in talibus uteris refrigerari, nisi sit natura calidissimũ. De prima itaq; frigida temperatura Hippocrates fecit mentionẽ, inquiens-Quęcunq; frigidos & spissos uteros habent-Non per Iouem uolens simul coniungere in ipsis cum frigiditate densitatem, ueluti si siccitatem, aut humiditatẽ addidisset. Harum enim neutra semper consequitur frigiditatem: & propterea ipsi modo una, modo altera adiungitur. Densitas uero ex necessitate ualde frigidos uteros comitatur, ob quã nõ possunt cõcipere, ut diximus. Quare ita sermonem totũ huius aphorismi accipiemus. Quęcunq; frigidos uteros habẽt, non cõcipient, propter substantiæ ipsorum spissitudinem. Cur uero spissitudo aduersetur conceptioni, dicere prætemisit, ut

nobis

nobis potentibus intelligere. Et quæcunq; uteros nimis humidos habent, non concipiunt. Extinguitur enim genitura, quemadmodum in terra palustri cerealia semina. Et quæcunq; siccos siue adurentes habent uteros, propter defectum alimenti non concipiũt. Nam in siccis uteris tale quiddam accidit, quale ubi, aut arenę, aut argillosę terrę, aut petrosæ mandantur semina. In habentibus autem immodicam caliditatẽ, quale ubi ualde calidæ terræ semina cõmittuntur, quemadmodum in æstibus sub Cane contingit. Sic itaq; quatuor qualitatum Hippocrates meminit, singularũ seorsum facultatem exponẽs: ut si quando inuicem misceantur, manifesta fit earum cõmistio. Post hæc autem inquit: Quæcunq; uero ex utrisq; moderatè temperatæ sunt, fecunditatem habent. Ex quibus aũt utrisq;: non profecto ex qualitatibus, (sunt enim quatuor) sed quæ sunt secundũ ipsas oppositionibus. Sicuti enim dictũ est in libro De temperaturis, una quidem est bona temperatura, mistis moderatè inuicem calido ac frigido, altera uero humido ac sicco. et fieri potest ut sit aliquis uterus secũdum unam quidem oppositionem bene temperatus, secundũ alteram uero male. Sed ne mulier cõcipiat, potest uel altera efficere intẽperatura. Mulierem uero esse fœcundam, sine ambabus bonis temperaturis est impossibile. Hippocrates itaq; sicuti totum sermonem anteriorem de mulieribus scripsit, sic & nuper dictum de ijs quas habent uteri temperaturis conscripsit, nec tamen addidit de uiris sermonẽ, uel quia promptum nobis sit ex ijs quæ dicta sunt, easdem intemperaturas ad semen trãsferre, uel quia distulit in posterũ, sed postea oblitus est. Quidã tamen alterũ deinceps aphorismũ de maribus ascripsere, cuius initiũ est. Similiter & in maribus. Sed probatissimi aphorismorũ expositores aiunt ipsum ab Hippocratis mente & elocutionis modo manifeste deficere. Ac proculdubio ad proportionẽ illorũ quæ de mulieribus Hippo. scripsit, licet nobis ad uiros transeuntibus dicere, q uel propter temperaturæ frigiditatẽ non bene semen cõcoquitur: atq; ideo si mediocris sit intemperatura in ipso, indiget utero calido sufficienter. si uero immodica sit, est omnino sterile. Vel propter humiditatem rursus non cõcoquitur: & hoc etiam indiget, si modica sit intemperatura, utero calidiori ac sicciori: sin immodica, sterile est. Eodẽ modo & propter excedentẽ calorem semen fit tosto simile. Ob siccitatẽ uero, ubi primum excidit, neq; extendi potest: quod maxime est necessariũ si mulier debeat concipere. Ostensum est enim in sermone de semine, nisi per uteri cauitatem parte plurima semen extendatur, mulierem non concipere. His igitur ueluti quibusdam elementis à nobis astructis, deinceps dicamus id quod paulo ante dicere distulimus, quod etiã in Platone in Theęteto proponitur. Inquit enim & hoc esse maximũ opus obstetricum, scire coniungere inuicem corpora apta ad cõceptionem, (quod nunc in sermone dictum est) & simul posse discernere qui uiri sint infœcundi, & quæ mulieres steriles. Nam im-

A modicæ intemperaturæ, horum sunt causæ. moderatæ uero si sint, & contrarijs coniungantur, tunc concipient mulieres, si uero similibus, non concipient. Neq; enim fieri potest ut frigidum semen in utero frigidiore sit fertile, quemadmodum neque siccum in sicciore: idem & de duobus alijs sentiendum, sed indiget semẽ quidẽ frigidius, utero tãto calidiore, quanto deficit ab optima temperatura: & humidius sicciore: eodem modo & in alijs. Cognitio autem omnium immodicarum uteri intemperaturarum est quam pauloante dixit Hippocrates in suffitu qui per aromata fit. Frigiditas enim spissitudinis ratione nõ permittit usq; ad os & nares ferri aromatum exhalationem: eodem modo & siccitas. Humiditas uero sicuti ab ipso dicta est

B extinguere genituram, sic et aromatum qualitatẽ. Reliqua est uehemens caliditas quæ qua uincit ratione aromatum facultatem, alterat atq; corrumpit: ac propterea non permittit ipsam seruantem suæ naturæ synceritatem, ad os & nares ferri. De hisce igitur etiam naturis suffitus aromatum sufficientem cognitionem prestabit: qui si eam præstare non sufficiet, ex alijs indicijs nobis erit talis natura inuestiganda, hoc ipsum primum cognoscentibus, q rara admodũ est huiuscemodi temperatura in mulieribus. siquidẽ fœmina est mare frigidior. Vnde ob hoc ea quã facit Hippocrates ex aromatum suffitu dignotio, in sterilibus mulieribus utilissima est, uel quia omnis immodica intemperatura isti subijcitur, uel quia rarissime una ipsam

C subterfugit in mulieribus illis quę tenues apparẽt, nigræ, & hirtę: ita ut ex his signis percipiatur earũ immodica intemperatura sine suffitu aromatum.

63 Similiter autem & in maribus. Aut enim propter corporis raritatem spiritus extra fertur, ut semen nõ transmittatur ad os, uel propter spissitudinem humor non exit foras, uel propter frigiditatem non concalescit, ita ut ad hunc colligatur locum: uel propter caliditatem hoc idem accidit.

Qui hunc interposuit aphorismũ, neq; proprias uoces intellexit. Nam cum profiteretur eundem in uiris sermonem se facturum sicut Hippocrates

D in mulieribus scripserat, nõ adimpleuit hoc. Cum enim ille de quatuor intemperaturis fecisset mentionem, oportuit hunc etiam quatuor in maribus, ut nos fecimus, in medium adducere: uerum non sic iste, sed primum quidem corporis raritatem statim damnat, quæ in mulieribus fuit prætermissa. deinde nec eius sermo si ipse seorsum diligentius examinetur, uerus deprehendetur. Cõspiciuntur siquidem uiri non pauci qui licet corpus rarũ habeant, semen tamen habent fœcundissimum. neq; id mirum. Raritas siquidem corporis in calidioribus atq; humidioribus prouenit tẽperaturis, quæ potissimũ plurimo semine & fœcundissimo abundant. Nam & materiam habent ex qua semen generatur copiosum, & uim à qua cõcoquitur. Eijcitur autem semen uasorum seminalium intentione

com

compressum, non spiritus occursu propulsum. siquidem in semine substãtia spiritualis cum humore miscetur, quę & ipsa indiget exprimentibus, sicut et humiditas tantum siccitatẽ excedens, quanto & celerius foras eijcitur, & ad longius spatium fertur. Hæc igitur sunt ab eo ignorata qui aphorismum adiecit, & præterea cum ait humorem propter spissitudinem non exire foras. Si enim alium humorem à semine dicit, sermo delirus est. Si uero ait semẽ propter corporis totius spissitudinem non exire foras, ignorat omnino quæ sit structura instrumentorum quæ seminaria uocantur. melius enim fuerat ipsorũ causari angustiã. Sed & quod deinceps est dictum, usq; ad aliquid uerum, non habet id quod sequitur, intelligibile. Nam quòd propter temperaturæ frigiditatem semen nõ concalescat, ac propterea sit infœcundum, uerum existit: quòd autem colligi nequeat ad locum hunc, superfluo adiectum est, præter id quod neq; locus ab ipso explicatur, sed à nobis intelligendus relinquitur: & tamen id uerbum-hunc-ad ea quę prius dicta sunt, habet relationem. Sed hæc quidem parua sunt: Qui uero circa finem error, est magnus, cum dicat propter caliditatem hoc idem euenire. nam manifeste ad illud quod antea dictum est, sermo iste refertur. Dictum autẽ antea fuit quòd propter frigiditatem non adeo cõcalescat ut ad hunc locum colligatur. Quare propter calorẽ oportet intelligere non concalescere, neq; colligi in uasis seminarijs semen. Hoc autem est aperte absurdũ. Nam torreri aut assari, aut tale aliquid semen pati propter calorem, rationem habet: non concalescere autem, est omnino perabsurdum.

64 Lac dare caput dolentibus, malũ: malum uero & febricitantibus, & quibus præcordia suspensa murmurant, & siticulosis: malum autem & quibus in febribus acutis biliosæ sunt deiectiones, & quibus sanguinis multi deiectio facta est. Cõuenit autem & tabidis dare qui non ualde multum febricitant, & in febribus longis, & paruis, si nullum ex supra dictis signis affuerit, & præter rationem consumptis.

Quòd lac facile alteretur, & quòd duplicem habeat alterationem: quando pluri quidem adhæret calori, statim in nidorem transiens: quãdo autem pauco, cito acescẽs: tibi licet perdiscere, partim statim cum ex mãmis excidit, ad ignem elixanti: partim ipsum sepositum esse per seipsum permittenti. Nam & elixatum in nidorem abit, & sepositum omnino acescit cito, uel tarde. Sic autẽ & in sanis, si non bene cõcoquatur, in quibusdam acescit, in quibusdam autem in nidorem transit. in uentriculo quidem frigidiore prorsus acescit, in calidiore uero in nidorem transit. Lac uero bene concoctũ, nutrit, & bonos facit humores: & dum concoquitur, pariter attollit præcordia, ac caput petit. Hos effectus & passiones in sanis etiam uidebis. Verũ quæ ægrotis accidũt, percurrit Hippocrates: quæ

A semper quidẽ experiri uolentibus manifestantur: & possunt etiam ante experientiã cognosci. Vbi enim in ijs qui integra sanitate fruuntur, uidemus lac capiti dolorem afferre, & præcordia inflare: nõ est admirabile, colligere ꝙ ijs qui iã caput dolent, uel suspensa habent præcordia sit inimicissimum. Recte autem dixit præcordia suspensa, licet dicere potuerit inflata & flatuosa. Neq; enim hæc sola potest lac offendere, sed & alia omnia quæ sunt quouis modo suspensa, propter aliquã talem qualis est inflãmatio, uel erysipelas, uel tumor prædurus uel laxus, passionem. Adhuc autẽ magis si abscessus nondum sit in præcordijs disruptus, est his etiã lac inutile. Hæc itaq; omnia uno uerbo significat Hippocrates, inquiens: præcordia suspensa.

B Nocere autem ait & murmurantibus lac, quæ alia sunt ab inflatis & distentis. flatuosa tamen ac uentosa & hæc sunt. Maior itaq; offensio distentis pręcordijs obuenit, minor uero murmurantibus, sed tamen his quoq; lac est inutile. Acescit enim in ipsis. Serum tamen lactis sale & melle condientes, plurimis talibus exhibuimus, iuuantur enim citata ipsis aluo. Sitientibus quoq; malum inquit lac esse. in nidorem enim abit in ipsis, siue natura siticulosi sint, siue ex aliqua occasione sitis aduenerit. Et biliosa deijcientibus, in quibus etiam dicerem ipse lac in nidorem transire: nõ minus etiam in ijs qui talia euomunt. Nã in uniuersum didicimus ꝙ celerrime ab omnibus causis calidis lac in nidorẽ cõmutari. Rationabiliter itaq; & ijs qui acute fe-

C bricitant, nocet. mihiq; uidetur sermo melius in hunc modũ se habere, Malum aũt & quibus biliosæ deiectiones, & acutis febribus. Neq; enim ambobus simul iunctis tantũmodo noxium est lac, sed seorsum in utroq;. His igit passionibus lac plurimum aduersatur. Vtile aũt est ijs quę sequuntur, de quibus est ab Hippocrate scriptum in hũc modum, Conuenit autem tabidis non ualde febricitantibus dare. Nam primũ de tabidis facit mentionem. Intelligendũ est aũt ipsum ita nominare illos qui tabem ex ulcere pulmonis patiũtur. Nã alios qui alia ex causa sunt extenuati ipse deinceps nominat in uerbis illis quorum initium est, Et in febribus paruis. Cõmune autem in omnibus qui la-

D cte indigent, quòd cibus bonum generans succũ, & qui cito per uenas distribuatur, illis est necessarius. Neq; mirandum est si lac dicimus bonum succum generare, etiam si aliquid habeat flatuosum. Nam in uniuersum, bonum succum generare dicimus quæcunq; post coctionem ad bonum humorem transmutantur, hoc est, ad sanguinẽ. hic enim humor est nobis amicus. Cur autem cum dixisset-Conuenit autem tabidis-adiecit-Non ualde multum febricitantibus-mihi uidetur dignum inuestigatione non parua. nam sufficiebat etiam sine ualde dicere. Nunquid igitur & multum febricitantibus lac exhibet: solis autem ijs qui ualde multum febricitant, haudquaquam exhibẽs: an ab aliquo adiectum fuit uerbum-ualde-sicut & pleraq; alia. Hæc itaq; quispiam per ocium inquirat. Sciat autem hoc nunc à nobis discens, multum febricitantibus

tibus lac dandum non esse. Miror autem quomodo in illis in quibus lac dari iubet, ascripsit-Si nullum ex supradictis signis affuerit-cum sit à breuitate aphoristica alienum. id enim erat ex ijs quæ prius dixerat, cognitum, etiam hoc non adiecto q; dandum est tabidis, & præter rationem extenuatis lac, nisi caput doleat, aut præcordia intumuerint, aut biliosæ sint deiectiones, aut tale aliquid aliud ipsis adsit. An non simpliciter, neq; semper seruare breuitatẽ uidetur Hippocrates, sed in quibus magnũ aliquod periculum imminet si negligẽtius quod ab ipso docetur, accipiatur, in his bis ter'ue repetere eadem non ueretur.

65 Quibus tumores in ulceribus apparent, non conuelluntur maxime, neq; insaniunt: uerum his euanescentibus, derepente quibus quidem à tergo, conuulsiones & distentiones fiunt, quibus uero in anteriori parte, insania, uel dolor lateris acutus, uel suppuratio, uel difficultas intestinorum, si tumores sunt rubicundi.

Omnes præter naturam tumores Hippocrates oedemata, id est inflationes nominat, sub quibus uidelicet etiam inflãmationes cõtinentur, Quamuis hoc ipsum nomen inflammationis antiqui omnes magis inflammationibus quę sine ullo sunt tumore, adaptabãt. Quod igitur dicitur, tale est: Quibus tumores ulceribus adueniunt, nõ admodum conuelluntur, neq; insaniunt. Hoc autem indicio est quòd nonnulli quidem in ipsis conuelluntur & insaniunt, sed raro hoc patiuntur, quando uidelicet magnitudinem effatu dignam uel malignitatem aliquam assumpserint. Si uero tumores de repente euanescant, conuulsiones ac distentiones, quando in partibus retro, hoc est in dorso ulcera fuerint. Quæ uero deinceps dicũtur, si in partibus anterioribus fuerint, consequi dicit. Posteriora siquidẽ neruosa sunt, anteriora autem uenosa atq; arteriosa. Quando igitur ab ulceratis partibus humor qui fecit tumorem, ad aliquam partem principalem se contulit in partibus quidem retro neruosis conuulsiones fient ac distentiones: (nam hę sunt neruorum passiones) in anterioribus uero insania, si feratur ad caput: lateris autem dolor, si ad thoracem humor conuertatur. Sæpius uero & hi suppurantur, si humor non dissoluatur. Difficultatem uero intestinorum fore inquit, si tumores rubri fuerint & repente discedant: illam dico intestinorum difficultatẽ, quam sanguineam nominant, quæ est sanguinis euacuatio per intestinum absq; exulceratione. Quòd igitur si uel in dorso, uel in partibus anterioribus illi oppositis contigerit aliquãdo tumores derepente euanescere, in tales ægri incidunt passiones, nos uidimus, non tamen ipse nobis Hippocrates manifestauit si de his partibus solis loquat̃, an simpliciter de omnibus; ita ut crura etiã & brachia hoc sermone comprehendantur. In tibijs itaq; non sunt in partibus anterioribus musculi in chordas ualidas desinentes. In coxa uero in partibus genu anterioribus magnam uidemus chordam: in qua per compatiendi rationem, rationabile est magis fieri conuulsionem, q; in aliquo musculorum qui sunt in partibus coxæ posterioribus. Sunt enim omnes carnosæ. Quare uerum nõ uideretur id quod uniuersaliter ab Hippocrate dicitur, quòd ex partibus tantum posterioribus accidunt conuulsiones. Videtur tamen magna ex parte id fieri, nõ in cruribus modo, sed etiam in brachijs, forte quoniam hę partes omnes è directo sunt dorsalis medullæ. Nascuntur autem ab hac & membrorum extremorũ, & dorsalium musculorum nerui.

66 Si in uulneribus fortibus & prauis tumor non appareat, ingens malum.

Potest & ultimo aphorismi uerbo-malum-adiungi ingens: potest & priori parti coniungi. Fiet enim sermo talis: Vulneribus prauis existẽtibus, si tumor non appareat, ingens est malum. Vel talis, Vulneribus prauis existentibus, si tumor ingens non appareat, malum. Contingit autem & uerbum-ingens-communiter dici, ac si ita dixisset: Si uulneribus prauis existẽtibus, tumor ingẽs non appareat, ingens est malum. Melior uero ex tribus sermonibus meo quidem iudicio hic est: Si uulneribus prauis existentibus, tumor non appareat, malum est ingens. Dictum autem est & antea quòd tumor generaliter dicitur de omnibus tumoribus pręter naturam. Vulnera autem praua dici existimandum est quæ sunt in capitibus aut finibus musculorum, & maxime neruosorũ. Nam in capitibus musculorũ, musculis nerui adnascuntur, ex finibus autem chordæ oriuntur. Sicuti igitur paulo prius damnabat omnes derepente euanescentes, ita nunc illos qui neq; omnino adueniunt uulneribus prauis. Nam et in his suspicandum ne humores ad uulnera defluentes, ad partes principaliores transmeent. Hoc in illis præsertim fieri uulneribus est existimandum, in quibus adest quidem dolor, & propter ipsum omnino aliquid influit, sed à medicis reprimitur ualde infrigidantibus aut astringentibus medicamentis: nam si dolor absit, neq; fluxio mouetur. Maxime autem dolores patiuntur partes neruosæ, quæ medicinas calefacientes atq; exiccantes desiderant.

67 Molles boni, crudi uero mali.

Hic sermo pars est antecedentis, docente Hippocrate omnes tumores quicunq; molles sunt, bonos esse: contrarios uero prauos. Proprie igitur molli opponitur durum atq; renitens: Hippocrates uero crudum ipsum nominauit. Neq; enim fieri potest ut sit tumor renitens bene concoquente membri natura humores ad ipsum confluentes.

68 Dolenti partem capitis posteriorem, in fronte recta uena incisa prodest.

Non solum studet euacuare Hippocrates ubi sit opus euacuare, sed etiam cum auersione. Auersio autem ad contraria fit, secundũ longitudinem quidem supra & infra, secundum latitudinem uero hinc & inde, hoc est à dextris et à sinistris, secundum

dum altitudinem uero ante & retro. In doloribus itaq; partis capitis posterioris, cum auersione nunc euacuatio ex fronte fiet: sicuti anterioris ex occipite. Sic itaq; diuturnæ oculorum fluxiones sæpius sanatæ sunt, ex partibus secundum occiput sanguine detracto, unà cum cucurbitulæ usu.

69 Rigores incipiunt mulieribus quidem ex lumbis magis, & per dorsum ad caput, sed & uiris parte corporis posteriore magis quàm anteriore, ueluti femorum, cubiti. Sed & cutis rara: indicio autem est pilus.

Rigores omnes incipiunt quidem cum sensibili frigore: paratiores autem non solum ad suscipiendam, sed etiam sentiendam frigiditatem, sunt dorsi partes: quare non absq; ratione hinc rigores inchoant: & hi citius fiunt mulieribus, quoniam fœmina est natura frigidior atq; imbecillior. Recurrit autem hinc rigor incipiens, ad principium neruorum, scilicet caput, celerrime facta per spinalem medullam compassione, quoniam & ipsa, natura frigida est, sicut & cerebrum, & propter substantiæ mollitiem ut cerebrum alterationem facile suscipit. Ex partibus autem anterioribus rigores non inchoant, quoniam calidiorem habent quàm partes posteriores temperaturam. huiusq; argumentum sumit ex cutis raritate: rursusq; raritatis ex pilorum multitudine. Dictum est autem à me de generatione pilorum sufficienter in commentarijs De temperaturis.

70 A quartanis capti, non admodum à conuulsionibus capiuntur. Si uero prius capiantur, & quartana superuenerit, liberantur.

Quæ quidem fit ex euacuatione conuulsio, acutissima est & perniciosissima: quæ uero ex repletione partium neruosarum, qualis in morbo comitiali, neq; acutissima, neq; similiter periculosa. Meminit autem Hippocrates nunc de tali conuulsione, nam uerba-capti-& capiuntur-longitudinem temporis ostendunt. Hanc itaq; conuulsionem quartana non solum prohibet fieri, uerum si præfuerit, soluit. Fit autem ab humoribus lentis ac pituitosis qui partibus neruosis inserti sunt. Cum uero horum humorum duplex sanatio sit, excretio scilicet & coctio, ambas habet quartana, excretionem quidem ex rigore, (hæc enim sola agitatio sufficiens est crassum excernere humorem) coctionem uero, caloris febrilis ratione, qui rigorem consequitur.

71 Quibus cutes circuntenduntur aridæ & duræ, sine sudore moriuntur: quibus uero laxæ & raræ, cum sudore moriuntur.

Morituri qui quidem squalidas, duras & siccas habent cutes & extentas, sine sudore moriuntur: qui autem contrario modo, laxas uidelicet & molles & raras, cum sudore moriuntur. prioribus siquidem humiditas uel omnino deest, uel cuti: alijs uero & cuti inest.

72 Qui regio morbo laborant, non multum uentosi sunt.

Ventosos ab ipso nunc dici est existimandum illos qui in uentre colligunt multitudinem uenti flatuosi, qui uel per ructus uel flatus excernitur, uel remanet, & extendit quæ ibi sunt. Fit autem hoc nonnunq; quidem ob debilitatem, & partium ad uentrem attinentium imbecillitatem, nonnunq; uero ex pituitoso & frigido humore. Hi itaq; qui propter pituitosum humorem uentosi sunt, contrarij sunt laborantibus regio morbo, qui ex bile accidit. Quare hi nunq; ob humoris exuperantis naturam uentosi fiunt. Contingit autem ipsos ob partium imbecillitatem fieri aliquando uentosos. Quare sermonia diecit-Non admodum-perpetuitatem quidem negationi adimens, ostendens autem maiori ex parte quod dixerat, fieri. Neq; enim admodum inuenire contingit regio morbo laborantes, habere partium ad uentrem attinentium imbecillitatem.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS, LIBER SEXTVS.

In longis leuitatibus intestinorum, si ructus acidus fiat qui prius non erat, signum bonum.

Leuitas intestinorum est uelox exitus eorum quæ comeduntur atq; bibuntur: quę talia deijciuntur, qualia fuere deuorata. Si quis uero uellet breuiorem afferre definitionem, diceret esse priuationem coctionis, cum neq; quoad consistentiam, neq; quoad colorem, uel odorem, ullam'ue omnino qualitatem, in uentriculo facta fuerit mutatio ciborum. Tale autem nomen hæc passio sortita est, existimantibus illis qui prius talem ei indiderunt appellationem, fieri ipsam propter intrinsecæ superficiei intestinorum leuitatem, ob quam cibos qui continentur in eis, non amplius apprehendunt, quos cum suam seruarent sibi à natura inditam asperitatem, retinebant. In pluribus ita alijs, qui primi nomina rebus imposuere quamuis sint collaudandi: non tamen eos in leuitate intestinorum accepto, cum ignorauerint quòd ipsius uentriculi proprium est cibos amplecti, ac se circumstringendo, certo tempore detinere, & rursus ad inferiora dimittere. Et sicut in uesica fit urinæ stillicidium, non expectante ut illa colligatur, sed statim tanquam mordentem aut aggrauantem expellente: sic & in uentriculo ueloces exitus. hæ enim sunt communes omnium excretionum causæ, quas si illi sciuissent, qui primi hanc passionem leuitatem intestinorum nominarunt, talem de ea opinionem abiecissent, & uice eius, totius uentriculi atq; intestinorum imbecillitatem in causa posuissent, ob quam hę partes corporis grauatę à cibis assumptis, ipsos confestim excernunt. Fieri uero potest

etiam aliquando ut à quorundam humorum mordacitate in superficie exulceratis fiat hæc passio, etsi ipsa uis non multum patiatur: nam & tunc erit necessarium, ut permeantibus cibis, partes exulceratæ dolorem sentiãt, atq; ideo deorsum illos propellant, & à seipsis quàm citissime emittant: quo in omnibus partibus facto, uelocitas exitus subsequetur, & nullũ fiet initium coctionis. Verum tali intestinorũ leuitati cuiusdam morsus inerit sensus. In illa uero quæ accidit propter uentriculi atq; intestinorum imbecillitatem, absq; ullo doloris sensu fient deiectiones. Adest autem & hęc haud parua utriq; differentia. Quæ enim abrasa fit, humorum acritudine in uentriculi atq; intestinorum superficie, cessante humorum malignitate, statim sanatur, cibis ac potibus qui uim adstringendi habent. Quòd si longiori tempore perseueret, in alteram passionem quę dysenteria, id est difficultas intestinorum nominatur, transmutatur. Quæ autem potentiæ retentiuæ sequitur imbecillitatem, omnino quidẽ fit ex intemperatura, sed uel ipsorum corporum quæ iam habitum quendã non facilem solui contraxerunt, est affectio, uel propter humorem aliquem qui in uentriculo atq; intestinis continetur, euenit: ex quibus humoribus unus est pituita, Vnde & acidos ructus, qui tali passiõe laborant, habent, quos Græci oxyregmias nominant, qui sine aliqua pituita quandoq; in uentriculo frigidiore fiunt: & in quibusdam leuitatibus intestinorum quæ ex frigiditate ortum habent, unà fiũt, sed progressu temporis cessant. Nam ab initio paruo quodã tempore cibi in uentriculo retinentur, procedente aũt atq; aucta passione, neq; hoc tempore retinentur. In quibus igitur paruo remanent tempore, fit quoddam ueluti initium coctionis, et propter hoc non sortitur effectum. Nos uero didicimus imperfectas coctiones ex frigiditate prouenietes, ructus acidos facere. In quibus autem cibi nullum habent coctionis initium: neq; ulla ab initio fit in qualitate mutatio: quare neq; ructus acidi, nisi pituita præsertim acida in uentriculo abundet. propterea Hippocrates non simpliciter dixit bonum esse signũ acidos ructus in leuitatibus intestinorum, sed primum quidem in longis adiecit, quasi cum incipientibus, ut dictum est, sæpius unà eueniant: deinde ubi prius nõ fuerint, inquit. Quæcunq; enim à pituita uentriculum refrigerante fiunt leuitates intestinorũ, semper cũ ipsis sunt acidi ructus, ut casus quidam. Illis igitur quæ neq; incipiunt, neq; ex pituita fiunt, non insunt acidi ructus. quòd si aliquãdo fiant, significat tantum iam tempus cibum in uentriculo retineri, quòd principium mutationis accipiunt, et naturam suorum operum reminisci. Hactenus mihi uideor expositoris officium satis impleuisse. Siquis autẽ eorum quæ dicta sunt, uult capita omnia scientia comprehendere: in tractatu qui De potentijs naturalibus inscriptus est, non paucas habet de uẽtriculi uiribus demonstrationes: in causis autem accidẽtium, de omnibus quæ uelociter excernuntur. Quoniam uero Erasistratus in secundo De uentriculo mentitus est de medicis se ętate superioribus, turbauitq; & confudit intestinorũ leuitatis notionẽ: melius mihi uisum est hęc etiam superaddere, ac primum ipsius Erasistrati uerba subscribere, quæ ita se habent: De ea quæ leuitas intestinorum nominatur, dicendũ: quam priores medici in tres partes diuisere rũt, in difficultatem intestinorum, in leuitatẽ intestinorũ, & tentionem. quidã tamen, in ijs quæ excernuntur, differẽtias cõsiderantes passionis, atq; dicentes, quãdo sanguinolẽta atq; mucosa exeũt quæ à uentriculo fuere cõcocta, tunc difficultatẽ intestinorũ nominabãt: si uero exeuntia cruda, mista autem sanguinolentis atq; mucosis, leuitatem intestinorũ uocabant: cum uero biliosa mista cum sanguinolentis atq; mucosis excernuntur, tentionem passionem appellabant. Hæc igitur Erasistratus inquit, nescio qua ductus opinione, adijciens crudis excremẽtis mucosa ac sanguinolenta. Hoc enim nullus apposuit, neq; eorũ qui eius ætate claruerunt medici, ueluti Philotimus, Herophilus, et Eudemus, neq; eorum qui post ipsum fuerũt usq; ad iuniores istos Archigenis sectatores, neq; quos ipse citat priores medici, hoc est ipso Erasistrato seniores. Diocles siquidem in libro De curatione et causa passionis, scribit in hunc modum: Tertia fit magna ex parte ex difficultate intestinorum. uocatur autem leuitas intestinorum, ad quam sequitur deiectio humida ac spumosa, & cruda, & multa, & cita post cibum assumptũ, ac potum. Praxagoras autem in secundo De assidentibus, inquit: Intestinorũ leuitate laborantibus, quoniam lubricum est intestinum, ieiunum præsertim, necesse est cito ciborũ fieri deiectiones. Post hæc deinceps quòd necessarium sit cito exeuntia, esse omnino cruda, Praxagoras scribit, maximã quidẽ passionis proprietatẽ in cita ponens deiectione: quòd uero cibi omnino incocti permaneant, hoc unum faciẽs ex ijs quæ necessario consequuntur. Neq; enim quia omnino incocti permanẽt cibi, ideo cito deijciuntur: sed quia cito deijciuntur, idcirco nullã habent coctionẽ: atq; ideo nos, & alij cõplures medici, citam ciborum nullam habentium coctionem deiectionem dicimus esse leuitatem intestinorum. Ad hunc modum & alij antiqui medici de ipsa sentire uidentur. Nam in libro De passionibus Hippocratis, siue eius sit is liber, siue Polybi eius discipuli, hæc de leuitate intestinorum scripta inueniuntur: Cibi deijciuntur imputridi, humidi, absq; dolore, corpus autem extenuatur. Liquet uero fuisse morem antiquum uiris istis, uocare imputrida quæ nos incocta nominamus. In libro autem De uictu salubri, qui et ipse Hippocrati ascribitur, (licet qui adulterinũ censent, nonnulli ad Aristonem, nonnulli ad Philistionem, quidam ad Pherecydem referant) scribuntur hæc uerba: Patiuntur nonnulli talia, cibus eis deijcitur humidus, incoctus, non propter morbum, ueluti leuitatem intestinorum, neq; aliquem ipsis affert dolorem. Hi quidem omnes Erasistrato seniores. Sed ut diximus, mille alij qui omnes Erasistrati ætate & postea uiguerunt, in eandem sententiam de intestinorũ leuitate scripserunt

pserunt. Quare nescio qua causa ductus de priscis hominibus mentiatur, illos inquiens arbitrari in leuitatibus intestinorum sanguinolenta atque mucosa cibis incoctis commisceri.

2 Quibus nares natura humidiores, & genitura humidior, minus integra sanitate fruuntur: quib. uero cõtraria, salubrius degũt.

In sicciorìbus secũdum naturam temperaturis nulla omnino superfluitas manifesta neque sensibilis per nares effluit ex cerebro, sicuti neque per cutẽ sudor: sed illa quæ à medicis difflatio occulta nominatur, superflua extenuata in modum uaporis euacuat. Humidioribus uero naturis sensibiles fiunt superfluitates, præsertim cerebri, quoniam est natura frigidius. eisdemque genituram, hoc est semen ipsum, ait esse humidiorem: sicut in siccioribus aquosa humiditate consumpta, crassius ac siccius est semen. Eos igitur qui sunt humidiores, siue cerebro tantum, siue corpore uniuerso, nõ contingit salubrem uitam omnis expertem noxæ traducere, uerum continuo destillationibus ex parua occasione capiuntur. & si superfluitas eis ad inferiora per palatum descendat, partes subiectę offenduntur, fauces, summum guttur, aspera arteria, pulmo, gula, uentriculus. Tusses itaque in ipsis fieri, & difficiles respiratiões, & anginas, cruditatesque, & uentris profluuia, est necessariũ, nõnunquam uero & difficultates intestinorũ, quando quod destillat salsius quodammodo fuerit. Dixit autem & ipse de his in libro De aquis, aere, & locis, sicuti & in libris De morbis ac passionibus.

3 In longis difficultatibus intestinorũ, inediæ ex fastidio, malum, & cum febre peius.

Difficultates intestinorum fiunt quidem ex humoribus acribus, sunt autem intestinorum exulcerationes primum quidem summa parte abrasorum, progressu autem temporis & profundiora habentium ulcera, & ut plurimum putrilagini obnoxia: quo maxime tempore etiam uentriculus ipsis compatiens, ad concoquendum ineptus redditur: qua offensione magis ac magis ad superiora perueniente, cum & os uentriculi afficitur, cibum fastidiunt, hoc est non appetũt. Sunt etiam & qui ab initio nonnunquam cibum fastidiant propter malos humores fluentes ab hepate, à quibus diximus abradi intestina, præsertim cum hi amaræ bilis naturam habuerint. Nam pars eorum superfluitans, ad os uentriculi effertur. In longis uero difficultatibus intestinorum cum hic casus euenerit mortificationem quandam ipsi iam aduenisse uentriculo compatiendi ratione significat, ob quam omnino interijt appetentia, opus ad uitam necessarium. Si uero unà cum inappetentia febris adueniat difficultati intestinorũ, duorum alterum est, uel putredo aliqua circa ulcera, uel digna effatu inflammatio: atque ita, ut dictum est, toto iam patiente uentriculo, ægri se habent exitialiter.

4 Vlcera circumglabra, praua sunt.

Quando uel pilos uideris defluentes à circumiacentibus ulceri locis, uel cutẽ squamulas è sum- A ma parte dimittere: scito ijs qui ita se habent, prauos humores ad partem confluere, qui ulcus erodunt. Neque enim si radices quidem pilorum possunt corrumpere, loca ulcerata ad cicatricem peruenire sinent.

5 Dolores qui sunt in lateribus & pectoribus atque alijs partibus, an multum differant, perdiscendum.

Perdiscere oportet nõ modo locum dolentem, qualisnam sit, sed & magnitudinem doloris in eo, quanta sit. Hoc autem confert & ad loci patientis dignotionem, & ad præcognitionem eorum quę circa ægrum futura sunt, & præterea ad curationis inuentionem. Si ergo in lateribus magnus fuerit dolor, primum hic esse non potest quin patiatur B membrana quæ sub cingens nominatur: secundo autem non est absque periculo: deinde & maiori indiget curatione: siquidem ad claniculam dolor pertingat, uenæ sectione: si uero ad pręcordia, purgatione: quemadmodũ ipse in libro De uictu acutorum edocuit: sin autem mediocris fuerit dolor, & præterea non pungat, ut qui in membrana subcingente est, neque ad clauiculã aut præcordia pertingat, contingit ipsum carnosis costarum partibus patientibus fieri, atque ideo neque esse periculosum, neque magno auxilio indigere. Sic & in singulis alijs partibus doloris magnitudo est considerãda: uelut si renum pars carnosa patiatur inflãmationem, dolor est grauis: quemadmodum & C ipse inquit in Epidemijs, ita illum nominans, qui ueluti cuiusdam ponderis loco incumbentium in uehit sensum. Alijs uero partibus quæ sunt in rene, patiẽtibus: dolor sentitur acutus. Dico autem alias partes, tunicam hunc obtegentẽ, & uentrem eius interiorem, & eas quæ ad hunc terminantur arterias ac uenas: ac præterea ortus meatuum urinariorum. Sic præterea se habet res etiam in hepate. Nam eius parte carnosa inflammationem patiente, grauis fit dolor: tunica uero circunducta, uel uasis, acutus: & ipsius doloris acuti quantitas maior aut minor, causæ facientis affert indicium. humor siquidem biliosus & acutus dolorem auget, sicut & spiritus flatuosus non habens exitum: exoluit autem pituitosus. Non solum autem magniD tudo qualitatis aliquod nobis dat doloris indiciũ, sed etiam quantitatis. Augetur etiam cuiuslibet causæ efficientis opus, eius aucta substantia. Si igitur uniuscuiusque doloris uolens à nobis magnitudinem considerari, hunc aphorismũ scripsit Hippocrates: sufficienter ipsius usum exposuimus. Si uero non solum quoad magnitudinem, dolorum differentiam dicit fore cõsiderandam, sed generalius adhuc quiddam, ac ueluti uniuersalius ostendit, cõsulens nobis omnes effatu dignas dolorum differentias inspicere: maiorẽ adhuc ex eo fructũ utilitatis percipiemus. Fietque huiuscemodi sermo: Non simpliciter partium dolorẽ cõsiderare oportet: neque arbitrandum eandem esse in omnibus affectionẽ: ueluti si prius quidem Dion, postea uero Theon costam doluerit: eodem modo utrunque se

se habere existimandum, sed discere oportet nunquid multum inuicem in dolore differant, an quodammodo similes existant. Fit autem hoc ex duobus perspicuum, & ex doloris specie, & ex uehementia. Ex specie, si pungẽti similis uel tendenti, uel torporem inducenti, uel grauanti, uel stimulanti, uel exedenti, uel ferienti, uel continuus, uel cum intermissione, uel æqualis, uel inæqualis. Ex uehementia, quis sit maior aut minor, aduertendum: quæ paulo antea quoad magnitudinem differentia in doloribus dicebatur. Consueuere siquidem medici uerbo abutentes, omne uehemẽtius, maius nominare, quamuis nõ ad quantitatem sed ad qualitatẽ id pertineat. febrem enim quæ suam habet in caliditate substantiam, magnam uel paruam uel mediocrem omnes nominare non desinunt. Quare non est mirandum si & dolorem uehementiorem, maiorẽ appellant. imò uero nõ est admiratione dignum si quę inter se specie distant, magnum aiunt habere discrimen: ueluti dolorem qui ponderis cuiusdam similitudinem gerit, ab eo à quo quis sibi uidetur feriri, uel aliquod aliud pati ex ijs quæ antea diximus.

6 Renũ & uesicæ uitia in senioribus difficulter sanantur.

In senibus uix (inquit) sanantur, hoc est multo negocio ac tempore longo quæ in renibus ac uesica sunt uitia, quoniam earum opus indesinens est, quiete autẽ opus est si quid sanari debeat: & quia per ipsas euacuatur superfluitas acris, apta irritare, siue ulcus, siue inflãmatio, siue aliqua alia passio in ipsis constiterit. Multo autem difficilius sanantur in senibus uesicæ passiones: quoniam & omnes alij morbi, præcipueq; longi. Tales autem & ipse superius dixit commori omnes.

7 Dolores uentris sublimes, leuiores: qui uero non sublimes, fortiores.

Sublimes nunc intelligendi sunt, non secundũ longitudinem corporis, sed profunditatem. Interstringuntur autem hi in locis ad uentrem attinentibus, interiore abdominis mẽbrana, adeo ut quicunq; supra hanc fiunt, sublimes uocentur: qui uero infra, hoc est in ipsis intestinis atq; uentriculo, non sublimes dicantur. Liquet autem quòd tales recte dixit esse fortiores.

8 Aqua inter cutem laborantibus, ulcera in corpore facta difficulter sanantur.

Docuit ipse in libro De ulceribus, non prius ad cicatricem perduci ulcera, quàm sufficienter exiccentur: hoc autem non facile fieri potest in ijs quos aqua inter cutem male habet, ob humiditatis immoderantiam.

9 Latæ pustulæ nõ admodum pruriunt.

Sicuti tubercula omnia duplicem habent differentiã, quoniã quædam tendunt in acumen, & altum petunt: quædã ad maiorẽ extenduntur locũ, non tamen in altum attolluntur: sic & pustulæ nõ nullæ sublimes, nõnullæ latę fiũt. Sublimiores aũt pustulæ atq; tubercula à calidiore humore generantur, humiliores aũt à frigidiore. Quare ob duplicẽ causam latæ pustulæ non admodũ pruriunt. Difflantur enim in latitudinem extenta, & facientem ipsas humorem minus acrem habent.

10 Caput dolenti, & circundolenti, pus uel aqua uel sanguis effluens per nares aut os aut aures, morbum soluit.

Plura & alia sic ostensus est Hippocrates dicere: in quibus nisi quis animum aduerterit, uidebitur quod ab ipso dicitur, solum ad curationẽ passionis proficere, aliud uero nihil. Verum ipse non hoc tantũ dicit, sed simpliciter quòd pus uel aqua effluens per nares uel aures, morbũ soluit. Quòd si utiq; conuertens dixisset, quẽadmodũ ego, tunc sermo foret irreprehensibilis. Quãdo uel propter
B inflammationem, uel humorum crudorum multitudinem in capite aceruatorũ fieri dolorem contigerit, tunc inflammatione suppurata, aut humore excreto, solutio fit doloris. Si uero propter spiritum flatuosum, aut sanguinis multitudinem, aut bilem mordacem, aut omnino ex intemperatura, dolor acciderit, per alia sanabitur.

11 Atra bile uexatis, & phreniticis, hæmorrhoides superuenientes, bonum.

Non solum ratione euacuationis hæmorrhoides sanãt huiuscemodi affectiones, sed & ipsa qualitate humoris euacuati. Hæ etenim sanguinem crassum consueuerunt euacuare, humore plenum melancholico, talem habentem in sanguine consi
C stentiam, qualis est in uinis fæx: quare nihil mirũ si atræ bili & phrenitidi conferunt hæmorroides, ut quæ humorem uelut sanguinis limum euacuare natura aptæ sint.

12 A diuturnis sanato hæmorrhoidibus, si una non seruatur, periculum est aquam inter cutem uel tabem aduenire.

Hęmorrhoidas fieri impossibile absq; hoc quòd propter multitudinem & crassitiem sanguinis ora quarundam uenarum aperiantur, hepate ad ipsas reponente fæculentum sanguinem & melancholicum. Si quis igitur ei hoc intercludat iter, simul duritiẽ in hepate facit, simul multitudine grauans ac crassitie, calorem in ipso natiuũ extinguit, cum
D tale quid accidat, quale in flammis exterioribus, in quibus multa ligna superingesta suffocant ignẽ atq; extinguunt. Si igitur à natiuo calore generatur sanguis, perspicuũ est quòd ipso extincto non generabitur amplius. Aqua uero inter cutem fit cũ sanguinis generatio frustratur. Quòd si aliquando possit hepar propellere multitudinem ad uenas pulmonis, hi uase aliquo rupto tabidi fiunt. Non frustra igitur consulit unam saltẽ seruare hæmorrhoidem, ut per hanc euacuetur fæculenta ac uitiosa materia hepatis, præsertim in quibus solita est tempore longo per tales uenas excerni.

13 A singultu habitum sternutatio superueniens liberat.

Autor est ipse, sicuti cõuulsionem, ita & singultum, uel exinanitione, uel plenitudine fieri. Quando

do igitur à plenitudine fit(magna autem ex parte ita fit)uiolento opus est motu, ut ueluti concussæ ipsum efficientes humiditates difflentur atq; euacuētur. hoc autem facit sternutatio. Eos uero qui ex inanitione fiunt (qui sunt rariores) non sanat sternutatio. Quòd uero ex plenitudine singultus iugiter fiat, indicant pueri crebro singultientes cū sunt repleti. Rigor autem & frigiditas omnis, qui omnia neruosa corpora efficiunt ad difflandum difficilia, sunt causa ut hæc repleātur, atq; ideo ex ipsis singultiunt.

14 Ab aqua inter cutem habito, si aqua è uenis in uētrē defluxerit, soluitur morbus.

Et hoc exemplum unum est earum quæ sponte fiunt et utiliter euacuationum. Spontaneum autem dicimus non quod sine causa fit, sed quod nostra causa nō fit. Quando enim data à nobis medicina aquam trahente, talis fiat euacuatio: non amplius hanc spontaneam nominamus.

15 A longo alui profluuio habito, spōtaneus uomitus superueniens, morbū soluit.

Et hoc pariter exemplum unum est eorum quę recte fiunt à natura, quod medicum imitari oportet. Vtilitas uero prouenit retractionis ratione.

16 A morbo laterali uel pulmonia habito, alui profluuium, aduenieńs malum.

Cum partes aliquæ patiuntur, non simpliciter aliæ compati sunt natura aptæ, sed cum forti passione detinentur. Secundum hoc igitur, & hepate fortiter patiente, singultus superuenit, cōpatiente stomacho: tussis autē, & difficilis respiratio, compatientibus ijs quæ respirationi obseruiunt instrumentis. Sic & his ipsis pessime affectis hepar compatitur. & hoc ipsum manifeste ostēdit Hippocrates, cum non simpliciter dixerit, In morbo laterali uel pulmonia aluum turbatā esse malum signum, sed adiecerit-habito-ac si dixisset detento atq; uexato homini à talibus passionibus profluuium alui superueniens, malum esse signum, quoniam ita se habentibus id solet aduenire, cum nō bene possit amplius hepar ad se trahere alimentū, neq; conuertere in sanguinem, et quandoq; uentriculus alimentum corrumpat. In medio cri aūt morbo laterali atq; pulmonia profluuium alui superueniens potest interdum prodesse, ratione euacuatiōis, & magis cū signa coctionis apparuerint inesse passionibus, neq; adest timor, sed morbus est citra periculum. Cōmuniter autem & in his, & in omnibus alijs quæcunq; eodem modo dicuntur, illud meminisse oportet, quòd nullus alius extemporaneus & manifestus casus superuenerit, ueluti & nunc ut alui profluuium non ex cibo aut potu aliquo, sed morbi ratione contingat. Nam si alia ex causa, & non ui morbi fiat, nō potest eius morem significare: siquidem oportet secundum aliquod signum ei quod ab ipso ostenditur, connecti.

17 Lippientē alui ꝓfluuio corripi, bonū.

Non ut signum, hoc lippientibus bonum ab eo dictum est, sed ut causa, quia humorum abundantia simul euacuatur, atq; ad inferiora retrahit: Est autem & hoc apud ipsum exemplū unum eorum quæ sponte & utiliter euacuātur, quod medicum imitari oportet, & proculdubio sic etiam omnes faciunt, in lippitudinibus aluum & clysteribus & purgationibus subducentes.

18 Vesica discissa, aut cerebro, aut corde, aut septo, aut aliquo ex tenuioribus intestinis, aut uentriculo, aut iecore, letale est.

Hoc uerbum-letale-Hippocrates sæpe in alijs libris, & in hoc etiam protulit de ijs qui ex necessitate sunt morituri, sæpe etiam de ijs qui magna ex parte. Quare nunc quoq; manifestū non est, numquid omnino secuturam mortem discissis his partibus, uelit ostendere, an in quibusdam raro hominem seruari contingat. Quòd igitur cor uulneratū mortem afferat necessario, unum ex ijs est quæ in confesso habentur: non tamen in alijs æque recipitur, uulnus quodcūq; mortē afferre ineuitabilem, sed illud quod magnū est, atq; profundum: quod rationabile est à uerbo-discissa-significari: ut tota uesicæ tunica diuisa usq; ad interius spatiū intelligatur: atq; in singulis alijs eodem modo. Siquidē in uesica, confessum est, tale uulnus non coalescere, sicut & in parte septi neruosa, & in tenuibus intestinis: in uentriculo autem dubitatur. nam quosdam in eo uulneratos dicunt aliquando, sed raro, fuisse sanatos. Hepatis autem non solum profundum uulnus in fibris eius factum, sed etiā fibram abscissam aiunt fuisse sanatā. Neq; nos latet quòd in libro De uulneribus exitialibus, quędam ex his eius libri autor conatur sanare. Quòd uero partes ipsæ diuisæ agglutinari nō possint, in corde quidē ac septo transuerso ex iugi eorum motu cōtingit: in uesica autē, quia neruosa est ac tenuis & exanguis: nam eius collū uidemus quotidie sanari cum lapis extrahitur, quoniam carnosum est. Hepar uero uulnera habet plurimo manātia sanguine: atq; idcirco prius moriuntur, qui ita sunt uulnerati, ꝙ uulnera agglutinari possint: hoc autem ita uolo intelligi ut etiam uena sit dissecta. Ob hoc ipsum igitur, nec qui uulnera in profunda eius parte cōsistētia aiūt seruari, nec qui fibras hepatis abstulisse, uerum uidentur dicere. Cerebrum autē uulneratum sæpe sanatum uidimus, semelq; in Smyrna Ioniæ, uiuente adhuc præceptore Pelope: è uulnere effatu digno. Hoc itaq; rarissimum est. Verum autem est quòd magna uulnera quæ consueuit Hippocrates nominare discisiones, afferunt mortem, fatenturq; omnes uulnera cerebri quæ usque ad aliquem eius uentriculū penetrant, afferre mortem. Tenuium autem intestinorū natura, & uentriculi magis, non parum participant carnosæ substantię: & ideo in summa parte uulnerata sępius agglutinantur: Tota autem discissa usq; ad eorum cauitatem, rarissime. Hoc autem non tam propter eorum substantiā mihi uidetur accidere, quàm quod non possumus æque intrinsecus sicut extrinsecus medicamentum uulneribus imponere. Quapropter is qui librum De uulneribus perniciosis conscripsit

scripsit, siue Hippocrates fuerit, siue quis alius, sanare uentriculum per ea quę deglutiunt conatur.

19 Cum discissum fuerit os, aut cartilago, uel neruus, aut genæ particula tenuis, uel præputium, neq; augetur, neq; coalescit.

Augeri uocat talem aliquam generari substantiam qualis est abscissa, sicut in cauis ulceribus uidetur caro germinare: coalescere autem quando discissi corporis labra agglutinātur. Quòd igitur neq; cartilago, neq; os generentur, est in confesso. An uero agglutinentur, nonnulli dubitant, Inquiunt enim perspicue uideri ossa perfracta agglutinari. Sed aberrant, & doceri possunt in brutis quorum pars aliqua fracta cōtraxit callum. Hęc enim, seu uiua, seu mortua, si quis uelit inspicere dissecā do, uidebit manifeste à callo ueluti uinculo quodam circumducto partes ossium discissas esse constrictas: quas si abraserint, fracturæ profundum uidebunt non agglutinatum. Sic igitur de ijs quæ diximus, ambigunt, nonnulli augeri dicentes, non tamen coalescere: quidam uero etiam coalescere, sed raro. augeri igitur illa desiderant, quæ per exesum sunt ulcerata. & nullum uidi taliter affectum cui non increuerit caro. Agglutinari autē illa quæ diuisa sunt, & non discissa. Hæc enim inter se differunt, cum discissa diuisionem habeant usque ad finem peruenientē: quæ nunc Hippocrates inquit non coalescere, non ob id tantum quòd neruosa sunt atq; tenuia, sed quoniam etiam, eo quòd talem habent naturam, labra uulneris non sunt parum inter se distantia.

20 Si in uentrem sanguis præter naturam effunditur, necesse est suppurari.

Quidam sine articulo uentrem scribunt, uolentes omnem significari cauitatem, quibus astipulatur, quod præter naturam adijcitur: per quam adiectionem talem quiddam ostēdit Hippocrates, Si unquam sanguis à propria cauitate in aliā quancūq; cauitatem peruenerit: ut sanguis permaneat, est omnino impossibile. Sic igitur & in inflammationibus, & illis quas Gręci ecchymoses, id est sanguinis effusiones nominant, fieri uidetur. In inflāmationibus quidem, per minimas partes disperso sanguine ad eas quæ sunt in musculis cauitates, quas sola ratione contemplamur: in ecchymosibus autem in spatia effuso quę uasis circumiacent. Suppurari autem non est recte dictum, cum nomen sit unius mutationis in sanguine factæ. quare nonnulli ipsum ad generalius transferunt, hoc est ad corrumpi, id ab ipso dicentes significari. Sic enim fieri uidemus, non permanere sanguinem, cum à suo loco exciderit, sed aliquando suppurari, aliquando denigrari, aliquando in grumos uerti, præsertim quando in magnam cauitatem exciderit præter naturam.

21 In insanientibus si uarices uel hæmorrhoides superuenerint, insaniæ solutio.

Hic insaniam illam quæ proprie melancholia dicitur, uocat, non illum qui fit ex bile furorem. sunt autem uarices uenæ latiores in fœmoribus & cruribus: quæ ex crasso & melancholico sanguine fiunt, adeo ut pellente natura ad partes ignobiliores eos qui insaniam efficiunt humores, præsertim cum melancholici fuerint ac crassi, dictarum passionum generatio sequatur, & insaniæ solutio.

22 Quæcunq; rupta ex dorso ad cubitum descendunt, uenæ sectio soluit.

Melius quidam scribunt: Quicunque dolores. nam ruptum ipsum descendere, unum est impossibilium: siquidem diuulsa ac rupta musculi parte carnosa, fit ruptum. Videtur itaq; nōnunquam manifeste admodum collectus in loco ruptionis sanguis: & discusione sanatur. Reliqui uero qui sunt in dorso dolores, ex defluente humore generantur, interdum solo, sed magna ex parte crasso ac flatuoso spiritui associato: quem excipere oportet atque euacuare per uenæ in cubito existentis sectionem, quando huc apparet fluens. Est enim eius præceptum, secundum quòd humores repunt, facere euacuationes. Idemq; significant uerba hæc: Eò ducendum est quò repunt, per loca oportuna. Si autem de ruptis sermo est scriptus ab eo: eos qui fiunt compatiendi ratione dolores, intelligendum est dici ab ipso descendere ad cubitos, non ipsam carnosæ partis diuisionem. Nam fieri potest ut & talibus uenę sectio utilis sit, communi euacuationis ratione.

23 Si timor atq; mœstitia longo tempore perseuerent, ex eo atra bilis significatur.

Si quis non ex causa manifesta metuat, aut mœstus sit, atræ bilis casus manifesti sunt, & magis, si diu durarint. Quòd si propter causam manifestā incipientes, diu postea perseuerent, non te lateant insaniam significare. Nam & plures uisi sunt furore corripi, qui ab excandescentia, uel ira, uel mœstitia principium habuit, ipso scilicet corpore tempore illo prompte se habente ad incidendum in tales passiones.

24 Si quod intestinorū gracilium discindatur, non coalescit.

Hoc & in aphorismo paulo antea dicto mōstrauit, cuius initium, Vesica discissa, uel cerebro. Nescio igitur quo pacto nunc frustra fuerit ascriptus. Idem autem didicimus, & in pluribus alijs aphorismis: quos melius fuerit eximere.

25 Erysipelas ab exterioribus uerti ad interiora, non est bonum: ab interioribus autem ad exteriora, bonum.

Non solum erysipelas, sed aliud quodcunque quod ex profundis & principalioribus partibus transfertur ad cutem, bonum esse signum ac causam debemus existimare. Contrà uero si ad interiora & profunda transmutetur, malum. Sed & alia multa uidetur dixisse Hippocrates quædam ueluti exempla sermonum uniuersalium, à quibus eius quod solet euenire, experientiam possimus habere manifestiorem. Talia etenim exempla oportet esse.

Qui

26 Qui in febribus ardentibus tremores fiunt, delirio soluuntur.

Vtrũ Hippocrates tales sermones scripserit, ut exẽpla magis generaliũ atq; uniuersaliũ sermonũ, an alij interposuerint, cęteris inquirẽdũ relinquentes, illud tantũ in ipsis obseruabimus, quod & antea dictũ est, & nunc in febre ardente dicet̃. Quæ enim hanc febrem efficiunt causæ in uenoso genere existẽtes: quãdo ad neruos transferunt̃, primũ tremores faciũt: cõpatiente uero principio, etiam deliria. Sicuti igitur in febre ardente translatio, sic & in omni alia febre potest fieri, & omnino ex arterijs & uenis ad neruos transfluxus humorũ noxiorũ, sicuti rursus ex neruis ad has. Improprie igitur dictum est febrẽ ardentẽ à tremore solui. Hæc enim solet Hippocrates dicere quibusdã superuenientia, eorũ soluere consistentiã, quęcunq; prorsus hominem liberant, non quæ alteram generant passionẽ quę nihilo minus q̃ prima sit periculosa.

27 Quicunq; suppurati, aut aquam inter cutẽ patiẽtes uruntur aut secãtur: si pus aut aqua uniuersim effluxerit, omnes moriunt̃.

Suppuratos præcipue consueuit nominare qui pus habẽt in spatio inter thoracẽ atq; pulmonem: quos quomodo urere oporteat, dixit in libro De affectionibus: cuius initiũ, Pulmonis arteria. Quidam hunc librum inscribunt de suppuratis. Vstione igitur indigent qui plurimum habẽt pus, adeo ut desperent per sputiones posse expurgari. Hos uero ipsos & difficultas respirandi uehemẽter infestat ex loci angustia: quæ etiam nos cogit ut eos uramus. In ijs autẽ qui aquam inter cutem patiuntur, illæ quæ à Græcis paracenteses, id est punctiones nominantur, magis q̃ ustiones medicis sunt cõsuetæ. Verum quod cõmune est ustioni ac punctioni, nunc sanè Hippocrates cõsulit caueri, hoc est multam ac subitam euacuationem. sic enim uidetur cõtingere, uti ait. scriptum est etiam ab Erasistrato exquisitius de ijs qui aqua inter cutem laborant, in pluribusq; compertũ dicit experientia, multam ac subitam euacuationem febres & mortem afferre. Videmus autem et in alijs partibus æque atq; in thorace, quãdo aliquis magnus tumor suppuratur, periculosum esse subito multum euacuare, cum euestigio deficiat anima, uiresq; concidant, nec postea debilitas ista facile remedium habeat. Videtur itaq; in his propter magnam corporum disparationem, & puris acrimoniam, ora quorundam uasorum arteriosorũ adaperiri, quæ prius ueluti quoddam operculum pus cõtinebant: quo uniuersim euacuato, multi cum eo spiritus exeũt atq; excernuntur: unde periclitantur. In aqua uero inter cutem non modo ob hanc causam ea laborantes offenduntur, sed & duricies uisceris, ut quæ non amplius sustentatur ab aquosa substantia, & septum transuersum deorsum trahit, & uiscera quæ sunt in thorace.

28 Eunuchi neq; podagra laborant, neq; calui fiunt.

Eunuchos sectio testiculorũ similes efficit fœminis. Sicuti ergo in his caluities non accidit, sic neq; in eunuchis, propter temperaturæ frigiditatem. Nam eunuchos podagra non laborare, Hippocratis quidem tempore uerum extitit: nunc uero non amplius, propter immodicũ ocium, & uictum intemperantem. Res autẽ tota ita se habet. Necesse est pedes natura esse imbecilliores, si quis podagra corripi debeat: sicut & cerebrum, si morbum comitialem passurus sit. non tamen est omnino necessarium alterutrũ pati, si nihil in uictu deliquerit. Disces autẽ aperte quòd imbecillitas partis non sit sufficiens ad generandam passionẽ ex intermedio tempore accessionũ: in quo prorsus non infestantur, quamuis natiua imbecillitas continua sit. Clarum est autem hoc, & in podagricis manifestissime apparens, quòd influẽte aliquo ad pedes humore superfluo, passio generatur. Si nunquã igitur hic humor influeret, liquet quòd neq; unquã accideret passio. Non influet autem si semper uacans superfluitatibus corpus extiterit. Erit autem uacans superfluitatibus, si mediocri utatur exercitio, & homo bene cibum concoxerit: unde & desidiæ & crapulæ eis nocent. Nocet etiã multa & potentia uina bibere, præcipue cum aliquis ea ieiunus potauerit. Hęc enim neruosam substantiam promptissime offendunt, sicut et coitus. Aetate igitur Hippocratis pauci podagra laborabãt, propter uictus moderantiam: nostris uero temporibus usq; adeo auctis edulijs ut nihil eis addi posse uideatur, infinita est podagrarũ multitudo, quũ nonnulli sint qui ne exerceantur quidem, sed cruditatibus atq; ebrietatibus incumbant, & ante cibum bibant uina potentia, ac uenereis utantur immoderate: nonnulli uero etsi non his omnibus, in uno saltem aut duobus delinquant. At qui peccatum magnum cum fuerit sæpe in uno eorum quę diximus, deliquisse sat est. Ob hanc igitur causam etiam eunuchi podagra corripiuntur, quamuis nullum habeant usum uenereorũ. Talis enim est eorum desidia, ingluuies, ebrietas, ut etiam sine uenereis podagra corripi possint. Hæc eadem & de articulari morbo dicta existimes. omnes siquidem qui eo laborant, magna ex parte prius podagrici fiunt. Accedit ad has causas ob quas plerique incidunt in podagras, quòd multi & patres & auos habuere podagricos, in quibus semẽ erat uitiatum, atq; ideo filijs uehementiorem fecerunt partium imbecillitatem.

29 Mulier podagra non laborat, nisi menstrua defecerint.

Mulieres non fiunt podagricæ, ratione euacuationis. Ostensum est enim in præcedente sermone, quòd nisi humores superabundauerint, ex sola partium imbecillitate non potest podagra fieri. Verum rursus & hic, prius quidem erat uerum, ubi non omnino menstrua defecissent, quia parua erant delicta quæ ætate superiore mulieres admittebant: nunc uero ob eorum magnitudinem, quædam podagra laborant antequam menstrua defi-

ciant, cum nonnullis pauca exeant, nonnullis autem uel mediocria.

30 Puer podagra non laborat ante usum uenereorum.

Quod magnam uim habeat ad podagræ generationem usus uenereorũ, liquet etiam in pueris, quemadmodum paulo antea & de eunuchis dicebam. Eunuchos itaq; uidimus quosdam podagra laborantes, pueros autem non uidimus. Verum si quis tali est passione correptus: unà cum hoc q; & genuũ articuli & manuum intumuerunt, in quendam articularis morbi modum repente incidit ob plenitudinem, ex multis cruditatibus aceruatam.

31 Dolores oculorum, meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut uenæ sectio, aut medicamentum epotum soluit.

Singula horum quę dixit, magis experientia, q̃ ratione aliqua uidetur mihi Hippocrates cognouisse. Nil enim mirũ si homo dolens cum isset ad balneum, dolore fuit liberatus: uel si non permissus bibere uinum, deinde nullam ex hoc sentiens utilitatem, motus est ad bibendũ, alioqui multum appetens uini, & posthac melius se habuit. Sicut igitur & plura alia quæ medici hoc modo inspexere, sunt ab eis scripta absq; aliqua determinatione: ita & hæc mihi collecta uidentur ab Hippocrate, neq; ut rationali dicente affectiones, neq; ut Empirico cõcursus. Cæterũ utilitas quæ nobis potest aduenire ex sermonibus hoc modo scriptis, est inquirere affectiones in quibus meri potio, & balneũ, & singula eorũ quę seriatim dicta sunt, utile sit: quod & mihi contigit. Nam etsi prorsus esse aliquos credebã oculis dolentes, quorũ nonnulli meri potionibus, nõnulli balneis iuuentur, fidem Hippocrati adhibens (neq; enim scripsisset, si non uidisset) non tamen ab aliquo præceptorũ tale auxilium ægris adhibitum fuisse conspexeram. Itaq; primo cum omnes quæsiissem affectiones in quibus necessarium est non in oculo tantũ, sed & in alijs partibus fieri dolores: deindeq; mihi ipse persuasissem eas adinuenisse, postremo consideraui earum indicia affectionum: & postq̃ his etiam fidem adhibui, ausus sum remedia afferre dolentibus: ac primum quidem adolescentem balneaui, cui medicus non absq; ratione in die secundo ab initio uenam secuerat, & deinceps curauerat medicinis quas experientia cognouerat, cum inflammatio sola obsideret oculos. Dolebat autem uehementissime per quosdã insultus, in quibus aiebat ipse sentire se acutos humores, qui uniuersim fluebant ad oculos, quibus excretis licet uehementia doloris sedaretur, non tamen dolor omnino cessabat. & hoc illi per totã quintam accidit diem, maius semper habens incrementũ. Cum igitur dolorem non posset tolerare, me & quendam alterũ ex ocularibus medicis aduocauit tũc in urbe Roma probatissimũ. Illi itaq; uidebatur utendũ esse collyrio quodã ex eis quæ emplastica id est meatus obducẽtia nominant & anodyna, id est dolorem sedantia: cuiusmodi sunt quę ex cerussa lota, amylo, A & papaueris succo cõponuntur. Nam sic maxime sperabat posse reprimi per emplastica id quod influebat, & simul sensum per stupefactoria torpescere. Ego uero ab initio suspecta habui talia medicamenta. Neq; enim uehementes reprimunt fluxiones, sed excerni prohibent: atq; ideo si humores fluentes acres extiterint, corneam erodi cõtingit: si uero multi, extendi ac uehemẽter irritari, ac si rumperetur: ex quibus nisi medicamentum fuerit magnopere stupefaciens, dolores impatibiles excitantur. Si uero fuerit adeo uehementer stupefaciens, ut ex eo oculi maximã inflammationem non sentiant, necessarium est, simul uim uisoriam adeo lędi, ut cessante inflammatione, uel debiliter uel nihil omnino uideant: simul quandam præduram affectionem, & quæ difficulter sanari possit, B in oculorum tunicis relinqui. Cum igitur ista nouissem, atq; animaduerterem humorẽ influentem non paucũ, ualdeq; & acrem & calidum: primum fomento utendum censui, experientiæ gratia, tanquam ex ea certius cogniturus qualisnã foret affectio. Solet enim in his fomentum parumper quidem dolorem mollire, sed alteram fluxionẽ aduocare. Qua eñ ratione potest id quod in oculis continetur, discutere: eadem ratione alterã quoq; ex uicinis locis attrahere ualet. Verũ quamprimũ & aquam calidam & spongiam afferri iussi, æger ipse se dixit expertum esse sæpius tota die id remedium, ac primum dolorem imminuere, sed paulo post maiorem adducere. Quæ ego cum audissem, C medicum ocularem dimisi, promittens me absque frigido medicamento ægrum à dolore liberaturum esse. Cum autẽ solo balneo usus essem, ita dolorem sedaui, ut tota nocte dormiret æger, nec semel aliquem eorũ qui iuxta dormiebant, aduocaret. Atq; hinc in reliquis in quibus per signa cognoui influere quidem humores acres ad oculos, non tamen corpus esse plenũ: balnei usu dolorem sanaui. Adolescens itẽ alius fuit qui quòd uicinus urbi non erat, oculorũ inflãmationẽ pluribus iam diebus ruri passus fuerat. hunc quia in eodem statu perseuerabat, in urbem profectum intuitus habere oculos, squalidos quidem, sed ualde tumidas ac plenas sanguine eas quæ in ipsis uenas erant: iussi ut quũ se lauasset, potu uteretur meraciore, D & ita se somno traderet. quod & factũ est. somnus enim profundus ipsum inuasit, & mane sine dolore surrexit: mihiq; fiduciã præbuit ut in quibus sanguinis copia crassioris in oculorum uenulis contineretur, sine plethorica totius corporis affectione, uterer uini potione, ut quæ diffundere sanguinem atq; dimouere possit, suiq; motus uehemẽtia obstructiones aperire. Cæterũ hæc quidem remedia doloris oculorũ potentia sunt. Securissimum autem est fomentum, & omnino aliquam afferẽs utilitatem, uel tanq̃ signum ad dignotionem, uel tanquã causa sanitatis oculorum. Nam cum nihil omnino influit in oculos, fomentũ dissoluẽs eam quæ in ipsis continetur superfluitatem, oculis sanitatẽ restituit. Cum uero adhuc influit: primo quidem cum adhibetur, suo calore aliquod affert uel mediocre

mediocre leuamen. Quòd si paulo post dolorem auget, tunc fit signum dignoscitiuum, ex quo nos affectionem comprehendentes, ad totius corporis euacuationem peruenimus: ipso quidem sanguine redundante, per uenæ sectionẽ: malitia uero humorum infestante, per purgationem. neq; enim difficile est admodum ab humorũ malitia sanguinis copiam distinguere.

32 Balbi ab alui profluuio longo maxime capiuntur.

Sicuti psellizesthæ, id est balbutire, prolationis uitium est, non uocis: sic & traulizein, eiusdẽ significationis uerbum, non potente lingua exquisite eas dearticulare uoces quæ per t & r proferuntur, qualis est hæc ipsa traulus, & similes hæ, trepidus, tremit, tradit, trochus, tristis, & quæcunq; aliæ tales. Hæ siquidem omnes exigunt linguam se ampliantem ac prioribus dentibus innitentem. Cum igitur in aliquibus lingua fuerit imbecillior, male innititur, & sonum t & r dearticulare nequit, atq; ita ad t & l, pronunciandum labitur. Hoc autem ei contingere potest quia quoquo modo sit breuior q; ipsi conueniat; quod tamen rarissimũ existit. & quia molliorem atq; humidiorem habet temperaturam, quam ob causam & pueri balbutiunt, cum tale quiddam ipsis in loquendo contingat, quale etiã in ambulando euenit. nam & ambulare nonnulli quidem prorsus non possunt, nonnulli uero non sufficienter, cum cruribus nequeant propter mollitiem firmiter inniti. Quibusdam etiam ætate integra, inter loquendum fatigatis, balbutire contingit: sicut & illis qui plurimum tibia cecinerint, & quibus uires ex morbo plurimum sunt debilitatæ, & quibus demum lingua est uehemẽter exiccata. Verũ siccitas tanta nulli inesse potest qui habitum seruet naturalem: atq; ideo solius humiditatis immodicæ in ijs qui natura balbutiunt, id linguæ detrimentum casus est, cum eius musculi nequeant firmiter stabiliri: atq; hoc ipsis potest accidere uel propter suam, uel propter neruorum imbecillitatẽ, quos uidelicet à cerebro suscipit. Quare & ebrij aliquando balbutiunt, partim quia multa humiditate perfunditur cerebrum, partim quia etiam ab ipsius multitudine prægrauatur. Contin get igitur ijs qui sunt balbi natura, ut uel cerebrũ humidum habeant, uel linguam, uel utrunq;. Et à cerebro quidem talem temperaturam sortito, defluere multas par est humidas superfluitates, easq; inde fluentes in uentrẽ suscipi: longisq; ideo profluuijs hominem capi. Lingua uero admodum humida ex natura existente, & uentriculũ talem esse par est, ut qui alteram sui tunicam cõmunem habeat ad linguam. imbecillis autem ex humiditate uentriculi propria passio est diuturnũ profluuiũ.

33 Qui acidum eructant, non ualde morbo laterali corripiuntur.

Acidum eructantes, hoc est acidum ructum habentes, raro inquit capi à morbo laterali. Nam quod dicitur- non ualde- idem ostẽdit quod raro, non nullo modo, ut quidam libri huius expositores scripserunt. Dictum autem à nobis est, ubi de morbo laterali sermonem habuimus, quòd lateralium morborum hic quidem qui unà cum flauis ac pallidis fit sputis, ex biliosis humoribus ortum habet: hic uero qui cũ spumeis, ex pituitosis: sicut qui cum nigris, ex melãcholicis: qui uero cum rubris, ex sanguine. Est enim lateralis morbus inflãmatio membranæ quæ subcingens nominatur. Cum uero unaquæq; inflammatio ex alicuius humoris superabundantia gignatur, pro eius natura & sputi species morbo laterali laborantibus aduenit, & spes salutis ac mortis habetur. Non æque autem membranæ ac pulmo sunt natura aptæ humores suscipere. densa siquidem est membranarũ substantia, pulmo uero rarus admodũ ac laxus: quare huic quidem promptum est pituitosos omnes suscipere humores, membranæ autem subcingenti plus biliosos. Ob hanc igitur causam quibus pituita natura superabundat, raro à morbo laterali corripiuntur, præsertim si salsedinem atque acrimoniam aliquam sibi adiunxerit. Talis enim intestina mordens, irritat ad deiectionem: in qua contingit non solum pituitam, sed plures alias etiam superfluitates excerni. Dicebat uero ipse in libro De aere aqua & locis, eos qui habent uentrem natura humidũ, morbo laterali atq; alijs morborum generibus minime corripi.

34 Quicunq; calui sunt, ijs magnæ uarices nõ fiũt: quibus uero caluis uarices magnæ superueniunt, ij rursus capillati fiunt.

Quando in uiri sapientis libro aliquis sermo inuenitur manifestum habẽs mendacium, non sine ratione legentes dubitare contingit, & primo quidem sibijpsis diffidere, quasi neq; illa quæ sunt manifesta noscentibus, deinde suspicari ne falso fuerit interiectum. Quis enim nesciat caluitium esse passionem insanabilem? Sed neq; illud uerum est magnas uarices caluis nunquam aduenire: sicuti nec uaricibus aduenientibus, caluitiem cessare, nisi forte (ut nonnulli inquiunt) uocatum à medicis capillorum defluuium, caluitium nominet. Illud enim à uitiosis humoribus generatũ sicuti quæ ophiasin & alopecian nominant: atq; ideo cum ijdem humores ad crura decumbunt, possunt uarices facere, & capillos restituere. Si enim prius cõtigerat ut capilli à uitiosis humorib. corruptis eorum radicibus, corrumperentur: uerisimile est ut eisdem humoribus aliò transpositis, ad primã naturam postmodum redeant.

35 Aqua inter cutem laborantibus, tussis superueniens, malum.

Superuenire passionib. alias passiones & casus, prisci medici dicere cõsueuerũt, quæcunq; ipsius passionis adauctæ ratione cõtingere solent. Talis ẽm est Praxagoræ liber De superuenientib. inscriptus. Sic & nũc de tussi dictũ est. Neq; enim cum ex alia fit occasione in homine aquã inter cutẽ patiente tussis signum est exitiale. sed quando ipsius morbi ratione. Cũ enim in hydrope aquosa humiditas tantum adaucta fuerit; ut iam asperas occupet

pet arterias, si tussis superueniat, tunc periculũ imminet ne homo haud ita multo post strangulетur.

36 Difficultatem urinæ, uena secta iuuat: secare uero interiores.

Neq; hic sermo uerus est, nisi & coniunctionem assumpserit, ita ut aphorismus talis fiat: Difficultatem urinæ & uenæ sectio soluit. Re uera enim & uenæ sectio soluit difficultatem urinæ, illam uidelicet quæ propter inflammationem & multitudinem fit. Quod autẽ sequitur, Secare uero interiores: si de uenis manuum dicitur, neq; uerũ est neq; cõsentaneum Hippocrati. Videmus siquidem ipsum in omnibus libris suis, in partibus quæ supra hepar sunt, è manibus sanguinem mittere: in inferioribus autem uenas quę in poplite uel malleolo sunt, secari iubet. Si quis uero de his ipsum dixisse arbitretur: Secare autem interiores: hoc dictũ paruam uim habet. Ab una enim ambæ nascũtur, quę in poplite trifariam diuiditur, quoniam & una uena ad hoc peruenit membrum, non sicuti ad manum duę. Melius itaq; fuerit et hunc aphorismum unum ex adiectis opinari.

37 Ab angina habito si tumor fiat in collo, bonum. foras enim morbus deducitur.

Sermo uerus est, & causa in promptu. siquidem ex intimioribus & principalioribus partibus passiones confert ad cutem transferri.

38 Cãcros occultos omnes melius est non curare. Curati enim cito pereunt: non curati uero longius tempus perdurant.

Occultos cancros dixit uel eos qui sunt sine ulceratione, uel absconditos, hoc est non apparentes: quod rursus idem significat ac si diceretur, qui in profundo corporis sunt. Sed & curare, duplex est. Vnum quidem omnia agere ut particula patiens ad sanitatem perducatur: alterum autem eam adhibere prouidentiam quæ passioni congruat, hoc est ipsam mollire, ac mitiorẽ facere, tum præcipue cum adest exulceratio. Tũc enim est necessarium ut, si non aliud agamus, saltem saniem abluamus, humore aliquo utentes, non quocũq;, sed uel per experientiam, uel per indicationem inuento, qui neq; putrefacere, neq; irritare partem patientem sit aptus. Ab hac igitur curatione neq; absistere conuenit: neq; illi qui sunt sine ulceratione cancri, indigent ea. Aliam uero quæ fit per sectionem uel ustionem, (quæ sola sunt remedia cancrorum) consulit ut in cancris occultis non adhibeamus. Quòd igitur illi qui sunt in partibus penitioribus, talia remedia non desiderant, etiam experientia docet. Equidem scio omnes qui huiusmodi cancros curare tentarunt, magis illos irritasse, & breui homines interemisse. Nam & qui cancrũ in palato constitutũ, & in sede, & in sinu occulto muliebri, uel usserunt uel secuerunt, non potuerũt ulcera ad cicatricem perducere, & homines in curatione afflictos ac maceratos, usq; ad mortẽ adduxerunt: qui si nullam curationẽ adhibuissent, longiori tempore uitam cum minori molestia transe-

A gissent. Tales igitur cancros nullo modo curare tentemus: ex eis uero qui in summa parte corporis hęrent, illos tantummodo, quos possumus unà cum radicibus ipsis, ut quispiam dixerit, resecare. Neq; enim malum est per similitudinem radices cancri nominare eas quæ plenæ sunt sanguine melãcholico uenas, & usq; ad loca circumstantia distẽduntur. Multi enim magnæ autoritatis medici, neque hos manus opera curari permittunt, sed illos tantum qui exulcerati, simul laborantes molestant, adeo ut ipsi ultro manu curari desiderent, simul sunt in talibus partibus siti, quas possumus unà cũ radicibus resecare & exurere. Quidam uero neq; hos amoliri permittunt, sed omnino absistendum consulunt à remedijs potentibus in omni cancro.

B Quòd autem Hippocrates nunq; consuluisset curare potenter cancros in partibus corporis penitioribus cõditos, ex ipsa passionis natura licet cõiectari. An uero & eos qui in summa parte corporis hærent absq; ulcere, incertum est, quantum ex uerbis aphorismi conijci potest. Ipsum uero scripserũt Artemidorus & Dioscorides, usq; ad ea uerba melius est non curare.

39 Conuulsio fit uel ex repletione, uel inanitione: ita uero & singultus.

Conuulsio (ut & ipsum indicat nomen) cõuulsis fit ad propria capita musculis, ut autem clarius diceretur, retractis, sicut etiam est motus eorũ secundum naturam: uerum hic quidem non fit sine

C animalis appetitu. Conuulsio autem, passio est inuoluntaria, ad similem uenientibus neruosis partibus affectionem, quam etiam in motibus factis secundum appetitum assumebant. Atqui ex repletione ita nerui intenduntur ut chordæ in ualde humidis ambientis nos aeris constitutionibus atq; ideo propter hanc causam sępe etiam rumpuntur. idem uero & in siccioribus constitutionibus accidit. nam in sese colligunt ac conuellunt omnia neruosa corpora uiolẽtius exiccata: ueluti lora si paulo magis ab igne calefiant, quibus similia patiuntur, & quæ solis feruor exiccauit. Cõuulsio igitur non absq; ratione à contrarijs fit causis. Singultus uero concedatur conuulsio stomachi nominari, quando aliud fuerit sermonis propositum. Quan-

D do uero hoc solum studuerimus, ut singultus substantiã cognoscamus: melius fortassis fuerit non conuulsionẽ ipsum nominare, sed quendã motũ eiusdẽ quidem generis quo uomitus, intẽtiorem tamen illo, & uehementiorẽ. Nam stomachus appetens eorum aliquid quæ in ipso continentur, expellere, ad duos mouet casus, uehementiorẽ quidem in singultibus, mediocrẽ uero in uomitibus. siquidẽ in uomitibus appetit ea tantũ quæ in uentriculi spatio latiori continentur, expellere: singultibus autem ea quæ sunt in ipso uentriculi ore penitiora. Per stomachũ nunc à me intellexeris non solum eum qui ita proprie nominatur, gulã uidelicet, sed & uentriculi os. Quæ enim in hoc continenť, ipso appetente uentriculo expellere, singultus fit. Quòd uero eorũ quę difficulter excernunť

&

& quæ ueluti in se absorpserit uetriculi os, fiat per singultus excretio, discere licet ex ijs quæ quotidie eueniunt, omnibus ferè, plus minus. Si quis enim acre aliquid, ueluti piper per se solum deglutierit, uel cum melle, uel aliquo alio, & postea uinum biberit aqua calida temperatũ, statim singultiet, calore quidem potus piper ad interiora deuehente, eius uero acrimonia uentriculum molestante: unde conatur motu uiolentiore rem infestantẽ expellere. demonstratum autem est à nobis in libro De causis casuum, & tussim, & sternutationẽ, & rigorem ex talibus motibus esse.

40 Quibus dolor circa præcordia fit absque inflammatione, ijs febris superueniens dolorem soluit.

B Sequitur quidem & ad morsus dolor: sed consueti sunt morsus nomine, non doloris, tales casus appellare. Fit autem dolor propter quandam similem inflammationi affectionem. Sic autem nominata est, quoniam & erysipelata dolor consequitur. Quando igitur non ob talem affectionem dolor præcordia occupauerit, & morsus sensus abfuerit, relinquitur ut dolor fiat, uel propter obstructionem, uel propter spiritũ flatuosum, uel ob aliquam intemperiem inæqualem, quæ omnia febrilis calor aptus est natura sanare: hæc quidem incidens, extenuans, atque dissoluens, hæc uero ad temperaturæ æqualitatem perducens.

41 Quibuscunque suppuratio in corpore existens non innotescit, ijs ob crassitudinẽ puris aut loci non innotescit.

C Duplex est huius loci scriptura, & duplex expositio, & utraque non caret ratione. Nam & propter puris crassitudinem, & propter loci sæpius occultatur puris in aliquo loco cõprehensi noticia. Rectè ergo nõnulli scripserũt: His propter loci crassitudinem. nonnulli uero: His propter puris crassitudinem non innotescit.

42 Morbo regio laborantibus si fiat hepar durum, malum.

Morbum regium hoc loco dicit, qui fit ex hepatis inflammatione, tunc enim durities ostendit uel tumorem prædurum, uel inflammationem in hepate existere, quemadmodũ & sine hac contin-

D git aliquando, propter eius obstructionem, morbum regium aduenire: cõtingit & ipsa natura per modum criseos humorem exuperantem in uenis contentum, ad cutem expellente.

43 Quicunque lienosi à difficultate intestinorũ capiuntur, ijs superueniẽte longa difficultate intestinorum, aqua inter cutẽ, aut leuitas intestinorũ aduenit, & moriuntur.

Oportuit huic aphorismo illũ præponi in quo dicit: Lienosis difficultas intestinorum superueniens, bonũ. Sed ille quidem inter sequentes scribitur quatuor tantum interiectis, nobis autẽ necessarium est nunc ipsius meminisse. Quicunque enim lienosi sunt, hoc est qui durum iam diu habẽt

A lienem, ijs superueniens difficultas intestinorum, soluit affectionem, quando scilicet ratione transpositionis atque euacuationis humorum crassorum ac melancholicorum lieni insertorũ euenerit. Sed quoniam sæpius huiuscemodi euacuationes ultra modum extenduntur, & noxiæ sunt laborãtibus: conuenienter Hippocrates, quem finem habeat immoderata difficultas intestinorũ, ostendit, quæ talibus aduenit affectionibus. Læsis siquidem intestinis à transitu uitiosorum humorum, et uis eorum laborat, & temperies natiui caloris aboletur. ob hanc igitur causam, & aqua inter cutem, & leuitas intestinorum, superueniunt: leuitas quidem intestinorum, ex sola intestinorum læsione: aqua uero inter cutem, propter hepatis compassionẽ, atque lienis, & omnis uenosi generis.

44 Quibus ex stillicidio urinæ, ileos superuenerit: in septẽ diebus pereunt, nisi febre superueniente, satis urina fluxerit.

In ileo nihil exit inferius, neque si quis acerrimo utatur clystere. Vomitus autem stercoris aduenit ijs qui exitialiter se habent. Quòd igitur interclusa inferiori uia exitus, hęc passio fiat, quodque in tenuibus intestinis, non autem in crassis, omnes ferè fatentur. Cæterum quod propter inflammationem & propter obstructionẽ stercoris duri, uel humorum crassorũ atque tenacium, dictum est à pluribus. Mihi uero uidetur inflammationem, uel durũ tumorẽ, uel abscessum, tantam facere posse loci angustationem, ut nihil possit ad inferiora transmitti. Quòd autem humores crassi atque tenaces in causa sint, non admodum mihi uidetur probabile. Verum & hoc (si libeat) ponito, & si quid aliud dicatur præter hoc. Verum id quod est ab omnibus ferè receptum qui aphorismos exposuerunt, incredibile mihi admodũ uidetur. Aiunt enim insuper quòd quãdo uesica inflammatur, angustia loci ex cõpressione in quibusdam intestinis facta passionem affert, quæ ileos nominatur. Ego uero multos qui mingere non poterant me puto in tota uita mea uidisse, nonnullos tantũ periclitatos, non paucos etiã mortuos, quibus tunc manifeste omnibus secundum propriam circumscriptionẽ plena uesica apparebat, adeo ut supra modũ esset extenta: dolorque ut par est, inde acresceret: & tamen nullus eorum factus est ileosus. Quomodo igitur quispiã unquam persuaderetur, ob uesicæ inflammationẽ angustiore facto intestino, ileon aliquando prouenire? Non magis sanè quàm ex tumore uteri in muliere grauida. siquidem usque ad præcordia prægnantium tumor extenditur, & magis cõprimere potest atque angustare intestina tenuia: uesica uero si in tumorẽ attollatur, solum potest rectum cõprimere intestinum. Quidam uero etiam dicũt absurdius quòd febris superueniens cõferat ileo. Nam febris quidem in inflammatione uesicæ non absque ratione fieret, quin quanto illa maior ac grauior, tantũ augeri febrẽ contingeret, cum casus sit inflãmationis. Ileos uero (ut ipsi aiunt) ex inflammatione ortum habuit, & unam tantum spem habet

bet solutionis, inflammationis cessationem, cum qua etiam febrem sedari est necessarium. Bonũ igitur signum solutionis earum quæ sunt in ileo passionum, est febris, uel remissa, uel soluta. superueniens autem febris, uel aucta, neq; bonum signum est, neq; causa bona. Nouimus enim illis tantum morbis conferre febrem, qui ex frigiditate fiunt, aliquando quidẽ sola, aliquando uero cum humoribus crudis, pituitosis uel flatuosis spiritibus. Melius est itaq;, si fateamur nos ignorare quæ in hoc aphorismo Hippocrates dixerit, neq; enim ratio, eorum indicat ueritatem, neq; experientia docet. Tertium aũt nihil habemus ad fidem faciendam. Quòd si unq; talis ægrotus uisus est, aut ab Hippocrate, aut ab aliquo alio (neq; enim an legitimus sit hic aphorismus, dicere possum) multitudinem humorum crudorum unà cum multa frigiditate, melius est taliũ in ileo casuũ qui dicti sunt, causam arbitrari. Sic enim tantummodo febris esset medicina huiusce affectionis, & retentarũ urinarũ euacuatio. nam re uera consueuerunt urinæ crassæ, & plurimæ, repente simul illis cõcoctis euacuari.

45 Vlcera quæcunq; annua sunt, aut etiam diuturniora, os abscedere est necessarium & cicatrices cauas fieri.

Quæcunq; ulcera longo tempore manent, uel cicatrice nullo modo adueniẽte, uel si facta sit, rursus resoluta, nihil uidelicet medicis in curatione delinquentibus: necesse est uel propter influxum uitiosorum humorum, uel propter affectionẽ in membro longo tempore contractam ex humoribus influentibus, uel ob aliquam affectionẽ ossis in eo loco corrupti, difficulter sanari. talia itaq; ulcera semper maiora & deteriora fiunt: atq; hæc omnia Phagedænas antiqui nominabant. Quidam uero posteriores ea distinguere cogitarunt, propriamq; singulis appellationem indiderunt, quædam Chironia, quædam Telephia, quædam Phagedænas nominantes, aliasq; curiosas adhuc magis appellationes afferentes. Nobis uero sufficiet ex ijs quæ aliquid loci circumstantis occupant, alia herpetas, id est repentes nominare, quæ summam cutem tantum infestant: alia Phagedænas, id est exedentes, quæ carnem subiectam corrumpunt. Nam quod putridum atq; depascens à nonnullis ulcus uocatur, non est propria ulceris differẽtia, sed affectio mixta ex ulcere atq; putredine. Scimus autem quòd & absq; ulcere putredo ipsa per seipsam in multis corporis partibus consistit. Vocatur etiam Anthrax, id est carbo ulcus quoddam crustosum, cui adiungitur multus partiũ circumstantium feruor. Hæc igitur propriam habuere appellationẽ, Anthrax, Phagedæna, & Herpes. Quæcunq; uero ulcera fiunt sine dictis casibus, hæc ipsa per seipsa solebãt antiqui ulcera tantum nominare: de quibus nũc Hippocrates loquitur, edocens, quæcunq; talia sunt ulcera, in longũ tempus protrahi. Videtur autem & experientia rationi astipulari: multaq; sępius ex hoc genere ulcerũ, cum non post multum tempus fuerint ad cicatricem perducta, rursus inflãmantur, ac iterũ disrumpuntur, ipsarum cicatrice soluta. Fit autem hoc talem aliquam ob causam: Quando ex adhibitis medicamẽtis, caro quæ ossi superiacet patienti, exiccata cõtraxerit cicatricem, statim quidem integra sanitas restituta uidetur: rursus uero paulatim aliqua influente sanie ex osse corrupto, in parte penitiore, iterum aduenit inflammatio, & puris generatio consequitur, à quo quidem tota superficies eroditur, caro uero exulceratur. Quænam igitur est talium sanatio ulcerũ? Non profecto alia q̃ ab ipso scripta in libro De ulceribus, & à nobis in tertio De arte curatiua demonstrata. siquidem ulcera omnia exiccari oportet, præcipue uero in quibus patitur os. Terminus autẽ siccitatis est, ut abscedat pars ossis quæ uitiata est. Quare non absq; ratione tantum fieri cauas cicatrices contingit, quantam habuerit abscessus amplitudinem.

46 Qui gibbi ex asthmate aut tussi fiunt, ante pubertatem moriuntur.

Gibbos solet Hippocrates nominare quos nũc omnes homines conuexos appellant. Nam & uere eis est spina in partem posteriorẽ cõuexa. Conuexo igitur opponitur cauũ, gibbo recuruũ. Sed hæc quidem de sola spina Græci dicunt, illa uero de omnibus. Quomodo uero gibbi fiant, ipse narrauit in libro De articulis, sicuti & de recuruis distortis, atq; emotis. Hæ enim sunt propriæ atq; præcipuæ spinæ affectiones: oportet autem illum qui uult istarum affectionũ habere noticiam, ijs quæ in eo libro scribuntur, plenius incumbere. Nunc uero à nobis ea dicentur quæ ad propositũ aphorismum uidentur utilia. Gibba fit spina aliquando propter ictum, aut casum: gibba etiam fit propter quædam tubercula dura quæ in parte anteriore consistunt: à quibus si quando una uertebra trahitur ad anteriora, recurua fit eo loco spina. ita & si plures fuerint se ordine consequentes. quando uero non fuerint continuæ hæ quæ tenduntur uertebræ, gibbositas fit tantum partibus retro tendentibus, quantum uertebræ extentæ sunt ad interiora reflexæ. nam hoc fieri uidetur in omnibus duris mediocriter tentis, ueluti calamis, uiminibus, uirgis, & omnibus alijs huiuscemodi. dictũ est de his plenius in expositionibus libri De articulis. Nũc uero eos qui gibbi facti sunt ex asthmate & tussi, ante pubertatem cito inquit interire. Neq; enim uult in his thorax, ut ipse dixit, deinceps augeri, atq; ideo magna angustia premuntur ea quæ respirationi obseruiunt instrumenta. Omnibus siquidem est cõmune, qui sponte gibbi facti sunt, hoc est quibus sine ictu uel casu spina passa est propter dura tubercula & concoqui difficilia, tales fieri. Sed cum multa sit in tuberculis quò ad tumorem, duritiem, & locum in quo consistunt, differentia: quæ dura simul ac magna sunt, statim difficilem faciunt hominibus respirationem: quæ uero ex suo humore aliquid ad asperam mittunt arteriam, reddunt tussiculosos. Verũ quæ talia sunt ut mittant ex suo humore aliquid, non sunt dura exquisite,

atq; ideo neceſſarium eſt eis ſuppurari aliquando, & hominem occidere. Quę uero nihil mittunt, ex craſsis humoribus ortum habent, atq; ob id dura ſunt, & incocta, & longo permanent tempore antequam ſuppurentur, atq; ideo non perimunt hominem. Quæ uero unà cum tuſsi ortum habuere, properant ad ſuppurationē, atq; ideo ſunt exitialia. Sic & quæcunq; cum difficili reſpiratione fiunt, ſunt ijs qui adhuc augentur, pernicioſa. uel enim hæc magna ſunt, uel in loco thoracis ad uitam opportuno. Cum igitur pulmo unà cum corde in talibus augeatur, locuſq; continens minor efficiat̄, coſtæ uero non augeantur, & ſe flectēdo, propter gibboſitatem thoracem faciant anguſtiorem: neceſſarium eſt tantam breui tempore fieri reſpirandi difficultatē, ut homo corrumpatur. Nam ſi nondum gibboſitate ſuperueniente, propter ſolos tumores extra naturam difficilem habebant reſpirationē, quid debemus expectare cū tubercula ſunt proceſſu temporis adaucta, thorax autem factus anguſtior? Quòd autem, cum multæ ſint ſpirandi difficultates, ſolam illam Hippocrates aſthma cōſueuerit nominare, in qua cōtingit ualde crebram reſpirationē fieri, clarū admodum exiſtit. Appellantq; nunc homines eo nomine, illā quæ fit in curſibus & uehementioribus exercitijs reſpirationē: Hippocrate aūt poſteriores, & paſsionē aliquam pectoris diuturnam, nonnulli ſimpliciter aſthma nominant, nonnulli orthopnœam, quando abſq; febre ægroti iugiter reſpirationē habēt difficilem.

47 Quibuſcunq; uenæ ſectio, uel purgatio cum medicamento conuenit, hos uere purgare, uel uenam incidere oportet.

Liquet quòd de ijs qui adhuc ſani, ſed ægri futuri ſunt, niſi euacuentur, nunc ſermo habetur Hippocrati. Hos eū oportet ut anticipemus euacuare uere adueniente, uel per uenæ ſectionem, ſi plenitudinis morbis corripiuntur: uel per purgationem, ſi eis quæ ex corruptione proueniunt. Nos itaq; plurimos ita ſeruauimus annos, qui lōgo ante tempore ſingulis annis morbis capiebātur, atq; podagram, & morbum articularē adhuc incipientem, & nondum poros circa articulos facientem, ex tali euacuatione multis iam annis fieri prohibuimus. Eodem modo & ſanguinis ſpuitionem, morbū comitialem, apoplexiam, melancholiam, & alias huiuſcemodi diuturnas paſsiones in multis hominibus per dictam euacuationem ſuſtulimus. Venæ itaq; ſectio, cōmune auxiliū eſt earum quæ ex plenitudine fiunt affectionum: purgatio uero quamuis ſi ſecundum genus inaudias, unum quoddam auxilium exiſtat, non tamen ſecundum ſpeciem. Nonnullis ſiquidem confert humores pituitoſos euacuare, nonnullis uero amaram bilem, nonnullis atram, nonnullis ſeroſam ſuperfluitatē, ſecundum naturam earum quæ conſueuerunt ſuperuenire paſsionum. Velut quidam ſingulis annis incidit in melancholiā niſi purgetur: & eſt res mira quomodo morbo iam inchoante, ſtatim homo præſentit primam eius generationem: & me

A aduocato purgatis humoribus atris, ceſſet protinus melancholia: huic homini ex purgatione ambo hæc optima eueniūt, quòd & ſuperfluitates expelluntur, & quòd ex acritudine eorū quæ excernuntur, parumper aperitur os uenæ quam uocant hæmorrhoida, per quam excernit̄ pars aliqua ſanguinis uitioſi cōſueti euacuari: quo retento ſuperuenit melancholia. Purgo igitur ipſum, non uere tantum, ſed etiam autumno: Nam ſi ex cōtemptū aliquādo purgationem omiſerit, & morbum non anticipauerit, caſus perſentit paſsionis. Sic & mulierem quandam, ſingulis annis uere inchoante ſimiliter euacuans, cum aliquando tumorē cancroſum in mamilla pateretur, forti atq; frequenti medicamento purgante atram bilem, ad ſanitatē per

B duxi. Et ſi quando purgatio omitteretur, dolorem profundum ſentiebat: & me aduocato, ſtatim uolebat euacuari. In altero elephantē inchoantē, primum per uenę ſectionem et purgationem ſanaui: & ſingulis annis rurſus huic ſufficit una purgatio: & ea omiſſa, ſtatim paſsio innoteſcit. Morbi itaq; huiuſcemodi, atri humoris exigūt purgationem: comitialis autem, & apoplexia, & anhelatio, pituitoſi: articulares autem ſi cum multa fuerint caliditate, amaram bilem uolunt euacuari: ſi uero cum frigidis tumoribus, pituitam. Quidam alius tempore æſtiuo ſemper febribus tertianis corripiebatur: ſed multis iam annis non febricitauit, quoniā à nobis purgari circa finem ueris anticipauit. Sic eū melius eſt tales euacuare, ſicuti illos qui mor-

C bo comitiali, apoplexia, & melancholia, & articulari, & alijs paſsionibus quæ ex craſsis humoribus generantur, præſtat circa ueris initia euacuare: de quibus omnibus ſeorſum à nobis ſcriptum eſt in illo tractatu qui inſcribitur, De ijs qui uerno tempore egent euacuatione. Eſt autem iſte tractatus pars totius ſalubris tractationis.

48 Lienoſis difficultas inteſtinorum ſuperueniens, bonum.

Paulo antea hunc aphoriſmum expoſui, cum ſermo habebatur de aphoriſmo in hunc modum ſcripto: Quicunq; lienoſi à difficultate inteſtinorum capiuntur, ijs longa facta inteſtinorum difficultate, aqua inter cutē ſuperuenit, uel leuitas inteſtinorum, & moriuntur. quare iſti nunc propo-

D ſito nulla eſt expoſitio neceſſaria.

49 Quibuſcunq; morbi podagrici fiunt, ij ſedata in quadraginta diebus inflammatione, finiunt.

Podagricorum inflammatio fluxione fit ad articulos pedum decumbente. hanc autē fluxionem ſuſcipiunt primum quidem loca articulationum, deinceps circumſtantia omnia uſq; ad cutē. Quia uero impleri dicimus articulationes, liquet etiam eſſe neceſſariū ea quæ ipſis circumiacent ligamenta extendi. Neruos enim & tendones nō eſt rationabile in ipſis inflāmari, ſed ſolum dolere quia ſimul cum articulationibus extenduntur, argumento, quoniam uiſus eſt nunq; podagricus pati conuulſionem, quæ frequenter ſolet in neruorum ac

tendonum inflammationibus aduenire. uerũ intentio sanationis in eis, cõmunis est omnibus inflammatione laborantibus. Nam discutiatur oportet id quod ad pedes fluxerit, siquidẽ tenuiorẽ habuerit substãtiam, tempore breuiore: si uero crassam uel tenacem, longiore: longius adhuc multo tempus requiret si simul crassum atq; tenax illud quod defluxit, existit: ultra tamẽ spatium dierum quadraginta non prorogabitur curatio inflammationis, si & medicus in suo opere non aberrauerit, & æger illi in omnibus obedierit. Quę uero carnosas partes occupat inflammatio, morborum acutorum subijcitur termino, diebus scilicet quatuordecim: quoniam carnis substãtia mollior est ac rarior ligamentis: unde & tardius inflammari incipit natura ligamentorum, tendonum atq; neruorum, quum uulnerata fuerit, & longiori tempore ad consistentiam inflammationis peruenit, ac tardius sanať. Qua enim ratione uix aliquid in se humoris externi suscipiunt, cum duræ sint ac densæ huiuscemodi partes, hac ipsa ratione cum difficultate dimittũt. Quapropter Hippocrates podagricis inflammationibus terminum integræ solutionis non diem quartumdecimũ, sed quadragesimũ posuit: quia qui in articulationib. humores insunt, per ligamenta ipsas amplexantia oportet per modum uaporis euacuari, item qui in ipsa ligamenta inciderunt. Meminit autẽ & in Prognostico quadragesimi diei, ut in quo iudicantur quæcũq; non sunt diuturna exquisite, & acutorum terminũ exciderunt. Dictum autem est plenius de talibus in tractatione dierum iudicatoriorum.

50 Quibuscũq; præciditur cerebrũ: ijs necesse febrem, & bilis uomitũ superuenire.

Præciso cerebro febris aduenit ea ratione communi qua quolibet mẽbro principali patiente inflammationẽ, subsequitur febris. Bilis uero uomitus fit cõpatiente uentriculo propter eius cum cerebro cõmunicationem, ore præsertim ipsius, ad quod terminať ex cerebro effatu digna quædam neruorum cõiugatio. Consueuit quidem & aliter in magnis doloribus atq; mœroribus fortibus ad uentriculum fluere biliosa superfluitas: & multo magis quum ipse male affectus fuerit. Ad ea enim quę talia sunt, feruntur partium proximarũ superfluitates, præsertim quæ tenuem habent substantiam, qualis est ipse biliosus humor, atq; cum eo quæcunq; serosa superfluitas, quæ sæpius in uomitibus bili commiscetur. siquidem raro admodum accidit ut bilis exquisita euomatur, cui serosam superfluitatem non uideamus admistã. Apparet autem & in sanis cum diu à cibo abstinuerint, in illis præsertim qui natura sunt biliosiores, tales in uentriculum humores admitti, quod & ipsius morsus & uomitus manifestant. Non solum autẽ cerebro uulnerato euomunt homines bilem, sed & dura membrana ipsum circumstante, quæ cum in multis partibus sit cerebro agnata, citissime ei cõmunicat proprias affectiones. Erasistrati autem sectatores quum membranas uelint esse principia ner-

A uorum, membranam crassiorẽ inquient suæ naturæ ratione, si sola sit uulnerata, tales afferre casus. Si uero usq; ad cerebrum uulnus peruenerit, quoniam ambæ membranæ prius illud admiserint, sic nuper dictarum sequi affectionũ ortum fatebuntur. Dixi autẽ Erasistrati sectatores, & non ipsum Erasistratum talia dicturos: quoniam cum iam senex esset, (ut illi inquiunt) scripsit libros sectionũ, in quibus cerebrum esse neruorũ principium demonstrauit. Dictum autem est de his in cõmentarijs De Hippocratis sectione.

51 Quicunq; sani dolore capitis repẽte capiuntur, & statim muti fiũt & stertũt, in septẽ diebus pereunt, nisi febris apprehẽderit.

B Mutos solet Hippocrates nominare nõ eos tantum quibus læditur uox, uerum per exuperãtiam quandam unà cum eius læsione dat nobis intelligendas omnes quæ sunt secundum electionẽ operationes. Nonnunquam igitur illis oblęsis non interit sensus. Quos igitur ipse mutos appellat, contingit esse sentientes: sed sæpius utraq; patiuntur: & talem affectum uocant apoplexiam. Est autem & hæc alia quidẽ debilis, alia uero fortis: atq; ideo dixit: Soluere apoplexiam forte impossibile, debilem uero non facile. Videtur autem nunc fortis apoplexiæ indiciũ apposuisse, quod stertere dixit: quod etiam profunde dormientibus accidit quoad affectionis similitudinem. nam quamuis diuerso modo contingat, utrisq; tamẽ quia quid habẽt

C cõmune, ut stertant consequitur. Est autem cõmune ambobus, eius quæ fit per neruos operationis debilitas: dictũ est de his amplius in ea quæ De locis affectis inscribiť tractatione. Nunc uero quantum ad expositionem aphorismi sufficiet, dicetur à nobis. Quibus sanis dolor in capite repẽte aduenerit, causam referre oportet in primis ad spiritũ flatuosum: interdum uero & ad influentis uniuersim materiæ multitudinem, quam & nunc ad cerebrum fuisse delatam indicant casus qui post dolorem superuenerunt, per quos & quòd sit quædam materia pituitosa, cõmonstratur: atq; idcirco febris superueniens soluit affectionẽ, ut quæ calefaciat, extenuet, atq; resoluat spiritum flatuosum, & pituitosos humores. Fit aũt hoc nonnunq; tribus

D diebus aut quatuor, nonnunq; uero pluribus, non tamen ultra dies septem: quia pars est principalis: tales uero partes non diu tolerant fortes simul ac diuturnas passiones: ut sæpius ostendimus.

52 Oportet uero & cõsiderare oculorum in dormiẽtibus suspectiones. Nam si quid album non cõmissis palpebris subinspicitur, neq; ex alui profluuio, aut medicamenti potione istud contingat, malum est signum, & letale ualde.

Aut ob palpebrarũ siccitatem, aut propter potentiæ ipsas mouentis imbecillitatem, aliquid albi subinspicit, cum oculi integre claudi non possint. Ob hoc igitur ipsum in alui profluuijs, & medicamentorũ purgantium potionibus, oculorũ albedinis

dinis aliquid subinspicitur quando dormierint. Nam totum corpus exiccatur, & uires fiunt imbecilles ex talibus euacuationibus. Plus autem siccitas in palpebris innotescit, quoniã sunt natura siccæ. Sicuti ergo coria exiccata difficulter extẽduntur, eodẽ modo & similes corporis partes. Et quidem quòd potentia existente imbecilli, non possint exquisite oculos claudere, sed neq; os, unde hiantes dormiunt: liquet unicuiq; rei naturam diligentius animaduertere uolenti.

53 Desipientiæ quæ cum risu fiunt, securiores: quæ uero cũ studio, periculosiores.

Nulla quidem desipientia secura est, minus uero periculosæ quę cum risu fiunt: sicuti temerariæ, ut ipse nominat, omnium periculosissimæ: in medio autem ambarum sunt, quæ cum studio fiunt. B Fiunt autem omnes patiente cerebro, siue primo & per seipsum, siue per cõpatiendi rationem: differunt aũt inuicem per causas ipsas efficientes. Quæcunq; enim ex sola fiunt caliditate sine humore uitioso, similes quodammodo sunt eis quæ ex ebrietate contingunt. Quæcũq; uero ex flaua bile cum studio perficiuntur, ipsa uero multũ exusta, ut iam magis ad atræ bilis naturam accedat, sunt insaniæ satis furiosæ. Nam oportet ad memoriam reuocare ea quæ in alijs locis de atra bile prẽfiniuimus, quòd quædã ex flaua bile superassata gignitur, quæ omnino molestissima est. Quæ uero ex sanguinis (ut quispiam dixerit) limo ac fæce, crassior quidẽ est illa secundum substantiam, sed plurimum differẽs prauitate qualitatis. C Dictum autem est quòd eam quæ est ueluti fæx sanguinis, quum uolumus exquisite loqui, nondum atram bilem nominamus, sed humorem melancholicum. Nominibus uero abutentes, & atrã bilẽ aliquãdo uocamus, quoniã si non prius euacuetur, paulo post atra futura est.

54 In acutis passionibus quæ cum febre sunt, luctuosa suspiria, malum.

Infantes sępe uidentur quo tempore plorant inspirare inspiratione interrupta, stante interim thorace, deinde rursus id quod deest, adijciẽte: quod ipse in Epidemijs in hunc modum explicuit. Duplex intro reuocatio, ueluti superinspirantibus. & accidit hoc nonnunq; potentia fatigata, nonnunquam ex duritie instrumentorum, nonnunq; uero ambabus causis simul conuenientibus, sed & D aliquando propter aliquam musculorum pectoris similem conuulsioni affectionẽ. nam & uis imbecillis quando nequiuerit thoracem uno impetu tantum attollere, quantum animali est necessarium, in media primũ consistit operatione, deinde cum impetu iterum se effert. & durũ instrumentum cum non prompte sequatur potẽtiam attollentẽ, ab ipsa uibratũ uiolenter attollitur. De affectione autem simili conuulsioni, quid oportet dicere quòd talem faciat respirationem? Nam si frigus uel musculos thoracis apprehenderit, uel neruos: duricies quædã instrumentis adueniet, & motus cõuulsioni similis, quam febris sua est apta natura sanare, & calida auxilia. Febre uero cum his

A existente, non possumus causari musculorum thoracis siue neruorũ frigiditatẽ, sed uel duriciẽ quæ facta est, uel uirium imbecillitatem, uel conuulsioni similem affectionem. Quicquid uero horum in causa sit, non est bonum ut in morbo acuto cõtingat. Si igitur de sola prædicta motione instrumentorum respirationi obseruientium, luctuosa respiratio ab ipso dicta fuit, iam ad finem expositio peruenit. Sin autem & cum aliquo tali sonitu uult dictam contingere respirationem, qualis flentibus accidit, ultra dictas causas quandam ostendet dolorosam affectionem, ex qua ueluti flentes, uel gementes, uel aliquem mistum ex utrisq; sonũ edentes, in hunc modum respirant.

55 Dolores podagrici uere & autumno magna ex parte mouentur.

B Podagricæ passiones, sicuti & omnes aliæ articulares, uere augentur, atq; ideo ipse superius in enumeratione morborum uernalium, etiam articularium commeminit, in quibus etiam podagrici continentur. Excitantur quidem aliquando & autumno ijs quibus per æstatem tempore quo fructus maturantur, uitiosi aliqui humores fuerint coaceruati. Ostensum enim à nobis est in cõmentarijs De potentijs naturalibus, quòd singulis partibus sicuti aliæ potentiæ, ita & illa inest, quæ materias infestas excernit. Infestant autem aliquæ sua multitudine aggrauantes, aliæ uero aliena qualitate. Secundũ utrunq; igitur ijs qui hyberno tempore in uictu deliquerint, postmodum uerno diuturnæ passiones excitantur, fusis humoribus & mox à fortibus loca ad debilia detrusis: secundum alterum uero, tantummodo autumnali.

56 In morbis melancholicis ad hæc periculosi decubitus, stuporẽ corporis, uel conuulsionẽ, uel furorẽ, uel cæcitatẽ significãt.

Fiunt quidem & propter pituitosum humorem apoplexiæ, conuulsiones, & cæcitates oculorum: Fiunt & propter melancholicum, quoniam communis utrisq; est harum quęuis passio: non tamen furor est passio cõmunis. Nunq; enim hic ex pituitoso humore ortũ habet, cũ ad eius generationem humor irritans ac mordens exigatur. Talis aũt est semper quidem flaua bilis, melancholicus aũt humor non semper, sed cum supra modum exustus, aut putrefactus, malignã induerit acrimoniam.

57 Apoplexiæ autẽ fiunt maximæ à quadragesimo anno usq; ad sexagesimum.

Non tamen apoplexiam, sed nuper dictam tantummodo quæ ex atra sola fit bile contingit aduenire ijs qui dictam agunt ætatem, quoniam in his maxime abundat atræ bilis humor, quemadmodum etiam in autumno. Quod si uolumus simpliciter pronunciare, plures senes laborant apoplexia. Si igitur sermo debeat esse uerus, iungendus est cum priore aphorismo, ac si ita diceret: In morbis melancholicis ad hęc periculosi decubitus, stuporem corporis, qui homines occupat à quadragesimo anno usq; ad sexagesimum.

58 Si omentũ excidat, necessario putrescit. A

Propter breuitatem falsus esse uidebitur hic aphorismus ijs qui non recte ipsum inaudierint. Quod enim dicitur, huiusmodi est: Quando exciderit, hoc est quando nudatum fuerit, & extra peritonæon, id est membranam abdominis interiorem, omentum exierit, non contingit ipsum ad locum proprium restitutum, sanum & saluum fieri, sicuti si aliud aliquid extra promeretur, ueluti intestinũ, aut aliqua uisceris fibra. Illa etenim nisi longo tempore frigefiant, quãdo uulnus in parte uentris superiore factum, ad cicatricem perductũ fuerit, pristinam recipiũt temperaturam. Omentum uero etiã si minimo nudetur tempore, reductum putrescit: quam ob causam medici partẽ illã quæ fuerit nudata, solent resecare. Hanc igitur sententiã habet aphorismus, licet confusius in uerbis dictis proponat. Si quis uero dicat se aliquando uidisse omentũ quod paruo tempore extra prodierat, deinde ad suum locum reductũ, non putruisse, perpetuã is quidem non esse probabit Hippocratis enunciationem: illud tamen non tollet, ꝙ magna ex parte solet accidere. cõmune siquidem est huic aphorismo cum alijs ab Hippocrate dictis, ut perpetuum quiddam ex figura dictionis ostendatur, quamuis res ipsę non semper eodem modo eueniant, sed licet raro interdũ etiã aliter accidãt.

59 Quibuscunq; à coxendicũ dolore molestatis excidit coxa, & rursus incidit, ijs mucores superueniunt.

Sæpe in articulis humor pituitosus aceruatur, quem mucorem appellant: à quo madefacta articulationis ligamenta, laxiora redduntur: atq; ideo facile à cauitate articulus excidit, et rursus nõ cum difficultate incidit, quæ nũc ait accidere ijs qui ita morbo laborant coxendicum. Quando autem coxam ait excidere, articulum coxæ debemus intelligere, quomodo etiam in libro De articulis dicebat: Articulum humeri uno modo noui lubricare. ac si dixisset ipsum humerum.

60 Quibuscunq; à coxendicũ dolore molestatis diuturno excidit coxa: ijs crus tabescit, & claudicant, si non urantur.

Hunc aphorismũ non debemus à superiore seiungere, sed ipsum coniungentes, ita unum sermonem intelligere. Vult enim dicere quòd à coxendicum morbo molestatis, quibus propter mucoris multitudinem articulus excidit, & rursum incidit, necessarium est processu temporis crus contabescere, nisi prius urendo mucorem exiccemus: B quod in libro de articulis consulit fieri in brachio iugiter excidente. nam & nunc eadem est sermonis uis, cum ipse suadeat aduri coxã, sicut in libro De articulis docebat: ut & id quod mucosum est absumatur, & laxitas cutis ad quam articulus lubricat, magis ex adustione cõtracta, arctet, ac prohibeat articulum transponi. Quòd si ob multitudinem mucoris extra suum locum diu coxa steterit, (est enim hoc quidem claudicatio) necessario crus contabescet, ut etiam alijs omnibus solet accidere qui priuati motibus fuerint, qui illis secundum naturam insunt.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS, LIBER SEPTIMVS.

OMNES ferè qui antea scripserũt expositiones aphorismorum: circa initia quidem ultra id quod est utile, sermonẽ extendunt: in processu uero ita remittunt ut primo quidem quoad utile fuerit tantũ progrediantur, deinde uero infra id etiam subsistant, & postremo usq; adeo contrahant expositiones ut nec animaduertãt quosdam aphorismos esse nothos, atq; planè falsos. Verum ut qui sunt in disputationibus fatigati, prompte ad omnia annuunt: sic & ipsi omnes admittunt quoscunq; scriptos inuenerint aphorismos, & ad ultimam suis in expositionibus breuitatem deueniunt, prioris loquacitatis obliti. Nos sanè cum alias eorum absurditates conati sumus euitare, tum omnes ex æquo studuimus facere expositiones, quæ & ueritatem, & utilitatem artis intenderent, & interpretãdo neq; se ad extremam breuitatem contraherent (hoc enim libro conuenit, non libri expositioni) neq; ad tantam prolixitatem effunderent, quantam ipsi in principio expositionum instituerunt. id autem quod optimum est in omnibus sermonibus, quod quidem seruat mediocritatem in unaquaq; tractatione, à principio usq; in finem seruare studuimus. C

1 In morbis acutis frigus partium extremarum, malum.

In morbis diuturnis, qui præsertim sunt sine febre, & hyeme, & ætate senili, partes extremas corporis, ueluti nares, aures, pedes, & extremas manus frigidas fieri, nihil absurdũ. Non tamen in acutis est mediocre malũ, sed casus satis exitialis: qui uehementissimis accidit uiscerum inflammationibus. Acutos autẽ ipse ait uocari morbos quorum febres omnino continuæ sunt: in quibus cum fuerint sine magna inflammatione, nedum extrema frigescere, sed exuri contingit. Cum uero inflammationis calor adeo uehemens fuerit, ut ad se trahat per modum cucurbitulæ ex toto corpore sanguinem: ijs qui ita se habent, uiscera peruruntur, D extremæ aũt partes frigescunt propter defectum sanguinis ad uiscera se recipientis: & eorum pleriq; neq; tegumenta tolerant propter incendium quod in uiscere sentiunt.

2 In osse ægrotante caro liuida malũ est.

Non enim in mediocribus ossium læsionibus, sed fortibus putrilaginib. talis species coloris circumstan-

cumstantibus aduenit carnibus, extincto in eis scilicet calore natiuo.

3 A uomitu singultus & oculorũ rubor, malum.

Qualis affectio est conuulsio musculis, talis est singultus stomacho: qui humoribus infestantibus aduenit, nonnunquam totum uentriculũ, plerunque uero os & stomachum ipsius, quos per uomitiones abijcies, statim à singultu liberatur. qui si neque per istas cessauerit, duorũ alterũ ostẽdit, uel cerebrum neruorum principium, uel uentriculum pati non mediocrẽ inflammationẽ. Rubor uero oculorum utranque sequitur affectionem, sed præcipue illam quæ in cerebro existit similis inflammationi.

4 A sudore horror, non bonum.

Quòd iudicatoria quę non iudicãt, partim mortalia, partim male iudicantia sunt, ab ipso dictum est, quoniã natura in huiuscemodi affectionibus morbo succumbit.

5 A furore difficultas intestinorum, uel aqua inter cutẽ, uel mentis alienatio, bonũ.

Difficultatem quidem intestinorum, uel aquam inter cutẽ transmutationis ratione esse furoris sanationem, non est extra rationẽ, cum à capite noxij humores transferantur ad inferiora. Mentis autem alienatio tantum abest ut sit furoris solutio, quòd quispiam magis diceret esse incrementum. Atqui si modo re uera Hippocrates continuum atque uehementem furorem, alienationem mentis nominauit: quendã ita nouimus à furore mediocri quo prius detinebatur, fuisse liberatum: unde ratiocinando perpendimus ex uehementi motu causarũ efficientiũ furorẽ, solutionem fuisse subsecutam: quemadmodum in morbis acutis uehemẽtissimi casus solent aliquando bonas crises operari.

6 In morbo diuturno fastidiũ cibi, & deiectiones synceræ, malum.

Fastidium cibi per seipsum prauum est signum in morbis diuturnis. Nam in ijs qui à talibus morbis sunt euasuri, cõtrarius affectus solet accidere, uehemẽs scilicet ciborum appetentia. Quare cibi fastidium haudquaquam bonum est signũ: multo uero magis quando fuerint etiam prauæ deiectiones. Synceras uero deiectiones nominauit impermistas aquosæ humiditati, quoniam solus humor euacuatus deijcitur, siue sit biliosus, siue melãcholicus, siue porri colorẽ præ se ferens, siue bilis quæ æruginosa nominatur. Nam deiectiones huiuscemodi exustam esse omnẽ natiuam humiditatem à calore febrili demonstrant.

7 Ex multa potatione rigor & desipientia, malum.

Quòd quidem multa potatio, non aquæ, sed uini potionem significet, unicuique manifestum. Desipiunt autem ex talibus potionibus aliqui, capite oppleto plurimo sanguine, ac spiritu calido. Ob hanc ipsam uero causam & calidiores redduntur, pręcipue quidem caput, sed et corpus uniuersum. Pauci enim ex ipsis sunt qui cum desipientia rigeant: in quibus calor natiuus non accenditur, sed ob multitudinem extinguitur, sicuti ignis lignorum multitudine superiniecta, & lucernæ flamma oleo uniuersim superfuso.

8 A tuberculi intus ruptione, exolutio, uomitio, aut animi defectio fit.

Tuberculum nominauit, quod in alijs ipse solitus est uocare suppurationẽ. Intus uero ipsius ruptionem, ad uentriculum dicit. ad hanc enim consequitur uomitus, sicuti tuberculorum in thorace atque pulmone ruptio, non uomitiones, sed ex necessitate quidem tussim excitat, sæpius etiã strangulat: quemadmodum suppurationum ad intestina ruptiones, puris faciunt deiectionem. Cõmune autem omnium ruptionum est exolutio, & animi defectus, propter uitalis spiritus excretionem, ut alibi à nobis est demonstratum.

9 A profluuio sanguinis, desipientia, ac conuulsio, malum.

Hic aphorismus magnã nobis affert utilitatem ad credendum quòd aliquando fiat desipiẽtia ex defectu, modo simili quo manuum ac pedum tremores. Nam & hæc membra propter potentię ipsã mouentis imbecillitatẽ, infirmas habent motiones, & cerebrum uacillantes, quapropter neque uehemens est hoc desipientiæ genus, sed mediocre, atque ut quispiã diceret, delirans. Ipse siquidem solet mediocrem insaniam, deliriũ nominare. Si ergo conuulsio aliquando tali desipientiæ cõiungatur, omnino salus est desperata. Quædã igitur exemplaria, cum-&-copulatiua coniunctione, scripta sunt, quædam autem-uel-disiunctiuam quam uocant habent, secundum quam desipientia non bonus est casus post sanguinis fluxum, etiam si sola contigerit, multo autem magis cõuulsio etiam si absque desipientia facta fuerit. Maximũ uero malum est ambarum conuentus, quando uel sola cõuulsio ex immoderata euacuatione, casus sit admodum exitialis. nam desipientia minus malũ est.

10 Ab ileo uomitus, singultus, desipientia, uel conuulsio, malum.

In ileis nihil subit deorsum, & hoc est proprium inseparabile passionis. Vomitus autem non semper adest, sed quando exitiales sunt: & si uehementius distorqueantur, stercus etiam eis ascẽdit, atque singultiunt. Quidam uero desipiunt & conuelluntur, cõpatiẽte neruorũ principio stomachi passioni. Hæc uero mihi fieri uidẽtur ab intestinis in quibus passio talis existit, à se expellere stercus appetentibus, quando longitudine temporis cœpit molestare, & non potentibus se exonerare propter eam quæ facta est in partibus inferioribus obstructionẽ, sed coactis cõtra naturã uiolẽter moueri, & ad loca superiora materiã noxiã extrudere.

11 A morbo laterali inflammatio pulmonis, malum.

In pluribus quidem exemplaribus in fine aphorismi adiectum est-malum-in quibusdam uero ita simpliciter scribitur: A morbo laterali inflamma-

tio pulmonis.uolentibus illis qui in hunc modum scribunt,non quòd sit bonum uel malum,pulmonis inflammatio morbo laterali superueniens nūc ipsum docere, sed simpliciter hoc unum tantummodo, quòd morbus lateralis soleat in pulmonis inflammationem transmutari, uel morbo laterali pulmonis inflammatio superuenire.transmutatur igitur morbus quādo priore cessante, aduenit alter:Superuenit autē quando altero adhuc manente,alter adijcitur. Verum hoc in loco uidetur Hippocrates de superueniētibus agere,quibus statim hoc inest,quòd mala sint,adeo ut etiamsi hoc uerbum-malum-non adijciatur: uel subaudiendū sit secundum modum à cōmuni dictum, uel potentia ostendi existimandum. Omnis enim huiuscemodi superuenientium consistentia,neq; paruos, neq; mites insequit̃ morbos,sed magnos atq; malignos.Exempli gratia statim in dictis in aphorismo affectionibus: quando non potest is qui morbum facit lateralē, in costis humor contineri, pars eius aliqua ad pulmonem fertur. Ad inflammationem tamē pulmonis morbus lateralis non admodum cōsequi solet, quoniam si mitis fuerit inflammatio,omnis humor noxius per sputum expurgatur: in perniciosis uero, antequam costæ unà patiantur,strangulat ægrum.

12 A pulmonis inflammatione phrenitis, malum.

Quando à calido humore fit inflāmatio pulmonis,quæ multos uapores transmittit ad caput:cerebrum implet uaporibus, & facit phrenitidem. Alia autem cōmunia sunt ad prius dictum aphorismum non huic solum,sed etiam sequentibus.

13 Ab æstibus fortibus conuulsio aut distentio,malum.

Multi expositores ita scribi hunc aphorismum cognouerunt. Marinus uero, A uulneribus, scribit, & sequentem aphorismum sibi ait astipulari. Verumq; sanè est quòd & à uulneribus fortibus fiunt inflammationes, ac conuulsiones. Sed cum omnes ferè expositores & præcipue uetustissimi, illam norint scripturā quæ habet, Ab æstibus fortibus:melius est ut & nos etiam eandem exponamus. Quidam igitur per ęstus,febres intellexerūt: nonnulli uero aeris ambientis feruorem ita nominari dixerunt:alij pro cauterijs & crustis accipiūt: & omnes uerum dicunt. Superueniunt enim his omnibus haudquaquam ad bonum distentiones ac cōuulsiones, propter neruorum siccitatē, quas diximus esse difficillimas.

14 In capitis ictu obstupescentia & desipientia,malum.

Desipientia quidē agnoscit̃ loquentibus agentibusúe nihil consentaneum rationi. Obstupescentia uero quādo neq; aliquid dicunt, neq; agūt, sed apertis oculis quieti manent, similes ijs qui ex timore sunt attoniti. Quòd uero hęc oīa huiuscemodi fiant cerebro patiente,manifestum.ostēsum enim est in eo esse animę principatum. Si igitur in

A fine aphorismi scriptum sit-malum-liquet quòd rectè dictū fuit.indicio enim sunt quòd ictus intra ad cerebrum penetrauerit. Si uero non scribatur, nos nihilominus possumus subaudire, sicuti antea diximus à cōmuni. Possumus autem & quia huiuscemodi casus unà indicāt cerebri læsionem, magnitudinem passionis considerare.

15 A sanguinis sputo puris sputū,malum.

Quòd omnis hæc enumeratio sit eorū quæ propriè superuenientia uocantur (de quibus & Praxagoras unum uolumen scripsit haud paruū) manifestum esse arbitror ex ipso aphorismo. Neq; enim omne sputū sanguinis,sequens habet sputum purulentum:sed quod malignum existit solum.tale autem est omnino ex pulmone.

B

16 A puris sputo,phthisis & fluxus: cum uero sputum retinetur, moriuntur.

Quam propriè Græci,& præsertim Athenienses phthoen nomināt,hāc nūc Hippocrates phthisin appellauit,ob pulmonis ulcera insanabilia,totius corporis cum febre parua extenuationē. Fluxum autem uel de capillorū defluuio, uel de liquida deiectione protulit. ambo enim consueuerunt euenire cum tabidi ad extremum mali perducuntur,alterum ex siccitate,altera ex potentiæ debilitate. Quod uero in fine scribitur:Si autē sputū retineatur,moriunt̃,modū,mortis ostendit illorū qui ex phthoe moriuntur. Eousq; enim extenuati uiuunt, donec per ea quæ expuunt, possint pulmo-

C nem expurgare. Cum uero intus manēt, obserant̃ quidem uiæ spiritus, patientes uero suffocantur.

17 In hepatis inflammatione singultus, malum.

Dixi & antea quòd omnes hi seriatim scripti aphorismi de casibus docēt qui passionibus auctis & iam deterioribus factis superueniunt. Hoc modo igitur & nunc singultus hepati inflāmationem patiēti dicitur superuenire, non semper,neq; quolibet patiente, sed quando ad magnitudinē attollitur,feruente inflammatione:in quo feruore stomachus ad compassionem trahitur, nonnunq; cōmunium neruorum ratione, qui sunt(ut ipse docuit in secundo Epidemiarum) breuissimi. Quare

D tunc solum cōpassio fit stomacho ad hepar,quando inflammatio & maxima & pessima fuerit. Saneq; bile satis calida & multa in huius uisceris inflammationibus genita, ac cōfluente ad intestinorum principiū,atq; ita superfluitante, atq; ad uentriculū recurrente,contingit os eius morderi, atq; ideo singultire. Nonnulli uero arbitrantur magnitudinem inflammationis iecinoris uentriculū premere ac singultum facere, non habente exitū spiritu,quemadmodum inquiunt.

18 In uigilia,conuulsio uel desipientia.

Quidam & hoc loco malum subiungunt. Nos uero & prius diximus quòd etiamsi non subiungatur, potētia cōtinetur. Cur uero immoderatis uigilijs conuulsio succedat aut desipientia, manifestum est ei qui priora meminerit. Nam dictum est

&

& ab ipſo Hippocrate cõuulſionem ut à repletione ſic ab euacuatione fieri. Ex ijs autem quæ maxime euacuant & exiccant, uigiliç ſunt: atq; ideo cõuulſionem ex ſiccitate faciũt, ac deſipientiam, immodicæ ſiccitatis ratione, ac pręterea quoniam in lõgis uigilijs biliosior redditur ſanguis. In quibuſdam tamen exemplaribus, & quidem diligentiſsime ſcriptis, hic aphoriſmus ſcriptus eſt ſine uerbo-deſipientia-hoc modo: In uigilia conuulſio. quia, ut arbitror, peſsima quæ ſuperueniunt, ab Hippocrate ſcribuntur hoc loco.

19 In oſsis exuſtione eryſipelas.

Hoc in loco maxime oportet ſubaudire malũ. Neq; enim hoc dicit, quòd ſemper, aut magna ex parte exutis oſsibus eryſipelas ſuperueniat (nam potius cõtrarium uerum eſt, quòd ita patientibus oſsibus, raro ſuperuenit eryſipelas) ſed quòd caſus prauus eſt oſſe nudato carnem circunſtantem uideri ab eryſipelate apprehenſam.

20 Ab eryſipelate putredo aut ſuppuratio.

Clarum eſt & in hoc ſermone quòd malignis eryſipelatis hæc ſuperueniunt.

21 A forti in ulceribus pulſu, profluuium ſanguinis.

In ulceribus inflammatis pulſus fit non ferente carne incumbente arterijs illarum motum, ſed dolente quãdo ſe attollentes inciderint. Eſt enim huiuſmodi pulſus ſenſus quidam cum dolore ex arteriarum motione factus, quas neq; ab initio ſentiebamus cum membra ſe haberent ſecundam naturam, tum quia ipſarum conuerſatio nihil moleſtiæ exhibet, tũ quia in ſpatio laxiore mouenẽ. Membris uero inflammatis, & loci anguſtatio, & affectio dolorifica, triſtem afferunt laborantibus ſenſum ex motu arteriarum: quem non ſolum medici, ſed omnes homines pulſum appellant. Videtur autem & hic arteriarum motus augeri in talibus affectionibus. Oſtenſum ſiquidem eſt in commentarijs De potentijs naturalibus, quòd eſt quędam in ipſis etiam uis aliena excernens, quæ & ſudores criticos, id eſt iudicatorios facit, & profluuia ſanguinis, & alui inferioris deiectiones, & quæcunq; alia huiuſcemodi. Secundum hanc igitur uim nonnunquam uehementius natura operans, magnum & uiolentum arteriarum efficit motum, appetens illa quæ moleſtant, expellere: atq; ita profluuium ſanguinis facit.

22 A uẽtris dolore diuturno, ſuppuratio.

Siue frigus, ſiue omnino aliqua inæqualis intemperatura circa uentrem fuerit, ſiue uentus flatuoſus, ſiue acritudo quædam mordax, fieri non poteſt ut in longum tempus extendatur, ſi omnia circa ægrum opportune fiant: hoc enim in omnibus ſermonibus talibus ſubaudire oportet. Relinquitur igitur quòd adhuc dolor perdurat propter inflammationem: quæ temporis proceſſu proculdubio ſuppurabit, niſi hominem morte præripiat. nam & hoc ſubaudire oportet in omnibus ſermonibus talibus.

A 23 A deiectione ſincera difficultas inteſtinorum, malum.

Deiectiones ſinceras ſolet (ut dixi) Hippocrates nominare impermiſtas aquoſæ humiditati, quæ ſolum habent ſincerum illum qui infra deijcitur humor, ſiue ſit flaua bilis, ſiue atra. Nihil igitur mirum ſi in talibus deiectionibus aliquod inteſtinum exedatur.

24 In oſsis præciſione, deſipientia, ſi in uacuum apprehenderit.

Oſſe quod in capite uidelicet eſt præciſo, non ſimpliciter, neq; utcunq; contigerit, ſed uſq; ad interiorem ſuperficiem, quam uacuus excipit locus qui cerebrum continet, deſipientia fit. nam paſsio
B proxima tunc exiſtit membranis & cerebro. Marinus aũt neſcio quo modo, legendum ſeorſum exiſtimat: In oſsis præciſione deſipientia. & rurſus ſeorſum facit principium aphoriſmi ſecundũ. Si uacuum apprehenderit. adijciens ipſi: Ex potu medicamenti conuulſio, mortale. ita ut totus aphoriſmus talis fiat: Si uacuum apprehenderit ex medicamenti potione conuulſio, mortale. Rationabiliter enim inquit hoc dici. ſemper enim factam ex euacuatione cõuulſionem damnari ab Hippocrate. Sed hoc quidem recte Marinus inquit, q̃ propter immodicam euacuationem facta conuulſio eſt exitialis: ſic igitur & facta ex potione medicamenti eſt exitialis. Verum nõ animaduertit quòd ſermonem priorem falſum oſtendit: nam aperte
C falſum eſt quòd in oſsis præciſione deſipiẽtia fiat. Neq; eñ ex alicuius oſsis alterius, neq; eius quod cerebrum tegit, præciſione, dementia ſequitur antequam ad membranas paſsio perueniat.

25 Ex medicamenti potione conuulſio, letalis eſt.

Medicamenti potiones, & medicationes, conſueuit Hippocrates proprie nominare eas tãtum quæ cum purgantibus fiunt medicamẽtis. Quòd uero cõuulſio quæ fit iſtis ſupra modum euacuantibus, letalis exiſtat, ſi quis eorum meminit quæ ſæpius à nobis ſunt dicta, non ignorat.

26 In forti dolore uentris, partium extremarum frigiditas, malum.

D Fit quidem (ſicut & ſupra dictum eſt) ob magnitudinem inflammationis in uiſceribus, partium extremarum frigiditas: fit etiam propter animæ defectum, uel quia calor natiuus extinguatur, uel quia propter multitudinem ſuffocetur, tum præcipue, cum frigida fuerit. Fit inſuper & propter dolorem uehementem medias corporis partes occupantem, ob quem natura in ſeipſam contrahitur, & ad eam conſequitur ſanguis, non ſolum extremas corporis partes derelinquens, ueluti pedes, & manus, & caput, ſed & cutim uniuerſam. Cauſam igitur quandã particularẽ dixit Hippoc. hoc in ſermone partium extremarũ frigiditatis, ſicut & in pluribus alijs ſermonibus hoc ipſum feciſſe oſtendimus. Sed mirandum non eſt, illum qui primus multa adinuenit, non omnium ſimul,

ſed ſingulorum particulatim feciſſe mentionem.

27 Mulieri utero gerenti ſi tentio ſuperuenerit, facit abortum.

Circa inteſtinum quod rectum nominatur, tentio fit, eandē habēs cauſam ac affectionem quam in difficultatibus inteſtinorum ſuſcipit aliquod ex ijs quæ ſuperiacent, inteſtinis. Hæc aũt paſsio nomen accipit (ut inquiunt) ab illa quæ fit in eo tentione, ob quam cum cacare uehementer appetãt, continue exurgunt. Ob talem igitur tentionē atq; moleſtiam, & totũ aliud corpus laborat, ſed prę cęteris matrix, quæ cognata eſt recto inteſtino. Nihil autem mirum, ſi propter uehementes atq; frequentes exurrectiones, cōceptus abortitur, quando & ex alijs omnibus fortibus motibus atq; doloribus mulieres grauidæ ſolent abortum facere.

28 Quando os, aut cartilago, aut neruus abſcinditur in corpore, non augetur.

Et hic aphoriſmus iã ſcriptus eſt antea, his uerbis: Quando diſciſſum fuerit os, uel cartilago, uel neruus, uel maxilla tenuis, uel præputium, neq; augetur, neq; coaleſcit, & nos in ſexto commentario ipſum antea expoſuimus.

29 Qui alba pituita detinetur, ſi fortis uentris fluxus ſuperuenerit, à morbo liberatur.

Conſueuere & alij medici quandam aquæ inter cutem ſpeciem, albam pituitam nominare, uel q ſit etiã aliqua pituita liuida, uel quòd ſui quidem ratione ſit ſemper alba, ſed propter miſtionē quorundam aliorum humorũ uerum mutet colorem. Poteſt etiã ſicut in libro De articulis ſcripſit, Vertebræ quæ in ſpina ſunt, non tanquam ſint alibi, diſtinguens, ſed ſimplici utens adiectione: ſic et hoc in loco abſq; diſtinctione, albi feciſſe adiectionē. Hoc autem quod ſubiecit, ex forti alui profluuio, uel diuturno (utrunq; enim ſcribitur) ſolui albę pituitæ ſuperabundantiam, commune eſt ad multa alia quæ ita ab eo dicta ſunt.

30 Quibus in alui profluuijs excrementa ſpumoſa ſunt, ijs ex capite pituita defluit.

Hoc indiſtincte dictum eſt. Fiunt enim aliquando excrementa ſpumoſa ſpirituoſo humore ex capite ad uentriculum defluente. Fiunt & uaſis quæ ad ipſum perueniunt, illum effundentibus. Fieret etiam quando in ipſo uentriculo unam habens, ut quiſpiam diceret, cauſam contentiuam, quomodocunque excernatur aut fiat, antecedentes uero plures. Eſt autem huius pituitæ cauſa contentiua flatuoſus ſpiritus, dum humori commiſcetur, uehementem habens motum, & inæqualem, ita ut & ipſe diſrumpatur, & pituitam frangat in multas ac paruas partes. Talis uero motus ipſi cauſa eſt, & propria natura, et caloris nōnunquam multitudo. Sic & in ijs quæ elixantur, apparet ſpuma, maxime cum tenacem habuerint naturam, & in mari uiolentis uentis agitato. Qui uero arbitrantur per pulmonem ad uentriculum pituitam deueniſſe, atq; ideo ipſam uideri ſpumoſam, neſcio

A quid inquient de ijs quibus fiunt à capite ad pulmonem fluxiões. Oportebat ſiquidem in his alui excrementa eſſe ſpumoſa: uerum hi neq; ſpumoſa per ſedem excernunt, neq; cum tuſsi expuunt, & tamen ſæpius manifeſte aſperæ pulmonis arteriæ, ſunt eo, qui à capite fluxit, humore completæ: qui concoctus puri quidē eſt ſimilis, ſpumoſus autem nequaq;. Sed neq; ſemper ex pulmõe ſpumoſum ſanguinem expuũt. Videtur itaq; cum ex propria ſubſtantia uiſceris ſimul quicq; effertur ſanguinis, eſſe ſpumoſus. Sanè et qui morbo laterali laborãt, aliquando ſpumoſum expuunt, ſed raro. Hi uero etiam rarius qui inflãmationem pulmonis patiuntur, calore ſcilicet, ut mihi uidetur, intēperato atq; igneo in patientibus partibus aggregato. Si uero

B quod à capite defluit ad aſperas pulmonis arterias, ut nõ nulli uolunt, permeat ad inferiora: primũ ad uentriculos cordis ipſum peruenire oportebit, poſt hoc duorum alterum eueniet, aut primũ per cauam uenam ad gibba hepatis, deinde illinc ad caua, & ita per portas ad inteſtinorum inuolucra: aut primum quidem ad magnã arteriam, deinde ſic ad illam quæ eſt in meſenterio. Sed quomodo adhuc ſpumoſum remaneret, & ſanguini commiſtum, & tot cum eo uenas pertranſiens?

31 Quibuſcunq; febricitantibus, in urinis fiunt ſedimina ueluti farina craſsior, lõgam ægritudinem fore ſignificat.

Et hic ſermo adhibita diſtinctione uerus eſt &

C ab experientia comprobatus. nam uelut farina craſsior urinæ exitiales ſunt, ſicut etiã in Prognoſtico dictum eſt: plurimiq; morte præripiuntur antequam ægritudo diutius protrahatur: & quicunq; ex ipſis ſunt liberati, ijs omnibus in longum producta eſt ægritudo, cum affectio multam requireret coctionem, in qua talis urina mingitur. Dictum autem eſt à nobis in libro De Criſibus ſiue iudicijs, plenius de urinis omnibus. In Epidemijs autem (ſufficit enim mihi de duobus ægris tantummodo feciſſe mentionem) in primo quidem libro De Sileno ſecundo loco cōſcripto poſt tres conſtitutiones: de quo in ſua enarratione ſic inquit: Minxit aceruatim, ſubcraſſum, depoſitum ſubſidens ſedimen inſtar farinæ craſsioris, album:

D extrema rurſus frigida: undecima mortuus eſt. In tertio autē de ægro qui ordine tertius eſt, de quo ipſe ita ſcripſit in ſuæ enarrationis initio: Qui iacebat in horto Dealcis, deinde paulo infra: Vrinæ tenues uariæ habentes ſublimamenta parua inſtar farinæ craſsioris. Hunc autem dicit quadrageſimo die fuiſſe iudicatum. Liquet igitur & ex hiſce exemplis, quòd quicunq; mingētes urinam ſimilem farinæ craſsiori, ſi ſaluari debeant, tarde liberantur. Quicunq; uero exitialiter ſe habent, contingit hos quamcito interire.

32 Quibus autem bilioſa ſedimina ſupra tenuia, acutum morbum ſignificant.

Bilis quidem ſemper acutos morbos operatur. Dictum enim à nobis eſt quòd amaræ bilis humorem ita medici priſci conſueuere appellare, ſicuti

melan

melancholicũ ſemper cum adiectione dicunt, nõ ſimpliciter bilem proferentes, ſicuti flauam, ſed atram bilem nominãtes. Quod autem ſequitur, ſupra tenuia, hoc eſt aquoſa: (ſic enim conſueuit uti tenuis appellatione Hippocrates) nõ bene dictũ uideri poſsit. Vrina ſiquidem aquoſa, cruda eſt & diuturna. Equidem nunq; uidi urinam cuius ſedimen bilioſum eſſet, pars uero ſuperfluitans aquoſa. Non abſq; ratione igitur nonnulli expoſitores dixere aduerbium-ſupra-non locum, ſed tempus hoc in loco ſignificare. ac ſi ita diceretur: Vrinarũ ſedimina quando ab initio tenuia ſunt, poſtea uero bilioſa fiunt, acutum morbum ſignificant.

33 Quibuſcunq; urinæ diſtantes ſunt, ijs turbatio uehemens in corpore fit.

Si uerbum-diſtantes-in propria ſignificatione accipiatur, rem impoſsibilem oſtendet. Vrina ſiquidem ſemper eſt ſibijpſi continua, nullum ſpatium uacuum habens interiectum. Si uero per id ſubſtantiæ inæqualitatem dici intellexerimus, recte dixit uehemẽtem ſignificari perturbationem. nam ſuperãte natura, omnia æqualiter unita ſunt. ægris uero cauſis tumultuantibus, ac renitentibus ei, illud quod obtinetur atq; concoquitur, aliam habet formam: renitens uero atq; tumultuans, aliam: & quãdo plura huiuſcemodi fuerint, uariam magis oſtendunt urinarum inęqualitatem, & eius cauſam perturbationem.

34 Quibus in urinis bullæ inſident, morbum renalem & longum ſignificant.

Bullæ fiunt circumextento humore ſpiritui flatuoſo. Solet autem hoc magis accidere quãdo humor aliquid tenacitatis habet: tunc autem & bullæ ipſæ ſunt ſtabiles, & difficulter ſolubiles. Cum igitur ſpiritus flatuoſus unà cum urinis excernitur, ſignum eſt frigidæ ægritudinis renum. Hæc enim aggregat ſpiritum flatuoſum: atq; ideo aiunt ægritudinem fore longam. Frigidum enim omne eſt difficulter ſolubile, & uix coctionem admittit, atq; ideo diu durat. Nonnulli etiam aiunt ab acrimonia urinarum aperiri ora arteriarum quæ ſunt in renibus, atq; ita excerni ſpiritum aliquem, qui cum urinis exit, & bullas facit.

35 Quibus inſidẽs pingue, ac aceruatum, ijs renum uitium acutum ſignificatur.

Siue alui excrementum, ſiue urina pinguis fuerit, colliquatione adipis fit, non magis in renibus, quàm in toto corpore exiſtentis: quare neq; omnino morbi renalis eſt ſignum, ſed cõmune omnis adipis ab igneo calore colliquati. Aut igitur ita intelligendum eſt, tanquam in ijs de quorum uitio renali non ambigitur, non paſsionis genus, ſed acutiem dignoſcat ac prædicat in hoc aphoriſmo Hippocrates: uel pro uerbo-nephritica-quod ſignificat uitium renum, ſcribendũ eſt phrenitica: ſicuti quidam ſcripſerunt expoſitores. Quanquã neq; hoc ſolius phrenitidis ſignũ exiſtit, neq; ſimplicis, neq; incendentis, ſed cuiuſcunq; febris colliquãtis. Quòd uero aceruatũ, ſermoni adiectum

A eſt, poteſt & breuitatem temporis ſignificare, poteſt nihilominus & loci. Quod enim aſtrictũ eſt, & in ſeipſum contractum, aceruatũ nominamus, contrarium exiſtens diſtracto atq; diſperſo. Hæc itaq; à noſtris etiam præceptoribus huc uſq; fuere interpretata. Quid autem ego ſentiam nunc explicabo. aceruatum ſermoni adiectum, mihi uidetur de tempore dictum, atq; ideo adipis renum oſtendere colliquationem. In alijs enim partibus corporis adipes colliquati, paulatim, & non aceruatim cum urina exeunt, primum colliquatione participata à uenis illi uicinis, deinde ab ijs quæ continuantur, & rurſus ab alijs, donec ad renes perueniatur. Adipis uero circa renes colliquati tranſſumptio ad urinas celerrima eſt, & non paulatim, ſed
B aceruatim fit, atq; ideo in renibus ipſis affectionẽ eſſe monſtratur: cui rei & experientiam inuenies, ſi diligentius animaduerteris, cõſentientem. Cum uero duplex extet ſcriptura: nam in quibuſdã exemplaribus inſidens, in quibuſdam ſubſidens ſcribitur: primam dicimus eſſe ueriorẽ. Inſidet enim ſemper quod pingue eſt, & non ſubſidet. Saneq; prioris aphoriſmi dictioni magis cõſonat iſta ſcriptura. In illa enim Hippocrates dixit: Quibuſcũq; autem in urinis bullæ inſident, morbum renalem, & longum ſignificant. Cõſentaneũ igitur ei quod dixit inſident, quod deinceps dictum eſt, Quibus inſidẽs pingue, & ſimul totum, ijs renum uitium, & morbum eſſe acutum ſignificatur.

36 Quibus autem morbo renali laborañtibus prædicta accidũt ſigna, doloreſq; circa ſpinæ muſculos fiunt, ſi quidem circa loca exteriora fiant, abſceſſus quoq; exterius futuros expecta. ſi uero dolores magis circa interiora fiant, etiam abſceſſus expecta futuros interius.

C In prioribus quidem aphoriſmis ſigna docuit per quæ renum uitia poſſemus dignoſcere, in hoc uero de ijs docet quos lõgo tempore ſcimus morbo renali laboraſſe, inquiens in ipſis futurum abſceſſum cũ labore, hoc eſt dolore, cũ ſignis prædictis prægreſſo, hoc eſt circa muſculos, quos & ſpinæ muſculos, & ſpinales medici nominant. Duplex autem eſt horum muſculorum genus: unum
D quidem retro ſub cute, totam ſpinam utrinq; complectens: alterum uero in partibus anterioribus, non per totam ſpinam extentum, ſed ſolum per partes ad lumbos attinẽtes. In utris autem horum ſe firmauerit dolor, illic quoq; abſceſſum futurum expecta. Nunquid uero renibus ipſis ſuppuratis, aut ſolis muſculis, aut aliquando utriſq; nondum præfiniuit: experientia uero hęc omnia fieri oſtendit. nam & muſculi ſoli nonnunquam hoc patiuntur uel interiores, & anteriores, uel poſteriores, & exteriores, & ſine muſculis renes, nonnunquã introrſum, nonnunquam extrorſum uergente in ipſis abſceſſu.

37 Quicunq; euomunt ſanguinem, ſi ſine febre quidẽ, ſalutare: ſi uero cum febre malum

lum. Curare uero oportet adstringentibus & perfrigerantibus.

Quæ uomimus quidem, è stomacho & uentriculo, quę uero extussimus, ex aspera arteria & pulmone ferũtur. Quidam uero huius libri expositores aiunt sub uerbo-euomunt-cõprehensos esse & illos qui ex aspera arteria atq; pulmone sanguinem educunt. Atqui salubrem esse hanc passionẽ, hoc est curari posse quando ægri non febricitauerint, haudquaquam est uerum. Si quis enim absq; febre uel prorsus ex pulmone cũ tussi sanguinem emiserit, periculũ imminet ne curatio fiat: & si perdurauerit casus, omnino postea febres succedent. Ob hoc igitur melius est, ut accipiamus uerbum-euomunt-in proprio significato, consideremusq; deinceps atq; distinguamus & quid periculo uacet in ipso, & quid cum periculo sit ex febris præsentia, uel absentia. nã illis qui febre uacant, liquet nullam adesse inflãmationem in loco unde emittitur sanguis. Quare uel alicuius uasis ore adaperto fit sanguinis uomitus, uel cum ulcere quidem, sed sine inflammatione. Curantur autem quæ sunt absq; inflãmatione ulcera facile adstringentibus. Quæcunq; uero cum inflammatione sunt ac febribus, nedum curari possint, neq; in eadem possunt magnitudine permanere. semper enim maiora fiunt, ac maligniora.

38 Distillationes in uentrem superiorem suppurantur intra uiginti dies.

Ventrem superiorem nunc nominat qui à thorace præfinitur, quem pulmo obtinet, atq; ideo in ipsum à capite destillatio fertur per asperam arteriam. Suppuratur autẽ magna ex parte in uiginti diebus, & non (ut multi scribunt) in uno & uigesimo. Semper enim Hippocrates diem uigesimũ iudicatorium facit, non uigesimũprimum, quemadmodum in libris De diebus iudicatorijs ostendi.

39 Si quis sanguinẽ minxerit & grumos, & stillicidio urinæ laboret, & dolor inciderit in femur, & imum uentrem, pectinémque: quæ circa uesicam, male se habere significatur.

In omnibus fere exemplaribus hic aphorismus scriptus est: eximere aũt ipsum oportet propter alterum qui prius est dictus, quẽ nos exposuimus in quarto horũ cõmentariorũ per hæc uerba scriptũ: Si sanguinem mingat ac grumos, & urinæ stillicidio laboret, & dolor inciderit in imum uentrẽ & pectinem & fœmen, quæ sunt circa uesicam, male se habent. In proposito autem aphorismo est ultima scriptura duplex, una quæ antea scripta fuit: altera talis, Vesicam male se habere significatur.

40 Si lingua repente incontinens fiat, aut aliqua pars corporis stupore elanguit, tale est melancholicum.

Incontinentem quidem nominat linguam quę aut infirma est, ita ut non possit integre dearticulare uocẽ, aut immobilis, & omnino resoluta: stu-

A pore autem elanguentem, aliquam corporis partem quæ resoluta est. Cur uero hæc repente facta, dicat esse melancholica, ignoro. Melancholiæ enim in cuius nomine omnẽs Græci consentiunt, recte ab ipso talia iudicia sunt prodita. Si timor atque mœstitia longo tẽpore perseueret, ex eo melancholia significatur. Aliter autem, melancholicas dicimus esse passiones, cancros, elephantes, scabies, lepras, & uitiligines nigras. Sed neq; taliũ passionum aliquam, neq; illam quæ ab omnibus nominatur melancholiam, linguæ incõtinentiam uidemus antecedere, sicuti neq; alicuius partis stuporem. Quare superest ut dicamus quòd quemadmodũ quartani circuitus causa est humor melancholicus, sic & dictarum passionum, & linguæ in-
B temperaturę, & partis resolutionis: fieriq; posse ut propter humoris crassitudinẽ tales passiones consequantur quales ex crassa & lenta eueniunt pituita. Non igitur dicemus simpliciter utrunq; dictorum esse melancholicũ, sicuti neq; pituitosum simpliciter, sed pituitosum simul & melãcholicũ. Additum aũt est sermoni aduerbiũ-repente-propter mala quæ paulatim fiunt, ex inflãmatione duritiẽ retinente, & intemperatura difficulter solubili.

41 Si senioribus supra modum purgatis, singultus superuenerit, non bonum.

Communis est hic sermo secundum utrunq;, & quatenus omnibus supra modum purgatis nõ est bonus singultus, & quatenus senioribus omnia mala peiora fiunt propter ætatis imbecillitatem.

C 42 Si febris nõ ex bile habeat, multa aqua calida capiti superinfusa, solutio fit febris.

Ex hoc sermone manifeste declarat nõ omnes febres ex bile fieri. Ostendit insuper quod reliquę omnes exceptis ijs quæ ex bile factæ sunt, aqua multa capiti superinfusa soluũtur. Secundũ hunc sermonem igitur in primo libro Epidemiarũ De Metone scripsit: Balneis usus supra caput. Febres siquidẽ quæ ab exustione ac frigiditate factę sunt, à talibus balneis utilitatem sentiũt, nec minus quę ex lassitudinibus fiũt, & quæ propter foraminum angustationem, siue propter obstructionem, siue ob clausuram fuerint angustata. Respirare siquidem per ipsa oportet & dissolui calorẽ febrilem.
D Non tamen ubi inflammatio aliqua, aut absq; inflammatione humoris putredo igneum calorem accenderit, balneæ utiles sunt antequam noxij humores euacuentur aut concoquantur. Verum tales morbos, aut laterum inflammationes, aut pulmonis, aut hepatis, aut lienis, antiqui nominabãt, uolentes febrem non esse morbum ipsum, sed casum morbi. In quibus autem sine partis inflammatione, putrescentes in uenis humores, febrẽ accendunt: in illis solis dicebant hominem à febre molestari, & ipsum à febre haberi. Atq; in ipsis febrium scripsere differentias, Hepialon, & Lipyriam, Eloden, & Typhoden, pestilentem, & ardentẽ nominantes. Hepaticam autẽ febrem, uel lienosam, aut pulmoniã, aut lateralem nemo dixit, adeo ut nũc sermo ab Hippocrate habeatur de per se febribus

quæ

quæ sunt absq; partium inflammatione. In pluribus autem exemplaribus non aqua, sed sudor scribitur, talem habente scriptura intellectum: Si febris non ex bile ortum habeat, multus sudor à capite defluens febrem soluit. non ex solo capite sudorem fundi dicente Hippocrate, sed à prima parte quæ subijcitur oculis, de toto mōstrāte corpore. Quantum igitur ad hanc scripturam attinet, ij qui non ex bile febricitant, à talibus sudoribus nihil iuuabuntur. Atqui sæpius manifeste soluuntur cum aliæ plurimæ febres, tum in quibus flaua bilis plurima est, Tertianæ, & ardētes. Melior igitur est prima scriptura, quæ ueram docet curationem earum febrium quæ ex dicto genere sunt, quæ uidelicet uel ob lassitudines, uel exustiones, uel refrigeratiões, uel omnino cutis fiūt angustationes. Quòd autem à bile dicitur, & de pallida, & de atra bile intelligi potest: nō tamen in his solis ostendebamus, sed & ob pituitam putrescentem fieri febrem. & in hac sola uidebitur aphorismus nō esse uerus, nisi quis existimauerit pituitæ putrefactionem in humorem biliosum conuerti.

43 Mulier ambidextera non fit.

Ambidexterum Euripides nominat ferrum utrinq; incidens: circumdextrum autem Homerus Asteropæum ambabus manibus similiter utentem: ac si utrinque dextrum dixisset. Eodem modo ambilæuum Aristophanes in Tegenitis, utrinque sinistrum. Hipponax ambidextrum dixit in hoc uersu: Ambidexter enim sum, & non aberrās. Homines itaq; qui ambabus manibus pro dextris utuntur, sæpe uisi sunt: mulier uero nulla ad hunc usq; diem, ob naturæ imbecillitatem. Si enim ambabus manibus ob neruorum robur ac musculorum quidam uiri utuntur, rationabiliter nulla mulier utetur: cū satis ipsis esse debeat, si sola dextra mediocriter utātur. Amazonidas quidem ipse inquit mammam dextram exurere ut plurimo alimento ad manum uicinam proueniente, maior ei uigor adsit, ut quæ & ipsa sit natura debilis. Quidam tamen aiunt ambidextram dictam esse, quæ parte uteri dextra genita sit, quibus adhuc magis à ratione deuiāt, qui de Hermaphroditis inquiūt Hippocratem fuisse locutum, dixisseq; mari quidem muliebre pudendum adnasci, mulieri autem uirile nequaquam.

44 Quicunq; suppurati uruntur uel secantur, si pus purum fluxerit & album, euadunt: si uero subcruentum & fæculentum ac fœtidum, pereunt.

Suppurationes cōsueuit nominare, non eas tantū quæ sunt in thorace, sed in quauis alia parte ad pus alterata tubercula. præcipue uero suppuratos illos ferè solos nominat, quibus inter thoracē atq; pulmonem aceruatum est pus: quos urere consuetos esse ueteres, discere licet ex ijs quæ dixit Plato comicus de Cinesia, hisce uerbis: Post hæc Euagoræ filius Cinesias è morbo laterali aridus, puris expers, calamacea gerēs crura, tabis nūcius plurimis crustis corpus inustus ab Euriphonte in concionē

A prodijt. Quòd quidem pus album, bonū sit: fæculentum uero & fœtidum, malum, nemo ignorat.

45 Quorum hepar suppuratum aduritur si pus purum fluxerit & album, euadunt. in tunica enim his pus continetur. si uero qualis amurca fluat, pereunt.

Ipse causam dixit ob quam nōnulli pereunt qui ita se habent, nōnulli uero euadunt. Quibus enim in tunica est pus, nihil patiente substantia hepatis, saluantur omnes. quibus uero usq; ad carnem hepatis corruptio pertingit, non absq; ratione moriuntur. Quòd autem amurcam, omnes nominent fæcem olei, & quòd talem par est esse incoctā putredinem hepatis, liquet unicuiq;.

B 46 Dolores oculorum, post meri potionem, & aquæ calidæ balneum, uenæ sectione curato.

Hic aphorismus mihi uidetur ex ijs unus esse qui fuere interiecti, cum non consentiat uni ex illis qui antea scripti fuerūt, huic scilicet: Dolorem oculorum, meri potio, balneum, uel fomentū, uel uenę sectio aut medicamentum soluit. Hunc itaq; aphorismum in sexto exposui cōmentario, ostensis affectionibus in quibus oporteat singula remedia in usum deducere. Propositus uero aphorismus in una uult affectione tribus uti remedijs. Si quis igitur nos sciat docere affectionē in qua tria hæc remedia conueniant, ei habebimus gratias.
C Quousq; uero exposuerint quidem hunc aphorismum quasi legitimum, nos uero non docuerint quænam sit ea affectio, eorum expositionibus nullam præstabimus fidem. Quæ igitur dicunt qui omnino aliquid conantur dicere etsi mediocrē habent probabilitatem sunt huiuscemodi. In quibus sanguis crassus superabundat, atq; ideo euacuatione indiget, melius putant ipsum fundere prius, deinde secare uenam. Fusilis autē fiet si ægri merum biberint, & se balneauerint. Sed eos qui hæc dicūt nunquam experientia exacte nouisse illa quæ dicunt, sciunt in artis operibus exercitati. Nam neq; uinum neq; balneum tolerat plethorica affectio absque maximo detrimento. Verum hæc auxilia sunt sanguinis crassi in aliqua parte compacti sine
D totius corporis repletione. Sic enim Asclepiades utitur uino post totius corporis euacuationē pro remedio extentionum. Si uero adsit in toto corpore plenitudo, prius disrumpentur oculorum tunicæ inter bibendum atq; lauandum. Quare si absq; multitudine dolor fiat propter obstructionem ac compactionem crassi sanguinis, recte quidem lauabunt, & uinum dabunt, non recte autem secabunt uenā. Si uero multitudo fuerit, recte quidem uenæ utentur sectione, non recte autem lauabunt & uinum dabunt.

47 Aqua inter cutem laborans si à tussi habeatur, desperatus est.

Et hoc prius dictum est ab ipso in hoc aphorismo: Aqua inter cutem laborantibus si tussis superueniat, malum.

48 Vrinæ stillicidium, & mingendi difficultatem, uini potio, & uenæ sectio soluit. incidere autem interiores.

Quòd urinæ stillicidium significet urinæ stillatim exeuntis emissionem, nomen ipsum ostendit. Mingendi uero difficultas, potest & quæ cum dolore fit mictio dici, potest & quæ cum difficultate aliqua, adeo ut uix uesica operetur. Vrinæ stillicidium, ipsius urinę acrimonia facit, & potentiæ retentiuæ in uesica imbecillitas, quæ ob intemperaturam fit, præsertim frigidam. Vrinæ uero difficultatem, siquidem cum dolore fuerit, inflammatio, & abscessus, & ulceratio, & inæqualis intemperatura, & spiritus flatuosus. Sin motus quidam difficilis, uel potentiæ imbecillitas, uel tumor contra naturam. ex omnibus autem hisce affectionibus frigiditatem quidem uini potio soluit, hoc est uel simpliciter uini potio, uel meracioris: atq; eã etiã inflammationem quę propter obstructionem sanguinis crassioris citra multitudinem facta fuit. Illam uero quæ cum multitudine fit inflammationem, adhuc autem & aliam quæ sine defectu est, & cum potentiæ robore, uenæ sectio sanat. De eo autem quod dicitur incidere uenas interiores, dictum est à me & in libro præcedente, in quo hunc aphorismum exposui: Vrinæ difficultatem uenæ sectio soluit: incidere autem interiores.

49 Ab angina habito tumor & rubor in pectore superueniens, bonum: extra enim uertitur morbus.

Et hic aphorismus antea dictus est per hæc uerba: Ab angina habito tumorem fieri in parte colli anteriore, bonum. Exposui autem ipsum in sexto horum commentariorum. Hic igitur uidetur fuisse interiectus, uolente aliquo adiungere: Extra enim conuertitur morbus.

50 Quibus cerebrum sphacelatum, id est corruptum est, in tribus diebus pereunt. si uero hos euaserint, sani fiunt.

Sphacelare sæpius in libro De fracturis & articulis, pro corrumpere, usus est. Hic uero non contingit cerebri corruptionem intelligere, cum adiectum sit: si uero has effugerint, sani fiunt. Si enim sphacelus est corruptio substantiæ uniuscuiusque partis quæ sphacelari dicitur, non contingit hunc qui ita ægrotet, persanari. Nunquid igitur aliquando abutuntur hoc uerbo ad significandum huius affectionis inceptionem, quæ tamen nondum ex acte cõpleta sit? Tale enim quiddã carnosis etiam partibus accidit, quas gangrænam pati dicimus, cum ob magnitudinem inflammationis insensibilitatem, nigritiem, aut deniq; morticinum quendam colorem intulit, & cum in hanc affectionem tendere particula patiens incipit. Sicuti igitur gangrænam ita iam completam ut pars sit intermortua, sanare est impossibile: dũ uero adhuc fit, possibile: sic & sphacelum. Saneq; partis carnosæ interitus ex magnitudine inflãmationis, quem proprie medici gangrænam nominant, Græci sphacelum

A etiam appellabant. sic igitur mihi uidetur & Herodotus dixisse coxam Cambysis sphacelari. cerebrumq; ita quispiam diceret sphacelari tãtummodo. iã uero propter quid uelox in eo mors fit, manifestum est. nimirũ quia & morbus grauissimus & pars principalis maxime sit. Quòd si æger mori tribus primis diebus non anticipauerit, sed ad diẽ quartũ perueniat, sperandũ est et morbum declinare, & uires fortes ita esse, ut morbus omnino superare possit.

51 Sternutamentum fit ex capite, calefacto cerebro, aut humectato eo quod in capite inani. Aer enim intus contentus extra erumpit. Sonat autem, quoniam per angustum ipsi est exitus.

B Tales sermones duo significant, unum quod de omni re proposita uniuersaliter dicitur, uelut hoc in loco de sternutamentis, alterum quod particulatim de quibusdam tantum uelut hic, de sternutamentis ex cerebro factis. Primus igitur sermo talis erit: Omne sternutamentum fit ex capite cerebro calefacto, uel humectato eo quod est in capite inani. Secundus uero: Sternutamentum ex capite eueniens, fit cerebro calefacto, uel humectato capitis inani. quod uerius existit. Non enim omnis sternutatio fit calefacto cerebro, uel humectato in capite inani. Pennis enim quidam nares irritantes sternutãt. & cum tussi spiritus desubter ueniens ad naris meatus, causa fit sternutamenti.

C Preterea opinari solum aerem qui ex capite excernitur, esse quod sonat, est manifeste falsum. Nam liquido apparet desubter ex pulmone elatus aer toto se celeriter comprimente thorace. Sed & antecedente inspiratione fieri sternutamentum, natura aggregante aeris copiam ad sternutamenti generationem, ijs quæ dicta sunt, astipulatur. Solum itaq; illud sternutamentum quod habet suæ generationis principium, naturam appetentẽ excernere flatuosum spiritum ex capite, hoc modo fit, quem docere aggreditur aphorismus, neq; forte hunc omnem. nam quod ait humectato, superfluum est ad sternutamẽti generationem. Nam & si aliquis humor in capite superabundat, non facit tamen sternutamentum, nisi in uentum conuertatur. & hoc manifeste uidetur in multis qui licet copiam humoris per nares excernãt, non tamen propterea necessario sæpe sternutãt. Soli enim ex his ita affectis illi sternutãt, quibus mordax est ea quę

D à capite fluit humiditas, ceu & si quid mordax naribus imponas. sicut enim tussis casus quidam naturalis est ad expurgandas eas quæ sunt in pulmone asperas arterias, sic & sternutamentum manifeste uidetur expurgare narium meatus. Duplici autem existente meatu, & lato quidem ad os, angusto autem qui & bifidus est ad cerebrum ducente: qui quidem ad os peruenit, ab eo qui desubter spiritu effertur: qui uero ad cerebrum pertingit, ab illo qui ab ipso prodit, expurgantur. Atq; si diligenter aduerteris, uidebis sternutamenta quæ ex capite motus initium habẽt, leuare caput. Fiunt enim

&

et rarefactis ijs qui ſunt in capite humoribus, et naturæ impetu excretis. Rarefieri uero ipſis accidit cõcalefactis. Calefiunt aũt natiuo calore excitato, ob cuius imbecillitatem prius erãt ſuperfluitates aggregatæ. Cum igitur ait-Calefacto eo quod eſt in capite inani-maxime quidem intelligendũ eſt de eo quod eſt in uentriculis cerebri: adhuc autẽ & de illo quod ipſum ambit exterius. facile eſt enim & illi per cerebrum primo quidem ipſos uentriculos, inde uero nares ſubire. quia uero repente totus ſimul erumpit, ſonitum edi Hippocrates inquit. Eſt autem cõmune hoc, undecunq; uenerit, ſiue ex pulmone elatus, ſiue ex capite delatus.

52 Quicunq; hepar circumdolent, ijs febris ſuperueniens ſoluit dolorem.

Verbum-ſuperueniens-indicio eſt quòd prius cum circumdolebant ipſi, nõ febricitabant. Si igitur hepar uehemẽter dolebat, uel propter fortem inflammationem dolebat, uel propter ſpiritum flatuoſum, tumq; non aderat ipſis inflammatio, alioqui omnino febricitaſſent: par igitur eſt quòd flatuoſus ſpiritus ſit cauſa ut doleat uiſcus in ipſis. Dolet etiam propter obſtructionem, uerũ mediocriter, et cum quodam ponderis ſenſu potius q̃ uehementis doloris. Dolor autẽ uehemens propter flatuoſum ſpiritum, uel inflammationem, maximam ſcilicet aut ſuppuratam, accidit.

53 Quibus à uenis ſanguinem mittere cõfert, ijs uere uenam oportet ſecare.

Hic aphoriſmus pars eſt eius qui prius dictus fuit in hæc uerba: Quibus medicamentum epotum, uel uenæ ſectio confert, ijs uere ſecare uenam, uel purgare medicamento opus eſt. Atq; ideo in quibuſdam exemplaribus non eſt aſcriptus omnino: id quidam libri huius expoſitores ſciunt, bisq; ipſum ſcribunt. Nõnulli uero neq; mentionem eius omnino fecere, nõ admirari uero illos non poſsis qui nõ modo bis eundem ſcribunt aphoriſmum, uerumetiã in eiſdem cõmentarijs eum exponunt, nulla facta ſignificatiõe quòd ijs qui antea ſcripti fuerunt, quidam ſunt ex toto ijdem, quidam uero ex parte, cuiuſmodi hic eſt. Quidnã igitur uiſum fuit uel ijs qui hos adiecere aphoriſmos circa finẽ libri, uel ipſi Hippocrati ut bis de eiſdem faceret mentionẽ, uel quibuſdam expoſitoribus qui duas unius aphoriſmi fecerunt expoſitiones, deos teſtor me non poſſe coniectari. Nam neq; ſcriptorẽ ipſum aphoriſmorum credibile eſt tantarum rerum obliuione fuiſſe correptum, præſertim talis cum fuerit qualẽ in omnibus fuiſſe Hippocratem nouimus: neq; illorum qui appoſuerunt, aut obliuionem, aut malignitatem tantam cogitare poſſumus, ut propterea bis eadem aſcribere uoluerint. Adhuc autem magis illos decet expoſitores admirari, qui cum bis eoſdẽ expoſuerint aphoriſmos, ne hoc quidem ipſum adiecerunt, ſecundã ſe expoſitionem facere: multoq; adhuc magis illos qui de eiſdem differentes ſcripſere expoſitiones, in ijs quæ circa finem, ab illis quæ per initia dixerant.

54 Quibus inter uentriculum & ſeptũ pi-A tuita repoſita eſt, & dolorem affert non habens exitũ neq; ad alterũ uentrẽ: ijs per uenas ad ueſicã pituita uerſa, ſoluitur morbus

Non abſq; ratione mihi uidetur dubitare Marinus, impoſsibile exiſtimãs inter ſeptum & uentriculum pituitam cõſtitui. Defluet enim inquit, deorſum uſq; ad oſſa pubis. Neq; fieri poſſet ut in uenas traijciatur, ſicuti in aqua inter cutẽ, tenuis & aquoſus humor tranſſumptus excernitur per urinas. Quare accipiendũ eſſe arbitratur, inter ſeptũ & uentriculũ, pro eo quod eſt inter propriũ ſepti corpus quod carnoſum eſt, & interioris membranæ abdominis uerticem. Verum & ſi ita intellexerimus ò Marine, trãſſumptionẽ ad uenas ſimiliter tamen dubitabimus. Nam ſi pituitã hinc ad renes B per uenas ire eſt poſsibile, neq; ex eo ſpatio quod eſt ſub mẽbrana abdominis interiore, eſt impoſsibile. Adde ꝙ omnino impropria foret uentriculi appellationis abuſio. Nihil enim eſt ſimile uentriculo et membranæ abdominis interiori, cuius gratia eandem participẽt appellationẽ. Melius eſt igitur ita intelligere, ſicut omnes intellexerunt, illud ſpatium ab eo dici, quod eſt quidem infra ſeptum. ſed intra eã membranæ abdominis interioris partem quæ ad epigaſtrium attinet. Et cõſiderare an poſsibile ſit illud quod dicit, cũ ſciamus quòd uiam ſemper materiebus inuenire naturã Hippocrates opinatur, quando ualida fuerit: etiamſi quammaxime ſint craſſæ, & per anguſta foramina de-C beant permanere, quãdo & in oſsibus fiant inquit abſceſſus. Videmus aũt & humorem illum qui eſt inter thoracẽ atq; pulmonem, in ſuppuratis expui cum tuſsi: nonnunq; uero & per cutem ſanam exiſtentem excidere ſanguinẽ in oſsibus quæ fracta occalluerunt. Nõ igitur neq; in ea de qua nũc Hippocrates dixit pituita, impoſsibile prorſus oportet arbitrari ad urinæ uias fieri trãſſumptionẽ. Verũ & hoc ipſum agi à natura cõtingit paulatim pituitã extenuante, quẽadmodũ pus in ſuppuratis.

55 Quib. hepar aqua plenũ in omentũ erũperit, ijs uenter aqua repletur, & moriũtur.

Aptiſsimũ hepar eſt ueſicas quaſdam aqua plenas, in ea quę ipſum ambit exterius membrana generare. Videtur itaq; et in iugulatis animalibus he-D par his aliquando plenum. Siquando igitur contingat eas ueſicas rumpi, effunditur aqua ad locũ membranæ abdominis interioris parti ſupra uentrem poſitæ reſpondentem, in quo etiam aqua hydropicorum congregatur. in omentum autem nõ poteſt aqua effluere, niſi aliquo modo ipſum exedatur. eſt enim ſolidũ & firmum undequaq;, ita ut nihil in ipſum ex aliqua parte poſsit incidere, niſi ex uentriculo, colo, ac liene, illiſq; partibus unde ipſum enaſcitur. Vel igitur uult omẽtum exedi, qua parte uicinum eſt hepati, hoc eſt dextra. uel in omentum intelligere oportet, hoc eſt ad ipſius locum. Ventrem autẽ aqua impleri, non de illo uentre dictum eſt, in quo cibi recipiuntur, ſed de tota cauitate quæ eſt infra thoracem: ſecundum quod ſignificatum, uentroſi nominãtur, & mulieres di

cuntur gestare uentrem. Mori autem eos quibus hoc in loco aqua colligitur, cõsiderandum an perpetuo sit uerum, an magna ex parte. Seruantur igitur aliqui aqua inter cutem laborantes, nec quamuis hic locus ipsis aqua repleatur impossibile est, sicut in illis per medicamenta aquositates purgantia, & impositiones eorum quæ uim habent ciendi urinam, & in uapores soluẽdi humorem talem, sic & in his fieri curationem.

56 Alyce, id est anxitudo, oscitatio, horror, uinũ æquale æquali potũ, soluit ęgritudinẽ.

Solœcophanes uisa est quibusdam rationabiliter figura sermonis, atq; ideo nonnulli casu accusatiuo scripsere: Anxitudinem, oscitationem, horrorem, uinum æquale æquali potum soluit. Nihil autẽ refert ad præsens utrauis scriptura aphorismus exponatur. Primum enim illud scire nos oportet, quòd alycen nominauit, quam multi Græci halen appellant: deinde quæ sit faciens hunc casum affectio. anxios igitur illos sanos dicunt, qui semper præsentibus molestantur, & ab uno negocio atq; actione ad aliam transeũt. Eodem modo & ægros illos, anxios esse qui accubitũ non ferentes, iacendi figuram euacuant, quia semper præsens aggrauat eos. Hoc uero pręcipue illis euenire cõsueuit, quibus in ore uentriculi (quod nos abutentes uocabulo, sæpe solemus stomachum nominare) certa quędam humoris qualitas continetur, uentriculo molesta, quæ neq; multa est, neq; in uentriculi fluitat cauitate, sed eam ipsæ imbibere tunicæ. Sed & oscitationes, sicuti & pandiculationes, contenta aliqua in musculis, per quos uoluntarij quoq; motus fiũt, uel humiditate flatuosa, uel spiritu uaporoso, fieri est à nobis demõstratum. Horror autem prauis humoribus per cutem currentibus accidit. Liquet aũt quòd nũc à nobis habetur sermo de horrore qui ex corpore prouenit morboso, nõ de illo qui causam extrinsecus habet. Singula igitur hæc quæ dicta sunt, potus uini meracioris sanat. Moderatam aũt temperaturam ipse monstrauit inquiens: Vinum æquale æquali potum. Vult enim ęqua portione aquę uinũ tẽperari, ut partim quidẽ pellat & euacuet ex materia infestante quicquid cesserit uini motui cũ impetu lati, partim autẽ qđ reliquũ fuerit tẽperet. Calefacit enim uinũ, ut nouimus, corpus totũ, citoq; mouet in omnes partes, & cum hoc omnes humores bonos reddit.

57 Quibus in urinario meatu tubercula fiunt, ijs suppuratione facta & eruptione, soluitur dolor.

Et hunc aphorismũ in præcedentibus Hippoc. scripsit, nosq; ipsum exposuimus in hæc uerba scriptum: Quibus in urinaria fistula tubercula nascuntur, ijs suppuratione facta & eruptione, solutio.

58 Quibus cerebrum aliqua ex causa concussum fuerit, necesse est statim mutos fieri.

Etiam in hoc aphorismo in quibusdã exemplaribus possumus inuenire uerbum-mutos-scriptũ numero plurali, casu accusatiuo: in quibusdã ue- A ro-mutum-numero singulari, per modum figuræ solœcophanis. Sed neq; hoc loco quicquã ad præsentia refert, modo nouerimus sæpe consueuisse Hippocratem ab uno accidente notissimo, uocis amissione, nominare & ostendere illos qui neque ullum alium motum seruãt secundũ electionem, neq; quicq; omnino sentiunt. Sed iacent eodẽ modo quo apoplectici, sine sensu pariter & motu. Fit aũt hoc et propter alias causas: nunc uero concussionis cerebri Hippocrates meminit, ipsamq; talẽ ait totius corporis affectionem sequi. Concuti aũt hoc modo cerebrum contingit propter aliquem casum totius corporis uiolentum ex locis altioribus factũ. Tales enim casus solent & in spinæ uertebris facere concussionem, quando ipsarum coa- B gmentationes fuerint cõmotæ, & spinalis medulla quæ in earum cauitate continetur laborauerit, ualdeq; concussa periculum adduxerit ne aliquis neruus eorum qui ab ipsa nascũtur, abrumpatur: id quod nõ minus in ipso quoq; fit cerebro, & tanto magis, quãto plus uacui loca habẽt quæ ipsum circumstant: id uacuũ maius est in senibus, quemadmodũ in Dissectionibus diximus. Contrahit autẽ se uis animalis in sese in talibus affectionibus, à motu periculoso molestata, atq; idcirco quiescit. Exortus uero nonnulli quidem sufficienter tenduntur, quidã uero aliqua ex parte distrahuntur. atq; interim donec se rursus uis animalis collegerit, mutum atq; immobile totum iacet quod ita afficitur animal. Si uero cerebrum auelli contigerit, C aut aliquam eius partem conuelli: qui ita patiuntur, non amplius restituuntur.

59 Corporibus carnes habentibus humidas famem adhibere conuenit: fames enim corpora siccat.

Quòd omnia quæ exiccant, sint passionum humidarum remedia, manifestum est: siquidem contraria contrariorum remedia sunt. Quòd autem et fames ex accidenti corpora exiccet, nõ est dubiũ. Si quid enim defluat à corpore, sicuti & antea dixi, nec id insuper ab alimẽto suppleatur quod fuerit euacuatum, necessariũ est corpus effici siccius. Liquet eñ quòd in cuiusq; animalis corpore prius illæ partes absumuntur quæ sunt humidiores, D quando & ipse defluxus idcirco fiat, quia corpus extenuatur, atq; in uapores resoluitur. Idq; duplici de causa: extrinsecus quidem ab aere ambiente: intus uero à calore natiuo. quæ autẽ per hyemem latent animalia, cum neque extrinsecus calefiant, neq; intrinsecus, uel nil prorsus uel parum omnino dissoluuntur, atq; ideo nonnulla eorum ne alimento quidem ullo penitus egent, nonnulla uero minimo prorsus. Post præscriptos aphorismos alij duo fere in omnibus exemplaribus inueniuntur, quorum huius libri expositores ferè omnes meminere, quidã etiam ipsos exposuere, sed aliter atq; prius fecerant, ne hoc quidem solum adijcientes quòd ijdẽ aphorismi superius sint scripti. Nos uero in quarto commentario illos exposuimus, parum uerbis ab istis differentes. Alter enim eorum

qui nũc ſcripti ſunt, ſuperfluo adiectum habet, ut deuorare non poſsit, niſi uix: Alter uero cõmutatum habet uerbum uix ut prior quidẽ ſit talis: Si à febre habito, tumore non exiſtente in faucibus ſtrangulatio repente ſuperueniat, & nõ poſsit deuorare niſi uix, letale. Secundus uero ſic: Si à febre habito collum conuertatur, & deuorare non poſſit: tumore nõ exiſtente in collo, letale. Priores uero quos dixi in quarto horum cõmentariorum fuiſſe expoſitos, ita ſe habebant: Si à febre habito tumore non exiſtente, in faucibus ſtrangulatio repente ſuperueniat, letale. Deinde qui deinceps ſequitur: Si à febre habito collum cõuertatur, & uix poſsit deuorare: tumore non exiſtente in collo, letale. Quod igitur in priore aphoriſmo dictum eſt ſuperfluere, nunc conſideremus. Etenim id fieri uidimus ubi ægri omnino exitialiter à morbo haberentur. Quare ſiue nullo modo poſsint deuorare, ſiue uix, non exiſtente tumore in faucibus (nam hoc licet perſpicuo cognoſcere, ſi plurimum os aperiatur, & lingua uerſus mãdibulam inferiorem prematur) in tali inquam conſtitutione, quòd difficulter deuoretur, cauſam eſſe ſuſpicandũ cõmunionem tunicæ quæ ſubnata eſt ex partibus gulæ & ſummi gutturis interioribus. Nã oſtenſum eſt hanc cibo os permeante, ipſam quidem trahi inferius, guttur uero ſummũ totũ retrahi ſuperius. Tumeſcente igitur in ſummo gutture inflãmatione, nonnunquam quidem nullo modo, quandoq; uero uix uentriculum ſequitur attrahentem, atq; ob hanc cauſam uel nullo modo deuorant, uel uix.

60 Vbi toto corpore mutationes, & corpus perfrigeratur, & rurſus calefit, aut colorem alium ex alio cõmutat, longitudo morbi ſignificatur.

Et hunc aphoriſmum in quarto commentario expoſuimus, iiſdem ferè uerbis ſcriptum, quibus & hîc. Eſt enim ſcriptura talis: Et ubi in toto corpore mutationes, & ſi corpus frigeſcat, uel rurſus caleſcat, & ſi alius ex alio color fiat, morbi longitudo ſignificatur.

61 Sudor multus calidus, uel frigidus ſemper fluens, humorẽ abduci oportere robuſto quidẽ ſupra, debili uero infra, ſignificat.

Antea alium aphoriſmum in quarto horum cõmentariorum expoſuimus hoc modo ſcriptũ: Sudor multus calidus uel frigidus ſemper fluens, frigidus maiorem, calidus minorem morbum ſignificat. Et talium ſudorum diximus eſſe affectionẽ, multitudinem humiditatis quæ in ægri corpore cõtinetur. Propterea igitur qui nunc proponitur aphoriſmus, abduci præcipit ſuperfluum humorem, robuſtis quidem ſupra, hoc eſt per uomitus: debilibus autẽ infra, quod & ipſum ſignificat per alui ſubductionẽ. Quòd quidem igitur ſemper ſit neceſſarium ſuperfluas corporis humiditates euacuare, planè eſt manifeſtum. An uero robuſtis ſupra tantum, debilibus uero infra, mihi dignum uidetur animaduerſione. nam forte melius eſt, non

A hac ratione diſtinguere remediorum uſum, ſed ut in tractatiõe curatiua de talibus omnib. fuit à nobis diſtinctum. Quare & hunc aphoriſmum arbitror fuiſſe aſcriptũ. Poſt ſuperſcriptos aphoriſmos alij tres inueniũtur in pluribus exemplaribus, qui pariter & ab expoſitoribus ſcripti ſunt, & parum uerbis euariant ab illis qui in quarto horum commentariorum habentur. Scribunt autem eos hoc modo: Febres quæcunq; non intermittentes, tertia die fortiores, fiunt periculoſę: quocunq; autem modo intermiſerint, ſignificant quòd non periculoſæ. Quibuſcunq; febres longę, iis uel tubercula, uel ad articulos dolores decumbũt. Quibuſcunq; tubercula diutina, aut in articulos dolores ex febre decumbunt, ij cibo pleniore utuntur. Liquet B autem quòd & hi interiecti fuerunt, à prioribus nihil aut parum admodum uerbis differẽtes: nos uero ipſos expoſuimus in quarto horum commentariorum.

62 Si quis cibum febricitanti dederit: ut ſano robur, ſic laboranti morbus.

Scribitur autem & ſic aphoriſmus: Si quis febricitanti cibum dederit, ſano quidem cibus eſt, laboranti uero morbus. Vtraq; uero locutio ab explicatione naturali, ad æmulatricem quam nominãt, receſsit: neſcio quid ſibi uolentibus illis qui ita libri finem tam uarijs modis diſpoſuerunt, nõnulla quidem eiſdem uerbis ſcribentes quibus ipſe antea uſus erat, nonnulla uero paululum commutantes, C aliqua uero tota interponentes, ueluti hunc propoſitum aphoriſmum, qui neq; propè accedit ad Hippocratis explicationem. Ipſe ſiquidem prius dixit: Non pura corpora quãto magis nutries, magis lædes. Et ſi ex morbo cibum aſſumens aliquis non corroboratur, ſignificat corpus pluri uti alimento. Si uero cibum non aſſumente hoc fiat, ſignificat quòd euacuatione indiget. & quædam alia huiuſcemodi quæ germanam natiuamq; habent explicationem. Qui uero propoſitum appoſuit aphoriſmum, male æmulando, in cibo dixit: Qui ſano robur, hic laboranti morbus. Vult enim dicere cibum robur quidem in ſanis efficere, nocere autem ægris: uel per Iouem, ſanis quidem augere robur, morbum uero laborantibus. Abſurde D autem explicuit inquiens cibum ipſum robur eſſe ſanis, morbum uero laborantibus: qui neq; robur eſt, ſed roboris effectiuus: neq; morbus, ſed morbi effectiuus, uel quod rectius diceretur augens.

63 Quæ per ueſicam excernuntur, inſpicere oportet ſi talia qualia ſanis excernuntur. Quæ igit̃ minime ſimilia ſunt his, hæc morboſiora. Quæ uero ſunt ſanis ſimilia, hæc minime morboſa.

Omnia quæ ſunt ſanis ſimilia in toto corpore, dictum eſt ab Hippocrate & in Prognoſticis & in omnibus alijs libris, bonum aliquod ſignificare: quę uero diſsimilia, contrarium. Hoc igitur etiam nunc conatur dicere qui hunc compoſuit aphoriſmum. Suſpicor enim neq; hũc eſſe Hippocratis,

ex ipſa elocutione conijciens, quæ non habet eandem cum Hippocratica formam, & ex dictis ipſis quæ non æque ſunt ut ipſius autoris alia, exquiſita. Cũ igitur inquit: Quæ minime ſimilia ſunt his, hæc morboſiora: quis non reprehenderet ipſum dicentem illa morboſiora, pro eo quod eſt morboſiſsima & extreme morboſa? Nam uerbum-minime-cum quadam exuperantia dicitur, & multam ſignificat ad id quod eſt præter naturam, euerſionem. Vnumquodꝗ autem quod præter naturam eſt, quantum receſsit ab eo quod ſecundum naturam, tantum habet prauitatis. Quæ igitur minime ſunt ijs quæ ſecundum naturam ſe habent ſimilia: ſunt ijs quę ſunt ſecundum naturam, maxime contraria, & ideo morboſiſsima.

64 Et quibus deiectiones ſi ſtare permiſeris, & non moueris, ueluti ſtrigmenta ſubſiſtunt: & ſi pauca, paucus eſt morbus: & ſi multa, multus: ijs confert alui purgatio. ꝙ ſi aluo nõ purgata dederis ſorbitiones, quã to plures dederis, tanto magis nocebis.

Per aluũ exeuntia ſolet Hippocrates deiectiones ac ſubductiones nominare: & propterea quidam hoc loco acceperunt eius ſermonem eſſe de ijs quæ per aluum euacuantur. Verum his aduerſantur uerba illa quæ in ſermone proponuntur, ſi ſtare permiſeris, & non moueris. Hoc enim proprie conuenit humidis, atꝗ ideo alij rurſus de urinis eundem accepere ſermonem. Vtriꝗ uero rurſus diuiſi, aliqui ſcribunt ſubſiſtunt, aliqui uero inſiſtunt. Neutrum autem horum uerborum urinis repugnat, quia & per ea quæ ſubſiſtunt, & per ea quæ inſiſtunt, conſueuimus & præſentium, & futurorum etiam aliquid cognoſcere. In alui autem excrementis, uerbũ inſiſtere, magis cõpetit. Neꝗ enim ſicut in urinis prompta eſt atꝗ expedita ſubſiſtentium cognitio, ſic & in alui contingit excrementis. In urinis etenim & ipſum uas ex uitro factum oſtendit eorum quæ ſubſiſtunt naturam: & ſi in alio uaſe etiã cõtinerentur, poſſumus id quod ſupernatat abijcientes, ſola ſubſiſtentia relinquere. In alui autem excremẽtis, neutrum fieri poteſt. Rurſus id quod deinceps dicitur-Veluti ſtrigmẽta-ijs quæ per aluum excernuntur cõgruit: illis uero quæ quouis modo urinæ inferuntur, ſiue ſuperius, ſiue inferius, non cõgruit. Nam quædam ſtrigmentis ſimilia per aluum ſæpius excernuntur: & ita ea non modo Hippocrates, ſed etiam alij medici nominare conſueuerunt, non tamen in urinis. Hic igitur tam nominum quàm uerborũ uſus improprius oſtendit præſentem aphoriſmum interiectum fuiſſe. Adhuc autem magis cum dicit his cõferre alui purgationem. neꝗ enim ſimpliciter, neꝗ quouis modo illi cuius ſtrigmẽtis ſimilia alui excrementa ſunt, confert aluum purgare: ſicuti neque ij qui ita affecti ſunt, neceſſario lęduntur in aliquo ſi cibum acceperint. Videmus ſiquidem cum alui inferioris excrementa bilioſa fiunt, quædam ſimilia ſtrigmentis per aluum excerni, in quibus

A neꝗ omnes læduntur, ſorbitiones accipientes, neque prius eos purgare eſt neceſſarium, modo iam quicquid bilis ineſt, fuerit euacuatum. Adhuc autem magis ſi urinis aliquid inferatur quod ſic ueluti ſtrigmenta purgare non conuenit. Accedit ad hoc, quòd difficile eſt formam agnoſcere qualem eſſe uelit eorum quæ ueluti ſtrigmenta inferuntur urinis. Verum qui hos aphoriſmos interpoſuerũt, mihi uidentur ad hunc finem eos compoſuiſſe, ut ſermo confunderetur tanquã ænigma quoddam, & multa indigeret inquiſitione, in qua ſeipſos eorum quæ dicunt expoſitores conſtituentes, apud adoleſcentes laudem aſſequerẽtur. Quòd autem omnes obſcuri ſermones dent ſophiſtis garrulitatis occaſionem, fiet tibi in hoc ipſo aphoriſmo ma

B niſeſtum. Quidam enim eorum qui eum expoſuere, aiunt nõ uetare Hippocratem quin dentur ſorbitiones hoc modo affectis, ſed plures ſorbitiões, quum dicat: Quanto plura dederis, magis lædes. quaſi non etiam alij quicunꝗ indigent ſorbitionibus, lædantur à pluribus, uel quaſi non conſequatur ad illum qui dicit: Quanto plura dederis, magis nocebis: putare ex paucioribus minorem fore læſionem. Veruntamen propter malum elocutionis modum, ſophiſtis datur facultas inueniendi ſolutiones, & magis quando licuerit addere aliquid uel adimere, & ſcribẽdo tranſponere: quod in obſcuris ſermonibus facere conſueuerunt. Statim enim in hoc aphoriſmo quidam ipſum exponẽtes, coniunctionem-&-adijcientes, quod alij ſequen

C tis aphoriſmi fecere principiũ, id huius finem conſtituunt, ut ſermo ita ſe habeat: Si uero aluo non purgata dederis ſorbitiones, quanto plures dederis, tanto magis nocebis: & quibus infra cruda deijciuntur, quanto uidelicet plura dederis, magis lædes. deinde aliud initium facientes ſcribunt, ꝙ ubi atra bilis ineſt, ſi plus, maior eſt morbus: ſi minus, minor. Plures uero expoſitores aliter exponunt et ſcribunt eo modo quo ſubſcriptum eſt.

65 Quibuſcunꝗ cruda infra deijciuntur, quoniam atra bilis ineſt: ſi plura, maior: ſi pauciora, minor eſt morbus.

Dictum autem eſt antea quòd & aliæ quædam ſcripturæ ſunt. licitũ eſt enim in obſcuris unicuiꝗ

D pro arbitrio ſcribere, cum nulla lex ſit tranſcribentibus poſita. Sæpius autem non propter obſcuritatem, ſed propter ſermonis falſitatem coguntur aliquid addere prius inuẽtis, aut adimere, aut ſcripturam tranſponere. ueluti exẽpli gratia in hoc aphoriſmo, cuius uerba primi expoſitores aphoriſmorum, quorum de numero ſunt Herophilus, Bacchius, Heraclidesꝗ ac Zeuxis Empirici, in hunc modum ſcripſerunt: Quibuſcunꝗ inferius cruda deijciuntur, atræ bilis ſunt: ſi plura, pluris, ſi pauciora, paucioris. Quia uero hic ſermo particulare quiddam explicat, dictus autem eſt tanquam uniuerſalis, ideo præbuit dubitãdi occaſionem: Nam id quod dicitur, quantũ ad uerba attinet, nullam habet quæſtionẽ, cum eorum ſcriptor uelit oſtendere quibus cruda deijciuntur, in eorum inſtru-

mentis quæ concoquendi uim habent, eſſe atram bilem, ex qua perfrigerata deterius concoquunt: & modus incoctionis eſt qui à cruditate fit: cui flaua bilis contrarium agit. nam quæ propter eam in cocta remanent, nidoroſa ſunt. Quidam uero & hunc ſermonẽ etiam de urinis dictum arbitrãtur.

66 Excreationes in febribus nõ intermittentibus liuidæ, ſanguineæ, bilioſæ, & fœtidæ, omnes malæ. Cum uero bene excernũtur, bonum eſt, & per uentrem, & per ueſicam: & ubi aliquid ſecedens ſteterit nõ purgatum, malum.

Et hic aphoriſmus ſupra ſcriptus eſt, hoc modo: Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, ſanguineæ, fœtidæ, omnes malæ: ſed ſi bene excernũtur, bonum eſt, & per aluum inferiorem, & per urinas. Si uero aliquid per loca excernitur quod non conducat, malum. Nos uero ipſum expoſuimus in quarto horum commentariorum.

67 Corpora oportet ubi quis purgare uoluerit, fluida facere: & ſi ſupra, ſiſtere aluũ: ſi uero infra, humectare.

Et huius ſermonis pars prior fuit in præcedentibus ſcripta, non adiecto uerbo-ſupra-& ſequentibus, quæ quiſpiã uolens adijcere hoc in loco, rurſus ſcripſit aphoriſmũ cum expoſitione per quam uerus eſſet. Quòd autẽ ſit altera expoſitio uerior, quam nos multa experientia inueſtigauimus, dictum eſt ſuperius in ſecundo commentariorum.

68 Somnus, uigiliæ, utraqꝫ modum excedentia, morbus.

Et hic aphoriſmus in quibuſdã exẽplaribus fuit interiectus, qui prius dictus eſt totus eiſdem uerbis, præterqꝫ in fine. hic enim morbus, illic autem malum ſcribitur, quæ ſcriptura eſt longe melior.

69 In febribus non intermittentibus ſi exteriora frigent, interiora uruntur, & febris habeat, letale.

Et hic aphoriſmus imprudenter ſcriptus eſt, cũ melius ſuprà dicatur ſine uerbis illis-& febris habeat-. Nam cum in principio dixerit, in febribus non intermittentibus, uana eſt rurſus in fine ſermonis adiectio, & febris habeat.

70 In febre non intermittente ſi labrum, aut naſus, aut oculus, aut ſuperciliũ peruertitur, ſi non uideat, ſi nõ audiat, & iam debilis ſit: quicquid horũ fuerit, mors prope eſt.

Et hic aphoriſmus antea dictus eſt, his uerbis: In febre non intermittente, ſi labrum, aut palpebra, aut naſus, aut oculus, aut ſupercilium peruertitur, ſi non uideat, ſi non audiat, & iam debilis ſit: quicquid horum fuerit, mors prope eſt.

71 A pituita alba, aqua inter cutem ſuperuenit.

Quod dicitur, tale eſt: Quibus in uaſis & in totius corporis habitu multa pituita alba fuerit aceruata, ijs aqua inter cutem (quæ leucophlegmatias ab alba pituita nomen habet) ſuperuenit.

72 Ab alui profluuio, difficultas inteſtinorum.

A communi uidelicet ſubaudire oportet, ſuperuenit, abraſis paulatim inteſtinis, deinde in pfundum malo ſubeunte, atqꝫ ita ulceratis. Prius uero in aphoriſmo legitimo melior ſcriptura eſt hoc modo: A ſyncera deiectione, difficultas inteſtinorum. & nos hunc aphoriſmum expoſuimus in ſexto horum commentariorum.

73 A difficultate inteſtinorum, leuitas inteſtinorum ſuperuenit.

Et hic aphoriſmus eſt pars prius dicti, per hæc uerba: Qui lienoſi à difficultate inteſtinorum corripiuntur, ijs ſuperueniente longa difficultate inteſtinorum, aqua inter cutem ſuperuenit, aut leuitas inteſtinorum, & pereunt. Nos uero ipſum expoſuimus in ſexto horum commentariorum.

74 A corruptione, abſceſſus oſſis.

A cõmuni hic quoqꝫ ſubaudiendũ eſt, ſuperuenit. Vtrum uero ad oſſis corruptionẽ ipſius oſſis ſequatur abſceſſus, uel carnis circũſtantis, non manifeſtauit. Vtrunqꝫ autem poteſt eſſe uerum.

75 A ſanguinis uomitu, tabes, & puris purgatio ſupra. In tabe, fluxio ex capite: in fluxiõe, alui profluuium: in alui profluuio, aſtrictio purgationis ſuperioris: in aſtrictione mors.

In pluribus exemplaribus, & apud plures expoſitores ſcriptũ eſt: In ſanguinis uomitu corruptio. In quibuſdam tamen exemplaribus hæc habetur ſcriptura: In uomitu ſanguinis, tabes. Videntur autem & hæc ex pluribus Hippocratis enunciationibus fuiſſe collecta, & corrupte compoſita, ab illis præcipue aphoriſmis: In ſputo ſanguinis, puris ſputum, malum. A puris ſputo, tabes, & fluxus: quum uero ſputum retinetur, moriuntur.

76 Qualia fuerint ueſicæ aut alui excremẽta, & ex carnibus, & ſicubi alibi à natura corpus exierit, ſi parũ, paucus eſt morb. ſi multũ, multus: ſi ualde multum, letale eſt.

Hic ultimus aphoriſmus in multis exemplaribus ſcriptus eſt, in quibuſdam uero & alij adiecti ſunt, eodem modo quo & illi omnes quos percurrimus ex legitimis ita fraudulenter concinnati ut nonnulli eiſdem uerbis ſcribantur, nõnulli parum euarient, nonnulli parua facta adiectione ſimiles ſint ijs quos ſcripſit Hippocrates: quare ne ipſos quidem duximus adijciendos. nam neqꝫ hic nunc propoſitus aliquid plus nobis oſtendit ijs quæ ſæpius Hippocrates manifeſtauit. Sed & modus explicandi haudquaquã Hippocrati conuenit. Nam hoc-qualia ueſicæ fuerint aut alui excrementa, relatione opus habent. Summa tamen (ut dixi) uera eſt. nam ſi paruus ſit à natura exitus in quauis parte, minorem morbum: ſi uero plus, maiorem: ſi uero admodum multus ſit à natura receſſus, mortalem debemus morbum iudicare.

ARGVMENTA CAPITVM QVAE INSTAR EPITOMES SVNT LIBRI Aduerſus Lycum, in quo Galenus Hippocratis Aphoriſmum defendit, cuius initium eſt: Quæ creſcunt, plurimum habēt caloris innati.

Cap. 1 Præfatio, Contra Lycum & Commentarios eius in Aphoriſmos Hippocratis, ꝙ cum elemēta artis medicæ ſecundum Hippocratem ille ignorauerit, non debuerit Aphoriſmos eius interpretari, nedum cēſere, alios laudando, alios uituperando. Et ꝙ ab amicis rogatus ſit ut obiectionibus eius contra hunc Aphoriſmum reſponderet. 2. Calorem inſitū in nobis eſſe: Vtrum uero innatus ille cordi ſit, aut ex motu cordis oriatur, confeſſum non eſt. Corpora noſtra conſtare ex calido, frigido, humido, & ſicco: & ꝙ ſecundū illorum uarios exceſſus, diuerſa temperamenta fiant: & ſi nimium excedant, morbi diuerſi, ut febres humidæ, quas typhodes & helodes uocāt: ſiccæ, quas cauſos: & calidæ, eæq; uel ſqualori, uel humido uapori iunctæ. 3. Sanorum quoq; diuerſa temperamenta eſſe. Exemplū à balneis, quæ uel ſunt temperata, uel calidiora iuſtò, uel frigidiora: uel nihil horum, ſed plena uapore aut fumo, eoq; diuerſo, pro materiæ quæ uritur diuerſitate. Communem hanc nominum in balneis & alijs rebus differentiam, ſeruandam eſſe in temperamentis quoq; corporum noſtrorū. De calidi & fumidi differentia, quod hoc mordax ſit, illud non item. Fumi & fuliginis differentia.

Quòd quæ ſenſum latet in nobis trāſpiratio, alia ſit uaporis inſtar, alia ut aer ſiccus, alia cum humore (ut ſudor) effluens. 4. Male ſenſiſſe Lycum nullam eſſe caloris differentiam, & quòd ſuis ipſe uerbis opinionem ſuam demoliatur, quibus ſcribit, Calor quatenus calor eſt nihil à calore differt: Nam etſi hac ratione non differat (quod quidem in omnibus rebus uerum eſt, ut à ſeipſis quatenus ipſæ ſunt non differant) alijs tamen modis differētias eius ſtatui nihil prohibebit. Nam ſi prorſus nullæ ſint differentiæ rerum, ne artes quidem ullæ erunt. Quid enim pictura eſſet, niſi colores differrent? Quid Muſica, niſi ſoni? Quid grāmatica, niſi literæ differrent? Quòd ipſe Lycus & aliarum rerum, & pleuritidis differentias ſcripſerit. In differentiarum notione artes omnes conſiſtere & aliorum philoſophorum autoritate, & Platonis è Philebo uerbis probat. 5. Idem exemplis aſtruit ex Platone, à coloribus, figuris, & ſciētijs: quæ licet genere & quatenus ipſa ſunt non differant: ſecundum ſpecies tamen in contrarias etiam differentias abeunt: & ſimiliter caloris quoq; differentias aliquas admitti oportere: Differentijs enim ſublatis, artes quæ in earum notione conſiſtant aboleri. Obiter, de grammatica & uocum differentijs. 6. Quòd in colorum genere magis redargui poſſit Lycus, quàm in calidorum. Hæc enim etſi inuicem differant, non prorſus tamen ſibi pugnant. Color uero licet qua color unus ab altero non differat: alia tamen ratione non differētes modo colores, ſed maxime etiam contrarios uidebis. Quippe nihil prohibet, quin una res cum alia quapiam, & eadem, ſit, nempe genere: & diuerſa, aut etiam contraria, uidelicet ſpecie: De qua ignorantia Lycū dialectices inſcium accuſat. 7. Quòd ſimili abſurditate aſſeruerit Lycus humorem ab humore nihil differre: quorum tamen ſecundum ſapores permultæ ſunt differētiæ. Quòd imperitiſsimus iſte Lycus, ut qui ne ſaporem quidem à ſapore diſcernere potuerit (acidū enim ſiue acetoſum ab aſtringente nō diſtinxit) Hippocratē inceſſere non erubeſcat. Si calor à calore nihil differret, ne febris quidē à febri, & fruſtra de febrium differentijs medici ſcripſiſſent, & ipſe Lycus tum de his tum alijs differentijs fruſtra ſæpe mentionem feciſſet. Et ꝙ non recte aſſeruerit Lycus, palearum ignem (quo aurifabri utuntur) infirmitate tantum nec aliter differre ab alio igne. Flammarum generatio, quod in uno eodemq; igne multa earum diuerſitas ſit, ſecundum magis & minus, &c.

8. Propius ad aphoriſmum accedit, & uerborum Lyci ſummam primum proponit, quæ talis eſt. Multus calor, tripliciter dicitur: Vel ſubſtantia & mole, quo ſenſu proprie non calidius aliquid, ſed plus calidi habere diceretur, uel calorem copioſiorem: Sed hic in creſcentibus maior eſſe non poteſt quàm adultis, cum minor corporis eorum moles ſit. Vel qualitate intenſa, ſecundum quam calidius aliquid, non autem plus caloris habere dicendum eſſet: ut ſi nō reipſa, locutione tamen erraſſet Hippocrates: Sed ne hic quidem maior in pueris calor percipitur. Vel propriarum functionum robore, qui licet euidentior in pueris ſit, diuerſa tamen ratione & improprie caloris nomen obtinet, cùm neq; mole neq; qualitate excellere eum oporteat, ſed potius moderatum eſſe. Deinde ipſa Lyci uerba proponit, quibus hæc ille copioſius aſſerit. 9. Repetit ſummam uerborum Lyci. Genuinus Hippocratis ſenſus, quomodo creſcentium calor innatus copioſior ſit, nempe non ſimpliciter, ſed pro corporis & magnitudinis ipſorum portione. Et ꝙ calor innatus ſit ipſum ſemen cum ſanguine menſtruo, ſiue ſubſtantia illa, quæ primo ex ſemine & menſtruo ſanguine iunctis in genitura ſeu fœtu exiſtit, antequam aliarum partium, ut oſſium, uaſorum, &c. formæ appareant. Et primo quidem hæc ſola per ſe exiſtit, deinde quo corpora magis augentur, tum in utero, tum in lucem ædita, eò magis illa minuitur ad ſenectutem uſq;. 10. Plurimum calorem creſcentium dici, qui ſanguini præcipue ineſt, comparatione ad alias partes non natiuas & archegonas, neq; ſanguineas, ſed poſtea natas. Plurimum autem ſanguinis ineſt pueris, ita ut oſſa etiam ſanguineum aliquid habeant.

Quod ut ſanguinea, ſic etiam ſeminalis ſubſtantia, plurima creſcentibus, perpauca ſenibus adſit. Lycus creſcentes minus calidos eſſe aſſerit, quoniam corpora eorum facile digerantur & diſſoluantur, adultorum nō item. Cum contrà potius iudicandum ſit, iuniores facilius diſſolui propter calidum & humidum ipſorum habitum: adultos difficilius propter frigidum & ſiccū.

Multitudinem ſubſtātiæ ſi ſimplex ſit, ex mole conijcimus: ſin compoſita, ex analogia & ſymmetria mixtionis ad reliqua. 11. Quòd ſimul & ſubſtantia innati caloris, & eius qualitas & efficacia in creſcentibus maxime abundent: Sicut & in compoſitis medicamentis, id quod copia reliquas ſpecie ſuperat, qualitate etiam effectuq; ſuperabit: Item in balneo, ſi plus fumi ſit quàm uaporis & aeris balneo conuenientis, qualitas etiam effectuſq; fumi reliqua uincet. Quanquam uero maius, uel plus, & minus, de corporum ſubſtantia ac mole proprie uſurpemus, uulgò tamen receptum eſt de qualitatibus quoq; & effectibus has uoces uſurpari. Quòd in corporibus ſimiles ut in balneo reſolutiones fiant: à bile utraque, fumus & fuligo: à phlegmate, uapor: à ſanguine, conueniens & proprius corpori ſpiritus.

12. Concluſio & anacephalæoſis dictorum in inſcitiam & audaciam Lyci.

CL. GALENI ADVERSVS LYCVM QVOD NIHIL IN EO APHORISMO HIPPOCRATES PECCET, CVIVS INITIVM, Qui crescunt plurimum habent caloris innati.

IVLIO ALEXANDRINO TRIDENTINO INTERPRETE.

VM in Hippocratē nulla in se conflata hominū inuidia scripserit Lycus tum cuicūq; collibitum hoc est, longe adhuc minore eos onerādos inuidia existimo, si qui quæ perperam in illum congeruntur crimina diluere ualēs, ueluti apud utrorunq; libros in iudicio lecturos, defensionē pararet: præsertim cum qui accusat, ante quàm ea quæ dicuntur discendo percipiat, audacius agit, qui uero defendit, in ueteris magistri placitis exercitatus sit. commentarios itaq; scripsit quidam Lycus Hippocratis aphorismos exponentes, utrobique autem hominis placita male accipit, & cum reprehendere, & cum eorum quę ab illo dicuntur, nonnulla laudare se putat, nec minus, in quibus contradictionem molitur. nam nec quæ ab eo laudantur inter Hippocratis placita ponuntur, uerū Lyci figmenta sunt, & per quæ contradicit aperte seipsum prodit, Hippocraticæ artis ne elemēta quidem tenere: cui uero elementorū scientia non adsit, multo is sanè minus artis illius, aut eorum quæ ab illa ueniunt tanquā syllabas nouerit. itaq; si primus ego, aut unus demum essem, qui censere Hippocratē dicerem ex calido frigido, humido ac sicco animantium constare corpora, minus fortasse audacter Lycum accusarem, quòd antequā Hippocraticæ artis elementa teneret, librorum ipsius scribere enarrationes aggrederetur: neq; enim aut eos qui alienis placitis nomen dedere, aut ne principia quidem artis utilia agnoscunt, explanare aphorismos decet, sed id quod ab ineunte ætate didicere. Verum hi eius rursus probāt, aut damnant placita. Lycus autem Hippocraticæ artis ignarus adeo est, ut quum primas cōmentariorum eius in aphorismos expositiones perlegissem, Deos tester omnes non potuisse me reliquæ libri parti percurrendæ animum adhibere, adeo mihi uisus est à ueteris magistri sententia aberrare. Cum uero amicorum cuidam uisum fuisset, ut ijs quę ab illo in aphorismo, in quo ait, quæ augentur plurimum habent caloris innati, scripta sunt, aures accōmodarem, deinde alij etiam quamplurimi me hortarentur ut eius obiectionibus responderē, hac ductus necessitate scribere ista aggressus sum.

2 Sed quò facilius quæ ab illo dicuntur, & à nobis dicenda aduersus ea sunt, intelligant, qui ferre de hac re sententiam debent, præfari pauca quædam oportet. Calorē inesse nobis in aperto apud omnes est, utrum autem ex cordis atq; arteriarum

A motu generetur is, an uero quemadmodum connatus cordi motus est, ad eundem etiam modum se habeat calor, diuersa de his sensere medici. Cæterum si quis est qui perdiscere scientifice cupiat animantium cunctorum generationis primordia calidum esse & frigidum, & siccum, & humidum, unum is cōscriptum à nobis librum habet, in quo quid de hoc Hippocrates sentiat, explicamus demonstramusq;, cui quidē titulum fecimus De elementis secundum Hippocratē. ab hoc deinceps libri De tēperaturis habentur, in quibus quænam corpora maiorē calidi elementi portionē, quæue minorem adepta sint, ostēdimus, utq; hanc ipsam

B ob causam calidiora hæc, illa frigidiora natura facta sint. nam cum uniuersis nobis calidum insit elementum à prima statim origine innatū, quam sortiti ex semine ac sanguine menstruo sumus: distamus tamen inuicem, quòd magis minusq; alius alio calidus reperiatur: sunt tamen latitudini huic quidam tanquā termini præfixi, quos ultra si temperamentum progrediatur, aut ægrotare nos, aut iam interire necesse sit. ut enim plus iusto perfrigerati morbos contrahimus frigidos, sic cum extra sanitatis campum excalfacti fuerimus febrem incidimus. quinetiam febrium ipsarum quędam exacte siccæ habentur, sicuti exquisite ardentes: quę

C dam uero summe humidæ, quod genus illæ sunt, quas Gręci τυφώδεις, id est fumosas, uel ἑλώδεις, id est humectas appellant. Quòd si alicui uocabula hæc non admodum placent, aut res alias istiusmodi nomenclaturis notare consueuit, huic ego clarum oratione faciam quales esse humectas febres dicam, quum à prima statim die ęgrotātes sudant, sudoreq; ipso aut parum, aut nihil leuātur, has ego humectas appello febres: siccas è diuerso eas uoco, in quibus sitis urget uehemens, ac scabra uisitur lingua, durataq; tanq; corīū cutis, plurimusq; in uniuerso adest corpore squalor. Sūt & aliæ quædam febres totius corporis transpiratione tangen

D tibus infesta, ut & pungi & morderi uideantur, quod ipsum etiam dupliciter fit. nam quod sentimus aereū siccum interdum nobis, interdum humidum, ueluti uapor quidam apparet.

3 Nec iam aliæ in sanis reperiuntur temperaturarum inter se differentiæ, quas à recta declinare temperie dicimus, quarumq; naturalē, quantū fieri à nobis potest, intemperiē corrigimus, quę non postrema est, sanitatē tuentis artis pars. Quæcūq; uero temperata natura corpora instituit, in his nihil se huiusmodi tangentibus offert: quippe quæ exquisita temperie cōstant, ut nec caloris defectū sentiant, quod senibus perfrigeratisq; accidit, neq; uero excessum, quod his euenit, qui labore usi

sunt nimio, aut æstiuo se soli diutius exposuere, ac multo sane minus mordacitatis, aut molestię quicquam horum obtinet calor. Verum, ut quæ dicuntur apertius intelligantur, optime à nobis fiet, si in memoriam balnea reuocabimus, in quibus una cum sit temperatorũ formula, multæ uisuntur intemperies. una enim balnei intẽperies ea est cum plus, quàm usus postulat, repertũ id frigidum fuerit: altera quum ad molestiam usque excalfactum sit: tertia cum nec frigiditatem eius, nec caliditatem damnantes, uapore tamẽ repletum esse dicimus, hocq; illud nomine culpamus. Quis enim est qui nesciat, qui modo homo sit, temperatam sæpius non solum aquam reperiri, sed ad eundem etiam modum aerem atq; uaporem? sic etiam temperatus in ipsis balneis lapis est, per quem nec caliditate nimia, nec frigiditate, neq; ariditate, nec iam humoris redundantia culpata, uolutari possũmus. Igitur quemadmodum in aqua, lapide, aere, eodem modo in uapore temperata inest caliditas. Qui quoties balneum temperie hac præditus repleuerit, qui lauantur balneum quidem huiusmodi damnant, deq; eo quæruntur, non tamen frigidius id aut calidius appellant. Quòd si huiusmodi etiam aliquid accesserit, duplici balneũ culpa notant, frigidum id esse dicentes uaporisq; plenum, quemadmodum rursus nimio cum uapore immoderate calidum. non tradamus itaq; hæc obliuioni, neq; præ nimia, quam nonnulli ostentant, sapientia, quæ uniuersim hominibus cunctis aperta sunt, destruamus. Verum quoties dicentem de animali audiemus aliquem, quòd huius temperatus calor sit, intemperatus illius, balneorum recordati cum erimus, non erit ad diuersum quippiam dirigenda cogitatio, sed illuc, quo quicunq; communes notiones integras seruant, quotidie quum in alijs permultis, tum uero in his de quibus mentionem iam fecimus, balneis, dirigunt transferenda. calidum itaq; balneum esse inquiunt, ac frigidum: uaporis item plenũ, siccumúe, atq; aridum, singulis his nominibus propriam rem aliquam significantes. Est igitur præter hæc, quæ retulimus aliud quoddam balneum fumo plenum, & eo numerosissimarum specierum, siquidem alius ex roboreis lignis, ex ficulneis alius, oleagineisúe constat, ac pro unaquaq; arbore alius, atq; alius. sed his particulatim differentijs in præsentia non egemus. satis nũc sit, si uniuerso genere hoc unica nomenclatura atq; intelligentia comprehenso fumidum esse balnei aerem dixero, nihil hic nec calore illius, nec frigore damnato, aut etiam (si forte ita cõtingat) utrobiq; culpato, & quòd calidum balneum, & quòd fumidum sit. uerũ omissis iam balneis, age eorũ, quæ quotidie domi nobis accidũt, recordare: quoties ædiũ in quibus degimus, nunc humiditatẽ, nunc uero frigiditatẽ nimiam, aut caliditatem culpamus. Num igitur ad eundem modum domus aerem in magnis sub Cane caloribus damnamus, & cum repletus is fumo fuerit, an potius hic quoq;, quemadmodũ in balneis nõnunq; calore inter se nihil quidem distant? est autem ho-

A rum alter hoc tantũ unum, nempe calidus aer, alter præter id fumidus etiã. ac calidus quidẽ aer lachrymas nunq; ciet, cum tamen fumidus, etiam si modice calidus sit, id semper faciat. Quam ob rem planum hoc in loco aperte factum esse arbitror, mordacem caliditatem, non quòd magis excalfaciat, uerum alia quadam re differre. Quocirca sæpenumero cum ad flammã, quæ fumo careat, maximam, proxime accesserimus, adeo calescimus, prope ut aduramur, nullus tamẽ, quod euenire in fumo solet, morsum sentit, nec lachrymas oculus mittit. miremur igitur si quis sit qui hanc in fumo quidẽ ac flamma differentiã deprehendat, in corporibus uero nostris interdũ quidẽ uehementissimam caliditatẽ non persentiat, qualis est flammæ,

B interdũ autẽ qualem fumi, mordacem infestamq;. nec sanè minore admiratione ꝓsequamur, si quis animantiũ caloris intemperies, ijs quæ in balneis domibusq; reperiuntur, proportione respondere non concedat. Ergo quemadmodũ alius domus aer est fumidæ, alius calidæ solũmodo: ad eundem opinor aperte modũ diuersus ab his est, in quo accensarum lucernarum multitudo sit, aut facis, quę fuliginem mittat. quo fit, ut fumidum alterum uocemus aerem, alterum fuliginosum, nimirũ eum qui ex materia ad plenum perusta uenit. siquidem cum utrunq; flammę excrementũ sit, hoc est inter fuliginem ac fumũ discrimen, quòd fuligo terreæ est materiæ ad plenum perustæ exhalatio: fumus neq; ex perusta, aut terrea, uerũ ex semiusta, exq;

C humida terreaq; substantia composita materia fit. Quicunq; igitur in Hippocratis placitis legitime uersatus fuerit, is demũ didicit eius, quam medici omnes usitato iam uocabulo sensum latentem transpirationem appellant, qua difflantur corpora, aliã quidem talem esse qualis uapor est, aliam autem qualis aer siccus, atq; aliam esse, quum quæ sentiri possunt, exeunt humiditates.

Desiderantur quædam.

4 Hęc sunt quæ attulit Lycus uerba, dum probare nititur, nihil aliũ ab alio differre calorẽ, quæ iam non quidẽ dum à nobis refellantur, expectãt, cum ipsa sponte sua corruant. quid enim tandem ait? Calor qua calor intelligitur, nullam obtinet cum calore alio differentiam. si igitur nihil oratio-

D ni appositum significat hoc qua calor intelligitur, subtrahamus inde penitus id: sin aliquid notat, aperte calorẽ à calore secundũ quidẽ hoc minime, sed secundũ aliud tamen aliquid distare monstrat. nam si nulla ratione differt, quorsum attinuit uerbũ qua addere. sin alia quidẽ ex parte differt, hac non differt, secundũ id quod differt differẽtiæ intelligantur. si nanq; secundũ quod unumquidq; dicitur, tantummodo consideretur, iam rerũ omnium discrimina tollas licet. animal quatenus animal est, nihil ab alio distat animali: plãta quatenus planta, nihil ab alia distat planta: arbor quatenus arbor, nihil ab alia differt arbore. num propterea animaliũ differẽtiæ nõ sunt, uolatile, pedestre, natatile, aquatile, terrestre, aereũ, aut mortale & immortale, aut rationale & irrationale, aut domesti-

cum & syluestre, aut timidum & audax, aut aliorum quæ scimus discriminum unumquodque? nam quid attinet plura referre? Sic etiã inter plantas arbor aliud est, aliud frutex, aliud spina, herba aliud, suffrutex etiam aliud. an potius cum animalia omnia quatenus animalia nihil inter se distent, tamen has quas modo retuli, uniuersas, ac præter eas per multas etiam alias animalis esse differentias uere quis dixerit. nec iam aliter dicendum de plantis. neque enim planta à planta eo distat, quòd hęc quidem rationalis sit, illa irrationalis, neque quòd uolatilis hæc, pedestris illa sit, neque uero secundum aliquam earum quas modo enumerauimus, differentiam. quemadmodum sanè nec animal ab animali differt, quòd hoc quidẽ frutex sit, illud spina, hoc arbor, illud herba, hoc suffrutex, illud cedrus, uerum plantarum potius generi huiusmodi attribuitur sectio. Quinetiam morborum differentias Lycus ipse plurimas colligit. atqui morbus à morbo quatenus morbus, nihil differt, sicuti nec symptoma à symptomate, quatenus symptoma, horum tamen nihilominus differentias scribere aggreditur Lycus, sicuti lateralis etiam doloris, ac aliorũ morborum omnium. atqui laterum dolor, qua dolor laterum, à laterali dolore alio minime distat, cum tamen inter hos alius sit, qui dolorem ad iugulum usque, alius qui ad præcordia extendat. ad eundem modum alius est, in quo infectum colore aliquo sputum uisitur, alius huic oppositus, in quo nihil expuitur, qui ἄπτυσος à nonnullis uocatur, id est, sputo carens, aliæque præterea differentiæ plurimæ sunt, secundum quarum diuersitatem diuersam etiam esse curationem contingit: quas tamẽ ipsas, ac febriũ præterea ipsarum differentias nobis nititur Lycus tradere. atqui siue illæ ob caloris redundantiam, siue ob qualitatis mordacitatem fiant, febris cum febre, qua quidẽ febris est, nulla cõstituetur differẽtia. Quamobrem orationẽ ineruditam adeo perquirit Lycus, ut non sentiat artes se inde planè omnes euertere: siquidẽ in rei uniuscuiusque differentijs noscẽdis artes cõsistunt, de quo Plato etiã in Philebo prolixius inter ipsa statim libri initia disseruit, nec ab illius discesserũt opinione Aristoteles, & Theophrastus, & Chrysippus, & Mnesitheus, ac nullus quidem est, qui non eadem in opere De arte disserat de hac oratione. uerba porrò quæ primũ de artium constitutione Plato attulit, ad hunc se habẽt modum. Socrates. Vna quidem quę ore egreditur in nobis uox est, ac multitudine rursus infinita tum omniũ, tum uniuscuiusque. Protarchus. Quid ni? Soc. atque ex horum neutro sapientes reddimur, neque eo quòd infinitum illius sciamus, neque uero quòd unũ, uerum quod, quot, qualiaque ea sint nouerimus, id est demũ quod nostrum unumquenque grammaticũ reddat. Prot. uerissime dicis. Soc. nec iam musicum quod faciat diuersum ab hoc est. Prot. quonã modo? Soc. uox utique, q̃d ad artem illam attinet, una in ea est. Prot. Quid ni? Soc. ponamus autem duo, graue & acutum, ac tertium præter hæc æquitonũ, an aliter tibi uidetur? Prot. ita censeo. Soc. non tamẽ propterea edoctus

A adhuc probe musicam fueris, cum hæc sola sciueris, At si ista nescieris, nullius ut ita dicam precij, in musica fueris. Prot. non sanè. Soc. uerum ubi amice assequere, cũ uocis, quod quidẽ ad eius spectat grauitatẽ acumenque, quot sint numero interualla, ac qualia, & interuallorum terminos apprehenderis, tum quæcunque ex his ipsis factæ compositiones fuerint, quas, cum qui ante nos fuere perspexissent, nobis, qui illos sequimur uocandas reliquere harmonias. Nec minus in corporis rursus motionib. alias inesse huiusmodi affectiones censent, quas ipsas numeris dimensas oportere aiunt rythmos, mensurasque appellare: simul etiam illud intelligendum, ad hunc esse modũ in re omni de uno ac multis insimul considerandum. Vbi enim

B hæc ipsa hoc apprehẽderis pacto, tũc sapiens euasisti: cũque rem quamcunque aliã hoc modo cõsideratam tenueris, sic demũ in hoc factus prudens es.

5 Ac sanæ quidem mentis auditoribus satis hæc fuerat ex Platone audijsse pro artiũ uniuersarum constitutionis indicatione. neque enim fieri potest, ut uel solius rei artifex quis sit, nisi rerũ prius differentias teneat: non tamen ab re fuerit, si quemadmodum Plato non contentus sola sermonis summa in exemplum præter hæc claritatis gratia addidit, grammaticam ac musicam, ita nos exemplum quoque afferamus, unum artis quidem pictoriæ, sed eius quæ subiecta illi sit, colorum materię. nempe enim hoc etiam in loco affirmemus licet inter colorem & colorẽ qua color est, nullum esse

C discrimen, exque hoc uniuersas eorum differentias tollamus, id quod Plato etiam tandem ipse in Philebi notauit principio. cũ enim uoluptates distinxisset Socrates, nec eas, qui cum eo disserebat inter se distare omnes concederet quatenus uoluptates sunt, simillimasque esse illas diceret, huic istius rationi uerbis his obuiam it Socrates. etenim inter colorem etiam & colorem ó uir diuine secundum hoc nihil distat, quatenus quidem color horum unusquisque est, omnes tamen albo nigrũ præter id quòd diuersum ab eo sit, etiam contrarijssimum esse scimus. quin etiã figura omnis cum alia secundum idem genere una est, illius tamen partium quædã oppositissimæ sibijnuicem sunt, quædam diuersitatẽ inter se obtinent infinitam, ac per

D multa etiam alia sic se habere comperiemus. quare noli fidem rationi huic adhibere, quæ unũ contrarijssima omnia faciat. hæc sunt fermè eius de coloribus ac figuris uerba. in quibus uero de uoluptate disputat, sic habent: Voluptate quidem affici dicimus & proteruientẽ, & modestum, nimirum hoc ipso quòd modeste agit, uoluptatẽ etiã sentire insanum dicimus, insanarumque opinionũ, ac spei plenum, ac prudenter agentem, eo ipso quòd prudenter agat, Et sanè nónne merito pro insano habeatur, si quis uoluptates has similes inter se esse utrasque dixerit? Cæterũ quemadmodum uoluptatũ differentias uerbis his Plato breuibus demõstrauit, plenius autẽ eas per uniuersum librũ exposuit, sic artium in duobus libris discrimina explicuit, sophista ac politico. Quid igitur? Scientiarũ ac uolupta

tum

tum differentiæ erunt plurimæ, ac colorum prẹter hæc, figurarumq́;, uocisq́; tonorum, tum etiam ætatum, horarũ, regionũ, morborum, rerum deniq́; aliarũ omnium, in solis uero calidis, aut nullæ omnino erunt, aut quæ cognosci ab hominibus non posint? Cæterũ Lyci ratio hæc unius (ut ipse quidem existimat) caloris, re aũt uera rerum aliarum omniũ differẽtias tollit, siquidẽ rationis uis huius eodem omnibus modo conuenire potest. eadem enim de humoribus quoq; ipsis deinceps dicam, nimirũ nihil eos distare inter se quatenus humores sunt: in quo uero insigniter præter alia peccat, hoc est, quód artes etiã uniuersas de medio tollit, quippe quæ ex specierũ constituantur differẽtijs. & Plato quidem, cum prius de artium constitutione in summa dixisset, exemplo deinceps rationem aperuit, dum ostendit quemadmodũ cognitis demum constituatur uocũ differentijs grammaticæ ars. at Lyci ratio tum hanc, tum cũ illa pariter musicã tollit, aliasq́; præterea omnes, dum uidelicet uocis huius, quatenus hoc aliquid intelligitur unicam censet esse differentiã. uideto igitur quomodo prius quidem grammaticã artẽ, deinde uero alias quoq; omnes ratio ipsius tollat. Imposibile uidetur mihi, ac nulla fieri ratione posse, uocẽ hanc quatenus intelligitur consideranti, ut cum alia uoce secundũ quidẽ pronunciationẽ ipsam, differentiam habeat, quæ proprietate quadã differat, nempe qualitate, quę in pronunciatione ponitur. Quę sane ratio eadem undecunq; est, atq; illa quæ inter prima Lyci uerba scripta est, ijsq́; ipsis illius uerbis omnibus cõstat, uno tantũ caloris uocabulo in uocis nomen mutato, ut si ualida illa est, hæc quoque sit. at ualida hæc non est: neq; igitur illa erit, nisi forte Lyci populares uocẽ ε, non iam diuersam ab ο esse existimauerint, uocẽ aũt ο ab ω differre. sin has quoq; ipsas diuersas inter se esse fatebimur, & supra has α ι υ, tum reliquas quascũq; literas, hę quidem quatuor & uiginti erunt. quæ uero illarũ differentias nouit, ars est grammatice, sicuti musica quoq; ipsa uocũ acumen, ac grauitatẽ callet, quas tamẽ ipsas quoq; nihilo sane minus Lyci ratio tollit. uox enim quatenus uox est, à uoce non discrepat, quum uocis tamẽ mediæ sonus sicuti extenta mediarũ tono acutior, ita eius quę prope mediam est tono grauior sit: ac rursus inter has ipsas uocis extentæ sonus tono subprincipalis mediarũ acutior, eius uero quæ prope mediam est grauior sonus hemitonio tertiæ diuisarũ, horumq́; deinceps acutiores alij, alij grauiores, atq; alij deinceps, quousq; ad acutisimũ omniũ, grauisimũq; sonũ perueniamus. Quę sane omnia non animaduertit à se optimus Lycus tolli, dum dicit, Imposibile, mihi, nec ulla ratione fieri posse uidetur, calorẽ hac certe ratione cõsideranti qua intelligitur, nẽpe secundum calefactionẽ uti ab alio item calido differat.

6 Mirũ uero, ni dum inter colorẽ quoq; qua color est differentiam esse ullam negat, pingendi artem de medio tollat, quę rubrum, album, nigrum, flauum, atq; alios id genus colores sub oculos ponit. magis scilicet persuadebit, quæ de coloribus

A affert ratio, quàm quę dicta est de calido. calidum enim à calido distare quidem, non tamen alterum alteri contrarium esse dicimus: colorem uero à colore non distare solum, sed etiam albo oppositum esse nigrum. Dicet hic Lycus, quonam tandem fieri modo potest, ut color qua color intelligitur colori cõtrarius sit? et uere quidẽ, (ita me Dij amẽt) existimabit, colorem, quod quidem ad colorẽ attinet, colori contrarium nullum esse. uerumtamen quemadmodũ uerum hoc est, sic etiam illud, nempe nigro album non solum differre, sed hactenus etiam differre, ut cõtrarijsimũ illi sit. & quonã tandem pacto fieri potest, dicent fortasse ij, qui Lyco omnia deferunt, ut idem unũ simul ac contrarijsimum sit, sicuti in nigro & albo. quibus hoc saltem

B dicemus, ut siquidẽ imposibile eis uidetur idem simul cum nigro album esse, simul etiam illi cõtrarium, alterũ horum eligant. Nam Plato, quemadmodum sane & Aristoteles & Theophrastus fieri posse existimat, alterius ab altero cũ genere idem sit, tantam tamen habere speciei differentiã ut cõtrarijsimum ei sit. at ij, si non sermonem uerũ esse utrunq; censent, manifestiorem eligant. porrò manifestius est, quãto id etiam magis apud omnes in confesso est, nigro contrarium esse album. quòd si uerum hoc est, uerum autem sermonẽ utrũq; esse posse negant illi, & qui nigro cõtrariũ esse album dicit, & qui idem, non sane recte existimant, cum à nigro quatenus color est, nihil differre album dicunt. Atq; is quidẽ qui in Platonis libro cum Socrate una disputat, uenia fortasse dignus sit, dum à

C dissecanda in differentias uoluptate Socratẽ prohibet. nusquam enim istiusmodi adhuc inueniebatur liber, qui fieri posse doceret, ut tametsi multa multis genere eadẽ essent, eousq; tamen differrẽt, ut contrarijsimã sibijnuicem speciem, naturamq́; obtinerent. cum uero scriptus aliquando à Platone Philebus sit, in quo rei docet ueritatẽ, siquidẽ librum hunc Lycus nunquã in manus legendum sumpsit, hominis doctrinam suspicio: sin quum legisset, nõ intellexit, tamẽ ingenij perspicacitatem demiror. quòd si postq; intellexisset, persuasus inde nõ fuit, felix eius iudicium agnosco. prò deum immortalem, reperietur aliquis, qui dialectica ipsa ne à limine quidem salutata sermones interro-

D get? Græcũ tu aliquem inuenias medicum, grammaticũ, rhetorẽ, philosophũ, aliũ omnino quempiam, qui modo literis incũbat, qui Platonis non legerit Philebum? quanq; quid Philebũ dico? neque enim in eo solum propositam rationem edocuit Plato, sed in libris multis etiam alijs mentionem de hoc fecit, ex quibus unum saltẽ oportuerat optimũ Lycũ euoluisse, eum qui sermones perquirere scientificos studebat, cum turpe sit eũ qui Hippocratẽ redarguere conatur, & sermones interrogat (ut ipse quidem existimat) quod uolunt perficientes, uideri ne prima quidẽ tenere eorũ, quæ inter philosophos tractantur.

7 Cæterũ admirandũ sane de humoribus exemplũ attulit. hoc est ẽm quod uult, quatenus humores omnes sunt, nihil eos inter se distare: secũdum

quòd

A quòd autem ij quidem acidi sunt, illi uero acerbi, ij salsi, dulces illi, secũdum hoc differre, in quibus suam ipse uocem ignorat. cum enim qua humores differũt, dicat, arbitratur inde se nullum esse in his discrimen probare, frustraq; horum differentiam Hippocratem attulisse, frustra etiã uniuersum de succis opus cõscripsisse Theophrastum. atqui uocabulum quoq; hoc succus humoris differentiam quandã præ se fert, quæ item, tametsi humoris differentia quædã sit, nihilominus in plures secari potest differentias alias. uerum nihil sanè admiratione dignum sit Lycum, qui eousq; rerũ ignarus est, ut putet astringentem in aceto inesse qualitatem, hanc aduersus Hippocratem ausum fuisse contradictionem scribere. quę enim tam sunt manifesta, B Anazarbeus quoq; Dioscorides nouit, tum quicunq; de materia cõmentarios scriptos nobis reliquere, in quibus alia quidẽ salsa appellant, alia salsilaginosa, alia amara, alia dulcia, alia austera, alia acerba, alia adstringentia, alia acria, alia acida. at eminentissimus Lycus, aut quod inter acidam adstringentemq; qualitatẽ discrimẽ sit, penitus ignorat, aut gustandi amisit uim, prorsus ut nullam saporũ differentiã percipiat. apparet enim eum non aliũ ex aceto, quàm ex pyro, aut mespilo aliquo, aut pomo, aut cydonio sensum capere. atqui omnes homines ex pomis quædã acida uocant, quædã astringentia, nonnulla dulcia, sicuti mala quoque punica opinor tum acida, tum astringentia, tum uero dulcia appellant. at in uinis adstringens C qualitas ab acida separata ut bonitas à uitio est, quorũ quæ astringenti qualitate prædita sunt, generosa sunt, acidum uero secundum naturam nullum: quin si quid his uel parũ acoris accesserit, cõtinuo ut in acetum mutentur, fore suspicamur. fortassis igitur, neq; oxylapathum neq; oxalida Lycus à lapatho & lactuca distinxerit, quibus ut adstringentis qualitatis ne minimum quidem, sic acidæ plurimũ certe utrisq; inest. mirum igitur profecto sit, si quum ab acida qualitate denominata ista sint, nihil illius acetum participet, quod ὄξος Græcis dicitur. ita fit, ut qui ne cõmunes quidẽ sensus integros seruat, Hippocratem accusare Lycus audeat. itaq; multo ante quæstionẽ nouit, quæ naturales de humorũ numero tractant. secũdum enim D hoc nihil uidetur inter saporem & saporem discriminis esse, quatenus quidem sapor est. scirem igitur perlibenter cuinam tandem rei differentię cõueniant hæ, dulcis, acidi, acris, amari, salsilaginosi, salsi, acerbi, austeri, astringentis, pinguis. nam si saporum differentiæ non sunt, erunt fortasse aut uocum, aut colorum, aut odorum, aut tactu notæ hæ nobis fient, cum preter hos sensus teneamus alios nullos, sed quinque in uniuersum sint, gustus, auditus, uisus, olfactus, tactus, & ut res alias sensibiles sensibus alijs, sic sapores gustu dignoscamus. porrò sicuti in humoribus differentiæ insunt multæ, sic etiã in sensibus, qui tamen, qua sensus sunt, nihil discrepant. uerum Lycus egregie scilicet in dialectica instructus, non permittet, ut aut saporum quas diximus, differẽtias colligamus, aut sensuum, quas tamen nouere omnes, aut etiam colorum, nempe, albũ, nigrũ fuscũ, flauũ, fuluũ, rubrũ, puniceum, cœruleum, quando nec color à colore quatenus quidem color est, distat. Delirant itaq; medici pariter ac philosophi omnes qui putãt colorum quidem eas esse differẽtias, quas diximus, saporum autem acidum, amarum, acre, tum quascunq; paulo ante retuli, sicuti ipsorum quoq; sensuum, cum nec color à colore, quatenus color, neque à sensu sensus, neq; à sapore sapor discrepet, quo sanè pacto nec à febre febris differt, quippe nec à calore calor distat. Ergo planè desipiunt medici quicunq; febrium differentias tradidere multas, ardentem, lipyriam, hepialam, typhodem, pestilentem, hemitritæam, quotidianam, tertianam, quartanam. Quin Lycus etiam ipse febrium alibi differentias scribit sicuti aliarũ quoq; rerum ferè omnium. Quid igitur in mentẽ illi uenit, ut nunc dissectionis in proprias cuiusq; differentias obliuisceretur? adeo ut nec in succenso ex paleis igne, cuiusmodi ad fabrefaciendum aurũ uti solemus, ullam inesse differentiam existimet, qui tamen ab ijs qui materias diuersas sortiuntur, differt. nam tametsi ab igne ignis, duntaxat qua ignis est, nihil differat, maioris tamen ac minoris ratione differt, cum fieri possit, ut alius alio uehementior, infirmiorq; ignis sit. & eum quidem qui ex paleis confit esse inualidissimum arbitratur, ad aurumq; conflandum appositum ait; liquefieri enim ac diffluere, si uehementiorẽ experiatur flammã. enimuero optime Lyce, dixerit fortasse ei quispiam, si quomodo flammę generentur naturales philosophos quærentes audijsses, earũ opinor differentias intellexisses. itaq; nos quàm poterimus breuissime, præcisum sermonem tibi de his non paruum explicabimus. uidisti opinor materiæ quę comburitur, exhalationem fieri quandam particulis inter se dispersis, quas inter aer quidam interceptus necessario quidem concalescit, non tamen exiguam obtinet secundum magis minusq; differentiam, tum corporũ quę sursum feruntur, non in unaquaque flamma æqualia uisuntur spatia, quo etiã modo exhalationis natura ipsius diuersa est. uerũ tam magnitudine & paruitate inter se differunt, quæ ex cõbusta materia exiliunt particulæ, quàm densitate etiam, ac raritate, tum quòd semustę hæ sint, illæ uero ad plenũ adustæ, tũ uero in uniuersum, quòd hæc magis, minus illa correpta igne sint. cũ igitur tanta in his differentia appareat, tum uero qui illa excepit aer interdum magis, interdum etiam minus concalescat, arbitror diuersitatem necessario ingentẽ, ac non paruam esse flammæ differentiam: nam mistionis inæqualitas est, quę differentiarum faciat multitudinem.

8 Cæterũ quemadmodũ temere de igne pronunciauit Lycus, ad eundem etiã opinor modum aberrat, cum postquã tripliciter calidum multum accipi dixisset, unumquodq; significatorũ enarrat. Etenim aliter calidum inquit multum secundum substantiam, aliter secundũ qualitatis intensionem accipitur, atq; aliter secundum functionis

propriæ

propriæ robur. ſed nec ſecundum ſubſtantiã mul-
tum ineſſe in his qui creſcunt, calidi, utpote in exi
gua corporis mole, neq; ſecundum qualitatis in-
crementũ, quando calidius quàm quod in uigen-
tibus ætate ſit, haudquaq; appareat, in ſolo tamen
functionũ propriarum robore eorum qui creſcũt
excedere calidum concedit, impropriè tamen di-
ci. ſunt porrò quibus hæc oſtẽdit plurima eius uer
ba: uerum ego more meo facturus uideor, ſi quod
in ſuperioribus feci, nũc quoq; faciam. nam & illa
complura cum eſſent, non omnia adſcripſi, ſed op
portuniſsima quæq; elegi. Ad eundem igitur mo
dum nunc quoq; faciamus, ac quæcũq; ex illis ad
propoſitum maxime conferre uidebuntur, exare-
mus hic. Et alterum quidem ſermonem hoc con-
cludamus fine. Nunc ad reliquum tranſeamus, ete
nim meminiſſe debetis duplicem me ſtatim ab ini
tio propoſuiſſe queſtionem. alteram an recte Hip
pocrates uerbum innatum addiderit, alteram an
recte dictum ab eo ſit, plurimum ineſſe ijs qui cre
ſcunt. caloris. atq; alteram quidem quæſtionem
quũ abſoluerimus, ad eam quæ reſtat, ueniamus,
incipiamusq; diſquirere an dictum recte ſit, pluri-
mum in ijs qui creſcunt caloris ineſſe. Itaq; in com
paratione alterius calidi cum altero tria ſunt quæ
in diſquiſitionẽ ueniant, plurimũq; inter ſe diſtan-
tia. primum quid ſit, plus aliud alio calidum eſſe:
alterum quid, aliud alio calidius: tertiũ quid aliud
alio calidũ ualidius. ſi quis igitur à nobis quærat,
cuiuſmodi ſit q̃d plus aliud alio calidum eſt, quod
tale proportione ſit reſpõdere debemus: quomo-
do etiã interroganti, quale nam ſit, quod alterum
altero plus humidũ eſt, reſpondebimus. nam quẽ-
admodum hic interrogatio primum in id quod di
ctũ eſt, tendit, par eſt ut nihil reſpõdeamus aliud,
quàm hoc unum, nempe id quod ſubſtantia ſupe-
ret, ſiquidem plus humoris amphorã dimidio con
tinere dicimus: ad eundem etiã in calido modum,
ſi quis hac eadem interrogatione perquirat quale
nam ſit, quod plus altero calidum eſt, nihil ſanè a-
liud reſpondere cõueniet, quàm quod ſubſtantia
plus ſit, nimirum eo quòd plus in eo ſubſtantiæ
ſit, & maiorem capiat locum: ac nihil ſanè prohi-
bet, ut in eodem & plus inſit calidi, & minus tamẽ
caloris, æque ac humidum, quod plus ſubſtantia
eſt, minus tamen eſſe diffuſum poteſt. Ergo ad in-
terrogationem hanc recte hoc pacto reſpondebi-
mus. Rurſus cũ hoc quæritur, cuiuſmodi ſit quod
alterũ altero calidius eſt, recte dicemus quod in-
tenſiore caliditate eſt, etiamſi in minore ſubſtãtia
reperiatur. quemadmodum enim cum quis inter-
rogat, quale nam ſit, quod alterũ altero candidius
eſt, non ſanè perperam reſpondemus, cum quod
qualitate candida intenſiore ſit dicimus, quo ſanè
modo, niuem, etiãſi exigua eius ſit quantitas quo
cunq; alio albo candidiorẽ eſſe affirmamus. ſicuti
quoq; ad interrogantẽ qualenam ſit quod altero
humidius eſt, recte reſpondemus, quod fuſum ma
gis ſit, uti aqua melle ac pice humidior, etiamſi exi
gua admodum aquæ ſubſtantia ſit, mel autem &
pix longe uincant. ſic etiam de calido interrogati

A quale ſit quod alterum altero calidius ſit, recte re-
ſpondemus, quod caliditate intenſiore ſit, cuiuſ-
modi ignis habet, licet in exigua id ſubſtantia cõ-
ſideretur: alterum autem quod cum hoc compara
tum tepidius calidum eſt, maiorem quàm hoc ſor
titum ſubſtãtiam ſit, & hoc quidem pacto ad hæc
reſpondemus. ei uero qui querit qualenam ſit alte
rum altero ualidius calidum, non eadem erit ſicu-
ti prius, parata reſponſio, cum neq; quod calidita-
te intenſiore ſit, neq; quod in ſubſtantia ſpectetur
maiore reſpõdere debeamus, ſed quod operis per
fectione excellat. Cæterum quod dico ad hunc ſe
habet modum. multa uiſuntur caloris opera, quip
pe quod alia fundat, alia congreget, ac ualde plu-
rima trãſmutet, atq; (ut priuatim dicamus) in cor-
B poribus noſtris, alimentum in uentriculo conco-
quit, atq; inteſtinis, confectumq; id in corpus de-
ducit, ad ipſumq; immutat, noſtriſq; inoleſcere id
corporibus facit, concoctione nimirum, atq; aug-
mento. Ergo alterum altero ualidius dicetur cali-
dũ, quod iſta præſtare magis poterit, atq; hoc non
id ſemper eſt, quod aut qualitate intenſiore ſit, aut
ſubſtantiæ plus habet. ſæpius nanq; minore prædi
tum ſubſtantia, ac caliditate minore perficiendo
operi efficaciſsimum reperitur. ſicuti enim antea
dicebamus, non quod intentũ maxime, ſed quod
maxime cõmenſuratum ſit, ut proprium nobis o-
pus præſtet, ualidius eſt, quando quod inſigniter
calidum fuerit, interdum etiam nocumentũ ope-
ri inferat, cuius rei ſatis eſſe argumento poſſunt
C quæ prius de calidi proprietate expoſui. Cum hęc
ita ſe habeant, ſintq; tria, ſicut prius diximus, quæ
in comparatione alterius calidi cum altero, in diſ-
quiſitionẽ trahantur, hocq; in loco Hippocrates
quæ creſcũt, plurimum habere calidi innati dicat,
de tribus unũ fateamur neceſſe eſt. aut eñ proprie
uoce hac uſus falſi aliquid dixit: aut ſimul & male
uoce hac utitur, & falſi aliquid dicit: aut ut uerum
aliquid dixerit, uoce tamẽ uſus falſa ſit, neceſſe eſt.
nam ſi plurimũ in ijs qui augentur ſecundum ſub-
ſtantiam ineſſe calidi dicat, ueluti ſi quis plus am-
phoram cõtinere humidi dixerit, non id quod du
plo maius uas ſit, uoce uſus quidem probe erit, ue
rum falſi eum quippiã omnino protuliſſe neceſſe
fuerit. ſiquidem in ijs qui creſcunt plus ſecundum
D ſubſtantiã calidi non ineſt, cum nec maior horum
corporis moles ſit quàm ætate florentiũ, ſenumq;,
at innatus calor ad uniuerſi corporis molem diſtri
butus eſt: ſin eo ꝙ intenſior horũ caliditas ſit, plus
ineſſe in ijs qui creſcunt caloris dicat, quemadmo
dum ſi quis cum niuẽ alba aliqua re alia candidio-
rem affirmare uolens, non illam quidem eſſe can-
didiorẽ, aut candidam magis, ſed in ea plus ineſſe
candoris dicat, uideri poterit utrobiq; aberraſſe
Hippocrates, dum nec uoce recte utit̃, & alioqui
falſi aliquid pronunciat. & praue quidem uoce u-
ſum eum fuiſſe uideri hinc poterit, cum uoce hac,
qua in maiore ſubſtantia explicanda utimur, abu-
ſus ipſe fuerit, dum intenſiorem quandam caloris
qualitatem oſtendere nititur: falſum autem quòd
dixerit, hinc uidebitur, quòd quum in ijs qui cre-
ſcunt

ſcunt intenſiore non ſit qualitate calor, non ſanè
recte calidiorē eſſe ætatis huius quàm aliarum ca-
lorē dicemus, cum hunc ille in ijs qui creſcunt eſſe
intenſiorem affirmet. Quòd autē minime uerum
ſit, magis eſſe in ijs qui creſcũt intenſum calorem,
facile unuſquiſq; diſcat licet, cum caloris in ijs qui
creſcunt, maiore ſecundum excalfactionē inten-
ſione præditi inuentum ſignum nullum ſit. Nam
quod ab eo in libro De natura humana, quod plu
rimũ in ijs qui creſcunt caloris inſit, ſigni affertur,
ſtultum penitus eſt: etenim calidiorem eſſe ætate
priore hominem pronunciat, coniecturam ex eo
quod nũc maxime uiget, incremẽto faciens. neq;
enim ui, inquit, ac præter naturã dum augetur cor
pus, in contrarium grauitati ſuæ locum raperetur
alimentum, niſi ualidum aliquid eſſet, quod coge
ret. nam hoc, non quòd magis ſecundum excalfa-
ctionē calidum intendatur, ſed quòd ualidius ſit,
ſigni eſt. porrò autē ualidius, ſicuti antea diximus,
non id eſt, quod intenſiore caliditate præditũ eſt,
ſed quod ad perficiendum opus temperatũ maxi-
me ſit. Quamobrem, cum ita hæc ſe habeant, ſiqui
dem hoc pacto Hippocrates ea quæ creſcunt plu
rimũ habere caloris innati dicat, dupliciter errat,
partim quòd non recte uoce utitur ipſa, partim e-
tiã quòd falſi nonnihil alioqui pronunciat: ſin au-
tem, quemadmodũ tertio loco dicebã, plurimum
eſſe in ijs qui creſcunt calidi ad hunc modũ intel-
ligat, ut ualidiſsimũ ad opus perficiendũ ſit, quod
ex eo quod temperatũ maxime ſit, prouenit, non
quod aut maiore ſubſtantia, aut caliditate intẽſio-
re notetur, uoce ille quidem uidebitur non recte
uſus, propterea quòd cum ualidiſsimum debuiſ-
ſet calorem eſſe dicere, plurimum dixit. ſed tamen
quod dictum ab eo eſt, recte dictum uideri pote-
rit. nam ad hunc modum enim augmentũ ab innato ca-
lore fit. ergo quemadmodũ dictat ratio, quin is, in
ijs qui creſcũt ualidiſsimus ſit, fieri nullo pacto po
teſt: ac mihi ſanè recte de hoc dictum placebit,
quod in libro de Natura humana dicitur: neceſſe
ẽm eſt quod augetur, atq; ita ui procedit corpus,
calorem ualidiſsimum obtineat.

9 Cuiuſmodi tandem ſunt hęc Lyci uerba? plu
rima illa quidē, ſed quæ nihil pręter ea quæ nos an
te diximus, explicent. ſi nanq; ſubſtantiæ cõmen-
ſurata mole plus eſſe in ijs qui creſcunt calidi Hip
pocrates ait, falli eum opinatur, propterea q; mani
feſto minus in pueris ſpectetur corpus: quòd ſi id
dicat, quod calore intenſiore ſit, huic rurſus appa-
rentia obſtare ait. ſin quod opus ualidius præſtat,
uere quidem hoc dici concedit, uoce tamen illum
non recte uſum fuiſſe affirmat. nõ enim plus opor
tuiſſe, ſed ualidius ad opus perficiendũ dicere eo-
rum qui creſcunt, calidũ. Verũ uidero optime Ly
ce, dicet hic fortaſſe aliquis calumniæ eius in Hip
pocratē apologiam meditans, ne uana quæ dicun
tur ſint. Iam primum enim calidũ quod ſecundum
ſubſtantiã eſt, non abſolute ita corporis uniuerſi
mole dijudicatur, uerum, quemadmodũ ipſemet
aliquãdo Lycus alibi dixit, maximũ eſſe hominis
cerebrum affirmans, non quidē accepta abſolute

A magnitudine, ſed habita potius animalis cum ani-
mali proportione. ergo ſicuti paruulum adeo pue
rum, maius habere elephante maximo cerebrum
affirmat, non ſola habita corporis magnitudinis
conſideratione, ſed adhibita præterea proportio-
ne, ſic etiã feciſſe illũ in calido corpore oportuit,
examinatione antea facta corporum quę in nobis
ſunt, quodnam innatum ſit, id eſt primogenitum,
quod ἀρχήγονον uocant. ſiquidem ipſe etiã nomen
hoc ſcit & in Hippocratis libris ſcriptum reperiri,
& pro eo accipi corpore, quod primitus generan
dis adſit, id eſt, ex quo primam ſortiuntur genera-
tionem: quod quid aliud quęſo ſit, q̃ ſanguis men
ſtruus ſemenq;? Ego certe nihil noui præter hæc
tertium. Quoniam autem corporis in ijs quæ ge-
B nerantur, ſubſtantia ex his conſtat principijs, quæ
prima exacte fuerit cõſtitutio, non ex pluribus ijs
quæ diximus, ſed ex ſolis corporibus conſtabit,
quanq; cur primam exacte dico? Si nanq; qualis
ab Hippocrate expoſita ſit dierũ ſex genitura re-
cordabimur, innatum adhuc in illa corpus perma
nere dignoſcemus, cum antequã aliqua oſsis, aut
uenæ, aut arteriæ, aut nerui, aut cartilaginis, aut li-
gamenti in fœtu natura appareat, unum ei corpus
calidum innatũ adſit. Sanguinis enim grumo per-
ſimilis, mollisq; caro, ac effigie carẽs, primum fœ-
tus excipit effigiationem, tanquã ſanguinis uibi-
ces, ut Hippocrates nominat, continentē, ex ſemi
nis ſubſtantia ipſa, cum candor ei adſit. fiunt dein-
de ob multã, & quæ aſsidue fit, mutationem oſsis
C lineamenta quædam ac cartilaginis, & ligamenti,
& nerui, & arteriæ, et uenæ, quo quidem tempore
innatus adhuc perſeuerans calor fœtus ipſius cor
pus eſt. uerum quo magis magiſq; creſcit fœtus,
eo ſanè minus redditur calidum illi innatum cor-
pus, quòd nihil quàm ſanguis ſemenq;, aliud eſt.
Corporum uero acquiſititiorum uarietas accedit
quædam, cum eorũ quæ enumerauimus innatum
animantibus nullum ſit, ſed acquiſititia omnia ha
beantur. Quòd ſi fieri poſſet ut totum aliquando
animal ex oſsibus, aut neruis conſtaret, hoc ſanè
modo innatus deperderetur calor. Nunc fieri qui
dem hoc non poteſt, ut tamen maior oſsium, car-
tilaginum, ligamentorum, neruorũ, arteriarumq;
ſubſtantia ſit fieri poteſt. Quam etiã ob rem quæ
D extremã ſenectutē agunt animalia, cũ ſanguineæ
naturæ minimũ obtineant, tota ferè ex ſolis oſsi-
bus, neruis, membranis, ligamẽtis, arterijs, uenis,
cartilaginibusq; cõſtant. nam inter animantis par
tes ſola eſt caro quæ ſanguinea ſit, quam quæ con
ſenuere corpora minimam in ſe continent, & eam
tum ſanguine præditam exiguo, tum duriorem,
aliarum uero partium quæ ſanguinea ſit nulla eſt.

10 Connati igitur corporis quod ab efficaciſsi
ma, quæ in eo eſt qualitate innatum calidũ appel-
latũ fuit, nõ abſolute ita metiri magnitudinē opor
tet, ſed facta potius cum non innatis cõparatione,
eorum inter ſe inſpicere proportionē debemus.
Quemadmodũ enim in balneo uaporem, ſiue fu-
mum malis, multũ, aut huiuſmodi eſſe aliquid di-
cimus, non ita abſolute ad domus referẽtes mag-

nitudinem, sed ad proprium potius balnei aerem: A ad eundem etiã in homine modum, aut multam, aut paucã esse innati caloris substãtiam dicemus, facta cum non innatis corporibus comparatione. ut enim cuncta in infantibus sanguinolentissima reperiuntur adeo, ut in ossibus quoq; nonnihil huiusmodi appareat, cõtrà in senibus fit, ut exanguia maxime cũcta sint, usq; adeo ut caro quoq; huiusmodi sit, quam etiam ipsam minima præditam sanguine obtinent. corpus porrò calidum innatũ sanguis erat. quare ex his colligitur, & ijs qui crescũt plurimũ inesse corporis calidi innati, & ijs qui cõsenuere, minimum. sic etiam semen quod ex serosa humiditate, ac spiritu qui in ea est, constat, in his quidem qui consenuere, exiguum admodum est, at in horum qui crescunt corporibus, plurimum: B atq; inter ipsos in his potissimum, qui nati nuperrime sunt, quemadmodum in cõmentarijs De semine demonstrauimus. Num igit. ambiges, an eorum qui crescũt facile absumatur, atq; diffluat corpus? atqui in cæteris non te sanè fugit, aquam calidam, aut oleũ, aut si quis est alius id genus humor exiguo temporis interuallo per halitum digeri totũ, id quod neq; in terra notari, neq; in lapide potest, nec iam in alijs, si qua frigida & sicca natura sunt. nam ut duæ sunt in uniuersa rerũ natura, quæ per halitum facile digerantur qualitates, caliditas atq; humiditas, sic ediuerso quæ perdurent duæ, siccitas ac frigiditas. Quam ob rem nihil uideri mirum debet, siquidem puerorum ob humiditatem & caliditatẽ facile difflantur corpora, senum uero C nõ facile, ut qui à frigiditate & siccitate coagmentata substantiam obtineant. Quare quæ in te dici rectius possent, alteri obijcis Lyce optime. Certe principale documentum quoddam, quod nullus, qui modo legitime introductus in disciplinas sit, nescit, uisus es ignorare. nam multam substantiam quæ simplex sit, corporis quidẽ dijudicat moles, at quæ ex diuersis cõponitur eorum quæ immista sunt, proportio, sicuti cerebrũ etiam, aut aliarum partium aliquam, ad quem sanè modum ij quoq; qui uinũ aqua bibendi causa miscent, aut uini, aut aquę esse plus, aut horũ neutrum superare dicunt, cum forte cõmista ita temperate ea fuerint. Tam uero obstupidus nullus est, ut cum ad uini dolium aquæ heminam addiderit, plus esse in dolio aquæ D dicat quàm in paruo poculo sit, cum uerbi gratia ex tribus qui in eo cõtinentur cyathis, unus aquæ, reliqui autem duo uini fuerint. Lycus porrò ipse medicamentum quoq; quod tetrapharmacum appellãt ex cera, adipe, pice, ac resina æqua omnium portione constans, non plus continere opinor picis dicet, si quis duplam illam iniecerit. Verũ hic quoq; iubebit nos animaduertere, utrũ tetrapharmaco medicamento plenum dolium totum sit, an uero paruum aliquod uasculum, ac deinde plus in dolio inesse picis dicet, quàm uasculo, etiam si in dolio æqua omnia portione insint, in uasculo autem picis ad alia duplum sit.

11 Omnia igitur huiuscemodi errata cum cætera non possint, secundum proportionẽ, ac misturam multitudo discernit ab eo quod simpliciter ita secundum cõmunem mensurandi modum dicitur, non sanè ad eum modum, quemadmodum Hippocratem Lycus reprehendit. nam tam est in ijs qui crescũt caloris innati substantiæ plurimum ad aliorum uidelicet proportionem, quàm etiam unà cum hac, qualitatis, siquidem à substantijs separari propriæ qualitates nequeunt, uti sanè nec facultates. atq; ad hunc modum si in tetrapharmaco plus iniectum facta ad alia proportione, picis fuerit, non eius tantum substantiæ, sed etiam qualitatis, facultatisq; plus inesse dices, ob idq; humorem etiam, quicunq; is picis sit, auctum esse. Itaq; planum factum est, secundum tria quæ Lycus scripsit, multi significata, tam in tetrapharmaco plus inesse picis, dici posse, quàm caloris innati in animãtibus. Atq; hoc in his, in quibus quæ admiscentur, tota inter se non cõtemperantur, manifestius fit, nempe secundum tres, quos Lycus retulit modos, plus alterũ altero esse dici, sicuti sanè in hoc, quod inter usitatissima est, medicamẽto, ex iride, aristolochia, orobi farina, ac thure, æquo omnium pondere confecto, poterit quis, cæteris æquis ex his unum aliquod duplicatũ immiscere: ut aristolochiam uerbi gratia, in qua mistura dici uere poterit aristolochiã & substantia, & qualitate, & efficacia reliqua exuperare, atq; huius inesse plus. idipsum de balneo quoq; pronunciare licet in quo non solum contemperatus insit aer, sed etiam fumi uaporisq; aliquid accedat, ex quibus interdum fumi, interdum uaporis plus esse continget, quomodo etiã naturalis nonnunq; balnei aeris plus. porrò absolute ita pronunciatum plus, secundum substantiæ intelligimus exuperantiam, cum qua unà qualitatem, & quæ ab hac fit, efficaciam augeri necesse est. supponamus igitur maiorẽ reliquis duobus fumi substantiam reperiri, recte hic fumi ipsius qualitatem etiam, ac efficaciam maiorẽ esse dicemus, quum tamen in confesso sit qualitatem qualitate maiorem non effici, sed uehemẽtiorem, sicuti nec minorem, sed imbecilliorem. uerum is uocabulorum usus tam in uniuersa uita, quàm in artibus omnibus frequentissime usurpatur. Qua in re quid attinet aliorũ mentionẽ facere? cum manifestum orationi nostræ à febribus etiam ipsis sumere testimonium possimus, quas nunc maiores, nunc etiam minores factas esse dicentes quotidie audire omnes licet, & alium alio aliquando plus, aliquando minus febricitare, atq; de eodem etiam heri quàm hodie. Ad hunc igitur modum quum supponatur secundum qualitatẽ multũ dici, nihil uideri mirum debet, si in quo balneo maior inest fumi substantia, in eo maiorem etiam factam esse qualitatem dicamus, uti efficaciam quoq;: siquidem proprio utemur uocabulo ualidã uehementioremq;, sin eo abutemur, maiorem copiosioreq; nominabimus. quippe mordicus oculos fumus uellicabit, quo magis eius adaucta substantia fuerit. quapropter cum substantijs unà proprię etiam earũ qualitates excrescant atq; efficaciæ, non perperã quis in huiuscemodi balneo plurimũ inesse fumi

fumi dixerit. Rursus, uaporis quidem ac fumi minus in balneo esse supponamus, plurimum autem propriæ aeris substãtiæ inesse, quæ innato animantium calori proportione respondet, ac generatur: hic sane in balneo caloris proprij plurimum inesse dicetur. num igitur dissimile huic est, quod in animantium humoribus inspicitur, ex quibus in uaporẽ resolutis resultans calor extrinsecus tangentes ferit? etenim alius sanguinis accensus calor est, pituitæ alius, ut in flaua, atq; atra bile alius. ergo in pueris plurima sanguinis inest substãtia, nimirum secundũ misturæ proportionẽ (nam in hoc ueluti ob lethargum dormitantes identidem excitandi sunt, qui talia effutiunt, qualia Lycus scripsit) & quæ præterea cum ea una increscit qualitas huiusmodi, quæ mitẽ se ac tangentibus amicã, non iam aduersam mordacemq; præbeat, necnon etiã efficaciæ, secundum quam nequaq; nidorosæ concoctiones fiunt, neq; uero, uti in pituita acidæ.

A

12. Omnibus igitur Lyce optime modis plurimum ijs qui crescunt, caloris innati inest, quo circa nihil iam deliquit Hippocrates, at te potius ipsum conuiciatorem esse deprehendimus. planum enim ex ijs quæ scripsisti, fecimus, ut à nullis intro ductus præceptoribus fueris, quo Hippocratis dogma aliquod percipere potueris, utq; manifesto quæ prorsus ignoras ipse reprehẽdas, tum contradictionem moliri ignorantiæ plenam declaratus es eam, qua artis uniuscuiusq; constitutionem demoliendam aggrediebaris: cumq; eorum quæ de his sæpenumero scripsit Plato, nihil teneas, tibi ipsi pugnantia sæpe affers, in adolescentium detrimentum, quicũq; ratiocinatiuæ, sicuti tu, scientiæ ignari uerã à falsa distinguere orationẽ nequeũt: postremo audacissimus præter hæc, ac nihili uisus es, dum prius quàm ea planè didiceris, eorum quę ab Hippocrate dicuntur, expositiones conscribere aggrederis.

B

ARGVMENTA CAPITVM TANQVAM EPITOME LIBRI CONTRA Iulianum, quo defenditur Aphorismus Hippocratis, cuius initium est, In perturbationibus uentris & uomitibus spontaneis, &c.

Caput 1. Quòd iuniorum scripta non nisi publica autoritate approbata admitti deberent. De ueteri apud Aegyptios more laudabili circa noua scripta publicanda uel abolenda: qui cum iam non obseruetur, imperitissimi & pessimi quiq;, bonos & doctissimos authores incessere audent, ut Hippocratem Thessalus, & secutus hunc Iulianus, qui in Alexandria libros 48. in Aphorismos Hippocratis scripsit. 2. Defensio propositi Aphorismi, & q̃ medicus naturæ operationes imitari debeat: q̃ Empirici etiam (quos Iuliano & similibus præfert) non modo naturam, sed fortuitos quoq; casus imitari se profitentur: & suos discipuli præceptores imitentur. Sponte factæ noxiorũ humorũ euacuationes quantopere prosint ictericis, hydropicis, elephanticis. Mensibus retentis si sanguis uomatur, quoquo modo promotis illis, siue arte, siue natura, mulier sanatur. 3. In Iulianum, qui cum artem ipsam nunq̃ exercuerit, Hippocratem tamẽ impudentissime & imperitissime reprehenderit. Quòd ab amicis rogatus aliqua Iuliani hic reprehensurus sit, & q̃ ille omniũ loquacissime scripserit, ita ut ipsa loquacitas à legẽtib. appellatus sit: ideoq; ueniã petit, si asperius in ipsum inuehi uideatur. Quòd Iulianus prolixior sit in Sabino Hippocratis aphorismorum interprete culpando, quàm in ipso autore explicando. 4. Iuliani uerba citat ex libro eius de methodo, qui & Philon inscribitur: ubi ille astrictum & diffusum habitum corporis, duo morborum genera facit: sanitatem uero habitum inter illos mediocrem, testes falso appellans ueteres philosophos. 5. Quòd ueteres, non sicut Iulianus, sanitatem definiuerint: sed calidi, frigidi, humidi & sicci bonam temperiem: morbos autem fieri, aliquo illorum deficiente aut superante, Peripateticos & Stoicos omnino, sicut iam diximus sensisse, præsertim Aristotelẽ, Theophrastũ & Chrysippũ. 6. Platonem quoq; hac in re prorsus Hippocrati consentire, multis eius ex Timæo uerbis citatis probat, de elementis primum & eorum qualitatibus, deinde de phlegmate & utraq; bile. Reliqua ueterum testimonia, breuitatis gratia se omissurum. 7. Iulianũ reprehendit, qui (occasione ex proposito Hippocratis aphorismo sumpta, ubi de spontaneis euacuationibus mentio fit: eum medici euacuationes aliquas sponte & à natura fieri dicant, quæ nimirũ intrinsecus nullam externã ob causam accidunt: alias casu, quæ causam habent externã: tanq̃ pro spontaneis naturales dixisset Hippocrates:) naturale quicq; appellari non intelligi inquit, quoniam naturæ essentia nesciat. Galenus uero plurima ex effectis & operibus cognosci ait, ut anima, ratio, sol: nec ea ideo prorsus ignota esse, aut uocabulis quibus uel ipsa uel effecta significantur, abstinendum, quod substãtia eorum nos lateat. 8. Esto ut naturã uel opera eius ignorantes imitari non possimus: ea tamen qualia sint discere nos posse sperandum est, demonstrationis methodo & philosophorum autoritate. At philosophi plurimũ inter se dissentiunt. Non sequitur in quocũq; illi dissentiunt id addisci non posse. Aut si omnino id dubium & incertũ semper relinquitur in quo homines non cõsenserint: cur tu Iuliane tantopere Cõmunitates tuas Methodicas amplecteris? in quibus tanta non erga alios solum, sed ipsius etiã huius sectæ professoribus inter se discordia est.

C

Ex quatuor elementis autem, siue calido, humido, frigido & sicco corpora nostra constare. & si quibusdam dubitatũ, plurimis tamẽ & optimis cõfessum est. 9. Nũc demum directè ad Aphorismi defensionem accedit, & reprehendit Iulianũ qui scripserit: Si uerus esset Aphorismus hic Hippocratis, tunc necesse foret, plenitudinẽ humorum causam esse morborũ: Sed hæc morborum causa non est: Ergo, &c. Methodici (è quorum secta Iulianus etiam est) cur multis febrientibus uenam incidũt? aut enim non iuuat: aut si iuuat, plenitudo humorũ erit causa continens morborum. Dicat aliquis, Non ideo foret necesse, plenitudinem humorũ causam morborum esse cõtinentem. Respondet Galenus: Neq; ego hoc pro me dico: sed Iuliani hoc dictum fuit, is defendat, ne suo iuguletur gladio. 10. Iulianum antecedentem causam à continente nomine solum, non re ipsa distinguere. Est autem causa antecedens, quæ morbum ab initio gignit, & perseuerando eundem auget: ut ea manente morbum curari impossibile sit (id quod Iulianus continenti tantum falso attribuit) ablata autẽ ea morbus quidem amplius augetur, non statim tamen iam factis etiam tollit, quod continentis causæ proprium uidetur. Est autẽ plenitudo causa antecedens, non continens, ut plurimum.

D

11. Aliquando fieri potest ut plenitudo humorum, etiam continens causa morbi alicuius sit: & tunc statim euacuata ea morbus soluet: id quod Asclepiades nunquam fieri non uerè affirmauit, quem relicto paulisper Iuliano refutat, etsi extra aphorismi propositum. Plenitudo alia est secũdum uirtutem, & de hac non uidetur loqui Asclepiades cum omnes ferè animalis facultates

tollat: Alia est secũdum uasa, uel κατὰ τὸ ἔγχυμα, cum humor in uasis abundat uel ultra mediocrem modum, uel ultra uasorum capacitatem: Et in harum utrisq; euacuatio præsens sæpius remedium uidetur. Nam phlegmone, erysipelas, œdema, & spasmus interdum & tremor, mox euacuata plenitudine integre soluuntur, ut possit in illis plenitudo causa continens appellari: Quo interdum causæ nomine secundum Stoicos ad contentionem uitandam utimur, non iam factis, sed in his quæ fiunt adhuc causis. 12. Iulianus ait: Si euacuatione plenitudo iuuaretur, simplex & uniformis promptaq; foret omnis medendi ratio: nam & abundans humor statim sic minueretur: & corruptus etiã toto exhausto humore simul abiret. Soluitur: Totius quidem corporis plenitudo in uasis (quam plethoram peculiariter uocant) prompte minuitur: partis autem tantũ, ægre non nunq;. Item ut possit corruptus humor totus euacuari, B non facimus id tamẽ, cum non statim alius bonus in locum eius suppetat. Febres etiam acutæ in quibus nullum catharticum sine periculo est, in humoribus purgatu alioqui facilibus, magnam difficultatem pariunt: Et phlegmone ita tenaces, crassos, & impactos in carnosis partibus aliquando humores habet, ut in scirrhum uerti periclitentur: Vt non ita facile sit quamuis plenitudinem statim exhaurire, ut Iulianus putabat: sed facilius calfacere, refrigerare: aut rarefacere, densare. Bonũ sanguinem pro corrupto exhausto nõ semper posse restitui: nisi uirtus ualida sit, & sanguis nõ totus infectus. Plenitudinem secundum uirtutem non posse euacuando semper sanari, cum uirtus ipsa euacuatione aliquando magis debilitetur. Cõcluditur: Nõ igiť post quamuis euacuationem statim sanitas recuperari potest: sed in certis tantũ generibus (ut supra indicatum est) quod Iulianus & similes uel ratione non intelligunt, uel certe in actu medendi non facile dignoscũt. Et q ipse sæpe utranq; plenitudinẽ euacuãdo mox curauerit. 13. Contra Asclepiadis & secuti ipsum Iuliani, & Thessali, opinionem, Humores à catharticis non ex ipso corpore trahi & purgari, sed ab ipsis fieri tales. Quòd licet phlegmatico datum cholagogũ nihil bilis ducat, & alia non semper unum humorem: suum tamẽ semper à proprijs medicamentis humorem trahi: sed aliquando paucum & sine utilitate, ut si cholagogum hydropico propines: aliàs multum & magna cum utilitate, ut cholagogum icterico exhibitum: quod Galenus ipse non raro experiẽtia ostẽdit hydropicis & ictericis per propria cathartica restitutis. Si omnes ex æquo humores à quouis cathartico traherẽtur, idem euacuationis per aluum & uenæ sectionem usus foret: quod perabsurdum esse apparet, cum aliàs, tum in hydrope ascite affecto, quem phlebotomia perderet, aquã uero educens medicamentum iuuaret, & quod sæpe fit, restitueret. 14. Quod affectus corporis nostri alij firmi & permanentes sint, utpote in partibus solidis: alij fluxi, qui cũ aliò profluxerint, dissipantur, uel excernuntur, uel concoquuntur à naturali calore: uel deteriores fiunt, ut à febrili calore. Et q non omnes, ut Iulianus putabat, fluxi & instabiles sint, & statim euacuationi habiles: sed aliquando etiam corpore, hoc est in solidis particulis. 15. Iterũ de continente causa, quam Iulianus falso negabat una in parte sitam, affectum aliquem toti corpori communicare posse.

CL. GALENI CONTRA EA QVAE A IVLIANO IN HIPPOCRATIS APHORISMOS DICTA SVNT.

IVLIO ALEXANDRINO TRIDENTINO INTERPRETE.

ONSVLTIVS quidem esset, si quẽadmodũ statutum legibus est, ut eadem qua reus pœna, si damnatus fuisset, puniatur is qui falso accusarit: ita digna in eos erratorum pœna animaduerteretur, qui ijs quę ignorant falso contradicunt. sed quoniam nescio quo pacto iniurias persequi iudicio licet, lex autem falso contradicentibus statuta nulla est, arbitror non immerito in optimos uiros impurissimum quenq; inuehi audere: siquidem sicuti in Aegypto olim artiũ inuentũ unumquodq; à cõmuni eruditorum cõsessu probatum columnis inscribebatur quibusdam in sacris locis positis, eodem modo factum apud nos oportuit collegium proborũ simul doctorũq; hominũ, qui examinatis recentiorum scriptis in publicum quę bona sint, exponant, mala uero quæcunq; fuerint perdant: satius autem esset, si ne scribẽtis quidem ab his nomen reciperetur, quemadmodum antiquitus ne in Aegypto quidem: hoc enim pacto nimiæ gloriæ contentioni apud istius cupidos obuiam maxime iretur. Nunc cum & passim scribere omnibus liceat, & unicuiq; sententiam ferre apud uulgus, audacissimus quisq; maxime cõmendatur. Quemadmodum Thessalus ex ijs quæ contumeliose aduersus Hippocratem scripsit. Cum tamen librum is composuerit, in quo, dum aphorismos damnare se putat, aperte seipsum prodit, ne minimam quidem Hippocraticæ artis partem didicisse. Atqui æquũ fuerat, cum prius hanc ipsam edoctus fuisset, ita demum contradictionem moliri: an hoc fortasse non à me recte dictum est? neque enim (siquidem eam probe nosset) tam fuisset audax, ut se ueris opponeret, nisi si ex illis esset, qui omnem funditus pudorem exuerũt, cuiusmodi nunc etiam Alexandriæ repertus est Iulianus.

2 Huius Iuliani quadraginta octo esse libri dicuntur contra Hippocratis aphorismos scripti, in quorum secundum nuper incidi, in quo aphorismum ipse quidẽ hunc esse falsum existimat: in uentris perturbationibus, & ijs qui spõte sua fiunt, uomitibus, si qualia purgari debent purgentur, prodest, & leuiter ferunt, sin minus contrarium: sic uasorum quoq; exinanitio, siquidem qualis fieri debet, fiat, prodest, & leuiter ferunt, sin minus, contrarium: & dijs quidem gratia, q is nobis primum sese obtulit legendus liber, ne frustra cõsumptum mihi tempus fuisset legendis in longũ ijs, quæ cõtra

tra aphorismũ primum scripsit, qui cæterorũ deinceps proœmium est. fortassis enim cum coactus, aduersus ea scripsissem, nihil fecisse magnum uideri possem, propterea quod ad medicam considerationem nondum accedit sermo ille, at prædictus aphorismus non sanè de minima artis parte disputat, medicum admonens cum per superiorem inferioremúe uentrem spontaneæ fiunt euacuationes, ut eas quæ iuuent, imitetur, tum quæ illæ sint docet, ac queadmodũ dignoscendę, non minus q̃ eas quæ lædunt, suis notatas indicijs. Quòd si artẽ Iulianus ab Hippocraticis magistris percepisset, non sanè ausus esset ueritati contradicere, sed cum neq; ipse, nec iam is qui talis tantæq; stoliditatis autor ei extitit, Thessalus artẽ nouerint Asclepiadarum, mirũ non sit, si ea isti ignorant, quæ ne hi quidem nesciunt, qui repudiata ratione mederi se profitentur. quippe licet eos dicentes audire incrementum ex imitatrice maxime experientia suscepisse artẽ. nam quęcunq; casu facta ægris profuere, ea nos inquiũt sæpenumero secuti artẽ constituimus, diuisisq; his naturalia appellant, quorũ de corpore causa prouenit, quorũ aũt extrinsecus à fortuna, ut iam non solum naturæ, sed etiam fortunæ imitator medicus sit. Ac multa sanè allata ab illis exempla sunt eorum quæ à fortuna profuere; atq; inter alia is cui, cũ cecidisset, disrupta in fronte uena fuit, quod in similiter affecto non sunt ueriti facere, ut eandem secarent uenam, nimirum eiusdem, aiunt, successus spe. Quinetiam phlegmone laborãtes oculi, à satisq; abunde cita aluo adiuti maxime nos ad id imitandũ excitarunt. ad eundem modum morbo regio affectis profusa biliosorum excrementorũ copia uisa est sæpius contulisse: ut aqua inter cutẽ laborantibus, aquosorum, utq; ijs qui morbum, quem elephanta uocant, patiuntur, nigricantiũ humorũ cõfert inanitio. unde argumentari aperte licet, debere medicũ imitatorem esse. Quid autẽ attinet euacuationes spontaneas referre? Cum præceptorũ quoq; facta secuti artem addiscamus, an si clysteri quocũq; uentrem subducens Thessalus ęgrotantẽ curet, imitari hũc discipuli debeant: si sponte is fluat, non debeant? an cum suppressa mẽstrua fuerint, sanguinisq; uomitus mulierem inuaserit, tunc si prouocata purgatione, uenaúe secta affectũ hunc sanet Thessalus, non sanè delinquant discipuli magistrum imitati, sponte autem profusis menstruis si leuetur ægra, hoc non iam imitari eos conueniet? atqui nihil interest ad hoc ut utrunq; imitemur, si uel cum obstetrix euocauerit mẽstrua, uel cum Thessalus, uel cum horum neuter, at sponte fluentibus ipsis, leuetur ægra, quando ab euacuatione, non unde hæc sit utilitas prouenit, hocq; ipsum Hippocrates docens aphorismum aliquando illum scripsit, Mulieri sanguinẽ uomenti prorumpentibus menstruis, solutio, quomodocunq; prorumpant menstrua, soluetur, inquit, affectus, siue naturaliter id, siue à nobis fiat: non enim quæ hoc facit causa, sed quod factum est ægros iuuat, unum modo menstruis adsit, nempe confertim effluere, quod uoce

A illa prorumpentibus Hippocrates notauit, solitus largiores euacuationes nomine illo appellasse, æque ac si uerbis usus esset huiusmodi, Mulieri sanguinẽ uomẽti mẽstruis cõfertim profusis solutio.

3 Dies me certe deficiet, si quæcunq; sponte facta imitentur homines referre uelim, nec sanè de hoc alius ambigit quispiam, sed tanq̃ cõmunẽ notionem agnoscunt omnes, soli sunt qui dubitent, perditi sophistæ, quicũq; tandem quantũ quidem ad artis opera attinet, uulgo quoq; ipso deteriores sunt, at abiecto pudore texendis aduersus optimos medicos prolixis nugis exercitati. cuiusmodi nuper extitit Iulianus, is quem in artis operibus nunq̃ uersatũ esse, nullo autẽ pudore contumelijs ueteres incessere medicos nouere omnes. Ea igi-

B tur, quæ cõtra paulo ante dictũ aphorismũ scribere ausus est, ne dici quidẽ potest quantũ præ se ferant ignorantiæ dicam? an impudentiæ, an audaciæ, an potius (siquidem dicendum uerũ sit) cuncta hęc simul, atq; his longe plura. Quapropter cõmodius fortasse factũ fuisset, si ne digna quidẽ ea iudicassemus, quibus scribendo contradicatur, & in quæ aliquid absumatur operis. Verũ cum complures à me amici studiose exegissent, ut quæcũq; post allatum ad nos librũ, in quo aphorismũ prędictum Iulianus reprehẽdere aggreditur, disputassem, descripta in cõmentarijs eis traderẽ, subij & hoc non sanè exiguum certamẽ, ac longe quidem maius, (siquidem fateri uerũ licet) quàm cum extẽporalibus sermonibus usi sumus, quos per dies

C sex, aut his etiam plures fecimus, dum nugarũ conamur ostendere copiam, quarũ plenus sermo est is, quem scriptum in libro reliquit. etenim in hunc istud optime dictũ quadrat, quod uulgo dicitur, homine hoc loquacius inuenias nihil. unus olim Thersites plus iusto loquax fuisse dictus, at id huic, quanto quàm Thersitæ conueniet magis, facile omnes quotquot unq̃ fuere, loquacitate superanti. quapropter qui sermonibus his interfuere, cum & illos legerent, duobus hominem nominibus notarunt, loquendi immodicitate, atq; infinitate. itaq; Vlysse potius quodã opus illi fuerit, qui cum sceptro assideat, me autẽ ut eum prudentia instruam, minime tam enim obstupidum prudentem reddere ne Musarũ quidẽ chorus possit.

D cum igitur inuitus adductus sim ut ista scriberem, ne forte ab ijs qui hęc lecturi sunt, reprehenderer, præfari hæc uolui. Cum enim futurum sit, ut hominem reprehẽdam indoctum, stolidum, opinione sua sapientẽ, nugis inter ineruditos adolescentes uersatum, in uniuersa uita, apud quos, quo nomine ueteribus maledicebat, aliquis tandẽ esse uisus est, hoc cũ peragere necesse habeam, quæso liceat mihi uerbis huius ignorantiã castigare asperioribus, quibus ego uti alioqui nõ soleo. iniquũ quippe foret, siquidẽ huic in optimũ quenq; ueterũ cõgerere maledicta liceat, nobis nõ liceat eius ignorantiã demõstrationibus detegere manifestis, quę tantũ suscepit incrementũ, ut unde nam ordiatur quispiam nõ sit facile inuenire. Ac in libri quidem principio is prætermisso Hippocrate, longa in Sa

binum oratione inuehitur, id quod in uniuerso opere factitasse uidetur, cui tamen titulus praescribitur, non iam in Sabini expositiones, sed in Hippocratis aphorismos: deinde quemadmodũ consueuit, multa incõsiderate profert collectis immanifestis quibusdã, inanibusq; uerbis, quorũ si quis reprehendere aliqua conetur, maximũ prius is librũ confecerit, quàm rem attingere ipsam uideri possit, etiã ut non omnia dicantur. Haec igitur perdifficile est scribentẽ disponere, ac potius summe arduũ, nos tamẽ in extẽporalibus sermonibus quos apud eruditos uiros saepenumero fecimus, facultatẽ ostẽdimus quandã ex similitudine expositionũ in ueteres inuentã, nã queadmodũ eorũ in publicis disputationib. propositũ librũ explicamus.

Desunt nonnulla.

4 Quòd si dissimulata naturae perscrutatione methodicus nec elatus, nec magnifice de se loquens, neq; uero superiorem latentis dogmatis radicẽ in medium proferens duos esse dicat corporis affectus: secundũ naturã enim constituto duas ueluti insidiari aduersarias inter se obuersiones, atq; immutationes, dũ aut plus satis clausum, aut diffusum est: uideri sanè poterit, intelligibilia dicere, non quidem naturã scrutantibus philosophis, ac de rerũ omniũ materia disceptãtibus, sed tamẽ medicis naturalibus. & haec quidẽ ex mirabilibus Iuliani sermonibus uerborũ series una est, à quibus recedens Asclepiades, & Themison, & Thessalus elementa posuere. Deinde ad praedictos tendit philosophos qui ex mundo hoc uacuum funditus sustulerunt. Alterã autẽ deinceps subdit ad hunc modum. Neq; uero linguae ulterius imperare possum, quin dicam. quid enim mihi id: ut propterea quòd huiusmodi cõuersiones quemadmodum elementorũ sequitur generatio, sic, calidi etiã natura, & frigidi, & humidi, & sicci. ab his enim ueluti parentibus fieri postremo hęc quoq; opera possunt. Vide quàm in altissimis thronis, ac ualde sublimibus sedens latuit methodus, quam cum prę humanitate modestiaq; delitescere cuperet, coelo ostendi, unusq;, atq; idem primus detexi, obductam illi nebulam discutiens, soluensq;. Haec sunt quae Iulianus dicat, atq; ab his deinceps. Ego repudiatis eius elemẽtis cum Epicuro non sentio non unam faciente substantiam. in libro itaq; De methodo haec, multaq; praeterea alia scripta sunt à Iuliano, qui totus inscriptus ab eo est Philon. at in alio, ubi De animae corporisq; affectionibus institutus illi sermo est, in hunc rursus modũ scribit. Igitur cõtractionis diffusionisq; moderatũ statũ, cõmensuratũq; statuẽtes in humanis coagmẽtis, sanitatis illũ nomine appellamus. isti porrò mediocritati cũ insidię à morbis tẽdunt, necessario fit ut patiant corpora cõtracta ac dura, sicciorauè, aut diffusa, molliaq; facta, atq; humida. Haec sunt igit eminẽtissimi sophistae uerba methodicos medicos affirmantis Platonẽ sequi, unà cũ Zenone atq; Aristotele.

5 Nos contra admonebimus ipsos horũ unum quenq; philosophorum, plurimosq; praeterea, qui post illos uiguere, sanitatẽ esse existimare calidi, frigidi, humidiq; sicciq; temperiẽ. horũ aũt singulorũ tum excessu, tum defectu morbos gigni eos qui in uictus cõsistant ratione. inesse porro in corporibus humores etiã, qui morbis proportione respõdeant, hos quidem facultate sua humidos siccosúe, illos calidos, aut frigidos. sic Plato cum sectatoribus unà suis, sic Aristoteles cẽsuit, quiq; illum secuti sunt Peripatetici: sic etiam Zeno, Chrysippusq;, aliiq; praeterea Stoici. at Iulianus ne librũ quidẽ legit ullũ uirorũ quos retulimus, nec prorsus quid consequens, sibiq; pugnans sit, intelligit. non enim eum fugisset, quemadmodũ sectae quae uacuũ tollit, haec cõueniunt, ita alteri, quae hoc ponat cõuenire illa, nẽpe in meatuũ symmetria quadam sanitatẽ cõsistere, sicuti in fluxu, clausuq; rerũ quae per id ferunt, secũdũ uictus rationẽ morbos. Quid igit faciã? Aristotelis'ne ac Chrysippi, caeterorumq; Peripateticorũ omniũ, ac Stoicorũ deinceps uerba subiiciã? in quibus bilem, pituitamq; causant, primosq; morbos esse quatuor affirmãt, non aliter sanè quàm elemẽta, calidũ esse & frigidum, & humidũ & siccũ: an hoc cum non duo tantũ libri cõpleri inde possint, sed tres etiã, & quatuor, atq; his plures, prętermittendum à nobis est, abundeq; nobis esse existimandum, quae à Platone tantum dicta sunt. cum igit ita facere cõsultius sit, ne per omnia cum nugaci sophista diutius nugemur, finẽ de his faciã, si prius hoc solum de Peripateticis, Stoicisq; philosophis dixero. neq; Aristotelis, nec iam Theophrasti librũ usq; inuenias, in quo, si quid de morbis necessario dicẽdum illis sit, omissa calidi, frigidi, humidi, sicci mẽtione orationẽ absoluant. Quin cum horũ, tum uero utriusq; non raro bilis mentionẽ faciunt, nigrae simul ac flauae, saepius etiã pituitae, quippe qui huiusce explicent discrimina. & hanc quidẽ acidã, salsam illã, salsilaginosamúe, aliã autẽ dulcẽ appellant. Neq; uero aliter sentit Chrysippus, semperq; ad eundẽ modum, tum de morbis, tum de humoribus disputant. Horum igit triũ tantummodo si quis uerba colligat, non sanè paucos is conficiat libros, praesertim si quantum Iuliano Alexandriae supererat, tantum etiã huic ocii superfuit. quòd si quę ab aliis tam Stoicis, quàm Peripateticis dicta sunt colligere uniuersa uelit, iustam is etiam bibliothecam expleat.

6 At nobis, sicuti iam diximus, satis erit, omissis his, unius Platonis uerba referre, nusquàm ab Hippocratis placitis discedentis. Neq; uero ex omnibus undiq; libris ea deligam, qui plurimi certe habent, sed uno cõtentus Timaeo hęc inde transsumpta subiiciã. Sanè quemadmodũ morbi cõsistant, nemini obscurũ. cũ eñ ex quibus corpus cõflatũ nostrũ est genera quatuor sint, terrae, aquae, ignis, aeris, horũ praeter naturã excessus, defectusq;, propriaeq; sedis cũ aliena cõmutatio, tũ ignis, atq; etiã caeterorũq; unũquodq; (quãdo plura uno genera haec habeant) quod sibi cõuenit nõ suscipiẽs, omniaq; huiusmodi perturbationes, morbosq; afferũt. cum eñ à natura horũ unumquodq; recedit, cõmutaturq;, quaecũq; prius frigida erãt, nunc cõcalescũt, atq; antea sicca, humecta in posterũ fiunt, necnon

leuia

leuia, grauiaq́; atq; omnimodas prorsus transmutationes suscipiunt. Hoc in loco quod ad elementa prima spectat, eorumq́; qualitates aperte Hippocratem sequitur Plato. Deinceps uero morborũ causas in humores quoq; deriuans ad hunc modum scribit, Albida aũt pituita ob bullarũ spiritũ intus detenta sæuit: sumpto uero extra corpus spiramine, mitior illa quidem, uarie nihilominus corpus pingit, uitiliginum in eo species leucas, alphosq́;, atq; id genus morbos procreãs: at cum atræ mista bili in capitis diuinissimos orbes dilabitur, hosq́; ipsos infestat, ut in somno mitior, sic cũ uigilãtes inuaserit, diutius urget, qui sane morbus sacratioris naturæ cum sit, sacer meritissimo appelletur. Hisq́; deinceps uerbis alia addit. Hæc porrò salsa acidaq́; pituita, morborum omnium eorum, qui cum fluxu una fiunt caput est, à locorũ, in quæ fluit diuersitate multimodas quoq; appellationes sortita. in hunc modum de pituita, atraq; unà bile sensit Plato. Cæterũ quæ de flaua disserat, post hęc attende: In corpore uero quæcunq; eo quòd ardeant, uranturq́; inflammata dicuntur, cuncta à bile fiunt. accepto itaq; hæc respiramine omnimodos flatus foras feruens emittit, at inclusa intus morbos gignit perurentes plurimos, huncq́; maximũ, quoties sanguine commista puro fibrarum genus ex proprio ordine deturbauerit, quæ ea gratia distributæ in sanguinẽ sunt, ut nec tenuis nimis, nec crassus nimis esset, neq; iam ob caliditatem, quippe qui liquidus foret, ex raro corpore defluat, neque rursus nimia densitate motioni ineptus, uix se in uenis conuertat. Hanc utiq; utilitatem fibræ naturę generationi largiuntur, quas si quis emortuo sanguine, perfrigeratoq́; inter se colligat, quod reliquũ est sanguinis uniuersum diffluit. quòd si derelinquantur, quamprimũ unà cum ambiente frigore ipsum congelant. Hac cum præditæ facultate sint in sanguine fibræ, bilis, quæ natura uetus facta est sanguis, cum rursus ex carne in hunc eliquata mittitᷣ calida, humidaq́;, sensim primo inuecta ob fibrarum uim gelascens coit, gelataq́;, ac restincto illius uiolenter feruore tempestates intus, tremoremq́; excitat. at si copiosior se inferat, euictis à caliditate propria fibris, confusoq́; earum ordine efferuescẽs uictrix euadit, ac si ad extremum usq; perdurare ualidior potest, ad medullas usq; penetrans perurensq́; animæ ibidem dissoluit quędam tanq; retinacula, ac nauticos rudẽtes, hãcq́; ipsam liberat. at cum minor huius copia est, corpusq́; ei liquescens reluctatur, ipsa deuicta, aut per uniuersum corpus excidit, aut in inferiorem, superiorem ue uentrem per uenas expulsa, deq; corpore uelu ti ex discordi ciuitate eiecta, alui profluuia, ac dysenterias, cęteraq́; huiusmodi mala affert. Hęc sunt quæ Hippocratẽ secutus Plato in Timæo tantum scripsit. at si quis quæ in reliquis eius libris reperiuntur uniuersa colligat, uideri is poterit, quod quidem ad sermonis attinet prolixitatem, Iulianum imitatus, multoq́; etiam magis, si quę de calido, frigidoq́;, humido & sicco, bile, pituita, sanitate ac morbo scripsere Theop. Aristot. Chrysip. peripatetici, stoiciq́; omnes, adscribat singula. & quidem nunc aliquos esse arbitror, qui nostræ huius in obstupidi sophistæ redargutionem compositæ orationis longitudinem reprehendant. Qui enim (prò Iupiter Deiq́;) Platonẽ quidẽ Aristotelẽ & Zenonẽ horumq́; ipsorũ sectatores ueritus nõ sit laudibus efferre, quæ uero de corporis elementis dicta ab Hippoc. sunt refellere, an hunc censes in reliquis omnibus uerecunde quicquã dicturum?

7 Omittantur tamen hæc, notentur quæ deinceps scribit, dum ne naturæ quidẽ, ut uidetur, uocabulum cõsiderandũ permittit, utitur aũt uerborum hoc initio. Non hercle nobis hi persuaserint, neq; uero sibijpsis, modo uerũ fateantur, nõ ignorare se quid natura sit, quam in omnem partem uexant, magnifica ubicunq; uerba sonantes, an ea sit aut simplex calidũ, aut attemperatũ mistumq́;, aut frigidi spiritusq́; substantia. Hisq́; deinceps multa addit, naturæ eos nosse substantiã concedens, qua si uero in proposito nobis nũc aphorismo naturæ adscripserit nomẽ Hippoc. ac nõ potius de sponte factis euacuatiõibus loquatᷣ. Vnde igitur in mentem illi uenit naturæ uocabulũ? Vnde quæso magis, q̃ ex Iuliani nugandi consuetudine, ut longioris sibi sermonis ansam arriperet? quem si quis explicet, facile is eius deprehendat nugas. Cum igitur medici omnes, euacuationes has quidem à natura, illas uero casu fieri affirment, ut ostendant eorũ interdũ causam ex ægrorũ oriri corpore, interdum extrinsecus accedere, occasionẽ nactus hãc est, ut aliquid de naturæ uocabulo nugari posset. Est porrò q̃d dicere nititᷣ, (ut in summa dicã) eiusmodi: nõ par est eos qui naturã quæ sit ignorẽt naturales euacuatiões in ore habere. at eadẽ ratione sophista audacissime nobis, neq; ut animã teneamus, neq; sensum, neq; uero mentem, aut rationẽ, aut memoriã cognoscere licebit, quippe quorũ omniũ non facile dignoscatᷣ essentia, quod minime mirũ sit. nã cum solẽ etiã ipsum, quẽ tamẽ apertissime uidemus, quanã sit essentia, non exacte satis scimus, existimabimus scilicet nos de natura, de anima, aut memoria, aut reliquis id genus rebus posse audacter decidere? Verum quẽadmodũ recte ista diximus, sic cum horũ uniuscuiusq; notionẽ, substantiæq́; dignotionẽ tenemus manifestã, adijciẽda ea oratione est. à natura enim planta omnis regitᷣ, at animal omne à natura simul & anima, siquidẽ nutritionis, atq; augmẽti, effectuumq́; huiusmodi, causam naturam appellamus omnes, ut sane animã qua sentimus, mouemurq́;. quo fit, ut nec falsa naturę opera proferat nostrũ quisquã, nec iam si illa nouerit aliquis, statim hunc necesse sit eius quoq; essentiam nosse, quẽadmodum nec solis, quẽ ut orientẽ manifesto, sic etiã occidentẽ uidemus, lociq́; interuallũ utriusq; præfinito tẽpore ordinatim percurrentẽ, huius tamẽ quę nam sit essentia per ocium quærimus. q̃ si igitur fieri non posset, ut naturales quoties fierẽt excretiones sciremus, nisi prius has ipsas facientis naturæ substãtiã cognosceremus, nõ ille quidẽ immerito, cum hãc incognitã esse ostẽdisset, simul etiã harũ ipsa-

rũ dempsisset cognitionẽ. nũc cũ liceat etiã si quis illam ignoret, has tamen ipsas scire, superuacanea sunt quę nugat̃. & hęc quidẽ omnia admirãdus Iulianus. At nos quoties alicui nullo sumpto purgãte medicamento uomitus accidit, aut multa cõtingit inferior euacuatio, siue ea per intestina, siue per uterũ fiat mulieris, huiusmodi oĩa natura facta esse dicimus, uel à natura, uel naturaliter. nihil eñ refert, eaq; ipsa cũ manifesto ęgrorũ emolumẽto imitamur. Videtur aũt Iulianus neq; id scire, q̃d quotidie in ore omniũ est, uulgoq; nõ nescit, nempe secũdũ naturã se habere sanos, ægros uero præter naturã. nam si prius q̃ naturæ essentiã nouerimus, nullis nobis huiuscemodi nominibus uti licuerit, neq; secundũ naturã sanos, neq; uero præter naturã ægros se habere dicendum nobis erit.

8 Demus tamẽ illi, si placet, hoc ex abundantiratiõe, cõcedamusq; fieri nõ posse, nisi prius ex calido, frigido, humido, et sicco corpora nostra cõstare sciuerimus, bona quæ à natura uel casu fiũt, ut imitemur. Quid igit̃ obstat, quo minus hoc ipsum sciamus, dũ et placiti huius demõstrationẽ afferre possumus, & optimus quisq; philosophorũ, qui tibi quoq; ipsi admirabiles sunt, cũ Hippocrate unà, atq; inter se etiã cõsentiũt? Nisi uero discordiã aliquis satis esse argumenti putet ad monstrandã placiti huius ignorantiã, de Stoico repente ambiguus quidã factus. nam si sermoni huic persuasus credis, affirmanti eorũ nihil, de quibus philosophi inter se digladiant̃ omnes, in cognitionẽ cadere humanã posse, cur non multo etiã magis q̃ alijs omnib. tuis illis pulchris cõmunitatibus, quas in cœlis habitãs methodus generauit, fidẽ abrogas? at has aliorũ medicorũ nullus obscure, quin aperte potius nouit, sicuti quidẽ existimat Thessalus, quodq; hoc maius sit. cũ enim has Thessalus gloriosissimo medicorũ, qui circa ipsum sunt choro sibi uisas ostenderit, nemini tamen inter illos conuenit. quinimo maius ad hanc usq; diẽ bellũ inter se exercent, q̃ cũ unà cũ condiscipulis suis altercabatur Thessalus. q si ex dissensione rerũ ignorationis signũ sumitur, profecto ante omnia Thessali cõmunitatibus, quanto etiã magis de his ambigitur, abroganda fides est. enimuero de corporis nostri natura, quã uel ex aere, & igne, & aqua, & terra, uel humido & sicco, calido ac frigido tẽperate sibi inuicẽ mistis cõstare dicunt, dubitatũ quidem olim est, sed non adeo tamen ut de Thessali communitatibus, cũ & Plato, & Zeno, & Aristoteles, & Theophrastus, & Eudemus, & Cleanthes, & Chrysippus, alijq; præterea philosophi q̃plurimi, qui se partim Stoicos, partim Peripateticos, partim etiã Platonicos nominari uoluerunt, eadẽ de illis sentiant. at à Thessalo probatæ cõmunitates tantũ abest ut cęteris probent̃ medicis, ut ij etiam diuersa de his sentiant, qui re uera amethodi cum sint, glorioso tamẽ methodi uocabulo quodã tanquã prætextu utunt̃. neq; enim Hippocrati, neq; Diocli, neq; Plistonico, neq; Praxagorę, nec Mnesitheo, nec Philotimo, nec Erasistrato, nec Herophilo, neq; medicorũ alicui Logico, Empiricoue

A Thessali placuere cõmunitates. q si conferẽdæ inter se discordiæ sint, eam quæ de Thessali cõmunitatibus est longe alteram superantẽ inuenies. cum enim tres sint genere (ut illi dicunt) in medicina sectæ, Thessaliq; cõmunitates tã qui se Empiricos, q̃ qui Dogmaticos profitentur, tollant, non sanè exiguam censendum est discordiam hanc esse, immensamq; adeo, ut uinci non possit: quippe cum eas, neq; qui harum habitus est parẽs Themison, neq; alius ab eo quispiã, at nec amethodorũ Thessaliorum ullus obseruet. itaq; non facile quenq; inuenias, qui non illis aut addiderit, aut detraxerit aliquid, aut aliqua saltem ex parte mutarit, neq; tamen etiam si ipsi inter se omnes consentirent, parua esset eorũ cum alijs dissensio. cum uero de his
B omnibus ipsi quoq; inuicem dissideant, solus hic relinquitur Thessalus, eumq; præter Iulianũ istũ secutus nemo est, & is uerbo tantũ, nam re apertũ fecimus, quàm illi maxime aduersetur: quorum si quis fidem sumere certam uelit, nostros is De secta methodica cõmentarios adeat. porrò Thessalus etiam si solus pro ueritate contendentibus dicat eorum quæ alijs uisa sunt, consensum, demonstrationem esse quandã, ac iudicium, illum nemo damnauerit: & postea Thessalũ, qui ab omnibus dissidet alijs, non damnabimus præ Hippocrate, cui præter optimos medicos, philosophorũ etiam optimi consentiunt? idq; ob unam dissensionem? quis hoc tandem ferre possit? quis tot tantasq; toleret nugas? quis non potius doleat? cum tempus
C contradicendo absumat homini, qui nec quæ dixerit recordetur, nec quæ scripserit intelligat, ac tantummodo (ut in prouerbio est) quicquid in buccam uenerit, effutiat.

9 Verũ omissis iam ijs, quæ deinceps dicat, audiamus, ac primum cum præsentis aphorismi principiũ esse ait ac caput, nempe q morborũ cõtinẽs causa humorũ sit plenitudo. rectius aũt fecerimus si hoc quoq; in loco uerba ipsa, ut habent, omnià adscripserimus. proditum igitur ab eo est statim in hunc ferme modũ (tempus est enim iã ut recta ad contradictionem ueniamus) In perturbationibus uentris, sic ut quod reliquũ est aphorismi, principiũ habeat, ac caput, nimirũ ex humorũ plenitudine, ut à causa cõtinẽte, morbis affici corpora. Qua
D propter demonstratũ cum sit affectuum non esse causam humores (falsa enim est hæc opinio) simul etiam aphorismi detectũ est uitium, ut qui obscuro, falsoq; innitatur fundamẽto. Hæc sunt eius uerba, optimum aũt factu foret, si theatro constituto, plenoq;, non quidẽ quale Thessalus instituit, dum seipsum in suis illis garrulis libris coronat, sed eruditorum potius hominũ pleno, percunctaremur ab ipso, quanam tandẽ demonstratiua methodo duce sermonẽ existimet uerũ esse à se dictum, qui sanè siquidem recte illum quispiã interpretetur, ad hunc se fermè modum habebit, Qui uacuationibus iuuari ægros aiunt, necesse est hos existimare continentẽ morborũ causam esse plenitudinẽ. An aũt uerus sermo is sit, lubens sanè inter doctorum hominũ cœtum Iulianũ interrogarem, ut ex eorum

eorum multitudine stoliditatem aliquando agnosceret suam. nam ex ijs quæ dicuntur fieri non potest ut agnoscat, huiusmodi cum sit. Nunc enim se ipsum ostentat in libris. at in theatro quemadmodum recte ista tractentur, nunc exponam. multis ex ijs, qui febre laborãt sanguinẽ mittit Thessaliorum asellorum grex, si quidẽ hoc faciunt, censentes nocumento eos ex euacuatione affici, non recte faciunt, sin iuuari credunt, causam supponunt hi continentem esse plenitudinẽ, quod tamen negant. Dicat hic mihi horum fortasse aliquis, quæ tandem necessitas est, ut iuuãte euacuatione continẽs sit causa plenitudo? cui ego facile ita respondere possum: necessitas quidem nulla est, de grege tamẽ uestro is est, qui ista dicat, Iulianũq; monstrabo, simulq; æquum esse dicam, ut suarũ ille nugarum rationem reddat. & hoc quidem modo in theatro cum eo egerit quis, nunc uero (neq; enim theatrum habemus) paucis huiusmodi datur occasio. Quin omnes quæcunq; collibitũ effutiunt, seu uera ea, siue aperte falsa sint, id quod Iulianus semper facit, sine delectu quicquid in mentẽ uenerit, scribẽs, nihilq; unquam ueritatem curans. ego autẽ in uniuersa uita mea, cũ nihil æque studuerim, quàm demonstrandi prius scientiam tenere, deinde summo hanc studio exercere, frustra laborasse uideor. nam quicunq; demonstrationem quid sit percipiunt, spes est hos re cognita, Iuliani fortasse abijcere nugas posse: at qui gregarius illius est, is ne eorũ quidẽ quę dicuntur quicq; intelligit. Quã ob rem dictum antea quoq; à me est, nõ exiguum imponi mihi certamẽ hoc ab amicis, quorum gratia scientificos tractaturus sum sermones.

10 Enimuero non solum oportuit Iulianum causarum differentiæ conuenientia proferre uocabula, sed etiam eorum obseruare significata. nunc aũt (hoc enim habet Methodicorũ omniũ stoliditas cõmune) ad nomenclaturas usq; cõtinentium causarum progreditur ille quidẽ, at quo ab antecedentibus modo differant, nõ intelligit. neq; enim latuisset ipsum, morborũ ab antecedẽtibus causis augmentũ fieri. quæ enim principio morbos facere cõsueuerunt, necesse est hæc, donec simile quippiã agunt, eosdẽ adaugeãt, ut medicamentũ exempli causa, acre adeo, ut ulcus facere possit, cuti hora impositũ tantũmodo una, cuticulã uulnerabit solã, ἐπιδερμίδα Græci appellant, longioris uero temporis tractu adhærẽs opus peraget euidẽtius, cute primũ ipsa, deinde subiecta quoq; carne correpta, quomodo etiam quæ putrefacientia nominamus, ad ossa usq;, tegente hęc ipsa carne exusta, descendunt interdum. hac igitur præditæ natura cum sint antecedentes causæ, fieri non potest, ut, si quidem illæ remaneant, quod factũ est morbi persanetur. cum enim maior subinde morbus fiat, nõ sanè, anteq; quod facit tollatur, perfecte sanabit. sunt igitur causæ antecedentes, cuiusmodi quoq; plenitudo est. supponamus enim ante alia, hãc in sermone, antecedẽtẽ nisi quis absciderit prius causam fieri non posse ut qui factus est affectus curet. ob idq; ipsum Asclepiades morbos à plenitudine

A incipere existimat, ægrisq; adiumento huius esse euacuationem ait, petitq; curationẽ à medicis perfici, non morbos, quos plenitudo faciebat, soluentibus, sed ne adaugeantur prohibentibus.

11 Supponatur tamen causam morborũ continentẽ interdum esse plenitudinẽ, necesse statim est, ut huius euacuatiõe tollatur morbus. atqui ut Asclepiades ait, nunq; causa est cõtinens. satius enim fuerit, relicto hoc in loco garrulo Iuliano, cũ Asclepiade sermonẽ cõferre, qui, ut cętera desint, legitime certe sophistã agit. oratione enim uti uir hic cõsueuit, cui credi maxime possit, non illa illepide fucata, quod sophistæ, ut arbitror, officiũ est. nõ dissimilẽ tamẽ huic sermonẽ protulit Iulianus, eũ, quẽ deinceps scripsit, nõ me hercle facultate in B hoc usus sua (tales enim ubiq; scripsisset) sed eorũ, quæ Asclepiades dixerat, recordatus. ꝙ si ex proprijs esset Iuliani sermonibus, nõ aliter q̃ superiores nugatorius uideret. itaq; ait Asclepiades, si cõtinens morborũ causa esset plenitudo, factis nonnunq; largis inter morbi initia euacuationibus, fore, ut nocumentũ statim à se omne æger depellat: nunc contra uisi sæpius sunt purgata plenitudine morbi tamẽ ipsi augeri. satis est ratio hæc probabilis, ꝓpriaq; ob id eget solutione, neq; tamen ad ea, quæ in Hippoc. aphorismo dicunt accedit. nã illa ex cõmuni potius hominũ omniũ ratiõe, qua Empiricos quoq; uti diximus, q̃ ex dogmate ullo fidẽ sumpsere. ideoq; Asclepiadis rationẽ diluemus ipsam, nõ sane tanq; ad ea, quæ in aphorismo dicun C tur pertinentẽ, sed ꝙ consultius existimemus esse, postq; Iulianũ hucusq; garrientẽ pertulimus, propius ad hominẽ accedere, sophista qui sit, quo cũ dialecticorũ aliquando more exercitatio instituatur. Cum igitur plenitudinẽ nominabit Asclepiades, interrogetur, utrum dicat, eam ne, quæ ex facultate, an eam, quę ex uasorũ capacitate ęstimat, quam etiã κατὰ τὸ ἔγχυμα nominare solent: atq; utrũ eã, quæ in toto corpore, an potius quæ in sola eius parte cõsistat. ea porrò quæ ex facultate est, ne nominari quidẽ ab ipso potest, ut qui facultates ferè omnes, quibus gubernatur animal, sustulerit: quæ uero ex uasorum capacitate, duplex illa quidem etiamnum est: aut enim ad mensurã refertur, quæ secundum naturã sit, aut hoc uno, nudoq; intelligi D tur, nempe ꝙ non intra uasa capiatur: potestq; horum utrunq;, aut in toto consistere corpore, aut in una, pluribus ue eius partibus. ostensumq; à nobis est in his cõmentarijs, in quibus Symptomatũ causas enarrauimus, atq; ubi tumores pręter naturam tractauimus, cõuulsionẽ interdum, tremoremq;, ac in uniuersum phlegmonem, & erysipelas, idq; quod à recentioribus medicis œdema uocatur, aliosq; præterea affectus, plenitudinis inniti hypothesi, tum si plenitudinem euacuet quis, ad naturalem quamprimum statum redire membrum. Diximus porrò alibi quoq; de continentibus causis, ubi ostendimus, tam nomẽ ipsum, quàm rem, cui impositum nomen sit, ex stoica esse secta, neq; recte recentiores medicos genus hoc totũ aut nominasse, aut tractasse, nosq; ne de nominibus contendere

dere uideamur, secundum eorum sæpius sententiam causæ quædam ut sic nominentur, cõcedere, non mehercle, quæ ex ijs, quæ absolute esse dicuntur, sint, sed quæ in generatione ipsa essentiã habeant, in quo sophismatis consistit explicatio.

12 Cęterum quæcunqȝ Iulianus garrit, in hũc transferre locum nostri non est muneris, quin potius ad aliam quæstionẽ ueniamus, quæ cõmunis in uniuersum est. Causarũ, quæ in humoribus consistunt, duplex habetur genus, alterum ex plenitudine, ex corruptela alterũ: facilemqȝ utriusqȝ aiunt esse curationẽ, cum momento temporis liceat, & quod ex redundanti superuacuum est emittere, & quod corruptũ sit, uniuersum inanire sic, ut nunqȝ perduret morbus. quam sane rationem dilucidã simul ac breuem Iulianus obscure prolixeqȝ uerbis his scripsit, in ipso statim aphorismo indemonstratum lẽma exortũ esse, nempe ꝙ morbos humoris faciat plenitudo, aut in impropriã qualitatẽ transmutatio, quam speciẽ omnem, corruptelã medici uocant: quare eo quod morbũ faciebat educto, insigne opinatur iuuamentũ futurũ. sic sine controuersia, anteqȝ appareat humoris alicuius in corpore contenti indicium, plenitudinẽ morbi causam esse existimat, aut si minus hãc, transmutationem certe, quod nec intelligi potest, nec sane ad ueritatem proxime accedit. Sic enim existimemus licet, facile morbos tolli uniuersos posse, nec iã diuturnus ullus foret, atqȝ unius esset rationis curatio omnis, nullam in se operosiorẽ difficultatem continens. simplex enim ac promptũ, atqȝ adeo in ipsis manib. esset quod morbũ facit exinanire, in ipsoqȝ statim principio, primaqȝ eius consistentia morbũ soluere, ut iam nullo alio ꝙ euacuatiuo auxilio indigeat: atqȝ huius, qualicunqȝ tandem accidat tempore, accõmodari usus possit, ac si in causa sanguis sit, sola contenti erimus uenæ sectione, si pituita, quæ pituitã educant dabimus, si bilis, quæ bilem. Hęc sunt Iuliani uerba, quorũ omnium, ut dicebã, ratio ita se habet. Si quæ morbos faciunt, causæ humores sunt, fieri potest, ut exinanitis quãprimum ijs, nullum diutius cõsistere permittamus morbũ: atqui multi, etiam si inter initia satis inane reddamus corpus, diutius tamen perdurant. nõ sunt igitur humores causæ. quæ sane ratio, siquidẽ de corporis uniuersi plenitudine accipiat̃ ea quæ ad uasorum capacitatẽ refertur, uera est. nam si in morbi ipsius principio quod superuacuum est inanire uolumus, uniuersum exinanibimus plethoricum affectum: sin plenitudinem accipias, cum parte aliqua plenior collecta redundantia est, falsa, cum ostensum à nobis sit, non semper fieri posse, ut huiusmodi plenitudo subito euacuetur. sic etiã si de corruptela ratio interrogetur, hæc solui facile potest, quippe quam nõ statim euacuare possis, perinde ac si uase aliquo cõtineretur, aut dolio, ex quibus tamen cum prauũ euacuauerimus humorẽ omnem, non statim, nisi deterso prius, elotoqȝ diligenter uase meliorẽ infundimus. num igitur fieri potest, ut ex humano corpore corruptũ euacuemus sanguinẽ, eius aũt loco meliorẽ quãprimum

A eius addamus partibus? Quo nam igitur modo inquiũt exinaniri statim corruptio potest? sic enim hoc, ut alia omnia facile pronunciãt, nullo rerum respectu, neqȝ ullam in considerãda re uniuersa adhibẽtes diligentiorẽ exinanitionẽ. enimuero, quẽadmodũ cum bilis uis multa in corpore continet̃, sæpius facile sit, dum febris absit, eã ipsam euacuare: sic cũ ante acuta correptus febre homo fuerit, difficillimũ id reddit̃. neqȝ enim licuerit absqȝ periculo, purgãte tunc uti medicamẽto. ad eundẽ modum de pituita, deqȝ serosis excremẽtis existimandum. dictũ sane à nobis de his omnibus est in alijs libris, opusqȝ est, qui scire ista exacte uoluerit, inde sibi discenda hæc petat. morbus igitur plethoricus ut sit phlegmone, non in ipsis solum uasis ple-
B nitudine detenta, sed etiã uniuersos occupãte musculorũ sinus, ex eo potissimũ libro discas licet, in quo De tumoribus pręter naturã scripsimus. ꝙ uero subito curari phlegmone omnis non possit, diximus in libris De curandi ratione, secundũ eam potissimũ operis partẽ, in qua curandorũ præter naturã tumorum uia instituit̃. fit enim interdũ ut tã ualide tamqȝ tenaciter adhæreant carni uiscidi crassiqȝ humores, periculum ut sit, ne cum diutius perseuerauerint, sequat̃ scirrhus. at ij, qui nihil horum sciunt, dum potissimã artis partẽ ignorãt, dãnant Hipp. atqui ediuerso quis, cum solidum corpus perfrigeratum, aut excalfactũ aliquod fuerit, promptum fore illi ad naturã recursum dicet, quo modo etiã cũ dẽsius, rarius'ue redditũ fuerit. neqȝ
C enim perfrigeratũ excalfacere, excalfactumqȝ perfrigerare, dẽsiusqȝ rarefacere, ac rarũ densare laboriosum fuerit: at pertinaciter adhærẽtẽ parti carnosæ humorẽ, aut crassũ, aut glutinosum educere, laboriosissimũ. nã cũ ex uasis etiã laxis ijs, haud prõptũ sit sordes expurgare, facile id scilicet in carnosis existimabit̃? quare summe deprauata ratio ea est, quæ causas in humoribus cõtentas contrarias semper magis esse dicit ijs, quæ in solidioribus partibus sunt. nam si in uniuersa corporis habitudine absolute plenitudo insit cõtenta in uasis, quã proprie plenitudinẽ nominamus, nõ sane difficile factu fuerit, & primo quoqȝ tempore hãc ipsam exinanire, & ob ipsum symptomatis ægrum liberare. contra cum uitiosus succus aliquis, aut corruptela
D adsit, fieri nõ potest ut abunde facta euacuatione sanitati homo restituat̃. Nec sane alio se modo res habet ipsa. plures enim inuenti sunt, quibus cũ degrauaret̃ corpus, tensionisqȝ accederet sensus, uenæ quãprimũ sectiõe symptomatis his soluti sint: nõnullis cõtra per totũ mensem corruptionis nocumentũ permansit, dum nos deprauatũ sanguinem potuimus ubertim exinanire, nec meliorẽ alium reponere. nã ut ex cibarijs recte in corpore confectis bonus generat̃ sanguis, sic periculũ est, ne dum idonea cõcedimus alimenta, cum prauo, qui prius inerat, bonus unà corrũpatur. quã etiam ob rem nõ omnẽ se pollicent̃ corruptionẽ sanaturos, sed illã unã, in qua ualidũ adhuc corpus sit, uiresqȝ robustę: nõ cũ ęruginosus penitus factus sanguis fuerit, & qui inditũ alimentũ trahere secũ in

corruptelā poſsit, ſed qui potius ab hoc ipſo contemperari queat. ſed nec cū ad uires æſtimata plenitudo fuerit, ſanari cōtinuo æger poteſt, eo quòd cum inanitione, unà ipſa diſſoluantur interdum uires. Diximus de huiuſmodi affectu in opere De medendi methodo. Ergo raro inanitione hominē continuo ſanum reddes. continget tamen quandoq; hoc, quemadmodum apparet. & huius ſanè rationis ueritatem clare oſtendit experientia. quidam enim ab euacuationibus ſtatim ipſis, omni liberātur moleſtia, ſed nec hoſce affectus noſſe medico cuiuis promptum eſt, nec ut eos norint, ſtatim etiam dignoſcere eos ualent. Ii ſunt igitur, qui maxime nugētur, inter quos, ut uerum fateamur, primas obtinet Iulianus, qui cum nullū unq; cum artis operibus cōmercium habuerit, ex his tamen quæ ipſe nouit, audaculus reperiť. Cæterū nos ſæpius inter ipſa artis opera poſt utriuſq; plenitudinis inanitionē homines ſanitati cōtinuo reſtitutos oſtendimus: utranq; dico, & quā ex uaſorū ęſtimamus capacitate, cui plethorę nomen eſt, & quā ex uiribus metimur, quū inanitione nō diſſoluiť. atq; hęc, cū primū ægros quis ipſorū uiſere inceperit, unà cum iis, qui ſanare nouerint, percipiet omnia.

13 Videamus ea quæ deinceps dicunť, in quibus Aſclepiadæ rationem tractandā ſuſcipit Iulianus, peruulgatam illam, qua perſuadetur non proprios trahi à purgantibus medicamētis humores, ſed ab his generari. Sanè pauca quędā de re hac diximus in calce libri De elementis ſecundū Hipp. ſicuti in primo quoq; De naturalibus facultatibus poſtremo ſociis ita rogātibus librū etiā de hoc ſcripſimus unū, cui titulus De purgantiū medicamentorum facultate. quare uniuerſum de his ſermonē qui ſcire uoluerit, inde ſibi petat, nos hoc in loco iis, quæ à Theſſalo dicūtur reſiſtemus, prius tamē eius uerba adſcribā: Athletā quē uolent capiamus bona præditū habitudine, naturaliterq; ſe habētē. Huic bona in corpore cū inſit materia, firmaq;, medicamentū exhibemus, quæq; excernunť ſumme corrupta oſtendimus. unde colligimus, nemine, qui iis cōtradicere queat reperto, cū quæ nunc excernunť acerrima ſimul ac corrupta, anteq; medicamentū exhibereť, talia athletæ nō adeſſent (bona enim is habitudine erat) nihil aliud nobis reſtare dicendū, q; utraq; hęc à medicamento fieri: primū quidē materiā ab eo in corruptelā uerti, deinde etiā excerni, ſiue per uomitū id, ſiue per aluū fiat. Hæc ſunt Theſſali uerba. audiſtis aūt priuatim à me ꝙ in bonæ habitudinis aliquo humores purgenť omnes, id nō magis ꝙ nunc illi generenť, declarare, q; ꝙ antea cōtineantur. fruſtra igitur iſta attulit, neutrā neceſſario, aut comprobans, aut demoliens ſectam. ꝙ ſi aluū ſubducens aliquid exhibeat, nō tamē medicamētoſum hoc illis eſt. Neq; uero inuerecundi Therſitæ more exhibemus, & oſtendimus dicere debuit, cū neq; exhibuerit id, neq; oſtēderit unq;, nec iā exhibentē aliū, aut oſtēdentē uiderit. at nos ii certe non ſumus, qui ea quę minime pręſtamus, dicere, aut ſcribere audeamus ſed oſtenſa operibus prius ipſis ueritate, tum de-

A mum rerū explicamus artē, id quod ex his quoq; qui de Theſſali grege ſunt audias licet, partim ꝗ ex iis, qui aqua inter cutem laborabant, medicamento dato, quod aquam educeret, uentrē quam primū ad æqualitatē reduxerimus, partim etiam quot ictericos ſanitati continuo reſtituerimus, bilem trahente medicamento exhibito. Verū neq; hæc, neq; aliud huiuſmodi quicq; uidit unq; Iulianus. athletæ alicui purgans inquit exhibeo medicamentū, & oſtēdo. ueriſimile uidelicet eſt, ut tanta præditus amentia athletas quis bonis præditos ſuccis purget, aqua inter cutē laborantes non purget, non atra percitos bile, non eum, qui morbo, quem elephanta uocant, correptus ſit, nō cancro affectū, non quē phagedæna, aut eryſipelas, aut a-

B lius quiſpiā, qui ex malo generetur ſucco, morbus infeſtet. ſatis nobis de his ipſius nugis dictum ſit. nam ſi, quæ audire dignus eſt Iulianus, dicere omnia inſtiterit aliquis, huic non iam uno aut altero, ſed longe pluribus libris opus fuerit. Verūtamen eorum, quæ deinceps dicit, aliqua audiamus, hoc modo ſcribens: Aliud affero ualidiſsimū, quo maxime inſpecto reſipiſcere eos æquū fuerat, nō atra omnino bile agi. cū enim ſubeſſe bilē arbitramur, pituitā purgans medicamentū damus, nec iam pituita, ſed bilis excerniť. cū uero pituitā, hāc ipſam educente medicamento dato nō pituita, ſed bilis utrobiq; deiicitur. hydropicis aquā ducens medicamentū damus, tuncq; cum manifeſto in hydropicis aqua cōtineatur, præter omniū maxime opi-

C nionem exire aqua non uidebitur. par enim eſſet, ut cum bilem trahēs medicamentū exhiberemus, bilis, cū pituitā, pituita educeretur. Hæc ſunt, quæ dicat, in quo admiratiōe dignū eſt, ꝙ primū dixit, non oportere ab atra omnino bile agi, nimirū nos atra percitos bile dicit, quicunq; Hippocratē laudamus. Quòd ſanè lepidum ſermonis genus illis potius cōueniebat, quibus atrabilarios ab atra infeſtari bile placet. porrò fabuloſo Aeſopi aſino ſimillimus eſſe Iulianus reperitur, qui cū unà prandenti domino accubantem Meliteſem quēdam catellum uidiſſet, circumq; ipſum ſaltantem, ac delitioſe ludentem, mota ſubinde cauda, iucundam præterea quandam emittentem uocem, ob quæ læti conuiuæ erant, ipſumq; exoſculabantur om-

D nes, nihil moratus ſit, quin in ſellam confeſtim inſiliens ruderet, ac ſeſe, caudam identidem quaſſans, uerteret. Huic perquam ſimilis Iulianus cum ſit, cauilloſe in nos inuehitur, obiecta nobis per iocum melancholia, quæ ab atra, ut ipſe ait, bile fit. ſine igitur in te nos de atra bile dicamus, qui cum arte minus etiam quàm pueruli medici ualeas, in Hippocratem inueheris. qua quæ nam maior inueniri melancholia poteſt? quæ manifeſtior ignorantia? quæ tandem petulantior audacia? His nos iocoſe inceſsis Iuliane? indoctiſq; ea ſermonibus complicas, ut iam ne puerum quidem latere poſsit quàm abſurda hæc ſint. Nam cum Hippocrates dixerit nullam neq; ætatem, neq; anni tempus, neq; aliud omnino inueniri tempus ullū poſſe, in quo ex corpore noſtro humor aliquis

totus pereat, ut quos semper nobis inesse dicat, sintq; nimirum ij, sanguis, pituita, atq; utraq; bilis, quos in omnibus inesse omnes existimat, incrementum autem suscipere alium in alia temperatura, naturaq; corporis, ętate, tempore, regiõe, morbo, ipsius te demoliri rationem putas, si bilioso pituitam ducens medicamentum cum dederis, hæc quidem non euacuetur, bilis autem euacuetur. Age uero, demus hoc, manifesto fieri, ut nõ semper proprium sibi humorem euacuet medicamẽtum, num falsum propterea uideri debet Hippocratis dogma? si namq; humores omnes æqualiter attrahit purgans medicamentum unumquodq;, ipsos autem in propriam speciem quandam mutare solet, nihil erit inter uenæ sectionẽ, ac purgationem discriminis. Quòd si hæc ita habent, haud sanè difficulter experientia possumus dogma ipsum probare, duobusq; propositis hydrope laborantibus, quibus eadem adsit magnitudo, idem corporis habitus, ætas eadẽ, alteri eorũ aliquod quod aquam trahat, medicamentum dandum, alterius secanda uena, cõsiderandumq; deinde utri eorum profuerit id, aut nocuerit. par aũt fuerat, ut idem in utroque fieret euacuationis modus, ac tot mitterentur sanguinis heminæ, quot essent euacuatæ (ut ij quidem existimant) aquæ à medicamento purgante. Verum demus etiam hoc illis, & in altero quidẽ, qui purgatur, aquæ heminæ euacuẽtur, uerbi gratia, quindecim, in altero autem, cui secta uena est, duæ tantum, uideamus nunc uter horum iugulatus sit (nam quid aliud quæso dicendum sit, de Hydropico, cuius missus sanguis fuerit?) atq; uter adiutus maxime? Quid mihi hic dices ò bone uir? nũ similiter atq; ad eundẽ nos modũ refellimus, quemadmodũ paulo ante tu faciebas? bilem purgãs medicamentum alicui detur, inquit, qui aqua intercute laboret. bilem hoc etiam ò bone uir euacuabit, uerum modicã, omneq; citra emolumentum. Bilioso, quod aquosam detrahat saniem detur. hoc quidẽ aquosa euacuabit, sed modica, nec sine detrimento: ediuerso quod aquam trahat asci te laboranti detur, quod bilem icterico, hic & plurimum euacuabitur homo, & maximo præterea cum iuuamento. Hæc si apud medicorũ aliquem scripta nondum legit Iulianus, hominis admiror diligentiã. sin cum ista legisset, ausus est quæcunq; scripsit, scribere, par est ut illius prudentiam admiratione prosequamur. Ego enim eorũ qui ista audierũt offendi aures puto. Iulianus autem cum de his scribit, insanire nos arbitratur. Respondeat itaque, ijs quos laudauit philosophis in memoriam reuocatis, à quo nam ipsorũ demonstrandi legem huiusmodi acceperit, cuiusmodi usus ipse est. si enim, inquit, bilem trahens medicamentum, animantis natum est bilem expurgare, non ipsam generare, in pituitosis non sanè bilis euacuaretur. q̃ uero mire id quod consequens est, nouit? O præclaram sophistę huius dialecticam. Quidnam tam unquam prudenter Chrysippus, Aristoteles, Plato dixit? Qui si de ijs proposita illis foret consideratio, cum nulla penitus contineretur in corpore bilis, id prorsus sequi affirmarent, nullã quoq; omnino, à bilem trahentibus medicamentis exinaniri: cum uero modica inesset, quæ ab ijs traheretur, modicã quoq; futuram esse dicerent, quemadmodum sanè plurimam, cum plurima contineretur. At nouæ huius dialecticæ sophista Iulianus, cum modica quandoq; in corpore bilis insit, nullã prorsus bilem hanc ipsam ducentia medicamẽta sequi censet: & postea nos quidẽ insanire dicit, quicũq; aqua intercute laborantibus aquam ducens medicamentum damus, seipsum uero prudẽter agere, cuius placitis consentanea est uenæ in his sectio.

14 Simillimũ his ipsius sermonibus est, quod in sequẽtibus uerbis his affert: & quod magna ex parte uicissim intenditur, ac remittitur, indeterminata sanitas similis aliquis factus quantum ad nos, secundum omne cõtinuitatis, in eo, quod rarenter, nec sæpenumero fit. per hæc Iulianus opinionem refellit existimantium corporeos semper esse passionum affectus intensionibus, ac remissionibus morborum in testimonium adductis, idq; facit, ratus se in hoc methodicorum opinioni consentire à ueteris autem magistri placitis dissentire, cum tamen diuersissimum hoc sit. nam qui in solidis animantis partibus insunt affectus, obfirmati insunt ac durabiles. At quæcunq; humida sunt prætereq̃ quòd in alias animãtis particulas subinde decumbunt, par est etiam ut partim in halitum tenuia facta digerantur, partim etiam per meatus sensui patentes excernantur, & nunc quidem à gubernatrice animantium natura concocta meliora, nunc à febrili immutata calore, deteriora fiant, ac quædã ob calorem hunc difflentur, quędam rursus bonis admista alimentis meliora euadant, nonnulla aũt à prauis illis confluentibus corrumpantur, siue ea prius etiã q̃ assumerentur, praua fuerint, siue non recte ea uentriculus concoxerit.

Desunt quædam.

Accensas uero ob putrefactos humores febres, nihil sanè mirum sit, si prout collecti ij per loca fuerint, putrefactiq;, atq; exinaniti, ita generationes, ac declinationes sortiuntur.

15 Verum hoc illos fortasse quispiam dicentes ferat. at quod deinceps Iulianus scribit, nõ iam cum alijs cõmune, sed ipsi proprium, hoc nunc referam. satius autem uisum mihi fuit, uniuersa illius uerba, quanq̃ prolixiora, adscribere, ad hunc modũ habentia: Quod uero intelligi non potest, cum in plenitudinem, aut corruptelã pro eo quod præsens poni debet morbi refertur causa, quisnã quæso exactissime aliquid dignoscet? affectu de toto corpore abeũte necesse est, omnia in omni parte, particulaq; redundare fateamur. unà enim cũ effectu perduret opus est continens causa. per totum autem eunt affectus, quales febres sunt, & quamplurima alia, in quibus in toto inesse plenitudinẽ oportet, plurimamq;, cum plurimus morbus fuerit, atq; ita cõcessum dicere. Quòd si uero *

quod contradicit humoris plenitudo. atqui Iuliano non placet, morborum, qui in uniuerso consistunt corpore, continentem causam in uno consistere

A sistere loco, sed si quis fluxum etiã in bubone continentẽ causam esse supponat ipsius febris, in tantam incidet sermo dubitationem: nam dissoluto bubone, nec permanere illam, nec crescere possibile est, cum manente quidem necesse sit ut febris non soluatur, soluta autem, continentem sui ipsius causam bubonem habeat oportet: exq; hoc praeclari huius defensoris subuerti rationem necesse est, qua ait, fieri nõ posse, ut morbi uniuerso in corpore qui sit, causa unico cõsistat loco, cum tamen nullam aliam continentis causae afferre rationem possit, quàm quòd ab ea aliquid fiat, ac cum ea pariter cesset, nisi forte hoc etiam in loco, queadmodum in alijs quoq; facere cõsueuit, repente se Stoicum rursus profiteatur. uerum cum hoc fecerit, nõ modo morbi, sed ipsius etiam sanitatis causam afferet aliquam, & quod minime uult, calidum esse morbum aliquem, & frigidum, & siccum, & humidũ, dicere cogetur. Quamobrem desinat inanes has nugas afferre, neq; attoniti modo, alia alia esse imaginetur, dum laudibus quidem nunc Stoicos extollit, nunc ipsorum etiam placita tollit.

CL. GALENI OBSOLETARVM HIPPOCRATIS VOCVM EXPOSITIO.

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTERPRETE

OBSOLETAS apud Hippocratem uoces expetenti tibi, Teuthra, breuissimis à me exponi, libenter morem gessi, ut qui eiusmodi cupiditatibus rectissime inseruire, honestissimum esse ducam. Quemadmodum autẽ ipse iussisti, ordinem eum qui aliàs literarum est, etiam hic seruabo, prout uidelicet ipsae uoces à literis initium habent. ubi sanè illud prius indicauero, aliud esse omnem Hippocratis dictionẽ exponere, & aliud uoces obsoletas solum. Quaecunq; igitur nomina priscis temporibus in usu erant, nunc autem amplius non sunt, talia glossas, id est uoces obsoletas uocãt, atq; has iam exponere institui. Reliqua uero omnia quae non minorem quaestionem desyderant, sed tamen usitata sunt, in ipsorum librorum expositionibus cõmodius tractari possunt. Nam quid sit iudicatio, quid diuinũ, quid integre, quis bonus ad summum habitus, & omnia eius generis, longam quidem expositionis tractationem requirunt, sed usitata sunt, non minus quàm uita, & breuis, & ars, & lõga, & occasio, & praeceps: quanquam & ex his quaedam expositione opus habeant. Vnde sanè admirari satis non possum, esse qui totius Hippocraticae dictionis expositionem promittant, atq; interim non animaduertant, se plura relinquere quàm tradunt. Quum igitur multos libros scripserit Dioscorides, non Herophilius ille Phacas appellatus, sed iunior patrũ nostrorũ memoria, nõ tamen dimidiã partem, imò ne tertiam quidem aut quartã totius dictiõis exposuit. Atq; hic supra reliqua, etiam in duobus his per totam tractationem ex superabundãti peccauit, & quod clarissimarũ uocum mentionem facit, quae ne minima quidem expositione opus habent, nedum adeo multa, & quod harum ipsarum saepe. Haec igitur nos cõtempsimus, & ad haec insuper, ne exponeremus formam singularum stirpium ac herba-

B rum, & eorum quae ex terra eruuntur, pisciũ item & animaliũ omnium, quorũ alicubi Hippocrates meminit, quę Dioscorides ille ex Nigro, & Pamphilo, & Dioscoride Anazarbensi trãsscribere nõ ueretur, & ex his qui hos praecesserunt, Crateua, Theophrasto, Heraclida Tarentino, & alijs innumeris. Ad hunc modum etiam ciuitatum nomina exponit notissimarum, et astrorum similiter manifestissimorum, quae ne pueros quidem latẽt. Atq; in his exponendis etiam alij multi delinquunt. Si itaq; haec omnia quis resecet, is uoces obsoletas solas exposuerit, quemadmodum Herophilus fecit, & Bacchius, quum Aristarchus grammaticus exemplorum ipsorum copiam collegerit, uelut di-

C cunt. Nos autem uelut nosti, plura etiam quàm illi excerpta in cõmentarios collegimus, quos fortassis si ita tibi uisum fuerit, etiam ipsos longiore tractatione componemus. Nunc uero quum breues summas habere expetas, eorum quae iudicio nostro confirmata, & per longos illos cõmentarios demonstrata sunt, hunc librum scripsi, qui non solum nomina alijs ueteribus usitata, & quae nunc non amplius in usu sunt, cõtinet, sed etiam ea quae priuato quodam suo modo ipse Hippocrates fecit, aut à consuetudine translata, aut alia figura apposita, aut significatione mutata. Etenim quod ueteres multa nomina ipsi fecerint, satis ab Eratosthene quoq; demonstratum est in libris de ueteri

D comoedia, & ego etiam nunc breuibus commonstrare possim per exempla, quum pauci euidentius cognoscere possint, quaenam uox obsoleta sit, & quae ipsi similia, à ueteri aliquo facta. Arbitror autẽ satis tibi fore Aristophanis ex Detalensibus exempla, hoc modo se habentia. Ad haec tu dicas Homere, qua uoce obsoleta uocent κόρυκα. proponit enim in illo dramate senex è detalensiũ populo, proteruo filio, primum ut exponat quid sint κόρυκα. deinde quid uocẽt ἀμένηνα κάρηνα. At ille rursus proponit uocem obsoletam ex Solonis tabulis ad causas differentes hoc modo. Hic quidem tuus, meus autem ille frater dicat quid uocẽt ἰδῦσιτι. Deinceps proponit, quid nam est bene-

facere. Ex quibus manifestum fit, quòd glossa est nomen uetus à consuetudine elapsum. Quòd autem unusquisque qui circa studia uersatur, putet sibi licere, noua nomina facere, etiam Antiphon abunde declarat, qui etiam quomodo ipsa facere oporteat edocet. Declarat itidem ille ipse Aristophanes in eodē dramate per hęc uerba. ἄλις, ὀρέλη, καὶ μῦρον, καὶ ταινίαι. Deinde senex illudēs delectare inquit σωρέλη hoc à Lysistrato. Quum autē rursus proteruus filius dixisset, fortasis à nobis nō perterreberis tempore: etiam hoc à filio dictum irridens senex ait, hoc perterreberis, à rhetoribus est. Et quum ille rursus postea dixisset, quo tandem tibi hæc uerba euadent, rursus senex etiam hoc irridēs, ab Alcibiade ait hoc euadēt. Et filius quidem nondum cessans, neq; reuerens senem dicit. Quid coniectas? etiam malos uiros dixeris eos qui probitatē exercēt. Deinde senex, hei Thrasymache, quis horum patronorum te liberat? Ex his igitur manifestum tibi factum esse arbitror id quod dixi, esse modum uocum obsoletarum, quum aut commune omnibus nomen à consuetudine obtinente excidit, aut si quod ab aliquo ueterum factum est, omnino non receptum est in consuetudinem. Sic igitur etiam Hippocrates, aliqua quidem ex non consuetis assumit, aliqua uero ipse facit, aliquorum uero etiam significationem mutat. Et iu-

A stum est, ut nos singula hęc unà cum glossis ac obsoletis exponamus, ubi ex præsenti consuetudine excidisse apparuerint. Atq; ita etiam si plantæ alicuius, aut animalis, aut ciuitatis nomen satis obscurum fuerit, hoc quoq; tibi inter glossas exponemus, & in summa hoc spectabimus, ut non solum tibi, sed aliјs etiam qui primas literas didicerunt, utilis futurus sit libellus. Si uero quis sit qui nō nouit quid sit ἀντρήσομεν, & ἀπὸ πρόσω, & ἄμφω, ἀμφίεσμα, & quæcunq; alia huiusmodi, eum ad Dioscoridem ac similes mittemus, ut qui neque dignati fuerimus talia docere. Quum autem clare iam traditum sit, quid sit glossa, quid dictio: & dictum quoq; sit, quòd citra demonstrationem id solum tibi describere uoluerim, quod in aliјs scriptis iu-

B dicio nostro confirmatum ac à nobis demonstratum est: iam ad illarum uocum obsoletarum expositionem progrediemur, ipsasq; ex omnibus Hippocrati inscriptis libris deligemus, non ex his solum qui pro genuinis habentur. Quod uero multæ obsoletæ uoces à Bacchio prætermissæ, hic scriptæ sint, & quod nos nullam talium uocum omiserimus, ipse liber docebit: quemadmodum etiam illud, quod prout res postulare uisa fuit, aliquādo ipsam dictionem abscribimus, ex qua obsoletam uocem exponimus: in plurimis aūt relinquimus, ubi etiā absq; illa, clarā fore expositionē speramus

A

Ἀγκυλιδωτὸν, quod curuitatem in obliquum intortam habet. Dictum est de curru.

ἀγκυρομήλη, hamus.

ἀγλιθὲς, partes capitis alliј.

ἀγρίη κολοκυνθη, colocynthis, id est cucurbita syluestris, uelut Crateuas, & Diosc. & Pamphilus.

ἄγροφον, montanum.

ἄγνα. debilia.

ἀγχόμενος, qui suffocatur.

ἀδαξέεσθαι, pruriginose morderi.

ἀδιωέως, negligenter.

ἀέτωμα, pars tecti in altū extēta, uelut triangulus.

ἀθέλγεται, percolatur, exoluitur.

ἀθὴρ, quod in ordeo acutū est, uelut in secundo de morbis minore: & summa pars barbæ in cuspide, uelut in quinto morborum popularium.

ἀθώρηκτος, qui non est ebrius.

αἶγις, cicatrix subcandicans in oculis, uelut in maiore prædictorio: & albicantes concretiones, uelut in coacis prænotionibus.

αἰγόκερας, quod etiam βούκερας, fenumgræcum.

αἰγύπτιον ἔλαιον, oleum Aegyptium quod ipsi cicinum appellant.

αἰγύπτιον ἔλαιον λευκὸν, quod ex liliјs paraī, quod etiam κρίνινον, & susinum oleum nominatū est.

αἰγύπτιον μῦρον λευκὸν, ungentū Aegyptiū album, quod etiam Mendesium nominatur, & ex liliјs ac aromatis præparatur. Et ideo etiā ungentū, non oleum appellatur. Idem & liliaceum, & susinum ungentum uocatur.

αἰγύπτιον μῦρον, ungentū Aegyptiū, ex Aegyptiæ spinæ flore, quod etiam Metopiū nominatū est.

C αἰγυπτίαν συπτηρίαν, Aegyptium alumen, quod & scissum, & ter scissum nominamus.

αἰεὶ, significat aliquando apud Hippocratem donec, & apud multos ueteres.

αἰθάλη, quæ etiam fuligo.

αἰθιοπικὸν, subaudiendum est cuminum.

αἰθύλικες, in summa cute circuli, similes rubicundis illis ab igne excitatis, à uerbo αἴθειν id est ardere dicti. Et αἰθυλικώδεα his uidelicet similia quę multi uocāt αἱμάλωπα id est cruēti aspectus

αἱμασφλοισβοισάσιες, scribit Dioscorides, & super extumescentis sanguinis suppresiones indicari putat: eo quod etiam alibi dicit, in inflāmatis sanguinis eruptionibus figura inueniri potest. plures tamē scribunt αἱμασφλεβοισάσιες, & hac uoce

D significari putant, plenas sanguine incuruatas (uenas.

αἱμωδίας qui expresit, qui lancinauit.

αἱμόκερχνα, in sanguinis effusione stridulam asperitatem inducentia. Est autem ea morsus quidam subasper irritans in aspera arteria.

αἰνεάτης, qui ex Aeno Thraciæ ciuitate est. Eundem aliquando etiam Aeniopicon uocat.

αἰόλλεσθαι uagari, errare.

αἰὼν, uita.

ἀκαλήφη, urtica.

ἀκεστὰ, curabilia. Nam & ἄκη medicamenta sunt.

ἀκήρατος, incorruptus.

ἀκὶς, nominatur cuspidis ferrum.

ἀκόνην appellauit in his quæ libro de uictu addita sunt, mortarium. Ita etiam Theophrastus lib. 8. de plantis.

ἀκοσ

ἀκυῶσα, repleta.
ἀκραλέα, extrema, summa.
ἀκρέσπερον, suprema uespera, hoc est prima & incipiente.
ἄκρητον, meracum. Sic nominatur quicquid impermixtum est, & suam naturam sincerã conseruat.
ἀκρητόχολοι qui meracã bilem coaceruatã habent.
ἀκριτον πάγος, glaciem concretam quæ uelut inseparabilis sit, in libro de hebdomade dixit, de infinito circa mundum, & de uacuo quod efformari non potest.
ἀκρατὴς lingua dicta est in septimo morborum popularium, quæ uelut summas suas partes informare nequit, hoc est inarticulata, propter motus difficultatem.
ἀκρόπλοα quæ in superficie ac uelut in summo innatant. Ita etiam ἀκρόπλοοι.
ἀκροσαπὲς, parum transmutatum, putrefactum.
ἀκρόψιλον, in summa parte nudum.
ἀλαία φθίσις. Ita appellata est tabes in libro de locis in homine, quæ uelut cæca est, & oculis cerni non potest.
ἀλάπτης, qui ex Alaptis est. Alapta plurali neutro, locus Thraciæ est.
ἀλάστορες, & ipsi sunt homines qui maleficia perpetrant, & dæmones ipsorum ultores.
ἀλγήματα uocem sæpe de ipso morbo usurpat: & ἀλγεῖν similiter pro ægrotare & aliquid pati. Ita & reliqua hinc ducta.
ἀλεάζειν, calefacere.
ἄλιον ὕδωρ, aqua cõgregata, ex pluuia coaceruata
ἄλειφα, oleum, aut adeps.
ἀλεξητήρια, auxilia. Nam & ἀλέξεσθαι auxiliari est.
ἀλέον, congregatum coaceruatum.
ἀλεότητα, congregationem.
ἀλέουσιν, congregant.
ἀληθέωσι, errant, dictũ est à uoce ἄλη, id est errore.
ἀλέως, aceruatim.
ἀλθεῖν, sanare.
ἄλθεξις, sanatio.
ἀλθισκεῖν, sanare.
ἄλκαρ, auxilium.
ἀλλογνοῶν, qui desipit, & uelut alia quam sunt cognoscit. Sic etiam ἀλλοφρονέοντες ab ipso dictum est.
ἀλλοῤῥοπεῖται, uarie mutatur.
ἀλλόκοτον, obscurum, ignotum.
ἀλλοφάσσοντες, delirantes, desipientes.
ἀλαοὶ, cæci, quòd & ἀλαὸς cæcus sit.
ἁλυκὸν, salsum.
ἀκρητόχολον. Sic nominat eum quem etiam ἀκρόχολον, qui meram bilem collegit.
ἀλύζει, angitur, iactatur. Sic etiam ἀλύξει in futuro dictum est.
ἀλυσμὸν itemque ἄλυσιν, anxietatẽ, quã sanè etiam iactationem uocant, & ἄλυξις hoc idem est.
ἄλφιτα, polentæ, non solum ex ordeo sic uocantur. Nam in secundo de morbis muliebribus polentæ triticeæ dictæ sunt. In secũdo uero de morbis maiore, etiam lentiũ et eruĩ torrefacti. ἄλφιτα itaque omnis fructus moliti moderata magnitudine fragmenta appellantur. Maiora enim κρίμνα uocant, minora uero ἄλευρα. i. farinas.
ἄλφιτα προκώνια, polentæ quæ ante coni siue metæ constructionem fiunt, hoc est ex recenti adhuc & tenero ordeo. Meta enim quædã in areis etiam nunc erigitur, & præsertim in pluuiosis regionibus, lignum erectum, in quo componuntur fructus in metę figuram.
ἀμαλδύνεται ipsi familiare est, quasi obfuscatur ac uelut obscuratur ac dissipatur, quemadmodum in secundo morborũ muliebrium ἔμβρυα ἀμαλδύνεται id est fœtus marcescunt ac contabescunt, & pereunt.
ἀμαλῶς, molliter id est moderate, uelut in libro de suppuratis, hoc autem molliter colligũt. Itemque facile, uelut in primo de morbis maiore, & oculis non facile uidebat, Et in secundo maiore, & cibos non facile admittit.
ἀμαμηλίδας, species est mespili, quæ plurima in Italia nascitur, uelut etiã Dioscorides dicit. Quidam uero ἐπιμηλίδας dicunt esse mala parua syluestria.
ἄμβη, alta eminentia.
ἀμβλυσμὸς, abortio, à uerbo ἀμβλύσκειν abortire. Sed & uisus hebetudo, uelut in prædictorio maiore.
ἀμβλυωπώτερα quæ hebetius uident. i. obscurius.
ἀμέρων, auferens & accipiens.
ἀμενηνὸν, debile.
ἄμη, quodam modo, ex aliqua parte, moderate.
ἀμοίη. Ita Dioscorides in libro de chirurgia scribit. ἀμοίη ὅτι πιέζει &c. hoc est, quoniã moderata cõpressione euarians declinat, ad carnis augmentum ac efformationem faciet. Alij uero scribunt ἀλλοίη. Dicit autẽ Dioscor. ἀμοίη significare moderata, sed nullum testimonium adducit.
ἀμυσὶ, aceruatim, citra labiorum commissionem.
ἀμφιβραγχίων locorũ circa tõsillas ita appellatorũ
ἀμφίδεον, summa pars osculi uteri circum circa, quæ cucurbitæ labijs similis est. Nomẽ ex translatione ductũ est ab armillis mulierũ, quę etiã ipsa ἀμφίδεα uocantur, ab eo quod circundant, & uelut obligant.
ἀμφιδέξιος, ambidextra, & uelut utrinque dextra, hoc est quę ambabus manibus uelut dextra utitur. Talis est & apud poetã περιδέξιος. Sic etiã Hipponax dixit, Ambidexter sum, & nõ pecco. Quidam tamen ἀμφιδέξιον intelligunt non rectè, eã quę in dextris uteri partib. cõcepta ac gestata est.
ἀμφιμήτριον signũ in secundo de popularibus morbis dixit, quod uteri affectiones indicat.
ἄμως, quodam modo, ex aliqua parte, moderate.
ἀναγνῶναι, ad sententiam mutandam persuadere, alia à prioribus docere.
ἀνάκαρ, ad superiorem partem, quemadmodum ἐπίκαρ ad infernam, ex montibus.
ἀνακινέουσι, resiliunt.
ἀνακῶς, caute.
ἀνοκωχὴ, sustentatio, sursum latio.
ἀναλδὲς, quod alimentum non sentit. quod non augescit.
ἀναλμυροὶ, insulsi. nõ salsi. Sic Dioscorides, uerum multi diuidentes legunt.

ἄναλον, sine sale, non salsum.

A ἀναπλάσαις, duplicas, idē est quod διπλάζεις

ἀνατρῆσαι, perfodere, perforare.

ἀνάῤῥινον, per nares relisum uadēs. Aliqui uero diuidunt, ἀνὰ ῥινὸν. ut significet per cutem.

ἄναυδος, qui loqui non potest.

ἄφωνος, qui uocē edere nō potest, in tertio morborum popularium cōsequenter ambæ uoces habentur de Pithione. Sic etiam apud poetam habet illud de equo, αὐδήεντα δ' ἔθηκε θεὰ λευκώλενος ἥρη. hoc est. Sermonem addiderat dea candida brachia Iuno.

ἀναφέρειν significat aliquando etiā respirando subsingultire, uelut in primo de morbis minore: Itē uelut pueri qui plorare cessant, spiritū ad nares retrahere. Atq; hic idem spiritus est, offendens in latione dum extra effertur, uice uersa dupli- B ci intro reuocatione.

ἀναχαλίνεται, resoluitur, refricatur.

ἀναχελίσεται idem significat.

ἀνδρογένειαν, successionem generis per uiros. Et tamen quæ per fœminas fit generis successio, nullum aliud eiusmodi nomen habet.

ἀμβήξατο, cum tussi expuit.

ἀνειλήματα, tormina.

ἀνειλιχθῶσιν, sursum cōuoluta fuerint, cōtorta fuerint.

ἀνειρυσθέωσιν, reuulsa fuerint.

ἀνέζες, qui in summa altitudine suspendit, compositum est ex ἄνω & ἕζες.

ἀνεμοῦται, inflatur.

ἀνερίκτων, non cribro excussorum, non fractorū.

C ἀνεστραμμένα, conturbata. dictum est de urinis.

ἄνεος, uoce destitutus, & mente perculsus.

ἀνήιος, sine molestia, illæsus.

ἀνερείκτῳ, non diuiso, nec fracto in tenues partes, sed ex summe crassa farina composito.

ἄνθεα, nō solū flores qui in coronas recipiūtur, sed etiā alios omnes sic appellat. Sed & semina quādoq; similiter uocat, uelut in secūdo de morbis mulierū. Imò etiā rubores, in coacis prænotiōibus. & sputa ἀνθηρὰ. i. florida dicit, ea quę rubicūda sunt et cruēta, in sexto morborū populariū li.

ἀνθίνην uinū dicit, aut quod floratū appellatur, aut quod floribus cōditū est: quēadmodū & Cyceonē ἀνθίνην uocauit in secūdo de morbis maiore.

D ἀνθινὸν oleum, liliaceū ac lirinū dicitur, Idē etiam Susinum appellatur.

ἀνθινὸν, ungentum, quod etiā Susinū ac liliaceum ungentum appellatur. Differt ab oleo anthino præscripto, ipsorum aromatum uarietate.

ἀνίθυσαν, sursum direxerunt.

ἀνοργισμένον, emollitum. Nam & ὀργάσαι mollire est, & uelut subigere ac elaborare, ut in secundo de morbis maiore.

ἀντικοντώσιος renisus per contum ac remū, quod etiam σκίμπων uocatur.

ἀντίῤῥινον, herba quędam, quam etiam βούκρανον & lychnidem syluestrem nominant.

ἄορτρον, pars utrinq; à pulmone dependens, uelut in secundo de morbis maiore. Itē ἀορτρὴν eandē quandoq; uocat, uelut Diosc. putat. Sed id non ita clarum est.

ἀπαρτίως, perfecte & exacte. Diosco. aūt totū etiā cōtrariū significare dicit, uelut in libro de uictu in acutis, ubi ait. Et plerūq; ἀπαρτίως id est temere, in his temporibus ad sorbitiones transeunt. Mihi uero etiā hic perfecte & exacte significare uidet. Atq; eodē modo etiā Attici hac uoce utūt. Infinita aūt exēpla in exiguis libris habes.

ἀπεβράσσετο, in quinto morborū populariū ita Dioscor. scribit, & per uocē ἀπεβράσσετο, extussijt significari dicit, quū alij fere oēs ἀπεβήσσετο eadē significatione scribant. Verū hic Diosc. & Artemidorus Capito appellatus, multa uocabula ex aliorū cōsuetudine trāstulerūt, ac mutauerunt, quæ nihil aliud significāt à ueteri scriptura, atq; ut horū quoq; mentionē faciamus necesse est.

ἀπιλλέθη, cō clusus est. Nam ἴλλειν est concludere.

ἀπεέρχθη, exclusus est.

ἀπόγονα, fœcūda. Quidā uero intelligūt infœcūda.

ἀποκεκαρπωκὸς quod germinauit.

ἀποκεκριμένοισι, separatis.

ἀποκηδέστερον, negligentius.

ἀποκναίειν, maxime quidē deradere significat. Sed & corrumpere, & attenuare.

ἀπομυλλώας, qui labia inter se commissa prætendit.

ἀπονενοημένως, citra reuersionem.

ἀποπαλλήσιος, depulsionis. Hinc etiam uox ἀποπαλώσεται, aliquando actiuè depellere significat, uelut in primo de mulierū morbis, aliquādo etiā passiue depelli, uelut in libro de hominis natura

ἀπορέγει, prætendit.

ἀποσβεὶς, extinctus.

ἀποσιτικὰ, cibi fastidiū & in appetentiā inducentia.

ἀποσκήψεις, scarificatiōes, in lib. de morbis maiore.

ἀποσκληρύνει, resiccat.

ἀποσπαρθάζουσι, palpitant, pulsant ac inflammant, in secundo de morbis.

ἀπόσφαγμα, feculentū excolamentū, quod etiam ὑπόσφαγμα.

ἀπτίστων, integrorū, in farinas integras fractorū, de fectuose cōtusorū, à quib. furfuraceū nō decessit

ἀπυρομήλη, specillo nucleū nō habēte, quod etiam μηλωτρὶς & μηλωτὶς dicitur.

ἀρακίδας, triticeos aracíscos. Est aūt aracus legumen quoddam.

ἀρβύλαι calceamenta profunda.

ἄργυς, serpens quidam ita appellatus.

ἄρδαλος, sordes quædam & immundicia. & ἀρδαλῶσαι, inquinare.

ἀρθμιὸν particulis commodum.

ἀρικύμων, quæ cito prægnans fit.

ἄρις, non solum instrumentū scobina dictum, sed etiam herba quedam ita appellata.

ἄρκιος, à septentrione spirans. Aliqui uero ἀρκτίον palam scribunt.

ἁρμὰς, suturæ in capite.

ἁρμοῖ statim. dictio est dorica.

ἀῤῥοίας mensium suppressionis.

ἀρτίζωα, paruo tempore durantia.

ἀρτίστομα, undequaq; æqualia.

ἀσκαρίδες, lubrici tenues & parui, in recto intestino generati.

ἀσκὸς

ἀσκὸς, tegulas, quas & titiones ignitos, & lentes uocant, siue lenticulas. A

ἀσᾶται, repletur, ut in primo de morbis mulierũ: & anxie ac grauiter afficitur, uelut in secundo de morbis maiore.

ἀτέραμνα quę ægre cõcoqui possunt, ac dura sunt.

ἄτρακτον, non solum fusum ad lanificium utilem, sed etiam cuspidis lignum.

ἀττικὸν ἀγγεῖον, atticam ollam, & aliquando uas ἐχῖνον appellatum.

αὐαντὴ, aut αὐαψὴ, morbus quidam resiccatorius.

αὐτίτην, uinum huius præsentis anni.

αὐτόδρομον, per se mobile, uelut in lib. de hebdomadibus.

ἀφὰς, uincula, à contactu.

ἀφασσόμενα, quæ cõtrectantur, & ἀφασσαμένη, quæ contrectauit. B

ἀφράζει, desipit, imprudens est.

ἀφροῦντα, spumantia, bullas habentia.

ἀφύει, inalbatur, & uelut præter naturam colorem habet. Sic etiã ἀφυώδης uocatur, quod colorem præter naturam refert.

ἀχιλληϊάδας κριθὰς, plenum & magnum ordeum, ab Achille quodam nominatum, qui agricola Babronius fuisse dicitur.

ἀψίῤῥοον, retrorsum fluens.

ἀψυχεῖ, animo linquit. & ἀψυχίη, animi deliquiũ.

Βάκχαρις, lydium quoddam ungentum.

Βαλβὶς, cauitas oblonga.

Βαλεῖος, qui ex Balea ciuitate Macedoniæ est.

Βδέλλα, in maiore prædictorio, & secundo à quibusdam inscripto, uaricosam uenam ita appellatam esse aiunt à Diosc. Verum mihi proprie dicta esse uox hæc uidetur de animali, hirudine. Etenim interueni aliquãdo quũ hoc in illo lib. legeretur, & quum multi ambigerẽt de hac re, ego solus ex ipsa scriptura arrepta occasiõe, ueritatem agnoui. C

Βηκέοις, ouibus.

Βησσικὴ, ex Besis in Thracia.

Βλακεύειν, negligere.

Βλαδαραὶ, humidæ, mucosæ.

Βληχρὸν, legumen quoddam.

Βοάνθεμον, buphthalmũ, quod etiam Chrysanthemon appellatur.

Βόλβιον, quid sit ipse Hippoc. lib. secundo de morbis mulierũ docet. Male igitur quidã narcissum significari putãt, ꝓpter radicis uidelicet bulbũ. D

Βολβίτια, quæ à multis Bombylia appellantur. Est autem polyporũ paruorũ genus.

Βολίτον, stercus bubulum.

Βομβύλιον, poculum quoddã angustum os habẽs, aut operculum, nomen ductum est à resonando, & bombi sono.

Βοὸς θαλασσίου, bouis marini, chartilaginosus est hic piscis.

Βουβάλιον, cucumis syluestris.

Βούκερας, fœnũ græcũ. Menetheus in nomenclaturis medicamentorum, etiam Anagallidem ita appellari dicit.

Βούπρηστις, & animal est cantharidi simile, & olus quoddã syluestre, cuius meminit Diosc. in pri-

Galen.

mo de sanitate tuenda, & in libro de oleribus.

Βρῆγμα, quod cũ tussi expuitur, in primo de morbis maiore: & βρήσσειν, cum tussi expuere. Quidam hæc sine litera ρ. scribunt.

Βρόγχους, chartilaginosæ arteriæ.

Βοτράχου dicit, id est ranæ, Quidam tamen palam βατράχου scribunt.

Βρυγμὸς, qui fit dum dentes inter se colliduntur strepitus: & βρύχειν ita strepere.

Βύζην, aceruatim, aut frequenter.

Γαλιάγκωνες, qui paruum & macilentum brachium habent, partes autem circa cubiti flexuram siue gibbũ tumidiores: quemadmodum etiam mustelæ. Qui uero dicunt γαλὸν nominari cubiti gibbũ, & inde uocem compositã esse, fortassis non recte rem intelligunt. Non enim γαλιάγκωνας, sed γαλοβραχίονας ipsos nominari oportebat.

γαμψὸς, flexuras quasdam habentes.

γαυσὸς, curuus in externam partem.

γιγγλύματα in se mutuo inseruntur, uelut cardines in foribus, qui γιγγλυσμοὶ appellantur.

γῆ σμηκτὶς, terra Cimolia.

γῆ κεραμῖτις, terra figulari, argilla.

γῆ χαλκῖτις, nihil amplius significat ꝙ chalcitide.

γήχυτον, externa terræ pars mollis, ac minime lapidosa.

γλαμυροὶ, aquosi & humidi.

γλοιάζειν, nictando uersare oculos. Et γλοιώδως iuxta proportionẽ eandẽ, nictantiũ modo dixit.

γλυκύμης βοτάνης, glycyrrhizes, id est radicis dulcis appellatæ.

γόγγρωνα, gutturis ramicem, ab eminentijs rotundis in arborum truncis nascentibus, uelut etiam Theophrastus in primo de plantis, his uerbis. Quædam autem habent appellatos ab aliquibus gongros, aut quid illis proportione respondens, uelut olea.

γογγύλιον, rotundum. & γογγυλίδια, paruę pilulæ instar catapotiorum.

γριφώμενα, quæ reuoluuntur, à gripho reti piscatorio uerbo facto.

Δακτύλιος, circulus, pastillus, in lib. de sterilib.

Δαλτίδες, magnæ lampades ardentes dicuntur. Per abusum tamen aliquando alij capita sic uocãtur, eo quod ex multis spicis compositũ sit alij caput, ut instar lampadũ colligatũ uideatur.

διεδρος, pellucidus, in secundo de morbis maior.

διακνέει, quod & διακναίει dicitur, significat perfricat, & corrodit.

διαπεπληγμένα, quæ multum sunt disparata circa intermediam crurum ac inguinum partem, quę πληχὰς dicitur.

διάσημα, compositionem ipsorum corporum uelut lanis similem.

διαστομωτρίδα μήλην, specillum diducens.

διαφλύξιες, super ebullitiones, superfusiones.

διαφλυχθεῖσα, perfusa, humectata.

διαφλυχθὲν, humectatum.

διαφλύοντα, humectantia.

διάφρος, spumans.

διὰ χωρίου, ex interuallo.

διδύμη, radix herbæ quæ etiam orchis appellatur. A
διεβλήθησαν, decepti sunt.
διῆσαι, concutere, excutere, in secundo de morbis mulierũ. Significat etiã percolare, & dirimere.
δίιδρος, humida, exudans.
δίκλειδος, bipartitus, ut inferna parte conclusa, superna aperire possis.
δίκρουν, quod uelut biceps est, quod item bifidum nominant. Idem etiam ἠδίκρουν significat.
δίοπος, curator nauis, ab eo quod prouideat, & gubernet ea quæ sunt in naui.
δίοπτον, transparens.
διορρώσιος, in serosam & aquosam speciẽ transmutationis.
δίπνοα τρήματα, bispira foramina, in his quę ad uacuum perforata sunt, & uelut per duo oscula respirant.
δόρπου, cœnæ.
δραπτὰ, dilaniata.
δυσάνιος, & δυσάνιος, qui non facile angitur, Est etiam is qui difficulter frenari potest, aut morosissimus est. Critias in libro de natura amoris & uirtutum, sic exponit hanc uocem, δυσάνιος est qui ob res paruas tristatur, & ob magnas magis quam alij homines, aut longiori tempore.
Ἐβλημάσθη, mollita est.
ἐγγαστρίμυθοι, qui cõcluso ore loquuntur, eo quod ex uentre loqui uidentur.
ἐγκάς, in profundo.
ἐγγενὲς, congenitum, familiare, proprium.
ἐγκάμψει, infringet: & ἐγκεκαμμένοι confracti ac incuruati. dictum est de unguibus.
ἐγχαλίνωται, circũdatus est ad similitudinẽ frenorũ
ἐγκεγλευκισμένος, uinum quod in cellaria sub terram repositũ est, quod mustum esse desiit.
ἔγερσις, excitatio, uigiliæ.
ἐέρχαται, intercipiuntur.
ἔθρασεν, pungebat, stimulabat.
ἐκβράσσει, eijcit, ebullit.
ἔκδεξιν, successionem.
ἐκκολύψας, qui decorticauit.
ἐκλύεσθω significat aliquando etiam proluatur, uelut in libro de sterilibus, & in his quæ addita sunt lib. de capitis uulneribus.
ἔκμαγμα, massa coacta, & crocomagma, uelut in libro de sterilibus.
ἐκμάξαι, efformare, quandoque etiam alterare. uelut in libro de sterilibus, digito ἐκμάξαι, id est efformare, hoc est uelut pastillum aut oblongã glandulam facere. Significat etiam exprimere, ut in primo de morbis maiore, de spongia, & mercurialis ac sambuci folijs.
ἐκματεῖσθαι, inuestigare.
ἐκμιαίνεται, excernit semen.
ἐκνεφίας ὄμβρος, pluuia quæ cum Sole fit.
ἐκνεφίας πυρετὸς, humida simulque feruida febris, quemadmodum etiam Sol ἐκνεφίας dicitur.
ἔκνυζεν, strepebat, factitia uox est à strepitus sono.
ἐκνύπη, expassa, explicata.
ἐκπεπληγμένον, euersum, emotum.
ἔκρηγμα, segmentum panniculi.
ἐκσυρίγγεται, aperitur.

ἐκτόμου, ueratri nigri.
ἔκτριψιν, ad uiscera cõtingentem permutationem.
ἐκφλυνδάνει, erumpit, ebullit. Ita etiam ἐκφλύξ.
ἐκχύμωσις, χυμῶν ἔκχυσις id est humorum effusio.
ἔλαιον ῥόδινον, quod aromata non recepit oleum rosaceum.
ἐλατήριον, non solum medicamentum id quod è cucumere syluestri fit, sed etiã omne quod uentrem deorsum purgat.
ἔλδα, syluestria.
εἱλιθερὲς, quod calidum est uelut à Sole.
εἱλιθερέσθω, insoletur.
ἐλινύειν, quiescere.
ἐληχυδευσάμην, plurimum disserui.
ἐλκυστῆρι, instrumẽto ad fœtus extrahẽdos parato B
ἔλυτρα, tegumenta.
ἐμβάφιον, acetabulum.
ἔμιαι, uomitiones. Attica uox est.
ἔμπλην, propè.
ἐμπύους μοτοὺς, linamenta intorta, aut lemniscos.
ἐμυκώθη. Dioscorides quidem significare ait conniuet, cõclusum est. plerique uero eminentias habuit flaccidas, quemadmodum fungi.
ἐμυλώθη, induratus est.
ἐμυλήθη, exiccatus est, emarcuit.
ἐνθλάσει, infringit, imprimit.
ἐξαλείπτης, unctor, qui oblinit.
ἐξαλίζοιτο, euacuaretur.
ἐξαύτης, sanus.
ἐξάραγμα, collisio, contritio.
ἐξαρύεται, euacuatur, exprimitur. Quidam uero cum impetu inuadit, aut minas facit. C
ἐξαρύσαι, exhaurire.
ἐξασίας. Quidam accipiunt fila ex summis linteis scissis extantia, & ex panniculis subtegmina filorum. Verum mihi uidetur etiam ea quæ præminẽt antea quam scindant, eodẽ modo appellare.
ἐξηθριασμένον, quod per tenuem pãniculi texturã, ἤθριον appellatam, excolatum est.
ἐξίνει, euacuat.
ἔξυρα, in arctum coacta, quæ sanè etiam μύουρα nominant.
ἐπάκρα, in angustum desinentia, quæ etiam ἔξυρα appellantur.
ἐπὶ ita ponit etiã ut magis & augmentũ significat.
ἐπαλύνων inspergens. D
ἐπίκερας, fœnumgræcũ. Aliqui item aliam quandam herbam ita nominatam.
ἐπικτένιον, in mulieribus quidem pubes, eo quod supra κτένα, id est pectinem est. Verum in stupa aut lino, lanuginẽ eam quæ pectini insidet, dum linum pectinatur.
ἐπιμηλίδα. Diosc. in primo de materia medica, speciem mespili esse dicit, quod etiam sitanium appelletur. Quidam uero mala parua syluestria, quæ etiam ἀμαμηλίδες appellantur.
ἐπιμυλίδα, patellam genu, molam.
ἐπισκληροῖς, obduratis.
ἐπιστήμων, intelligens.
ἐπισχετικὴ, cohibens, sistens.
ἐπίχνουν, concretionem lanuginosam.

ἐπορ

ἐπορεξάμεναι, extentæ.
ἐπόχιον, sarmentum, ex quo aliquid enatum est, uelut etiam colocynthidis.
ἐπῶδες, fœtens, graueolens.
ἐπωξεστέρῃ, acidiore, quæ copiosius acetum ammixtum habet.
ἐρεύγη, ἐρύγμιον, reiectamentum.
ἐρικίδες, ordeum crassius cõminutum. Quidam in duas partes diuisum. Nam & ἐρεγμὸν id est fabã fresam, ab eo quod in duas partes fracta sit, dictum esse uolunt. Mihi autem omnia eiusmodi à uerbo ἐρείκειν facta esse uidentur, quod non in duas partes diuidere significat, sed simpliciter frangere. Vnde etiam ἴτριον placentæ genus ἐρείκιον nominat, eo q̃d & ipsum facile frãgi potest.
ἐρίξ, dictum quidẽ est de hepate, uerum scriptum est in pluribus exemplaribus θρίξ. Significat autem partem hepatis supernam, iuxta quam inter se scinduntur fibræ.
ἐρυγματώδης, morbus ructus faciens, qui inflat.
ἐρυθροῦ στέαρ, cruentus adeps.
ἐσφάζεις, ad internam partem laxans, ut quærere necesse sit.
ἐσφηκωμένα, colligata, constricta.
ἐς χεῖρα, ad manum significat, & prope.
ἔτνος, omne leguminis fracti decoctum.
εὐάνθεμον, q̃d & Anthemis dicit̃, & chamæmelũ.
εὐθεσίην, innatum corporis habitum. Alicubi etiã annus εὐθεσίης uocatur, qui fertilitatem efficit.
εὐκάρδιον, stomacho gratum ac cõmodum.
εὐνή, non solum significat lectum, sed etiã coitum uelut in secundo de morbis mulierum, & ægrè fert ualde coitum.
εὐοργητοτέρα, magis bene morata. Nã ὀργαὶ mores sunt.
ἔφλυδον, laxati sunt.
ἐχέτρωσις, bryonia alba.
ἕψημα, quod etiam Siræum, id est sapa, quæ etiam ἑψητὸν dicitur.
ἑψητὸν autem piscium genus est.
Ζέας, olyræ, frumentacei generis.
Ηγκιστρῶσθαι, implicatum est.
ἠγκυροβόληται, insitus est instar anchoræ.
ἠδὲ Insuper.
ἠδέλφισται, familiaris factus est.
ἡδυντὴν πίσσαν, picem aromatibus conditam. coquitur autem in aqua & aromatibus.
ἡδυντὸν στέαρ, adeps in aqua & aromatis coctus, & aromata uocantur ἡδύσματα.
ἡμίσεον dimidium.
ἡμιτύβιον, lintei crassi pars.
ἦναι, contundere, & ἠνίων, contusorum.
ἠοίας, matutinas horas.
ἠραχνίωκε, tenuibus simulq; multis uenulis, uelut araneæ telas, contexit.
ἠρμᾶσθαι, firmatum esse, adaptatum esse.
ἤθεις, adsuefecisti.
Θαλερὸν πνεῦμα, spiritus magnus, & in tumorem eleuatus.
θαλερὸν, calidum, uelut à sole. Nomẽ à uerbo θάλπεσθαι factum est.
θέρετρον, locus ad commorandum in æstate commodans. Aliqui Theatrum scribunt.
θημὼν, aceruus.
θηρίον, & lumbricum uocat, & ulcus ferum. uelut in lib. de locis in homine, θηρίον id est ulcus corpus inuadit hac de causa, & ubi decesserit sanies defluens putrefecit, & in tumorẽ attollit. In libro tamen de humoribus unde curatur præfatus, deinde etiã in alijs ubi θηρίον dixit, lumbricos in intestinis cõsistentes indicat, itemq; ascaridas. Quemadmodum etiam quum dicit autumnorum θηριώδεις, ab altero ex relatis appellat. Aliquãdo etiam tabitudinẽ sic appellare uidet̃.
θλάσιν, instrumentum ad frangendum fœtũ, quod etiam πίεστρον uocatur. Nomen habetur in primo de morbis mulierum.
θλασπίδιον pro thlaspeos, herba ita dicta.
θρόνον, sellam ad exonerandum uentrem.
θράσσεται, pungitur, stimulatur.
θρίξ scribitur etiam quod ab alijs ἐρίξ. uocãt autem θρίκας uictimarij, ubi circa sinus hepatis partes, in dextra fibra apparuerit uenula angusta, recta, nigra.
θύη, suffitus, aromata.
θύματα, suffimenta.
θυμβραίαν, appellat ita thymbram, satureiam.
θύμου, eius qui ex thymis est. Est aut gẽs ea thracica.
θώρηξις, uinolentia, ebrietas.
Ιδνοῦται, obliquatur, considit.
ἰθαγενὴς, genuinũ, uelut ait sapiens, ἀλλά με ἴσως ἰθαγενέεσσιν ἐτίμα, id est, Sed me æque ut genuinos colebat.
ἰκτὰρ, prope, apud Atticos. Verum apud Hippocratem in secundo de morbis mulierum, pudendum muliebre ita uocatur.
ἰλλαίνειν, distorquere oculos.
ἱμερωθεῖσαι, uiro mixtæ.
ἰνδικὸν. Qui medicamentorũ nomenclaturas scripserunt, quemadmodũ Menetheus, & Andreas Chrysaris filius, & Xenocrates, & Dioscorides Alexandrinus, Indicũ nominant Zingiber, decepti ex eo quod quidam putant ipsum piperis radicem esse. Verum Dioscorides Anazarbensis distinxit, & pronunciauit de Zingibere ac pipere. Dioscorides tamen iunior qui uoces obsoletas scripsit, plantam esse ait in India similem piperis plantę, cuius fructus nominat̃ Myrtidanum, quòd myrti baccis similis sit.
ἰνᾶ, euacuat: & ἰνηθμὸς, euacuatio: & ἰνᾶται, euacuatur.
ἴξαλον, capræ perfectæ pellem.
ἰξίαι, uarices.
ἴξιν, progressum in directum, aut accessum.
ἰξίον, folium chamæleonis albi.
ἰξύας, partem intermediã coxarum ac lumborum.
ἶπος, & ἴπωσις, compressio per asserem siue tabulam, in mochlico.
ἱπποφαέως. Hoc non solum Hippophaes, sed etiã λινάφον & στύβον.
ἰσάζουσι, adæquantes, mediæ ætatis existentes.
ἰσάλην, capræ pellem, corium.
ἰσχαλέαι, graciles, & ἰσχαλέον, gracile.
ἰχθυήματα, squamæ corticum.
ἰχθύην, squatinæ marinæ pellem siccam. Potest & unguem

unguem ferreum significare, quo ad fœtus extractionem & exsectionem utimur, propter similitudinem ad piscium squamas.

Καθαπτόμενοι, uehementer sentientes.

καθετῆρι, linamēto intorto, à uerbo καθίεσθαι, quod indere significat, in secūdo de morbis mulierū, linamentū ex crudo lino intortum indito.

κακαγγελίη, maledicentia, procacitas.

κακοήθεα, maligna.

κακοσινώτατα, nocentissima.

καλλίφυλλον, quod etiam callitrichum, & adiãtum appellatur.

καλλιωνύμος, piscis cuiusdam ita uocati.

κάμμορον, & animal paruæ squillæ simile, & aconitum, à similitudine radicū ad illud. Verum neutrum ipsorum accipi potest in libro de locis in homine, ubi in æstuosis cammoron assumitur. Vnde Herophilus non solū ipsum animal Cammoron, sed etiam circumsitum ipsi muscum, ita appellari ait. Zeno autē Herophilius cicutam, Zeuxis medicamentum refrigeratorium.

κανονίαι, recti, & uentribus adstrictis.

καρινὸν, medicamenti compositionem quandam ita nominat, cuius præparationem in libro de ulceribus describit.

καρινοειδέα, subcruenta.

καρύκκην, lydium edulium uarium ex sanguine præparatum.

καρχήσιον, pars in summo uelo trochlæam habente. Et καρχήσιοι, funes ab ipsa extenti.

καταβλακεύουσι, negligunt.

κατάβλημα, amiculum data opera ad confundenda subiecta circumdatum.

καταγύιοι, ad extremam inutilitatem aut debilitatem deducit.

κατακορέα. Vocat quidē ita alui egestiones ex meraca bile. Et pectora κατακορέα, quæ eiusmodi humorē generant. Quidam tamen hirsuta intellexerūt. Sed & κατακορέας homines similiter appellat. Pharmacum autem κατακορὲς uocat, aut propter humorē qui ab ipso euacuatur, aut ob proprium colorem. Nominat etiam sitim alicubi κατακορῆ, quæ uel ob talem humorem oborta est, aut ad summum intentam.

κατὰ κουρὴν, tonsuram per nouaculā. Sic enim melius scribi Dioscorides ait, nō ἐπὶ κορυφὴν, id est iuxta uerticem. Et hinc est etiam κείρειν, & apud Theophrastum, κειρομένη abies, tonsa, hoc est, præsecta.

κατακρούειν, diffindere.

καταλείφειν, illinere.

καταμύσας, qui demisit aliquid inquirendi gratia. facta est uox à uerbo ματεύειν, uelut etiam καταματεύμενος.

καταναισιμοῦται, consumitur.

κατάσκημμα, innixus, & uelut decubitus ac illapsus, in secundo morborum popularium. & κατασκῆψαι, inniti, delabi.

κατὰ φρονέοντα, remisse sentientem, in maiore prædictorio.

κατάχλοα, ualde uiridia.

A κατειλλόμεναι, colligatæ.

κατενόει, sapiebat, sentiebat.

κατεπλήσσετο, syderatus fiebat.

κατηβολῆσι, circularibus initiis exacerbationum.

κατήρτυε, considebat, sedabatur, resipiscebat.

κατ' ἰητρεῖον, quæ ad Chirurgiam pertinent.

κατοπτῆρι, instrumento ad sedem disparandā, quod & ἑδροδιαστολεὺς dicitur: quemadmodū διόπτρα mulierum proprie est.

κατωμηχεσθέω, ad intelligendum est uici, quemadmodum κατωσωσιλέω.

καυλὸς. Radix quidē herbæ silphium nominatur. καυλὸς autē id est caulis, atq; etiam ipse succus, quemadmodum in aliis. Scribit igitur ipse in libro de ratione uictus in acutis, aut silphiū, aut

B succus, aut caulis.

καύσωμα, feruorem, ardorem, in primo de morbis

καυτῆρα, æneam fistulam perforatā circa fundum, per quam ustio fit, cauterio candenti immisso.

κάγχρυος radicem, libanotidis dixit. Quum uero pluraliter dicit κάχρυς, ordeum tostum intelligendum est.

κέδματα, affectiones ex fluxione diuturnas, aut circa articulos uniuersos, aut præcipue circa coxam. Verum hanc uocem priuatim tibi exposuimus, uelut etiam alias quasdam.

κεκωμῶσθαι, in comate id est sopore esse.

κεγχαλέον, quod κέγχνον facit. Sic autem appellatur stridula faucium asperitas, & qui est in pulmone strepitus. Et κέγχνον, & κέγχνεται, & κεγχ-

C νασμοὶ, eandē iuxta proportionē significationē habent.

κεφαλοειδέος, caput habentis.

κιγκλισμὸς, breuis assiduus motus. A Cinclo animali, auicula.

κίθαρον, thoracem.

κιὼν, aceruus ex animalculis frumentum corrodentibus, quorum unumquodq; κιὼν, nominatur, Vox est in fine secundi de morbis mulierū.

κλεῖθρον, circa deglutitionem locus sub tonsillis.

κλιμακεῦ, obliqui in scalis ac trāsuersi ligni. Aliqui κλιμακίῳ absq; ε. scribūt. Et per scalæ lignū trāsuersum, id est διὰ κλιμακίου, alia quædam talis.

κλισμὸν, lectum, in secundo de morbis mulierum.

κνημαίου, tibialis, eius quod in tibia est.

κνύματα & κνήσματα, rasuræ, ramenta. & κνῆσαι,

D radere.

κνῆστρον, idem quod Cneoron.

κνήστρῳ, idem quod τυροκνήστις. Est autem cultellus quo caseus raditur.

κνιδώσιες, puncturæ quædam pruriginosæ, quales etiam ab urtica fiunt.

κνιπότητα, pruriginem. Quidam uero lippitudinem siccam accipiunt.

κνύμα, facticia uox est, ad strepitus imitationē. Sed & qui leuiter suspirat κνυζόμενος ab eadem appellatur, & in canibus gannitus κνυζηθμός.

κόγχην χηραμίδα, nihil plus significat quàm χηραμίδα, si solum ea uox ponatur, id est cōchæ mensurā.

κόγχον id est χήμην, hoc est chamam cōchæ genus.

κόκκαλον, plurimi nucleum nucis pineæ. Dioscor. autem granū cnidium uoce diminutiua à κόκκος.

κόκκωνα, id est κόκκον, id est granum, quod cōmuniter ita appellatur, non cnidium: quod etiā ipsum κόκκον, sine appositione nominat. A

κόλλικας, orbiculos, & paruos pastillos, & quod in Acharnensibus habetur, κολλικοφάγε Boeote, de paruis panibus dictum est, siue de pastillorū uoratore.

κολοκυνθίδα ἀγρίαν, colocynthidem.

κοπρίων μελικηρῶν. Plurimi uero scribunt κηρίων, id est fauorum. Significat autem recrementorum ab expressis fauis reliquorum ac restantium.

κόριον, herbam quæ hypericum nominatur, habet autem semen κόρῳ, id est coriandro simile.

κόρους, de ramis enatos ramusculos, noua germina.

κορυφαδίων, apicum ac extremitatū ad umbilicum congregationis.

κοτίδι, sincipiti, posteriori capitis parti. B

κότινον, oleam syluestrem.

κοτυλίδα, acetabulū coxæ, in his quæ addita sunt mochlio siue uectiario libro, & in secundo de morbis maiore.

κοτυληδόνας, oscula uasorum ad uterum pertingentium, uelut etiam in libris de resectione Hippocratis demonstratum est.

κοχώνην, cōnexū in coxis eū qui est ad sedē, propter quē etiā omnis circa sedē locus sic nominatˉ.

κραδίαι, fici uirgulta.

κραίνουσι, desinunt.

κράμβιον, brassicæ decocto.

κρέκην, uox fictitia est, de sonitu odioso, in secundo de morbis maiore.

κρήγυον, bonum. C

κρημνοὶ, labia ulcerum, uelut in libro de locis in homine, & alæ pudendi muliebris.

κρησέραι, uas ad excipiendam farinam, in quod farina excribratur. Est aūt hoc marsupium quoddam lineum.

κρίμνα, polentæ crassiores. Quum aūt dicit κρίμνα ἀλφίτου ἁδρὰ, maximas polētæ partes significat.

κρότωνας, chartilagineas in pulmone partes, bronchia dictas, in secundo de morbis.

κρότωνος ῥίζα. Hoc est quod Aegyptij Cici, id est ricinum appellant.

κυάμου καρπὸν, Dioscorides hyoscyami semen appellare ipsum dicit, in primo de morbis mulierum. Quidam uero fabā Aegyptiam intelligūt.

κύαρ, foramen acus. D

κύβιτον, qui & ὀλέκρανον, & ἀγκὼν, id est cubitus dicitur. Dioscorides autem brachij nodum ita appellatum esse dicit.

κύκλοι προσώπου, malæ, in primo de morbis maiore.

κυλιχνίδα, & paruū calicē, & doliolū uasculū medicum.

κυρβασίην, pileū acutū, qui & Tiara.

κυρήβια, paleas. Significat & furfures, & ordei purgamenta.

κυρίῃσιν, diebus qui talia iudicare creduntur.

κύσθον, podicem.

κύστιγγα, paruam uesicam.

κώδειας, capita & calices papaueris.

κώλεον, ossiculū in uulnere, q̄d extractu facile est.

κῶμα, sopor, delapsio in somnum profundiorem. Scriptus est de hoc à me uelut nosti libellus.

κωνίαν, uinū picatū. Iniicitur in doliū uinariū picea una cum cortice hemina dimidia, & quidā excolāt postq̄ mustū efferbuit, quidā uero relinquūt.

κωφοὶ, languidi & debiles. Verū uerbū tertiæ personæ tertiæ cōiugationis κωφοῖ, hebetat, obtundit significat.

ΛΑβὴ, inuasio, exacerbationis accessio, maxime quæ fit per circuitum.

λαγνείη, significat aliquando etiā ipsum semen, uelut in libro de natura pueri. Ita etiam λαγνεύματα.

λαγώπυρος, herba lagonate appellata.

λαμπτὴρ, quē multi φανὸν id est lampadem & pharum appellant, in secundo de morbis maiore. Verum apud alios, & prȩsertim Atticos, in quo ligna comburuntur exhibentia lumen. Sed & fax & lucerna aliquando λαμπτὴρ uocatur.

λαπαχθῆναι, proprie quidem euacuari, & propterea etiam molliri.

λαμπηρὰ, spumantia. λάμπη enim uocatur spuma.

λάσιον, sindona, linteum.

λεβηρίδα, serpētis senecta siue exuuium, Quidam uero concham uacuam.

λέγνα, summæ osculi uteri partes, ex translatione. Sic enim appellantur oræ & extremitates uestimentorum. Alibi easdem etiam ἀμφίδεα uocat.

λέκυθον φακῶν, quod intra lentium corticem est.

λεπάδες, petris adhærentes conchæ.

λεπρὰ, siccæ & nudæ regiones.

λεπτὰ, Sic aliquando uocat rara, uelut in libro de locis in homine.

λευκὴν ῥίζαν, dracunculi radicem uocat.

λευκοΐου καρπὸν, uiolæ albæ semen, ita appellari ait Dioscorides.

λεῶς, penitus, in totum.

λιβανωτοῦ καρπὸν, fortassis ipsum ita appellatum libanotum, id est thus. Nam semen eius plantæ non scimus in usum assumi.

λιβηρῷ, humido.

λίβος, instillamentum quoddam, quod oculis infunditur. facta est uox à uerbo λίβειν, quod proprie instillare significat.

λιγνυῶδες, nigrescens, niger. Nam λιγνὺς id est fuligo, nigra est.

λίθον μέλανα, quem molarem uocant silicem.

λιμακώδεις, humidi & herbosi.

λίπα, oleum, in secundo de morbis mulierum.

λίρινον, lilium. Verū oleum ex ipso, quidam λίρινον cum litera ν scribunt. quidam absq; ν λίριον. Vocatur autem non solū κρίνινον hoc est liliaceum, sed etiam susinum ac anthinum.

λοῦν, non solum lauare, sed etiā irrigare ac perfundere significat. Sic etiam λοῦσθαι duo apud ipsum significat, & alia his similia.

λύσιας, disparationes, per quas articuli inter se solutí sunt.

λυσσῶδες, mentis emotorium.

ΜΑγίδα, massam, & conspersionē subactam, & molem manum implentem.

μακρόπνους, aut longū respirās, aut per lōgius tēpus

μαλακίοισιν. Ita appellanť aquatilia, quæ spinā non habent, uelut polypus, loligo, sepia, & urtica. Hȩc etiam exanguia sunt, & uiscera non habēt.

μαλθώδεα, mollitoria, aut cerea, μάλθη enim cera est, & præsertim emollita. A
μαείλη, quam plerique θερμοσποδιὰν uocant, hoc est cinerem calidum.
μάσθλης, pellis, corium.
μάσσειν non solum subigere aut miscere, sed etiam exprimere, uelut in primo de morbis maiore.
μᾶσσον, plus, in maiore prædictorio.
ματος, quæstio: & ματεῦσι quærere.
μαχαιρίδι ὀξυβελεῖ, scalpello acuto, quo uenę secantur.
μαχαιρίδι στηθοειδεῖ, specillo medico uetroso et lato
μέλαινα, dicitur morbus ab atra bile conflatus.
μελαιναν ῥίζαν aspalathi aromatici appellati radicē
μελαῖνις, circumflexè Dioscorides legi debere censet, μελαῖνις αἴξ, & βοῦς μελαῖνις, & significari ait capram, aut bouem ex Melænis. Est autem ciuitas circa campum Crisæum, sita ad Criphium, quæ bonum pabulum ac ad lac cōmodum habet, uelut Dioscorides ait. B
μελάνεον quod est in prognostico, quidam coniunctim legūt, ut sit μελανοῦν id est denigrans. Quidam uero diuidunt, ut μέλαν ἐόν, sit nigrum aut cum uirore pallidum existens.
μέλανι φαρμάκῳ. Nigro medicamēto. hoc quomodo præparetur ipse docuit in libro de ulceribus
μέλαν τὸ κύπριον, Cyprium cinerem, quo ad oculos utimur.
μελεδαίνοντι, curam habenti, curanti. & μελεδών, ipsa cura. Non ueluti apud Homerum habetur, tristitia.
μελιηδέα, non solum suaue, sed etiā melle mixtum uelut in primo de morbis maiore. In eodem etiam μελίηχρον nominat eiusmodi uinum. C
μεμήρυκεν, cōuoluit, à lanis quæ dum nentur in glo bum conuoluuntur.
μεμιασμένον, inquinatum, uelut etiam apud Poetam habetur.
μεμολυσμένους. Quidam perfrigeratos, Quidam in scirrhū induratos, & lapideos esse putauerunt.
μεμορωμένα, sensus expertia.
μεσοδμή, trabis moles & obstaculum, circa unam domum in duas partes diuisam, uelut μεσοδόμη quædam consistens. Quidam uero etiā tectum superimpositum μεσοδμὴν appellant.
μεσόβλημα, quasi medium quoddam dixisset.
μετακύρας, in libro de ratione uictus in acutis, lactea mixtura. D
μηκώνιον, peplum appellatum, quem etiam μηκωνίτην uocat.
μήλην διαστομωτρίδα, specillum disparatorium.
μήλην ὠτίδα, specillum auricularium.
μήλην ἰχυρὴν, specillum uulnerarium.
μήλη πλατεῖα, specillum latum, spathula.
μήλης τῷ πλάτει, specilli cyatho, id est concauo specilli ocularis.
μῆλα, ouiculæ.
μηλία, quæ est ex Melo insula.
μηλιάδος ὠμῆς, chalcitidis ex Melo, aut aluminis.
μηλιάδα. In primo de morbis minore. τῇ μηλιάδι dicit, à Melo insula.
μίτρη, operculum, & uelut inuolucrū quoddam, uena testicularis appellata ὑποδιδυμίς. Est autem uaricosus quidā tumor, testiculo circa uerticem incumbens.
μιαίνειν, manducare, edere.
μύκη, conclusio, conniuentia.
μυοχάνη, epitheton est hiantis. Si uero scribatur μυριοχάνη, est ea quæ inter innumeras hiat.
μύρραν, Aeoles uocant σμύρναν, id est myrrhā. Reperitur autem duplex scriptura.
μυρτίδανον. Plurimi quidem piper accipiunt. Dioscorides autem Anazarbensis in primo libro de materia medica, eminentiā quandam agnatam, inæqualem & tumidā, circa myrti truncū esse dicit. Hippocrates tamē fructū ex planta sic nominat, quē ipse à Persis piper appellatū esse dicit.
μύξις uocat quidē ita atramētū quod est in ore sepiæ. Sed & piscis quidā ab Hippocrate indicat.
μύσσωτον. intritum esse dicit Dioscorides allij, aut ceparum.
μώλυζα, alliū simplex caput habēs, & nō in spicas siue partes dissolutum. Quidam Moly herbam accipiunt.
μωλυόμενα, quæ paulatim resiccantur.

Ναυσιώσιες, nauseationes, preterfusiones sunt sanguinis, quas etiā ἐκχυμώσεις, id est effusiones nominat. Translata est uox ab his qui in nauseis sanguinem uomunt.
νέον, nouum.
νεόμενον, & νηχόμενον, quod uenit, quod accedit, à uerbo νέω, id est abire, uenire. In primo de morbis mulierum ambo habentur, alterū de secunda, alterum de fœtu.
νυπέλει, impotens est.
νυκτάλωπες, qui noctu non uident.

Ξηρῆ, putredine, aut gangræna, aut quodā adhuc generaliore.
ξύσμη, pruritus.

Οα, quæ à multis ὄα uocantur, sorba.
οἰναρίδων, sarmentorum uitis.
οἰναρίῳ, uiti.
οἴσυπη αἰγός, sordes circa pilos capræ, ad sedem consistens.
οἰσυπίδας, ouium sordes, aut etiam lanā succidam
οἰσοφάγος, uentriculi stomachus, id est gula, à deuorando intra se dictus.
ὄκεις, eminentia oblonga.
ὀλερόν, fœtidum, aut nigrum, à sepiarum atramento ὄλῳ appellato.
ὀλισθάζοντα, lapsantia, lubrica.
ὀλοκωνίτις, herba quædam syluestris oleracea.
ὄλον, sepiæ atramentum.
ὀλώδεα, turbata aut nigra.
ὀλοφλυκτίδες, pustulæ.
ὀνεύεσθαι, per asellorum circumactionē extendere.
ὄνοι autē & ὀνίσκοι, hoc est aselli, & asini, qui etiam ἄξονες. Scribitur etiam κατονεύεσθαι.
ὅπλα, funes ex stupa, lino, aut cannabe.
ὀπός, succus silphij dicitur per excellentiā, quemadmodum etiam καυλός, sylphij caulis. Appellat autem sylphium radicem solum.
ὀποῦ καρπόν, sylphij semen, quod etiā φύλλον singulariter, & ab aliquibus μαγύδαρις appellatur.

ὀργάσασθαι, subigere, permiscere.

ὀρθοτερίονι, quod etiam χοινίκις appellatur, terebello recto, & cauo.

ὀροκωνίτιδος. alia scriptura habet ὀλοκωνίτιδος, de qua prius dictũ est. Ait autem Dioscorides eam quæ in monte nascitur ὀροκωνίτιδα appellari.

ὀῤῥοπύγιον, usq; ad summas nates extentorũ. Est aũt ὀῤῥὸς sacri ossis extremũ, quod etiã ὀῤῥοπύγιον

ὄρχεα quæ etiam ὄρχια, scrota. (uocatur

ὀσχία, pampinoformi circa uteri osculum eminentiæ. ὄσχος enim & μόσχος, sarmenta & pampini uitis. Idem etiam ἀμφίδεον nominat, & λέγνα.

ὀτίδος, auiculæ quam Aristoteles ὠτίδα per ω appellat. Xenophon autem in primo libro ascensus Cyri ὀτίδα per ο μικρὸν uocat.

ΠΑλίνοπτα, à sole auersa.

παλῦναι, inspergere.

παράλαμψις, cicatrix in nigra oculorũ parte splendens, eo quòd paulo crassior sit quàm ea quæ ἀχλὺς appellatur.

πάραλιον, species tithymali. Vocat̃ & brassica quædam πάραλιος, id est marina.

παραστάτας, adstites uenas testiculares, in tractatione de uenis quæ ad librũ uectiariũ apposita est.

παραφάσαι, contingere cum demissione. uelut ἐφάψαι iniecta manu cõtingere. Hinc etiã occultos locos in muliebri pudendo παραφάσιας nominant.

παραφάσσειν, desipere. Velut etiam ἀλλοφάσσειν. Est autem cum tenui legendum, non cum aspirato spiritu, uelut quod præpositum est παραφάσαι, in quo ἀφῆς nomen habetur, id est contactus comprehenditur.

παρθένιον, quod parua folia habet, dicit. Vocatur autem παρθένιον, etiam anthemis & helxine, & mercurialis, & amaracum, Sed & Dioscorides nunquam inquit intelligenda est aut helxines, aut mercurialis species, quæ parua folia habet.

πασπαλέτης, miliaceus. πάσπαλος em̃ est κέγχρος, id est milium.

πασσαλίσκῳ, paruo palo, uoce diminutiua.

παφλάζουσιν, fictitium nomen est, per quod ostendere uult, offendentes & reuocantes ac repetentes inter loquendum.

πέζαι. In secundo de morbis mulierũ ita scriptum est. Et pedes tumet, πέζαι maxime. Zenodotus itaq; in dictionibus gentilibus dicit πέζαν uocare Arcadas & Dorienses pedem. Verum Hippocrates aut plantam siue planiciẽ pedis sic appellasse uidetur, aut malleolos.

πελλὰ, liuida, subfulua, Eadem etiam πελιδνὰ nominat. Zenodotus autem in dictionibus gentilibus ait Sicyonios κιῤῥὸν appellare πελλὸν, hoc est fuluum.

πεμφιγώδεες, aut humiditate pleni, aut etiam flatuosi, & inflati.

πέπλιον, quod etiã πέπλος, & portulaca syluestris πέπλος. Idem etiam chamæ syce, & μήκων spumosus, & μηκώνιον.

περιτρηίῳ, terebello recto & acuto. Est enim & aliud cauum, quod χοινικὶς dicitur.

A περιεσέλλετο, amiculis seipsum contegebat.

περικεκαμμένοι, circumflexi, adunci & incurui.

περινήματα, perfusiones.

περινήματος, perfusionis.

περινεῖ, perfundit, circumnatat.

περινῷ, περινέῳ. Est autem περίνεος locus inter scrotum ac sedem, ubi uesicæ collum habetur.

περιξύσας, qui circumrasit, scarificauit. (tem

περιπόδιον, in circulo sub pedibus & infra existen

περιῤῥηγέες, circumfractũ, in utraq; partẽ cõfractũ.

περκναὶ, nigricantes, liuentes.

περόνην, aliquando totũ os alicuius artus, aliquando ossis appendicem, aliquando etiam appendicis extuberantiam.

B περσίνας, uinum superioris anni, & inde adhuc restans: quemadmodum etiam αὐτίτην nominat uinum huius anni, & hornum, quasi αὐτοετίτην.

πεσίνα uocat πεσίνεον. Verum in libro de hæmorrhoidibus, & fistulis, etiam sedem ita appellare uidetur. (modato.

πίεστρῳ, instrumento ad fœtum frangendũ accom

πικέριον, butyrum.

πιτυίδι, resina pinus.

πιτύλοις, remigijs aut remis.

πλαταμῶν, saxũ marinũ, leue, humile, circa quod dilatantur fluctus. (plicantium.

πλεκτανέων, cyrrhorũ, plexuũ, appendicũ circum-

πλαγγνώδεα, mucosæ: & πλάγγνα, mucus.

πλεύμοῖ, pulmonicus fit, aut tabescit.

πλεύμος, tabes, aut pulmonica affectio.

C πλήμνην, rotæ modiolum.

πλήσιγγας, ferulas, à uerbo πλήττειν, quod ad feriendum cõmodæ sint.

πνευματώδης, & inflatus, & qui difficulter spirat. Sæpe enim & ipsam spirandi difficultatẽ πνεῦμα, id est spiritum appellat.

ποίην, herbam habentem folium simile aro secundum naturã, ut sit cissampeli appellatæ species.

πολυγράω, multiuoro. ἃ γόνος ἀζηῶν ἔγρασε κηδεμόνα, Callimachus dixit, ἔγρασε pro κατέφαγε posito. Hoc est, Et parcum iuuenum grex uorat ipse senem.

πολύκαρπον, quod Cratæogonum uocatur.

πομφοὶ, eminentiæ cutis tumidæ, simulq; flaccidæ ac rubicundæ.

D πόσῳ, modico quodam.

ποταίνα, recentia dorienses uocant.

πότι, quandoq;, insuper, præterea.

πράμνιος οἶνος, appellat̃ ita uinũ nigrũ & austerũ.

πρηνὲς, pronum, ad terram nutans.

πρήσμα, inflatio, & πρησμος, inflationis: & πρησικώτατον, quod maximam inflandi uim habet.

πρεσβυτικὰς, morbos quosdã ita uocat, in prouectis ætate oborientes. Nã & ipsos ætate prouectos quandoq; ita uocat.

προὄκα, derepente.

προκώνια, polentę ex ordeo recenti. Quidam solas eas quæ ex ordeo non fricto fiunt.

προκίδι, scalpello uenę sectorio. Alij habẽt προμήκει μαχαιριδίῳ id est scalpello uenis secãdis cõmodo

προμυλλαίνει, procidit, pręminet in anteriorẽ partẽ

προ-

προμυλλῆνας, qui labia extra protendit.
προσέχει ἡ νοῦσος, permanet & adhæret morbus, in secundo de morbis maiore.
προτρέπεσθαι, mutare.
προσωδεστέρου, graueolentioris, si sine ι scribaŧ. Si uero cum ι. προσῳδεστέρου, factum est à uoce οἴδημα, id est tumore, & tumidioris significat, uelut in secundo de morbis maiore.
προτιθέμενοι, prætendentes.
πρόφυσιν, germen.
πυθμενόθεν, funditus, ex toto. facta est uox à fundo uasorū, ueluti si ὁλοκλήρως, aut τελέως, aut παντάπασιν, aut ἐξ ἀρχῆς, aut παντελῶς dixisset. Id est, integre, perfecte, omnino, ex initio, penitus.
πύος prima lactis genera quæ ex seipsis cōgelanŧ.
πυρίας, silices ignitos, aut frusta recremēti ferri igne candentia.
πυρῆνας, grana. dictum est de thure.
πυρὸς ἀγρίου, erysipelatis, ignis sacri.

Ραγεῖσα, significat aliquādo aceruatim & cum impetu processit, ut in secundo de morbis maiore. Et αἱμοῤῥαγία, id est sanguinis eruptio, hinc composita est.
ῥαιβοειδέα, id est curuum.
ῥᾷον, promptius & facilius. Quidā uero tolerabilius accipiunt.
ῥαφίῳ, instrumento punctorio, quo talium artifices idonea foramina faciūt, ad fili trāsmissionē.
ῥέγξις & ῥεγχὸς, uoces fictitiæ sunt à fiente strepitu, uelut etiam ῥέγχειν, stertere, stertor.
ῥέμβει, oberrat.
ῥέμβον, errorem. Ita etiā alia quædam à uerbo ῥέμβεσθαι, errare.
ῥήγμασι, scissuris, fracturis.
ῥηνέσιν, agnis.
ῥηνέσιν, agnis.
ῥήνικας, pelles agninas.
ῥηνὸς, agni.
ῥηχίοισι, uelut inundationibus. Nam & ῥηχίη, uelut inundatio quædam est.
ῥίζα. Ita appellatur herba quædam sine caule, sine flore, sine semine, tria habens folia per omnia oblonga, per terram strata, duorum digitorum magnitudine, similia folijs anchusæ. Radicem uero tenuem debiliter purgantem.
ῥίζαν λευκὴν, dracunculi radicem uocat.
ῥικνὸν, rugosum.
ῥοικὰ, curua.
ῥόμματος, sorbitionis.
ῥόα, mora immatura siccata ac tusa obsonijs insper gunŧ, quemadmodū is qui proprie rhus appellatur. Velut etiam Diosc. lib. 1. de materia dicit.
ῥοφημάτων, sorbitionum, aut omnium quæ quomodocunq; sorbentur.
ῥύματα, auxilia, à uerbo ῥύεσθαι, id est liberare.
ῥωγματίας, qui fractū quid ex internis habet, quē etiam ῥηγματίαν appellat.

Σαράπους, quæ disparatos ac distantes pedum digitos habet.
σαρκάζειν, proprie quidem per labiorum morsum subsannare. Hippocrates uero etiam summis labris contractis aliquid euellere.

A σατυρισμοί, oblongi tumores glandularū circa aures. Quidam uero pudendorū arrectiones acceperunt.
σαυρίδιον, herba cardamis, à figuræ similitudine. Eadē etiā cardamon id est nasturtiū appellaŧ.
σελαχέσιν. Sic appellantur pisces qui squamas non habent, & animal pariunt.
σεσηρὸς, euersum, & labijs plurimum distans, quod & ἐκπεπλαγμένον nominatur.
σηραγγώδη, laxa, rara, multis foraminibus distincta. Hæc autē foramina σύριγγες & σήραγγες, id est fistulæ & cauernę nominantur. Et tale corpus συριγγῶδες & σηραγγῶδες, id est fistulosum ac cauernosum.
σησαμίδας, sesamidis appellatę.
σητανίῳ, tritico instantis anni, horno, hoc est eo q̄d uere seminatum est.
B σητανώδη, aut ex tritico horno, aut ex farinis tenuibus ac cribratis, id est puris.
σιάλου δαλὸς, & σιάλου αἰγὸς, pro pinguedine dicit.
σιαλώδεα, pinguia, adiposa.
σιδιοειδῆς, pallidas uelut est malicorium.
σικύην ἄτμητον, colocynthida non sectam.
σικυώνης quatuor apud ipsum significat, colocynthida, cucurbitā piro similem, cucurbitam medicam, cucurbitam sine fundo & metæ speciem præferentem.
σικυώνης σπόγγον, colocynthidis internam partem.
σιπυΐδα, pyxidem. Aliás autē hæc uox fictile uas quoddam significat, in quod polenta inditur.
σινόμωρα, maligna.
C σιραίῳ, sapæ dulci.
σινανὸς, malignitas ex insidijs adoriens, causa occulta.
σκαφίδα. Attici mulctrā pastoralē uocant. uelut quū dicūt, γαυλοί τε σκαφίδες τε τετυγμένα τοῖσιν ἄμελγεν, id est, Vasaq; cum mulctris lacti excipiēdo paratis. Hippocrates aūt conchā marinā oblongiorē, quā pleriq; μύακα id est mytilū appellant.
σκέθρως, exacto, exquisito.
σκελιφρὸς, siccus, contractus.
σκεπαρνηδὸν, confractè. Nam & deligamentū σκέπαρνος dictum, à fabrilibus ascijs σκεπάρνων uidelicet dictum uidetur.
σκῆψις, decubitus illapsio. In sexto morb. popularium.
σκιαυγεῖ, cæcutit.
σκιμπτέσθω, concludatur.
D σκίμφθη. duo apud ipsum significat, & diuisum est & appropinquauit.
σκίμψαι, uerberare, scarificare, diuidere.
σκηλήματι, assiccatione, collapsione.
σκληρὰ, assiccata. Et quæ inde fiunt omnia iuxta eandem rationem.
σκληρύνει, assiccat. σκληρύνεται, assiccaŧ, asseruaŧ.
σκορδινᾶσθαι, distendi, & præsertim cum hiatu & oscitatione.
σκίῤῥος, callus tofaceus. Et σκιρρωθῶσι, in callū indurati fuerint.
σκύτα, partes circa ceruicis nodū.
σμηκτίδα γῆν, cimoliam.
σμώδιγγας, ad uibices sanandas cōmodi. σμώδιγγες enim μώλωπες sunt, id est uibices & liuores.
σπαδὼν, uulsura, fœmininum nomen est.
σπαργᾷ, turget, gliscit.

σπατίλη

σπατίλη, liquidum excrementum.
σπέρμα, semen, significat etiam fructum.
σπερχνὴ, urgens, assidua.
σπόγγοι, glādulæ circa fauces, uelut in quarto morborum popularium.
σποδίτῃ ἄρτῳ, pane subcinericio.
σποράδες, morbi diuersi, non eiusdem generis, alij alijs accidentes.
σταδιεύς, qui per stadia ut Dioscorides ait, metitur deambulationes.
σταλαγμοῦ, destillationis à capite.
στέαρ ἡδυωτὸν, adeps qui in aqua cum aromatis coctus est.
στεῖλαι, uelare, illinere.
στενυγρῶσαι, coarctare. Quidam uero humorū transitus concludere, ac resiccare.
στηθοειδεῖ μαχαιρίῳ, specillo lato.
στητῶδες, adiposum.
στίον, calculus, lapis. Sunt enim στῖαι calculi ad mare. Et hinc στιῶδες, durum.
στιφραὶ, siccæ, contractæ.
στοίβης καρπὸν, hippophyis semen.
στολιδωδέστερον, rugosius.
στομάργος. In secundo morborum popularium Dioscorides sic ita scribit, & significari ait, loquentis furiose. Alij uero συμάργου scribūt, & nomen proprium esse id intelligunt.
στόμβον, grauisonum, graue sonum edens.
στρεβλοὶ, quos & στραβοὺς nominant, strabones.
στρέφει, tormen inducit.
στρέφεται, tanꝗ inhabitat, uersatur. In libro de aere, locis, & aquis.
στρογγύλον μήλην, specillū latū & rotundū, spathulā.
στρογγύλος, myrtidani. Ipse enī sic scribit, Et Indicum quod uocant Persæ piper, In hoc autē est quid rotundum, quod uocant Myrtidanum.
στρυβλὴν, linamentum quoddam intortum sic uocat in libro de hæmorrhoidibus & de fistulis.
στρυμάργος. Nouit & hanc scripturam Dioscorides non solum στομάργου uocis, Sed & hanc uocē non ut propriū nomen exponit, sed eum qui furiose circa uenerē consternatus est, significari dicit. dicta esse enim apud Hippocratē etiā alia multa iuxta eundē modū epitheta, uelut est μυοχάνη, ὀξέπτυς, γρυπαλώπηξ. Sed et apud Erisistratū inquit, ῥινοκολοῦρος qui mutilatas nares habet.
συμπηρίη χαλκῖτις, eadem est quæ simpliciter chalcitis appellatur.
συγκομιστοὶ, panes sordidi, eo quòd omnes farinæ comportentur, & non secernantur.
σῦκα, eminentiæ carnosæ, in palpebrarū locis obortæ.
συκιὸν, caricarum decoctum.
συκῆς. In primo morborū muliebrium, & fomentum è radice συκῆς, quod idem est uelut συκέας, id est συκαμίνου, hoc est mori: q̄d alibi uelut exponens ait μορέης ῥίζας, id est mori radice.
συλλοχίας, congregationes. Translatio sumpta est ab his qui in exercitibus congregati sunt.
σύμπαγμα, aut cōcretio quædā, aut in medio natās quid uel subsidens in urina, aut callus siue tofus atꝗ ita melius in sexto morb. popularium dicit.
συναρθρεῖται, coaptatur, coarticulatur.

A σύνδεσις, significat aliquando hæc uox quasi densitatem ac constrictionem.
συνδιαίνεται, conduplicatur.
συνεγχυμοῦν, commiscere, & uelut contemperare cum humoribus sanis.
συνέρξει, cohibitione, & uelut conclusione.
συνηρεφὲς, obuelatum, obumbratum.
συνηρεγμένα, coaptata. Velut etiā libro uectiario.
σύννομα, simul conuersantia.
σύρμαια, moderata purgatio alui.
σύσταθμον, æqualis ponderis.
συστροφὰς, tubercula, duricias.
σφαδάζει, ægre fert.
σφάκελος, corruptio omnis quocunꝗ facta fuerit modo. Nosti autē quòd etiam de hoc pluribus locis à nobis demonstratum est.
B σφάκερος, In his quæ addita sunt libro de capitis uulneribus habetur. Si uero caput doluerit, & si σφάκερος fuerit, id est corruptionem sustinuerit, cepæ inimicæ sunt. Verū in plurimis exemplaribus palàm σφάκελος scribitur.
σφενδόνην. In libro de articulis, fasciam ad artus excipiendos cōmodam uocauit, nomine à funda lapides iaciente transsumpto. In libro uero de sterilibus, eū qui appellatur φύλαξ id est custos. Significat etiā muliebre tegumentum malleolorum, & quæ similia sunt.
σφυράδες, caprarum & ouium excrementa.
σχάσαι tria significat, scarificare, excernere, laxare.
σχεδιάδα, anchusam. Nam & sic appellatur.
C σχέσει, cohibitione. uelut ubi ait, In complexu, & cohibitione, & deligatione, & compresione. Quum uero dicit, differt aūt & corporis σχέσει, uelut habitum quendam significat.
σχινδυλήσει, harundinis fissuræ. Sic uero uidetur etiā σχινδαλμὸς dictus esse, harundinis segmentum, eo quòd fissum ac dissectum est.
σχῖνον, non solum stirpem fruticosam, lentiscum, sed etiam scillæ speciem quandam, & fortasis omnis scillæ bulbum, id est radicem.
σχοῖνον ἡδύοσμον, iuncum aromaticum siue odoratum rotundum.
Τάμισον, coagulum.
τέγγειν, rigare, madefacere.
τελεῖν, consumere, perficere, in lib. de affect. dicit.
τέλσον, finis & extremum.
D τερμίνθοι, tumores præter naturam in cute consistētes, terebinthi fructum similitudine referētes
τέρθρον, proprie quidē appellat̄ summa antennæ pars, & τέρθριοι funes hinc ad summā ueli partē tendētes. Verū Hippocrates in secūdo morborū muliebriū, ubi ait: postꝗ hic τέρθρον fuerit ipsius affectionis, æquale est ac si diceret, summū maximū, & q̄d maxime curatione opus habet.
τετάρσονται, dilatata sunt. ταρσὸς enim quicquid dilatatum est significat.
τετραγώνα βέλη, quadrangula spicula, quæ quatuor cuspides habent.
τετραγώνῳ, Quidam exponunt, crustis quæ circa stibiū reperiunt̄. Quidā uero ipsum stibium intelligunt.
τετραμαίνει, tremit.
τρόμος, tremor cum rigore.

A τέως ſignificat donec,tunc,prius.

τηλέφιον, ſpecies herbæ quam etiã ſemperuiuum ſyluestre, & portulacã ſyluestrem uocant. Romani uero illecebram.

τὴν ἐν τῷ ἀλεύρῳ βοτάνην ῥοφέον,id eſt herbam quę in farina ſorberi ſolet ſorbenti. Videtur de mercuriali loqui. Nam & alibi dixit, Vbi uero ſorpſit mercurialem.

τρμεῖον & τμεὺς appellatur ferreum inſtrumentum bifurcũ,quo fabri ferrarij tum ad alia quædam, tum ad extrahẽdos ac exigendos clauos utunt̃.

τοξεύματα,ſagittæ.

τορνεύματα,ramenta.

τροφὴς,bene nutritus,pinguis,craſſus.

B τροφιῶδες,quod quedã cõpacta in ſe innatantia habet lotium,à uerbo τρέφεσθαι quod cõpingi eſt.

τροχοὶ, curſus.

τρυχοῦν,defatigare,uexare,attenuare.

τρώειν,uulnerare,ſcarificare, ut in ſecundo de morbis muliebribus.

τρωθῇ,lęſus fuerit, male affectus fuerit,et τρῶμα,læſio.

τρώσκεσθαι,abortire.

τρωκτοῖσιν,his quæ cruda eduntur.

τύρσιν,turrim & pręcipue eã quæ in mœnibus eſt.

τυφώδης,qui ſtupidus,mutus ac attonitus cõſidet

τυφομανίη mixta affectio ex phrenitide et lethargo

Ὑβοὶ,gibboſi:& ὕβωμα,gibboſitas.

ὑδαταινοῦσιν,hydropicis,aut ſanguinem in aquã cõmutãtib.& à quibus aquoſa expurgant̃.

ὑδατόχλοα uelut ὑδατόχλωρα dixit,aquæ uirorem referentia.

C ὑδατώδεας,hydropicas.

ὕδριον,parua hydria,diminutiue.

ὕδρωψ. Dioſcorides in ſecundo de morbis popularibus cum acuto in ultima legit, & hydropis ſpeciem præferentem ſignificari ait.

ὑπάλειπτρον,bractea ſiue lamina, qua quis oculos ſublinire poſsit.

ὑπαλειπτὸν,medicamentum quod poteſt illini.

ὑπεζύγωται,ſubiugatus,coniunctus eſt.

ὑπειληθέωσι,ſubcontorti fuerint.

ὑπέρινος,homo nimiũ purgatus,et ipſa nimia purgatio.Sic enim quidam exponunt,καὶ τὸ ὑπέρινος ἰσχναίνει,hoc eſt, nimia purgatio attenuat. Videtur autẽ & uoces μακρόπνους & βραχύπνους eodem modo dupliciter dici, de longũ & breuem

D ſpiritũ habente:& de longa & breui ſpiratione.

ὑπερτονεῖ, nimium extenditur.

ὑπέρυδρον,ualde plenum aqua ſubter cutẽ ſuffuſa.

ὑπερχολήσει,multa bile replebit.

ὑπεψυχθῇ, aliquantũ remiſſam habet febrilẽ caliditatem.

ὑπνοῦσα ſomnolenta,ſomno ſopita.

ὑπολείβεται,ſubſtillat,ſubeffluit.

ὕπομβρον,ſubhumidum,ſubpurulentum.

ὑπομύσαρα, graueolentia, & digna quæ quis ægre ferat,& auerſetur.

ὑπονηξαμένη, quæ ſubnatauit, quæ ſubiuit & ſubgreſſa eſt.

ὑπόξηρα,ſubcaua,humiliora.

ὑπόξηρος,aduncus naſo:eo quòd partes circumſitæ humiliores ſint ſummitate.

A ὑποξήρους,humiliores,contractos.dictũ eſt de uentribus,in maiore prædictorio.

ὑπόσφαγμα ὅλου,atramenti ſepiæ id quod ſubſidet uelut fecula.

ὑποτροπὴ,nõ ſolum reuerſio, & recidiua:ſed etiam mutatio permutatis uicibus contingens: uelut quum dicit,κωματώδει ἐν ὑποτροπῇ, id eſt in ſoporoſa permutatione.

ὑπόψαφαρα,caliginoſa,ſubatra.

ὑπόψαφαρα, aſperiora. Nam ψαφαρὸν aſperum in uocis compoſitione habetur.

ὑπωμίη,quod ſubiectum eſt humero, aut ſummæ eius parti,ita dici poterit.

ὑφύδρους,hydropicos.

B Φαγεδαίνῃ,ulceri quod ęroditur.

φαίνηται, ſignificat etiã pellucidum in igne fiat,uelut in ſecundo morborum muliebrium.

φαλακρὰ,rotunda cum quadam leuitate.

φαρκιδῶδες,rugoſum.

φαύσιγγες. proprie quidem ſunt circuli in tibijs ab igne exurgẽtes rubicũdi. per abuſum uero etiã reliqui.

φέρβεται,corrodit,conſumit.

φῆρεα, oblongæ ſub auribus glanduloſæ eminentiæ,quales etiam Satyri habent. Quidam aiunt φῆρες dici θῆρες,ut ſit hoc οἷον φήρεα Attice dictũ

φθίνει ſignificat colliqueſcit, attenuatur, imminuitur,alimentum non ſentit,tabeſcit.

φθόις,placentas.

φιαρὴν,ſplendidum præ humiditate.

φιβάλιος,ſpecies fici eſt.

C φιλεταίριος ſpecies herbæ,quam etiam ἀπαρίνην, id eſt lappam uocant.

φιλίστιον.Idem et hoc eſſe uidetur cum Aparine & Philetærio.

φλάζουσιν,obſcure & inarticulate loquuntur. Vox eſt fictitia.

φλεβοτομίαν, non ſolum conſuetã illam , ſed etiam aliã quamcũq; uenis diuiſis, ſanguinis euacuationẽ.Eodẽ modo & uerbũ φλεβοτομηθῆναι dicit

φλέγμα, nõ ſolum humorẽ hunc albũ & frigidum ſignificat,ſed etiam inflammationẽ ac ardorem

φλεγυρὸν,feruidũ, ignitũ, q̊d ardet & urere poteſt.

φλεδονώδεα, nugacem. φλεδόνες enim nugæ ſunt ac deblateramenta.

φλέως,uerbaſco ſimilis quædam papyraceaq; planta

D hæc eſt, quæ etiã olearijs uaſis circumdatur.

φληνύοντα,nugans,deblaterans.

φληναφώδεις,nugantes.

φλιὰς, ligna recta ex oppoſito infixa, quemadmodum ianuarum poſtes.

φλογιαὶ,rubicundæ.

φλογιᾷ,ardet,feruet cum rubore.

φληδᾷ,humeſcit,flacceſcit.

φληδαρὰν,humidam.

φλύεται,humeſcit.

φλυζούσῃσι,ſcaturientibus.

φλυζάκια,puſtulæ.

φλύσιος, eruptionis puſtularũ ex redundantia humorum in corpore obortæ.

φοινίκιος,puniceus.Ita ex colore dictam eſſe elephantiaſim ſuſpicari quis poſsit.

A
φοινικίη νόσος, Morbus in Phœnice, & alijs orientalibus partibus abundans. Videtur autem & hic elephantiasis indicari.
φολλικώδεα, instar follis laxa & mollia.
φονᾷ, occidere cupit.
φορίνη, pellis.
φόρος, fœcunda, facile concipiens.
φορύξαντες, ubi subegissent.
φύλλα, hortensia & herbacea uiridia condimenta.
φύλλα, cōdimenta hortensia, quę ementibus olera addi solēt, uelut est coriandrū, mēta, ruta, apiū.
φύλλον, silphij semen, eo quòd latum est, in secundo morborum muliebrium. Apponit autem etiam ipse in oratione, quandoque Libycū, quandoque Aethiopicum.

B
φύσιγγα, id quod in caulem excrescit, & maxime quod cauum est.
φυτάνη, plantandi tempus.
φυτευτηρίων, sarmentorū in terram plantatorū ac defixorum.
φωίδες ijdem sunt qui & φώσιγγες, de quibus dictum est.
φωνὴ πνιγώδης μονιλή, uox stridulā asperitatē habēs
Χαλκίτις συπηρίη, eadem est quæ & chalcitis per se.
χαραδρωθέωσιν, effluxionem habuerint.
χαράκτωρι, exasperato ex charactere.
χάσκων circumflexum legit Dioscorides, & de utero dictum esse ait, eo quod hiet & aperiatur.
χειμίη, frigus, rigor.
χειμίουσα, perfrigerata, rigens.

C
χελίσιον, siccum. diminutiua uoce dictum est χελίσκιον, breuis tussicula, quæ arida ac sicca est, ubi nihil humiditatis screando in os accedit.
χαραδρέως, aceruatim. Facta est uox ex torrēte, qui χαράδρα dicitur.
χῆς, qui effudit.
χήλην, id est ungulam uocat specillum bifurcatū, summa parte incisum, ad ungulæ similitudinem.
χήλωμα, bifidam rimam exsculptam in sagitta, in quam apponunt neruum ipsius arcus, dum sagittam emittere uolunt.
χήμην χηραμίδα, chamam siue concham cauiorem ac maiorem.

χλοηροῖσι λαχάνοις, hortensibus condimentis.
χλοιοῶντα pro χλωραίνονται dixit, id est cum uirore pallidi fiunt.
χλοῦς, cum pallore uiriditas.
χλοώδες, cum pallore uiride.
χλώρασμα, uiriditas cum pallore, clare pellucens, & ad aquositatem uergens.
χολήϊον, bilem ducens.
χυτλάζηται pro proluatur dixit.
χυτριδίδιον, ollam.
χυθρίδιον, ollam.
χύτρινον, ollam.
χωλώσειεν, mutilum circa aliquē articulū fecerit.
Ψαγδας, species quædam unguenti.
ψαίρειν, innatare, contingere.
ψαιστὴν μάζαν, oleo & melle subactā mazam. Nam & liba ψαιστὰ dicta hoc modo subiguntur.
ψαφαρὸν, friabile.
ψέφαρα, caliginosa, nigricantia, nam ψέφος tenebras significat.
ψόφῳ καθαπτόμενοι, strepitum facile sentiētes, imò qui etiā consternant, uelut si ψοφώδεις dixisset.
Ωδει, olebat, de malo dicitur, ἀρκεσιλάῳ δὲ καὶ κακὸν ὦδει, id est, Arcesilao etiam malum grauiter olebat. Scribitur sine ι non cum ι uelut id quod sequitur.
ᾠδεῖ, intumescit. Manifestum autē est quòd cum ι scribatur, quia ita etiam οἰδεῖν, tumescere.
ὠμήλυσιν, ex ordeo non fricto farinam. Nam crudam ueluti farinam proprie ὠμήλυσιν nominari dicūt. Abusiue uero etiā omnē aliam farinam.
ὠρεόντων curam habentium. Nam & ὤρα curam significat.
ὦρσυ, anno.
ὤρουσεν, concitatus fuit, impetum fecit, & irruit.
ὠτειλάς, non solum cicatrices, sed etiam ulcera ita appellat.
ὠχέτευται, effluxiones, & transitus adeptus est.

Galeni obsoletarum apud Hippocratem uocum expositionis finis, Iano Cornario Medico Physico interprete.

SEPTIMI TOMI FINIS.

SERIES CHARTARVM.
a b c d e f g h i k l m. Omnes terniones, præter m quaternionem.

BASILEAE, APVD HIER. FROBENIVM ET NIC. EPISCOPIVM M D XLIX

FRO BEN.